

ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ ගැසට් පත්‍රය

අති විශේෂ

අංක 1429/11 - 2006 ජනවාරි 24 වැනි අඟහරුවාදා - 2006.01.24

(ආණ්ඩුවේ බලයපිට ප්‍රසිද්ධ කරන ලදී)

I වැනි කොටස : (I) වැනි පේදය - සාමාන්‍ය

ආණ්ඩුවේ නිවේදන

1981 අංක 57 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ 12(5) වගන්තිය යටතේ සංශෝධනය කරන ලද ශ්‍රී ලංකා වෙරළ කලාප කළමනාකරන සැලැස්ම - 2004

2004 සංශෝධිත ශ්‍රී ලංකා වෙරළ කලාප කළමනාකරන සැලැස්ම 2005 ජූලි 20 වන දින අමාත්‍ය මණ්ඩලය මගින් අනුමත කරන ලද අතර, සැලසුම ගැසට් පත්‍රයේ පළ කරන දින සිට ක්‍රියාත්මක වන බව මෙයින් මහජනතාවට දන්වා සිටිමි.

සිලික්ස් පෙරේරා,
ධීවර හා ජලජ සම්පත් අමාත්‍ය.

2006 ජනවාරි මස 10 වැනි දින,
ධීවර හා ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය,
නව මහලේකම් කාර්යාලය,
මාලිගාවත්ත,
කොළඹ 10.

1. හැඳින්වීම

1.1 වෙරළ කලාප කළමනාකරණය සඳහා වූ විෂයය පථය -

1.1.1 සන්දර්භය හා පරිසරිකය

ගතික වූත්, සම්පත් බහුල වූත්, ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපයේ සංරක්ෂණය, සංවර්ධනය සහ නිර්සාර භාවිතය සඳහා ඒකාබද්ධ කළමනාකරණයක අවශ්‍යතාව දිගුකලක සිට හඳුනාගෙන ඇත. වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම, අවුරුදු පහක කාලයක් තුළ වෙරළ කලාපය කළමනාකරණය කිරීම සඳහා යොදාගත යුතු ක්‍රියාකාරකම් ඇතුළත් සැලැස්මකි. වර්තමාන ජාතික සංවර්ධන අරමුණු සපුරා ගන්නා අතර වෙරළබඩ පරිසරය සහ එහි සම්පත් දිගුකාලීනව නිර්සාර ලෙස භාවිතා කිරීම සහතික කිරීම සඳහා එය නිර්මාණය කොට ඇත. සැලසුම් කාල පරාසය සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ කළමනාකරණ අරමුණු ද, සම්පත් භාවිතය පිළිබඳ තරඟකාරිත්වය හමුවේ එලදායී කළමනාකරණයක් සඳහා අවශ්‍ය ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමෝපායන් සහ ක්‍රියාකාරකම් ද සැලැස්මෙහි සැකෙවින් දක්වා ඇත. මේ දක්වා වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණය සැලසුම් කොට ඇත්තේ,

- (අ) වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණය පිළිබඳ බල අධිකාරියක් ඇති ආයතන රාශියක් අතුරින් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව එක් ආයතනයක් පමණක් බවත්,
- (ආ) යෝජිත කළමනාකරණ පිළියම් වලට සමාජීය හා දේශපාලනික එකඟත්වයක් ලැබිය යුතු බවත්,
- (ඇ) වෙරළ සම්පත් වලට බලපානු ලබන සංවර්ධන කටයුතු සෘජුවම කළමනාකරණය කිරීම සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ හැකියාවන් පිළිබඳ යථාර්ථවාදී තක්සේරුවක් සහ වෙනත් ආයතන මගින් සිදු කරනු ලබන වෙරළ කළමනාකරණ කටයුතු වලට බලපෑමක් කිරීමට එයට ඇති හැකියාවන් මත සැලසුම් සකස් කළ යුතු බවත් යන කරුණු පදනම් කරගෙනය.

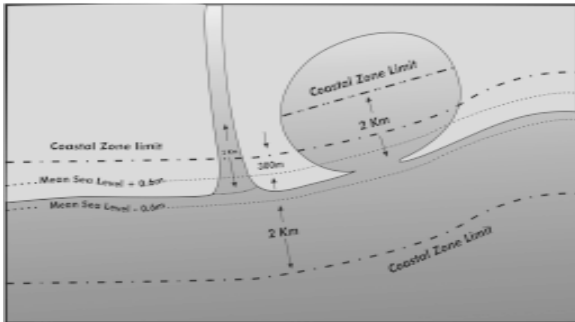
වෙරළබඩ සම්පත් භාවිතය හා වෙරළ බාදනය අවම කිරීමට කටයුතු කිරීම ගත වර්ෂ ගණනාවක් පසුපසට දිවේ, එහෙත් වෙරළ කලාප කළමනාකරණය පිළිබඳ වර්තමාන පිළිගැනීම් අනුව, ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාප කළමනාකරණය ආරම්භ වූයේ වෙරළබඩ ගැටළු පිළිබඳව රජයේ දැඩි අවධානය යොමු වූ 1960 දශකයේ ප්‍රථම භාගයේ දී ය. කොළඹ වරාය කොමිසම යටතේ වෙරළ ආරක්ෂණ ඒකකයක් 1963 දී ස්ථාපිත කරන ලද අතර, 1978 දී ධීවර කටයුතු පිළිබඳ විෂයය භාර අමාත්‍යාංශය යටතේ වෙරළ සංරක්ෂණ අංශය පිහිටුවන ලදී. මේ අනුව වෙරළ ආරක්ෂණ කටයුතු පිළිබඳව වැඩ සටහනක් පැවති නමුත් ක්‍රමවත් ලෙස වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා ප්‍රථම උත්සාහයක් ගන්නා ලද්දේ 1984 න් පසු වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව ස්ථාපිත කිරීමෙන් අනතුරුවය. 1981 අංක 57 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනත යටතේ ශ්‍රී ලංකා ජනරජයේ වෙරළ කලාපය පරිපාලනය, පාලනය, භාරකාරිත්වය සහ කළමනාකරණය ශ්‍රී ලංකා ජනරජය වෙත පවරන ලද අතර, එම පනතේ විධිවිධාන පරිපාලනය කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම, වෙරළබඩ සම්පත් සම්ප්‍රදාය කිරීම සහ ලැයිස්තුගත කිරීමේ වගකීම් සහිත වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂවරයෙකු පත් කෙරිණි. මේ අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ගැටළු පිළිබඳ වගකිවයුතු මූලික ආයතනය වනුයේ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවයි. වෙරළ සංරක්ෂණ පනත යටතේ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ ක්‍රියාකාරිත්වයට අවශ්‍ය වන රෙගුලාසි 1983 දී ගැසට් පත්‍රයක් මගින් ප්‍රකාශයට පත් කරන ලදී. 1981 දී වෙරළ සංරක්ෂණ පනත මගින් වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම පිළියෙල කිරීම සඳහා වූ නීතිමය වගකීම වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂවරයා වෙත පවරා ඇති අතර, එම සැලැස්ම කාලීනව යාවත්කාලීන කළ යුතුවේ. මෙම 2004 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම, වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලසුම් සංශෝධනයේ දෙවැනි පියවර වේ.

වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලසුම් කිරීමේ විශේෂ අවස්ථා -

- * 1990 ජාතික වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මෙන් එම වකවානුව තුළ ආර්ථික හා සමාජීය වශයෙන් වැදගත් වූ උග්‍ර වෙරළබඩ ගැටළු පිළිබඳව අවධානය යොමු කරන ලදී. මේ අනුව වෙරළ කලාපයේ මූලික කළමනාකරණ ප්‍රයත්නයන් වැඩි වශයෙන් යොමු කරන ලද්දේ හිරිගල් පර කැඩීම හා වැලි ඉවත් කිරීම හා සම්බන්ධ ගැටළු වලට පිළියම් සෙවීම ඇතුළු වෙරළ බාදනය හා විශේෂිත වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති හා විශේෂ වැදගත්කමින් යුත් ඓතිහාසික, පුරාවිද්‍යාත්මක, සංස්කෘතික සහ දර්ශනීය හෝ විනෝදාත්මක ස්ථාන විනාශවීම පිළිබඳව ය.
- * “වෙරළ 2000 : ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශ සඳහා වූ සම්පත් කළමනාකරණ ක්‍රමෝපාය” යන වැදගත් ලේඛනය පිළියෙල කිරීම නිසා ඒකාබද්ධ වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණය කෙරෙහි නැඹුරුවක් ඇති විය. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් සකස් කරන ලදුව, වෙරළ සංරක්ෂණ උපදේශක මණ්ඩලය විසින් සනාථ කොට 1994 දී අමාත්‍ය මණ්ඩලය මගින් අනුමත කරන ලද මෙම වැදගත් ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශනයෙන් අනාගත වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සඳහා ප්‍රතිපත්තිමය උපදෙස් සැපයුණු අතර, එමගින් කළමනාකරණයේ දී සමාජමය හා ආර්ථික කරුණු සැලකිල්ලට ගත යුතු බව ද අවධාරණය කෙරිණි.
- * “වෙරළ 2000” ප්‍රකාශනය සඳහන් ප්‍රතිපත්ති මත පදනම් වූ 1997 දී යාවත්කාලීන කරන ලද වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් වෙරළ බාදනය පිළිබඳ ගැටළු, පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය, පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, දර්ශනීය සහ විනෝදාත්මක වටිනාකමක් ඇති ස්ථාන පිළිබඳව සාකච්ඡා කෙරුණු අතර, වෙරළබඩ දූෂණය, විශේෂිත වෙරළ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය මගින් වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා වගකීම බෙදාහැරීම වැනි නව විෂයයන් ද ආවරණය කෙරිණි.
- * සංකීර්ණ ගැටළු වලින් සමන්විත ස්ථාන සඳහා විශේෂිත වෙරළ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සංකල්පය කළමනාකරණ උපකරණයක් ලෙස නියාමක පදනම මත අත්හදා බැලීම සඳහා ස්ථාන දෙකක (හික්කඩුව සහ රැකව) විශේෂිත වෙරළ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් 1996 දී පිළියෙල කොට ක්‍රියාත්මක කරන ලදී.

වෙරළ කලාපයේ නෛතික සීමාවන් .-

වෙරළ කලාපය තුළ පවත්නා වෙරළබඩ පරිසරය සංරක්ෂණය සහ කළමනාකරණය සඳහා වූ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ බල අධිකාරිය වෙරළ කලාපයට සීමාවේ. 1981 අංක 57 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ දක්වා ඇති පරිදි “වෙරළ කලාපය” යන්නෙන් මධ්‍යන්‍ය වාඩිය ඉම සිට ගොඩබිම දෙසට මීටර් තුන්සියයක සීමාවක් සහ මධ්‍යන්‍ය බාදිය ඉම සිට මුහුද දෙසට කිලෝමීටර් දෙකක සීමාවක් ඇතුළත පිහිටි ප්‍රදේශය අදහස් වන අතර ස්ථිර වශයෙන් හෝ කලින් කල මුහුදට සම්බන්ධ වූ ගංගා දිය පාරවල්, කළු පොත් වෙනත් යම් ජල කඳක් හෝ සම්බන්ධයෙන් වන විට, ගොඩබිම දෙසට වූ මායිම, ඒවායේ ස්වභාවික පිවිසුම් ලක්ෂ්‍ය අතර අඳින ලද සෘජු පාද රේඛාවකට ලම්භකව මතින ලද කිලෝ මීටර් දෙකක සීමාවකට ව්‍යාප්ත විය යුතු අතර, එසේ මුහුදට සම්බන්ධ වූ ඒ ගංගා දිය පාරවල් සහ කළු පොත් වෙනත් යම් ජල කඳක් හෝ ඊට ඇතුළත් වේ.

Coastal Zone Limit - වෙරළ කලාපයේ සීමාව
Mean Sea Level - මධ්‍යයන මුහුදු මට්ටම

වෙරළ සංරක්ෂණ පනත අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ සියලුම වෙරළ තීරයන් පොදු දේපල ලෙස සැලකේ.

රූපය 1.1 ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපයේ නීත්‍යානුකූල සීමාවන් දැක්වීම

වෙරළ කලාපය පිළිබඳ මෙම අර්ථ කථනය සංශෝධනය කිරීම දැනට සැලකිල්ලට භාජනය වී ඇති අතර, වෙරළ සංරක්ෂණ පනත සඳහා යෝජිත සංශෝධන නීතිගත වූ පසු එම අර්ථකථනයට සංශෝධනය කෙරුණු ඇත.

වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලසුම මගින් සාකච්ඡා කරනු ලබන ගැටළු වෙරළ කලාපයට පමණක්ම සීමා නොවේ. ඒවා බොහෝ විට වෙරළට මායිම් වන ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශ ඇතුළත් වන “වෙරළබඩ ප්‍රදේශයේ” ගොඩබිම දෙසට ව්‍යාප්ත වේ. (ඇමුණුම 1.1) එලෙසම වෙරළ කලාපයෙන් පිටත පිහිටි මුහුදු ප්‍රදේශවල සිදුවන කටයුතු වෙරළ කලාප කළමනාකරණය පිළිබඳ නියත බලපෑම් සහ ගැටළු ඇති කරනු ලබයි. මේ අනුව ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාව සහ වෙරළ සම්පත් පිළිබඳව බල අධිකාරියක් හිමි හෝ වෙරළ කලාපයට බලපෑම් කරනු ලබන කටයුතුවල නිරත රාජ්‍ය ආයතන සමඟ සහයෝගාත්මක උත්සාහයන් මාර්ගයෙන් ඒකාබද්ධ සම්පත් කළමනාකරණ ක්‍රියාදාමයක් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් අනුගමනය කළ යුතුව ඇත.

1976 අංක 22 දරන මුහුදු කලාප පනත හා එම පනත යටතේ ප්‍රකාශිත 1977 ජනවාරි 15 වැනි දිනැති ජනාධිපති ප්‍රඥප්තිය හා එක්සත් ජාතීන්ගේ සාගර නීතිය පිළිබඳ සම්මුතියේ විධි විධාන ප්‍රකාර, වෙරළ දිගේ බාද්‍ය ඉමේ සිට සාගරය දෙසට නාවික සැතපුම් 12ක් දක්වා ශ්‍රී ලංකාවේ මුහුදු කලාපය විහිදේ. ශ්‍රී ලංකාව වෙත ස්වාධිපත්‍ය ඇති ප්‍රදේශයට ජල තලයේ, මුහුදු පත්ලේ හා යටිපසේ පිහිටි ජීවී හා අජීවී සම්පත් ද මුහුදු කලාපයට ඉහළින් පිහිටි ගුවන් කලාපය ද ඇතුළත් වේ.

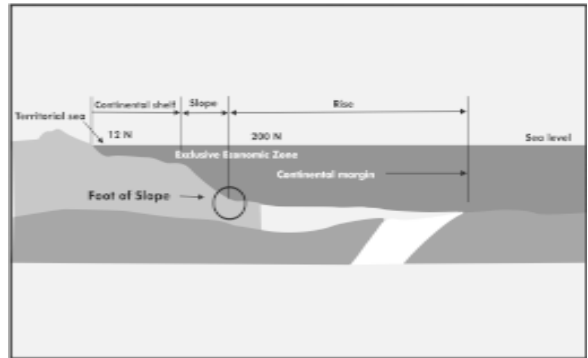

රූපය 1.2 ඉන්දියන් සාගරයේ ශ්‍රී ලංකාවේ පිහිටීම

අනන්‍ය ආර්ථික කලාපය (අ.ආ.ක) දිවයිනේ දූෂණ වැළැක්වීමේ කලාපය හා සමපාත වන අතර එය ශ්‍රී ලංකාව වටා පිහිටා ඇත. එය මන්නාරම් බොක්ක, පෝක් සමුද්‍ර සන්ධිය හා පෝක් බොක්ක යන ප්‍රදේශවලදී ඉන්දියාව හා ලංකාව වෙන් කරන මුහුදු මායිම දක්වා ද, වෙනත් තන්හි හා දිශාවන් හි නාවික සැතපුම් 200ක් දක්වා ද විහිදේ. කලාපීය මුහුදින් පිටත, එහෙත් අනන්‍ය කලාපය ඇතුළත, ජල තලයේ, සාගර පත්ලේ හා යටි පසේ පිහිටි සියළුම ජීවී හා අජීවී සම්පත් පිළිබඳ ස්වාධිපත්‍යය ශ්‍රී ලංකාවට හිමිවේ. තව ද, ජාත්‍යන්තර නීතීන් මගින් පිළිගත් සාගර විද්‍යාත්මක පරීක්ෂණ හා සෙසු අයිතීන් අනුමත

කිරීම, පාලනය කිරීම, හා හසුරුවා ලීමේ අනන්‍ය අයිතිය හා පරමාධිකාරය ශ්‍රී ලංකාව සතුය.

ශ්‍රී ලංකාවේ මුහුදු කලාපයේ හා අනන්‍ය ආර්ථික කලාපයේ විශාලත්වය පිළිවෙලින් වර්ග කිලෝමීටර් 21,500 හා වර්ග කිලෝමීටර් 517,000 වේ. අනන්‍ය ආර්ථික කලාපයේ විශාලත්වය රටේ බිම් ප්‍රමාණය මෙන් 7.8ක ගුණකයකි.

රූපය 1.3 කලාපීය මුහුදු අනන්‍ය ආර්ථික කලාපය යනාදියේ විවිධ අර්ථ දැක්වීම්

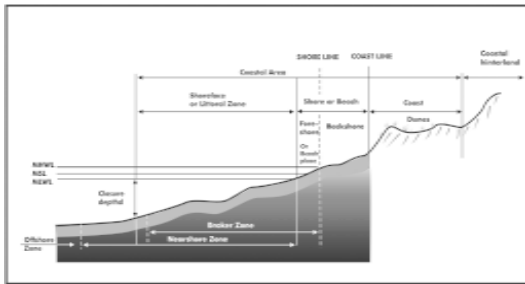
Territorial Sea	- කලාපීය මුහුද
Continental Shelf	- මහාද්වීපික තටකය
Slope	- බෑවුම
Rise	- නැගීම
Exclusive Economic Zone	- අනන්‍ය ආර්ථික කලාපය
National Territory	- ජාතික දේශ භූමිය
Continental Margin	- මහාද්වීපික දාරය
Foot of Slope	- බෑවුමේ පාමුල
Continental Crust	- මහාද්වීපික පෘෂ්ඨය
Oceanic Crust	- සාගර පෘෂ්ඨය
Ocean Level	- මුහුදු මට්ටම

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාප කළමනාකරණය පිළිබඳ ඓතිහාසික පසුබිම -

ක්‍රි. පූ. 55 දී පුත්තලමට නුදුරු මුහුදු වෙරළ වෙත ළඟා වූ ශ්‍රී ලංකාවේ පළමු වන රජ වන විජය කුමරුගේ ආගමනයේ සිටම ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපය තුළින් රටේ සමාජමය, සංස්කෘතික හා ආර්ථික සංවර්ධනය කෙරෙහි ඉතා වැදගත් මෙහෙයක් ඉටු වී ඇත. පළමු වන සියවසේ සිටම ලෝකයේ ප්‍රධාන නාවික මාර්ගයන් මැද පිහිටි ස්ථානයක් ලෙස ශ්‍රී ලංකාවේ පිහිටීම නිසා එහි වෙරළබඩ ප්‍රදේශ සැලකිය යුතු වෙළඳ බලපෑම් සහ සංස්කෘතික හුවමාරු වලට පාත්‍ර විය. එය සමුද්‍ර ගවේෂක පෘතුගීසීන්, ලන්දේසීන් හා ඉංග්‍රීසීන් මෙහි පැමිණීමට මූලික වූ අතර, ඔවුහු දිවයිනේ වෙරළ කලාපය, අවුරුදු භාරසියයක් පමණ කාලයක් තුළ යටත් විජිත වශයෙන් පාලනය කළහ. මෙහි ප්‍රතිඵල ලෙස ප්‍රාග් ඓතිහාසික ස්ථානයන්ගේ සහ රාජ්‍ය ආණ්ඩු පාලන සමයේ වූ කලා කෘති, දර්ශනීය යටත් විජිත ගෘහ නිර්මාණයන් දක්වා පැතුරුණු සාරවත් වූ ඉතා මනහර සංස්කෘතික උරුම ස්ථරයන් මෙම ප්‍රදේශයෙන් පිළිබිඹු වේ. මේ නිසා වෙරළ කලාපය කෙරෙහි බලපාන ලද විවිධ බාහිර බලපෑම් මගින් වූ සංස්කෘතික සමාජීය සහ ආර්ථික ගැටළු මෙන්ම පාරිසරික බලපෑම් ඇතිවීම කිසිසේත් විශ්මය දනවන කරුණක් නොවේ. යටත් විජිත සමයේ මානව ජනාවාස රටාවන් සමහර වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි අධික ජනගහණ ඝනත්වයක් ද නාගරික සංවර්ධනයක් ද, සංවර්ධන කටයුතු පිළිබඳ කේන්ද්‍රගත වීමකට ද හේතු විය. තවද, විවිධ ආර්ථික කටයුතුවල නිරත වූ, වෙරළබඩ සම්පත් කෙරෙහි විවිධ බලපෑම් ඇති කරන නානාවිධ ජාතීන්ගෙන් යුත් සමාජයක් සංකේතීය විය.

රටෙහි දේශපාලන සහ සාමාජීය ජීවන තත්ත්වය කෙරෙහි බැරෑරුම් බලපෑම් ඇති කළ හැටිලන, උදම් මගින් වන පිටාර ගැලීම් සහ මුහුදින් යටවීම පිළිබඳ අපූර්ව සාක්ෂි ඉතිහාසයෙන් සැපයේ. කැළණියේ මුහුදු පිටාර ගැලීමක් පිළිබඳව මහා වංශයේ සඳහන් වන අතර, ක්‍රි. පූ. 200 දී එය ගව් හතක් (සැතපුම් 28)ක් අතට විහිදුන බව සඳහන් වන අතර, රාජාවලිය වාර්තා කරන අන්දමට වරක් මුහුද ගොඩගැලීම නිසා දිවයිනේ විශාල ප්‍රමාණයක් මුහුදට යට වූ බව දැක්වේ. 13 වන සියවසේ ගවේෂකයෙකු වූ මාර්ක් පෝලෝගේ අදහස අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ වට ප්‍රමාණය සැතපුම් 3,500 සිට සැතපුම් 2,400 දක්වා අඩු විය. මෙසේ වීමට හේතු වූයේ මෙම කොටස හරහා ඉතා වේගයෙන් හමන උතුරු සුළඟ හේතු කොට දිවයිනේ විශාල ප්‍රදේශයක් මුහුදින් යටවීමයි. මේ නිසා ඉන්දීය සාගරයේ මුතුඇටය ලෙස ශ්‍රී ලංකාව අද පවත්නා හැඩය සහ ප්‍රමාණයට පත් කරමින් වෙරළ බාදනය බොහෝ කාලයක සිට පැවතිණි.

1.2 වෙරළ කලාපයේ ගති ලක්ෂණ -

මුහුදු වෙරළ හෙවත් වැල්ල : ඒකාබද්ධ නොවූ ද්‍රව්‍ය වලින් සමන්විත වන අතර, මධ්‍ය වඩ්දිය ඉමේ සිට ද්‍රව්‍ය වල ප්‍රධාන වෙනසක් ඇති ප්‍රදේශය තෙක් හෝ ස්වභාවික හුරුපන ප්‍රදේශය තෙක් හෝ නිත්‍ය වෘක්ෂලතා රේඛාව තෙක් විහිදේ.

වෙරළ ඉම : වෙරළ සහ මධ්‍ය වඩ්දිය ඉම හරහට වැටෙන (ජේදනය වන) ස්ථානය වේ.

වෙරළ තීරය : තාක්ෂණික වශයෙන් වෙරළ සහ වෙරළ අතර සීමා. මෙය වැලි වැටියේ පදාන්තය හෝ ස්ථිර වෘක්ෂලතා තීරය හෝ කුණාටු රළ සහ කුණාටු උදම් බලපාන සීමාව වේ. වෙරළ තීරය වෙරළාරක්ෂිත සීමාවන් (පසසිටුව) හෝ මුහුදු දෙසට ඇති යොමු ඉම වේ.

වෙරළ : වෙරළ තීරයේ සිට ගොඩබිම දෙසට වන පලමු භූමි ලක්ෂණයන්ගේ වෙනස දක්වා වූ බිම් තීරය. මෙය වෙරළබඩ ක්‍රියාවලියේ බලපෑමට ලක් නොවේ.

වෙරළ ගොඩබිම : වෙරළේ සිට ගොඩබිම දෙසට විහිදෙන භූමිය අයත් වන අතර, වෙරළබඩ ක්‍රියාවලියේ බලපෑමට යටත් නොවේ. වෙරළත ගොඩබිම පිළිබඳව පොදු එකඟත්වයක් ඇති ගොඩබිම් සීමාවක් නොමැත.

1.2.1 ජීව භෞතික ලක්ෂණයන් -

ඉන්දියන් සාගරයේ උතුරු ප්‍රදේශයේ උතුරු අක්ෂාංශ 5.54 සහ 9.52 සහ නැගෙනහිර දේශාංශ 79.39 සහ 81.53 අතර දිවයිනේ පිහිටීම ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ පරිසරය කෙරෙහි දැඩි ලෙස බලපා ඇත. දිවයිනේ නිර්මාණයට

පදනම් වූ තැනිතලා තුන අතුරින් පහත්ම තැන්නෙහි ස්ථානගත වී වෙරළබඩ ප්‍රදේශ සාමාන්‍යයෙන් අඩි 100ට (මීටර් 30) වඩා උසින් අඩු තැනිතලා වලින් සමන්විත වේ. වෙරළබඩ තැනිතලා අඩංගුවන පහත් වෙරළබඩ තැන්න දිවයිනෙන් පිටතට මහාද්වීපික තටකය ලෙස මුහුදට යටින් විහිදෙන අතර බොහෝ තැන්වල එය සැතපුම් 5-25 (කි. මී. 8-40) පමණ පළලකින් යුතුව විහිදේ. මුහුදු මට්ටමින් පහලට සාමාන්‍ය ගැඹුර අඩි 216 (මීටර් 65 පමණ) වේ. දිවයිනේ දකුණු දිග කොටසේ දී, මහාද්වීපික තටකය පටුවන නමුත් උතුරු දෙසට බොහෝ පළල් වී ඉන්දියාව වටා ඇති තටකය හා සම්බන්ධ වේ.

කළුපු හැර බොකු සහ මුවදොර සහිතව ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ තීරය දිගින් කි. මීටර් 1,620 ක් පමණ වේ. (3 වන පරිච්ඡේදය). නිරිත දිග සහ ඊසාන දිග පිහිටි හරහට වැටුන ස්වභාවයේ වෙරළ තීරයන්. ගල් සහිත තුඩු වලින් දෙපාර්ශ්වයෙන්ම ආරක්ෂා වූ දර්ශනීය වැලි සහිත බොකු පෙලකින් සමන්විත වී ඇත. නිරිත දිග වෙරළ තීරයේ වක්‍රාකාර වූ සංකීර්ණ කළුපු සහ වැටි පද්ධතියක් ද ඇත. ඊසාන දිග වෙරළේ පිහිටි ත්‍රිකුණාමල බොක්ක ඉන්දියානු සාගරයේ ඇති පරිපූරණ ස්වභාවික වරාය ලෙස හැඳින්වෙන අතර එය විශේෂ වැදගත්කමකින් යුතුය. වයඹ සහ ගිණිකොණ දිග වෙරළ තීරයන්හි සමහර අවස්ථාවන්හි දී කළුපු, වැලිවැටි සහ වැලි තුඩු දර්ශනය වේ. ඇතැම් ස්ථානවල ඒවා කිලෝමීටර් ගණනාවක් දක්වා දිගුනි. දිවයින වටා පිහිටි නොගැඹුරු ජලයෙන් යුත් මහාද්වීපික තටකයක් ඇති අතර වෙරළ තීරය දිගේ හොඳින් වර්ධනය වූ වැලි ගල්පර සහ ගල්පර අතර කොරල් පර නිර්මාණය වී ඇත. අතුරුල ප්‍රමුඛව අම්බලන්ගොඩ සහ මාතර අතර ප්‍රදේශයේ ගොඩබිම දෙසට විහිදී ගිය කොරල් නිධි පිහිටා ඇත. නිරිතදිග වෙරළ තීරයේ ගංගා වලින් වැලි ඉවත් කිරීම හා වෙරළට ආරක්ෂාව සපයන කොරල්පර විනාශ කිරීම වැනි මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් හේතුවෙන් ස්වභාවික බාදන ක්‍රියාවලිය තව තවත් උග්‍ර වී නිරිත දිග වෙරළ තීරය බාදනයට පාත්‍ර වී ඇත. (2 වන පරිච්ඡේදය). අනික් අතට වයඹ සහ ගිණිකොණ දිග ප්‍රදේශවල සමහර වෙරළ තීරයන් වැලි තැන්පත් වීම හේතුකොට විවර්ධනයට පාත්‍ර වී ඇත.

වගුව 1.1 ශ්‍රී ලංකාව වටා ඇති වෙරළ තීරයන් වර්ග සහ වෙරළබඩ පැතිකඩ වර්ග

වෙරළ තීර	වර්ගය
A බොකු සහ උස්තුඩු	a වැල්ලෙන් පිරුණු වෙරළ
B බොකු සහ උස්තුඩු වැලි සහිත සෘජු වෙරළ තීර	b පහත් වැලි කඳු සහිත වැල්ලෙන් පිරුණු වෙරළ
C ඩෙල්ටා සහ ලවණ තැන්	c පාෂාණ සහිත වැල්ලෙන් පිරුණු වෙරළ
D හුණුගල් සහිත වෙරළ	d ගල්පර සහිත වැල්ලෙන් පිරුණු වෙරළ
	e පර සහිත වැල්ලෙන් පිරුණු වැල්ල
	f බාධක හා තුඩු
	f පර/කොරල්පර

* බොකු සහ උස්තුඩු වෙරළ වර්ග (**Type A**) ප්‍රධාන වශයෙන් බස්නාහිර පළාතේ දකුණු කොටසේ වෙරළ තීරයේත් දකුණු පළාතේ වෙරළ තීරයේ සහ නැගෙනහිර පළාතේ උතුරු පෙදෙස් වෙරළ තීරයේ ද සංකේතද්‍රණය වී ඇත.

* වැලිවැටි, වැලිතුඩු, බාධක වෙරළ, වෙරළේ පිහිටි ගල් සහ පර සහිත සෘජු වැල්ලෙන් පිරුණු වෙරළ තීරයන් (බී වර්ගය) බස්නාහිර පළාතේ උතුරු කොටසේත්, වයඹ පළාත වෙරළ දිගේත්, නැගෙනහිර පළාතේ දකුණු කොටසේ සහ උතුරු පළාතේ නැගෙනහිර වෙරළේත් දක්නට ලැබේ.

* ලවණ වැටි සහ හුණුගලින් යුත් වෙරළ (**C** හා **D** වර්ගයේ) උතුරු පළාතේ උතුරු සහ බටහිර කොටසේ හමුවේ.

දිවයිනේ වැඩි කොටසක් ප්‍රාග් කේම්බ්‍රිය මූලයන් සහිත පාෂාණ වලින් යුත් නමුත්, ඒවා වෙරළ කලාපයට අවතීර්ණ වනුයේ මග්ගොන සිට (කොළඹට දකුණින්) බටහිර, දකුණු සහ ගිණිකොන වෙරළ තීරයෙන්, සංගමන්තන්ද කුඩුව, (කෝමාරි වලට උතුරින්) කල්කුඩා බොක්ක (මඩකලපුවට කි. මී. 25ක් උතුරින්) සහ පුල්මුඩේ (ත්‍රිකුණාමලයට කි. මී. 35 ඊසාන දෙසින්) යන නැගෙනහිර වෙරළ තීරයේ දී ය. වෙරළබඩ ප්‍රදේශය විවිධ වර්ගයේ වාතුර්තික නිධි වලින් යුක්ත වේ. ඒවා නම් වැලිගල් පර (වැලිගල් ඇතුළත්ව) තිරුවාන, බොරළු, රතුපස් සහ ගොඩබිම පිහිටා ඇති හිරිගල් පර නිධි වේ. වෙරළබඩ ප්‍රදේශය තුළ පවත්නා වැදගත් බනිජ අතර, බර බණිජවැලි (කෝකිලායි සිට පුල්මුඩේ, කදිරමල්, අලිමංකඩ සහ හම්බන්තොට) මයොසීන, සිලිකා වැලි, (මාදම්පේ - නාන්තන්ඩිය), ලුනු (පුත්තලම, පාලවි, අලිමංකඩ, හම්බන්තොට) මයොසීන හුණුගල් (පුත්තලම, මුලතිව්, යාපනය අර්ධද්වීපය) යකඩ ලෝ පස් (රත්ගම), වන්දුකාන්ති පාෂාණ (අම්බලන්ගොඩ) වේ. පහත ශ්‍රේණියේ ජීරණ නිධි මුතුරාජවෙල ප්‍රදේශයේ ඇත.

මුහුදු, ගොඩබිම සහ වායු ගෝලය අතර ඉතා ගතික සංක්‍රමණික කලාපයකින් වෙරළ හුදුරුගතය සමන්විත වන අතර, එය භූමි ප්‍රදේශ සහ වෙරළ ද්‍රව්‍ය (වැලි) සැපයීම කෙරෙහි මුහුදු සහ වායුගෝලීය බලපෑමේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ගොඩනැගී ඇත. මධ්‍යම කඳුකරයේ සිට පැතුරුණු ගංගා 103 ක් පමණ වෙරළබඩ හුදුරුගතයන්ගේ ඉතා වැදගත් ලක්ෂණයක් වූ මුවදොර ගොඩනගමින් මුහුදට ගලාබසී. වාණිජ සහ දෛනික භාවිතය සඳහා යොදා ගන්නා මත්ස්‍ය වර්ගයන්ට එම ගංගා මගින් වැදගත් පරිසර පද්ධතීන් (වාසභූමි) සැපයේ (3 වන පරිච්ඡේදය). මෙම ගංගා මගින් වෙරළ පෝෂණයට ඉතා අවශ්‍ය වන වැලි, රොන්මඩ සහ මැටි විශාල ප්‍රමාණයක් ප්‍රවාහනය කෙරේ. (2 වන පරිච්ඡේදය). නමුත් වෙරළබඩ ජලයේ සහ පරිසර පද්ධතිවල ගුණාත්මක භාවය ක්ෂය කරනු ලබන අපද්‍රව්‍ය ද එමගින් ගෙන එනු ලබයි (3 වන පරිච්ඡේදය). වෙරළ කලාපය තුළ දිගටම, විවිධ ගොඩබිම් මත පදනම් වූ පරිසර පද්ධතීන් පවත්නා අතර, ඊට මුහුදු වෙරළ, බාධක වෙරළ වැලිවැටි, වැලිකුඩු, ගල් සහිත වෙරළ, කඩොලාන සහ ලවන වගුරු ඇතුළත් වේ. ඒ හා සමාන වන වැදගත් පරිසර පද්ධතීන් නම් කොරල්පර, කලපු, මුවදොර, මුහුදු තෘණතලා යනාදියයි. මෙම පද්ධති මගින් වැදගත් භෞතික ක්‍රියාවලීන් නඩත්තු කිරීම, පරිසර පද්ධති සේවාවන් සහ කාර්යයන් සපුරාලීම සහ බිම්, භාණ්ඩ සහ සේවාවන් සැපයීම යනාදියට උපකාරී වේ. (3 වන පරිච්ඡේදය).

දේශගුණික තත්ත්වය

දිවයිනේ සියලුම ප්‍රධාන දේශගුණික බෙදීම් වෙරළ කලාපය තුළ නියෝජනය කරනු ලබයි. බටහිර සහ නිරිත දිග වෙරළ තීරයන් තෙත් කලාපය තුළ පිහිටා ඇති අතර, ඒවා මි. මී. 2,500 සිට මි. මී. 5,000කට වැඩි වාර්ෂික වර්ෂාපතනයකින් සහ සෙන්ටිග්‍රේඩ් අංශක 27ක් පමණ වූ උෂ්ණත්වයකින් යුතු ලක්ෂණයන්ගෙන් යුක්ත වේ. වෙරළ කලාපයේ අනෙකුත් බොහෝ ප්‍රදේශයන් වියළි කලාපයට අයත් වන අතර, එහි සාමාන්‍ය වාර්ෂික වර්ෂාපතනය මි. මී. 1,250-මි. මී. 1,900 වන අතර සහ උෂ්ණත්වය සෙන්ටිග්‍රේඩ් අංශක 30ක් පමණ වෙයි. වයඹ සහ ගිණිකොන පිහිටි අතිරේක වියළි බවින් යුතු ශුෂ්ක ප්‍රදේශයන්හි පිහිටි වෙරළ තීරයන් දෙකට මි. මී. 1,350ට අඩු වාර්ෂික වර්ෂාපතනයක් ලැබෙයි.

සුළි සුළං සමඟ කුණාටු සර්ජන සහිත රළ ඇති වේ. සුළි සුළං සමඟ පැමිණෙන කුණාටු සහිත රළට එරෙහි පළමු ආරක්ෂණ තීරය වනුයේ වැලි වැටිය. සාමාන්‍ය සුළි සුළඟක ප්‍රවේගය පැයට සැතපුම් 20 සිට 30 (පැ. කි. මී. 32 සිට 48ක්) වන අතර නාභිය (මධ්‍යයේ) ආසන්නයේ පැයට සැතපුම් 90 සිට 100 (පැ. කි. මී. 113 සිට 161ක්) අතර වේ. ඇතුළු විට එය සැතපුම් 120 සිට 150 (කි. මී. 193 සිට 241) දක්වා වැඩි විය හැක. විශේෂයෙන් වෙරළ ඉම සහ කලපු ප්‍රදේශයන් හි ජල තල කෙරෙහි සුළි සුළං මගින් අධික බලපෑම් ඇති කෙරේ.

දිවයින වටා පිහිටි රළ දේශගුණික තත්ත්වය මධ්‍යම උසකින් යුත් රළ සහිත සෘතුමය ලක්ෂණයන්ගෙන් යුක්ත වෙයි. ක්ෂුද්‍ර උදම් ඉන් කුඩා (වඩදිය, බාදිය) මෙන් සාමාන්‍යයෙන් දුර්වල උදම් කරදිය සමඟ මිශ්‍ර වූ අර්ධ දෛනික ඒවා වෙයි. වෙනස් වන මෝසම් බලපෑමෙන් යුත් සුළං දේශගුණය අඩු ප්‍රමාණයේ සිට මධ්‍යම ප්‍රමාණයේ වේගයක් සහිත වේ. දිවයිනේ නිරිතදිග

කොටසේ පිහිටි වෙරළබඩ ප්‍රදේශ මැයි සිට සැප්තැම්බර් දක්වා කාලයේ දී නිරිත දිග මෝසම මගින් ගෙන එන අධික වර්ෂාවට භාජනය වේ. නැගෙනහිර වෙරළ තීරයට ලැබෙන අධිකම වර්ෂාව දෙසැම්බර් සිට පෙබරවාරි දක්වා ඊසාන දිග මෝසම් මගින් ලැබෙන අතර, දිවයිනේ අනෙකුත් ප්‍රදේශවලට ද වර්ෂාව රැගෙන එයි. අප්‍රේල් සිට මැයි දක්වා වූ අන්තර් මෝසම් සමයේ දී ද වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්ට වර්ෂාව ලැබෙන අතර නැවත ඔක්තෝබර් සිට නොවැම්බර් දක්වා සුළි සුළං ක්‍රියාකාරී වීමෙන් ද වර්ෂාව ලැබිය හැකිය.

උතුරු ඉන්දියානු සාගරයේ සුළි සුළං තීරයේ කෙළවරෙහි දිවයින පිහිටා තිබුණ ද, සුළි සුළං ශ්‍රී ලංකාවේ නිතර විද්‍යාමාන වන්නක් නොවේ. බොහෝ සුළි සුළං ගිණිකොණ සිට වයඹ දෙසට දිවයිනේ උතුරු කොටස හරහා ගමන් කරන අතර, ඊසාන දිග වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන් එහි වැඩිම බලපෑමට ලක්වේ. දිවයිනේ උතුරු ප්‍රදේශයට බලපෑම් කරමින් කුණාටු ඇතිවීමේ වාර්ෂික මධ්‍යන්‍ය 0.2 වන අතර, අවුරුදු පහකට වරක් නැවත හට ගැනීමේ ප්‍රවණතාවයක් පෙන්වයි. දේශගුණික තත්ත්වයන්ගේ වෙනස්වීම් සමඟ අනාගතයේ දී මෙම තත්ත්වය වෙනස් විය හැක.

විශේෂයෙන් සර්ම කලාපයේ සුළි සුළං රටාවන් වැඩි වන ප්‍රවණතාවයක් සහ අධික බවක් පසුගිය දශක දෙක තුළ දක්නට ඇත. කුණාටුවල වර්ගය සහ සංඛ්‍යාවේ වෙනස්වීම් වෙරළ තීරයන් වර්ධනයට දැඩි ලෙස බලපානු ලබන වෙරළාශ්‍රිත ද්‍රව්‍ය (වැලි) ලැබීම් පිළිබඳ වෙනස්කම් ඇති කිරීමට හේතු විය හැක.

1.3 වෙරළ කලාප කළමනාකරණය - ජාතික සංවර්ධනය සඳහා එහි වැදගත්කම

වෙරළ ප්‍රදේශය, වෙරළ මායිම් සහිත ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශ 74කින් සමන්විත වෙයි. මේවා දිවයිනේ පරිපාලන දිස්ත්‍රික්ක 25න් 14ක් තුළ පිහිටා ඇති අතර, දිවයිනේ භූමි ප්‍රමාණයෙන් 23%ක් පමණ ආවරණය කරති.

ඓතිහාසික සාධක හේතුකොට ගෙන අධික ජන සහත්වයක් වෙරළබඩ ප්‍රදේශ වල පවතී. විශේෂයෙන් මෙම තත්ත්වය දකුණු, බස්නාහිර සහ වයඹ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි දැකිය හැකිය. වර්තමානයේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශය තුළ මිලියන 4.6ක ජනගහනයක් පදිංචිව සිටින අතර, එය දිවයිනේ මුළු ජනගහනයෙන් 25%ක් පමණ වේ. මහ නගර සභා සහ නගර සභා මගින් ව. කි. මී. 285ක් පමණ වූ වෙරළබඩ ප්‍රදේශය ආවරණය කරනු ලබන අතර, එය මුළු දිවයිනේම මහ නගර සභා හා නගර සභා බල ප්‍රදේශවලින් අඩක් පමණ වේ. නාගරික වර්ධනයෙන් වැඩි කොටසක් සහ සංවර්ධන කටයුතු වලින් බොහොමයක් මෙම ප්‍රදේශයන්හි සංකේන්ද්‍රගත වී ඇති අතර, බස්නාහිර පළාතේ සිදු කෙරෙන අධික සීඝ්‍ර ඉදිකිරීම් වලින් මෙම තත්ත්වය මනාව නිරූපනය වෙයි. ඉදිකිරීම් හා සංවර්ධන කටයුතු වලට ගංගා වලින් අධික ලෙස වැලි ඉවත් කිරීම, වෙරළ බාදනයට හේතු වී ඇත. (2 වන පරිච්ඡේදය).

ශ්‍රී ලංකාවේ විවිධ වෙරළබඩ සම්පත්, වෙරළ කලාපයේ ආර්ථික කටයුතු රාශියක් පවත්වාගෙන යාමට දායක වෙයි. මෙම කටයුතු අතුරින් ප්‍රධාන වන්නේ මුහුදු සහ කිවුල්දිය ධීවර කර්මාන්තයි (5 වන පරිච්ඡේදය). දෙදාන වසරේ පැවති භාණ්ඩ මිල යටතේ, ධීවර අංශය දළ දේශීය නිෂ්පාදනයට 2.7%කින් දායක වී ඇත. තවද, එම කර්මාන්ත විදේශීය විනිමය ඉපයීමේ මූලයක් ලෙසද වැදගත් විය. ඇස්තමේන්තු මගින් පෙන්වා දී ඇති ආකාරයට 2002 වසරේ ශ්‍රී ලංකාවේ මුළු ධීවර නිෂ්පාදනයෙන් 91%ක් පමණ මුහුදු ධීවර කර්මාන්තයෙන් සපයා ඇත. මෙම කොටසින් 64%ක් ම සැපයී ඇත්තේ වෙරළබඩ ධීවර කර්මාන්තය මගිනි. ප්‍රධාන වශයෙන්ම වයඹ පළාතේ පවත්නා ඉස්සන් වගාව ඇතුළත් වෙරළ බඩ ජලජීවී වගා ඇතුළු ධීවර අංශය මගින් 150,000 පමණ ජනයාට සෘජු රැකියා සැපයෙන අතර, අවම වශයෙන් දශ ලක්ෂයකට පමණ ජීවනෝපාය සලසයි. (5 වන පරිච්ඡේදය). ශ්‍රී ලාංකිකයින්ගේ සත්ව ප්‍රෝටීන අවශ්‍යතාවයන් අතුරින් ප්‍රධාන මූලාශ්‍රය වන්නේ මාලුයි.

ශ්‍රී ලංකාව ඉතා නිදහස් කර්මාන්ත ප්‍රතිපත්තියක් අනුගමනය කරනු ලබන අතර, කර්මාන්ත ශාලා නිමැවුම මගින් මනිනු ලබන කාර්මික නිමැවුම් සීඝ්‍රයෙන් වර්ධනය වෙමින් පවතී. වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කාර්මික නිෂ්පාදනයේ කේන්ද්‍රය

වශයෙන් සැලකිය හැකි අතර සියලු කර්මාන්ත ඒකකයන්ගෙන් 61.6%ක් එහි ස්ථානගත වී ඇත. කර්මාන්ත ඒකක ස්ථානගත වී ඇති වෙරළබඩ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශ 30කට වැඩි ප්‍රමාණයක් පවත්නා අතර, මේවායින් බොහොමයක් කොළඹ, ගම්පහ, කළුතර, ගාල්ල, මාතලේ සහ පුත්තලම දිස්ත්‍රික්කයන්හි විසිරී පවතී. අනෙක් අතට, පිරිපහදු නොකරන ලද කාර්මික අපද්‍රව්‍ය සහ අනෙකුත් අපද්‍රව්‍ය මුදාහැරීම මගින් වෙරළබඩ ජලයේ ගුණාත්මක භාවයට සහ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන්ගේ තත්ත්වයට සහ එහි අඩංගු සම්පත්වලට වන බලපෑම මගින් ඉතා සංකීර්ණ ආර්ථික ගැටළු පැන නැගී ඇත (3 වන පරිච්ඡේදය).

සංචාරක කර්මාන්තය දැනට ශ්‍රී ලංකාවේ පස්වැනි ආදායම් මාර්ගය වන අතර, 2001 වසරේ දී එමගින් රුපියල් මිලියන 18,863.3 (ඩොලර් මිලියන 211.1) විදේශ විනිමය උපයාගෙන ඇත. තවද පුද්ගලයින් 85,000කට පමණ සෘජු සහ වක්‍ර රැකියා එමගින් සපයා ඇත. 1980 දී පමණ ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක කර්මාන්තයේ සංවර්ධනයේ ආරම්භයත් සමඟම පැමිණි සංචාරකයින් දිවයිනේ දකුණු දිග පුළුල් වෙරළ තීරයන් වෙත ආකර්ෂණය විය. මේ නිසා, නිරිත දිග වෙරළ තීරය දිගේ සංචාරක කටයුතු හා සම්බන්ධ පහසුකම් සංකේන්ද්‍රණය වීම සිදුවිය. ලංකා සංචාරක මණ්ඩලයේ ලියාපදිංචි මුළු සංචාරක හෝටල් සංඛ්‍යාවෙන් 70%ක් (හෝටල් 159ක් පමණ) පිහිටා ඇත්තේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයේ ය. සොබා දහම සහ සංස්කෘතික කටයුතු මත පදනම් වූ සංචාරක කර්මාන්තය වැඩි දියුණු කිරීමේ ශ්‍රී ලංකාවේ හැකියාවන් ඉලක්කකොට ගත් සංචාරක කර්මාන්තය හා සම්බන්ධව රජයේ වර්තමාන ප්‍රතිපත්තියට අනුරූපව සහායක් ලබාදීමේ හැකියාවක් වෙරළබඩ ප්‍රදේශය සතුය. එසේ නමුත්, වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කිහිපයක්ම ඉහතින් සඳහන් කළ සැලසුම් රහිත සංචාරක සංවර්ධනය නිසා පීඩාවට පත් වී ඇති අතර, එමගින් වෙරළබඩ ජල දේහයන්ගේ සහ පරිසර පද්ධති දූෂණය වීම, (3-4 පරිච්ඡේදය) දර්ශනීය ස්ථාන භායනය වීම (7 වන පරිච්ඡේදය) වෙරළ බාධනය (2 වන පරිච්ඡේදය) පරිසරයේ ගුණාත්මක භාවය මත සංචාරක කර්මාන්තයේ පැවැත්ම රඳා පවත්නා බැවින් ද සංචාරකයින් තමන් සංචාරය කරන ස්ථානයන්ගේ පරිසර අවකරණය ඉතා දැඩි ලෙස සංවේදීව සලකන බැවින් ද වෙරළබඩ සංචාරක කර්මාන්තයේ පැවැත්ම සඳහා වෙරළ කලාපය මනාව සැලසුම් සහගත ලෙස කළමනාකරණය කිරීම අවශ්‍ය වේ.

කෘෂි කර්මාන්තය වෙරළ කලාපය තුළ උසුලන්නේ ධීවර හා නිෂ්පාදන කර්මාන්තවලට වඩා අඩු වැදගත් කමකි. වෙරළ කලාපයේ භූමියෙන් 17%ක් පමණ කෘෂි කාර්මික ඉඩම් ලෙස ගැනේ. දේශගුණික වෙනස්වීම් හෝ සංවර්ධන කටයුතු හේතු කොට වෙරළබඩ කෘෂි කාර්මික ඉඩම්වල අවකරණයක් සිදුනොවීම තහවුරු කිරීම සඳහා වෙරළ කලාපය මනාව කළමනාකරණය කළ යුතුවේ. අනික් අතට, වගා කරන ලද ඉඩම් වලින් බැහැර කරනු ලබන ගොවි රසායන ද්‍රව්‍ය වෙරළබඩ ජලය දූෂණය වන මූලයක් ලෙස ක්‍රියා කරන අතර, එය පාලනය කිරීම දුෂ්කර කටයුත්තක් වී ඇත. (4 වන පරිච්ඡේදය). මුහුදු වෙරළින් සහ ගංගා මගින් වැලි ඉවත් කිරීම, හුණු නිෂ්පාදනය සඳහා මුහුදින් කොරල්පර ඉවත් කිරීම වැනි වෙරළ කලාපය තුළ සිදුවන බොහෝ විවිධ ආර්ථික කටයුතු මගින් ද වෙරළ බාධන කළමනාකරණය සඳහා ඉතා දැඩි දුෂ්කරතාවන් ඇති කරයි. (2 වන පරිච්ඡේදය). වෙරළ කලාපය වෙළඳාම සහ ප්‍රවාහනය සම්බන්ධයෙන් ද ඉතා වැදගත් ස්ථානයක් උසුලයි. ප්‍රධාන වරායන් හතරක් කොළඹ, ගාල්ල, ත්‍රිකුණාමලය, කන්කසන්තුරේ යන ස්ථානවල පිහිටා ඇත. වර්ෂ 2000 දී නැව් 4,200ක් පමණ මෙම වරායන් වෙත පැමිණ ඇති අතර, මුහුදු ගමනාගමනයන් වැඩි වෙමින් පවතී. මෙයට අමතරව ධීවර හා ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය යටතේ ධීවර වරායන් 12ක් ක්‍රියාත්මක වේ. නැව් සහ යාන්ත්‍රික ධීවර යාත්‍රා මගින් මුදාහරිනු ලබන දැව් තෙල් හේතු කොට වෙරළබඩ ජලය දූෂණයට භාජනය වන අතර, මෙය අවම කිරීම සඳහා පිළියම් යෙදීම අවශ්‍ය වේ. (4 වන පරිච්ඡේදය). දැනට එක් ජාත්‍යන්තර ගුවන් තොටුපලක් කටුනායක ඇති අතර, එයද වෙරළබඩ වෙරළ ප්‍රදේශයේ පිහිටා ඇත. ගුවන්තොටුපල සහ වරායන් ආසන්නව පිහිටීම වෙරළ කලාපය තුළ කර්මාන්ත සංකේන්ද්‍රණය වීමට ප්‍රධාන හේතුවක් වී ඇත.

1.4 වෙරළ කලාප කළමනාකරණයේ දී වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ කාර්ය භාරය

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන්ගේ විවිධත්වය, ස්ථාවරත්වය සහ කාර්යයන් තිරසාර ලෙස පවත්වා ගැනීමටත් සහ වෙරළබඩ පරිසරයෙන් ප්‍රතිලාභ අත්කර ගැනීමත් සඳහා සැලසුම්ගත කළමනාකරණයක් අවශ්‍ය වේ. ශ්‍රී ලාංකිකයින්ගේ ජීවන තත්ත්වය වැඩි දියුණු කරලීම සහ එකිනෙක ගැටෙන සම්පත් භාවිතයන් මගින් වෙරළබඩ ප්‍රජාවගේ මූලික අවශ්‍යතාවයන් සැපයීම වලකාලීම සිදුනොවීම තහවුරු කිරීම විශේෂයෙන්ම සැලකිල්ලට භාජනය විය යුත්තකි. උදාහරණයක් වශයෙන් ගංගා සහ වෙරළින් වැලි සහ කොරල්පර ඉවත් කිරීම, රට අභ්‍යන්තරයේ වෙලි ඉදි කිරීම මගින් වෙරළ පෝෂණය සඳහා අවශ්‍ය වැලි ප්‍රමාණයේ අඩුවීමක් සිදුවන අතර, එමගින් වෙරළ බාධනයට භාජනය කෙරේ. මේ හේතුවෙන් වෙරළබඩ ඉඩම් සහ යටිතල පහසුකම් විනාශ වීමත් සමඟම දැඩි ආර්ථික සහ සමාජීය ගැටලු පැන නැගී. වෙරළ බාධනය ජනගහන ඝනත්වයකින් අධික වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි නිවාස සඳහා සීඝ්‍ර සංවර්ධනයක් සිදුවන අතර, එමගින් වෙරළේ භූදූෂණ සමතුලිතතාව වෙනස් කිරීමට හේතු සාධක වේ. මේ නිසා, සංවර්ධන කටයුතු සඳහා වූ නිවැරදි පුරවැසි අවශ්‍යතාවන් සහතික කිරීම පිණිස සැලසුම් කිරීම අවශ්‍ය වේ. එසේ නොමැති වුවහොත්, පාලනය කළ නොහැකි සහ අනපේක්ෂිත සිද්ධීන්ගේ අහිතකර බලපෑම අවම කිරීම සඳහා අති විශාල වියදමක් දැරීමට සිදුවනු ඇත.

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව අත්කර ගැනීමට අපේක්ෂිත දෑ -

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ මෙහෙවර

වෙරළබඩ සම්පත් තිරසාර ලෙස සංවර්ධනය කිරීමත් වෙරළබඩ ක්‍රියාවලියත් කළමනාකරණ කිරීම මගින් ශ්‍රී ලංකාවේ සමාජ ආර්ථික සහ පාරිසරික තත්ත්වයන් ප්‍රශස්ථ මට්ටමක් කරා යොමු කිරීම වේ.

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අරමුණු -

මෙහෙවර සාක්ෂාත් කරගැනීම සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මෙහෙයවන සිව් වැදෑරුම් අරමුණු වනුයේ -

- » වෙරළබඩ පරිසරයේ තත්ත්වය වැඩි දියුණු කරලීම.
- » වෙරළ තීරය සංවර්ධනය කිරීම සහ කළමනාකරණය කිරීම.
- » වෙරළබඩ ප්‍රජාවගේ සහ සම්පත් භාවිතාකරුවන්ගේ ජීවන තත්ත්වය උසස් කරලීම.
- » වෙරළ සම්පත් මත පදනම් වූ ආර්ථික සංවර්ධනය පහසු කරවීම සහ ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

අත්කර ගත යුතු ප්‍රතිඵල -

- » වෙරළබඩ ඉඩම්වල සහ ජලයේ ගුණාත්මක බව වැඩි දියුණු කිරීම.
- » ජෛව විවිධත්වය සංරක්ෂණය සහ තිරසාර බව සහතික කිරීම
- » වෙරළබඩ ඉඩම්වල ප්‍රශස්ථ විභවය සාක්ෂාත් කිරීම
- » වෙරළ කලාපයේ සංවර්ධන කටයුතු පාලනය කිරීම
- » නව ආර්ථික ඉඩ ප්‍රස්ථා නිර්මාණය කිරීම
- » වෙරළබඩ ප්‍රජාවගේ ජීවන තත්ත්වයන් වැඩි දියුණු කිරීම
- » විනෝදාත්මක භාවිතයන් සඳහා පහසුකම් සැපයීම
- » විද්‍යාත්මක/දර්ශනීය/ඓතිහාසික/පුරාවිද්‍යාත්මක සහ සංස්කෘතික වැදගත්කමකින් යුත් ස්ථාන සංරක්ෂණය කිරීම

වෙරළබඩ සම්පත් තිරසාර ලෙස සංවර්ධනය කිරීම සහ වෙරළබඩ ක්‍රියාවලිය කළමනාකරණය කිරීමේ පැහැදිලි කාර්ය භාරය වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සතුය. මේනිසා දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ගන්නා ලද

කළමනාකරණ ප්‍රයත්නයන් තුළින් මෙම අවශ්‍යතා නිරූපනය වේ. ප්‍රතිපත්ති සැලසුම් කිරීම, රෙගුලාසි ක්‍රියාත්මක කිරීම මෙන්ම වෙරළබඩ සම්පත් ඒකාබද්ධ පදනමකින් කළමනාකරණය සඳහා අවශ්‍ය වන ධාරිතාව ශක්තිමත් කිරීමේ අවශ්‍යතාවය මෑත වසර කිහිපයක් තුළ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව පිළිගෙන ඇත.

1.4.1 ප්‍රධාන සාධකයන් :

පසුගිය දශක දෙකහමාර තුළ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ කැපී පෙනෙන සාධකයන් පහත දැක්වේ :

- » වෙරළ බාදනයේ බලපෑම් අවම කිරීම ;
- » මුහුදු තිරිගල් ඉවත් කිරීම සහ මුහුදු වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම සැලකිය යුතු මට්ටමකට අවම කිරීම ;
- » වෙරළබඩ සංවර්ධන කටයුතු සම්බන්ධයෙන් පාරිසරික තක්සේරු ලබා ගැනීම ;
- » සංවර්ධන කටයුතු බලපත්‍රවල අඩංගු කොන්දේසිවලට අනුකූල වන බව සහතික කිරීම ;
- » වෙරළ පිවිසුම් පහසු කිරීම ;
- » පාඨශාලා සඳහා විෂයය මාලාවන් සංවර්ධනය කිරීම ඇතුළත්ව වෙරළබඩ ගැටළු පිළිබඳ දැනුවත්භාවය වැඩි දියුණු කිරීම ;
- » වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණයේ දී ප්‍රජා සහභාගීත්වය ප්‍රවර්ධනය කිරීම ;
- » විශේෂිත වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සංකල්පය, රැකව කලසුව සහ නික්කඩුව සමුද්‍ර උද්‍යාන ප්‍රදේශයන්හි හඳුන්වා දීම.

විදේශ නාක්ෂණික ආධාර :

වෙරළ කලාපයේ දිගුකාලීන ස්ථායීතාව කෙරෙහි තර්ජනයක් වූ වෙරළබඩ ගැටළුවල ප්‍රතිඵල වැලැක්වීමට හෝ අවම කිරීම සඳහා අවශ්‍ය විදේශීය මූල්‍යාධාර ලබා ගැනීමට පසුගිය වකවානුවලදී වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සමත් වී ඇත. වැනිඩා ආධාර මත ක්‍රියාත්මක වූ ව්‍යාපෘති දෙකකින් (1987/1989 සහ 1990/1992) සමන්විත වූ වෙරළ කළමනාකරණ වැඩසටහන, ඇමෙරිකානු ජාත්‍යන්තර සංවර්ධන ආයතනය මගින් සැපයුණු අරමුදල් මත ක්‍රියාත්මක කරන ලද වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ වැඩ සටහනේ අදියර I හා අදියර II (1985-1991 හා 1991-1997) සහ ජර්මානු GTZ ආයතනය මගින් ආධාර සැපයුණු වෙරළ සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති (1988 සිට 1996) මේවා අතරින් ප්‍රධාන වේ.

කළමනාකරණය සඳහා ධාරිතා වර්ධනය :

ධාරිතා සංවර්ධනය අතින් ඇතැම් සාර්ථක ප්‍රතිඵල අත්කරගෙන ඇති වුව ද මූල්‍යමය සහ ආයතනික අවහිරතාවන් නිසාත් වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි ක්‍රියාකාරී ආයතනයන් රැස්කි තිබීම නිසාත් පුර්ව ප්‍රතිචාරාත්මක (Proactive) ක්‍රියාකාරී ප්‍රවේශයක් වෙනුවට ප්‍රතික්‍රියා (Reactive) ප්‍රවේශයක් අනුගමනය කිරීමට වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව පෙළඹී ඇත. 2000 සිට 2005 දක්වා වන වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය (පහත සඳහන් කොටුව බලන්න), මේ පිළිබඳව අවධානය යොමු කොට ඇති අතර, කළමනාකරණය සඳහා ආයතන ශක්තිමත් කිරීම සහ නිලධාරීන්ගේ ධාරිතාව නැංවීමේ වැඩ සටහන් ඊට ඇතුළත් වේ. මේවා අතරින් ප්‍රධාන වන්නේ භූගෝලීය තොරතුරු පද්ධතීන් පිළිබඳව හැකියාවන් වැඩි දියුණු කිරීම සහ දත්ත සමුදායක් ස්ථාපනය කිරීම හා වැඩි දියුණු කිරීම යි. එම අංශය නිර්මාණය කොට ඇත්තේ විශේෂිත වෙරළ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සැලසුම් කිරීම, වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති, ඓතිහාසික සහ දර්ශනීය වැදගත්කමින් යුතු ස්ථාන සංරක්ෂණය, වෙරළ බාදනය කළමනාකරණය සහ වෙරළබඩ ජල දූෂණය පාලනය යනාදිය පිළිබඳ තීරණ ගැනීම පහසු කිරීමට තොරතුරු රැස් කිරීමටත් අනාගත සංවර්ධනයන් සඳහා වෙරළබඩ බිම් පරිහරණ රටාවන් සහ ස්ථාන හඳුනා ගැනීමටත් වේ. වෙරළ

කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම යාවත්කාලීන කිරීම සහ වෙරළ කලාප කළමනාකරණ වැඩ සටහන් වඩාත් ඵලදායී ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව තුළ ධාරිතාව ගොඩනැගීමත් වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතියේ වෙනත් ප්‍රධාන ක්‍රියාකාරකම් අතර වේ. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ ආයතනික ප්‍රතිසංස්කරණයන් සඳහාත් වෙරළ සංරක්ෂණ පනත සංශෝධනය කිරීම සඳහාත් සහාය ලබා දීම ද මීට ඇතුළත් වේ. මෙමගින් හදිසි ක්‍රියාකාරකම්වලින් බැහැරව, වඩාත් ප්‍රතිපත්ති කෙරෙහි නැඹුරුව, සැලසුම්ගත කළමනාකරණ ක්‍රියාකාරකම් වෙත යොමු වීමට වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට උපකාරී වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ.

වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය - (2000 සිට 2005)

වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය ධීවර සහ ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශයේ ප්‍රධාන වැඩ සටහනක් වන අතර, එය ආසියානු සංවර්ධන බැංකුව, නෙදර්ලන්ත රජය සහ ශ්‍රී ලංකා රජය මගින් සපයන ලද ඇ. ඩො. මිලියන 80ක අරමුදල් පදනම් කරගැනීමෙන් ක්‍රියාත්මක කෙරේ. මෙම ව්‍යාපෘතිය ප්‍රධාන කොටස් හතරකින් සමන්විත වේ. ඒවා නම් :

(අ) වෙරළ ස්ථායීකරණය:- වෙරළ බාදන ගැටළුවට පිළියම් ලෙස වෙරළ ස්ථායීකරණ නිර්මාණ ඉදිකිරීම සහ අදාළ වන පරිදි ආරක්ෂණ හෝ බාදනය වැලැක්වීමේ කළමනාකරණ වැඩ යෝජනා ක්‍රම ක්‍රියාත්මක කිරීම ;

(ආ) ධීවර සම්පත් කළමනාකරණය සහ ගුණාත්මකභාවය වැඩි කිරීම:- ධීවර වරායන්, නැංගුරම් පොල ඉදිකිරීම, මසුන්ගේ ගුණාත්මක භාවය වැඩි දියුණු කිරීමට ඉවහල් වන උපකාරක සේවාවන් ඇති කිරීම සහ මාළුවල ප්‍රමිතිය වැඩි දියුණු කොට අපතේ යන මාළු ප්‍රමාණය අවම කිරීම සඳහා සහාය වීම යනාදිය මගින් තිරසාර ධීවර කළමනාකරණයන් සාක්ෂාත් කරගැනීම ;

(ඇ) වෙරළ බඩ පාරිසරික සම්පත් කළමනාකරණය:- වෙරළබඩ සම්පත් ක්ෂයවීම සහ හායනය පිළිබඳ අවධානය යොමු කර කලපු සහ මුවදොරවල ඇති වන දූෂණයන් අවම කිරීමටත් වෙරළබඩ සම්පත් කෙරෙහි එල්ල වී ඇති බලපෑම් අවම කිරීමටත් අවශ්‍ය වන ක්‍රියාකාරකම් ප්‍රවර්ධනය කිරීම ;

(ඈ) ආයතන ශක්තිමත් කිරීම:- ධීවර සහ ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය සහ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව ඇතුළු එහි ආයතනයන්ගේ හැකියාවන් ශක්තිමත් කිරීම- 2004 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම යාවත්කාලීන කරනුයේ මෙම උපාංග යටතේ ය.

වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීම :

ස්වභාවික ක්‍රියාවලිය සහ මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් නිසා මෑත කාලීන දී උග්‍ර වී ඇති, දිගු කලක සිට පැවත එන වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීමේ සෘජු වගකීම වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව උසුලයි. බාදනය උග්‍ර ස්ථානවල වෙරළ බාදනය වැලැක්වීම, පොදු සහ පෞද්ගලික දේපල සහ යටිතල පහසුකම් ආරක්ෂා කිරීම සහ බාදනය හේතුවෙන් සමාජයට දැරීමට සිදු වී ඇති පිරිවැය අවම කිරීම යනාදියෙන් සාර්ථක ප්‍රතිඵල වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව ලබාගෙන ඇත. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් 1985 සිට 1999 දක්වා වෙරළ ආරක්ෂණය සඳහා කරන ලද වියදම් වගු අංක 1.2 මගින් දක්වා ඇත.

පසුගිය සියවසේ ප්‍රථම භාගයේ සිට වෙරළ බාදනය වැලැක්වීම සඳහා භාවිතා කළ මූලික ක්‍රමෝපාය වූයේ වෙරළ ආරක්ෂණ නිර්මාණ ඉදිකිරීමයි. එසේ වුව ද, 1970 පමණ වන විට වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීම, කෙටි, මධ්‍යම සහ දිගු කාලීන විසඳුම් අවශ්‍ය වන වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණය කිරීමේ පුළුල් වැඩසටහනක කොටසක් ලෙස සැලකීමේ ප්‍රවණතාවයක් ඇති

විය. 1986 දී කෙටි, මධ්‍යම සහ දිගුකාලීන විසඳුම් හඳුනා ගැනීම සඳහා වෙරළ බාදනය පිළිබඳ මහා සැලැස්මක් සකස් කිරීමට මේ නිසා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට සිදු විය. එම මහා සැලැස්මෙන් ඉදි කිරීම් පදනම් කරගත් විසඳුම් යෝජනා කරන ලද අතර, අවශ්‍ය තැන්වල දී වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීම,

- » වෙරළ කලාපය කළමනාකරණය පිළිබඳ සාකච්ඡා ව්‍යායාමයක අංගයක් විය යුතු බවත්,
- » ප්‍රමාණවත් පරිදි සකස් කරන ලද සැලසුමක් සහ බාදනය කෙරෙහි බලපාන හේතු පිළිබඳ මනා අවබෝධයක් පදනම් කොට ගත යුතු බවත්,
- » නිර්මාණාත්මක විසඳුම් යොදා ගත යුත්තේ, ඒවා වෙරළ බාදනයට බලපාන මූලික හේතු පාලනය කිරීම, ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම, ස්ථාවරත්ව කලාප ස්ථාපනය කිරීම, වැලි වැටි කළමනාකරණය වැනි අනෙකුත් විකල්ප අතරින් වඩාත් උචිතම විකල්පය වන අවස්ථාවල දී පමණක් ආරක්ෂක ඉදිකිරීම් යොදා ගැනීමෙන් කළ යුතු බව,

එම මහා සැලැස්මෙන් පිළිගැනීම.

වගුව 12 -වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීම සඳහා 1985 සිට 1999 අතර කාලය තුළ වර්ෂයකට ශ්‍රී ලංකා රජය දැරූ වියදම (රු. දස ලක්ෂ)

වර්ෂය	වියදම රුපියල් දස ලක්ෂ
1985	3.7
1986	14.4
1987	121.4
1988	121.4
1989	164.3
1990	230.3
1991	230.3
1992	226.9
1993	56.9
1994	63.3
1995	34.5
1996	32.0
1997	45.5
1998	79.0
1999	96.0

වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීම සඳහා ආරක්ෂක ඉදිකිරීම් හා නිර්මාණ අවශ්‍ය පරිදි යොදා ගැනීම අනිවාර්යයෙන් කළයුතු නමුත්, බොහෝ විට එමගින් සිදුවන්නේ එම ගැටළු වෙරළ තීරයේ වෙනත් ස්ථානයකට මාරු කරනු ලැබීම බව වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ වර්තමාන කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තිය මගින් පිළිගනු ලබයි. වැලි සහ හිරිගල් ඉවත් කිරීම පාලනය කිරීම, වෙරළ කලාපය තුළ සංචරණ කටයුතු පාලනය කිරීම, උපද්‍රව සහිත ප්‍රදේශයන්හි සංචරණ කටයුතු වැළැක්වීම, වෙරළ බාදන නැමියාවන් හඳුනා ගැනීම හා සමාජයීය වශයෙන් පිළිගත හැකි සහ පිරිවැය අතින් කාර්යක්ෂම වූ මෘදු පිළියම් යනාදිය කෙරෙහි වැඩි අවධානයක් දැනට යොමු කෙරේ. වර්ෂ 2000 වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය මගින් නිර්මාණ මෙන්ම මෘදු විසඳුම් ද ඇතුළත් වන විසඳුම් මගින් වෙරළ ස්ථාවරත්වය සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට ආධාර සැපයේ (2 පරිච්ඡේදය). වෙරළ බාදනය හා සම්බන්ධ මූලික හේතුව වන ගංගාවලින් ඉවත් කරනු ලබන වැලි වෙනුවට විකල්පයන් හඳුනා ගැනීම සහ ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි, ඉදිකිරීම් සඳහා යොදා ගැනීමේ හැකියාව පිළිබඳ නියමු පරීක්ෂණ පැවැත්වීම සහ එම

වැලි භාවිතය ප්‍රවර්ධනය මගින් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ ධාරිතාවන් වැඩි දියුණු කිරීම ද ඒ හා සමානව වැදගත් වේ.

ඒකාබද්ධ වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණය පහසුකරලීම :

වෙරළබඩ සම්පත්, උසුටන පරිහරණය, නොඋසුටන පරිහරණය සහ පරිනාමක පරිහරණය යන භාවිත පරාසයකට අයත් වන අතර, මේවා බොහෝමයකින් අභිතරක ප්‍රතිඵල ඇති කෙරේ. උසුටන පරිහරණය නැවත වැඩෙන ද්‍රව්‍යයන්ට අදාල වේ. නොඋසුටන පරිහරණයට අධ්‍යාපනය, විනෝදාත්මක කටයුතු ගැනෙන අතර, ඒවා මගින් පාරිසරික පද්ධතීන්ගෙන් ද්‍රව්‍ය ඉවත් කිරීම සිදු නොවන අතර, දැඩි හානිකර ප්‍රතිඵල හා බලපෑම් ද ඇති නොවේ. අතින් අතින් පරිනාමක පරිහරණයන් මගින් පාරිසරික පද්ධති ගති ලක්ෂණ කෙරෙහි සංඛ්‍යාත්මක බලපෑම් ඇති කරයි. වෙරළ කලාප කළමනාකරණයේ මූලික අවස්ථාවල සංචරණ කටයුතු පාලනය කිරීම කෙරෙහි වැඩිම අවධානයක් යොමු කරන ලද නමුත්, පසුකාලීනව මෙය වෙනස් විය. නිරසාර සංචරණයක් සහතික කිරීම සඳහා වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණයේ දී ඒකාබද්ධ වූ සහභාගීත්ව ප්‍රවේශයක් අනුගමනය කිරීමේ අවශ්‍යතාව දැන් පුළුල් ලෙස අගය කෙරේ. වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණයේ දී ප්‍රාදේශීය පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සහභාගීත්ව කාර්ය භාරය 1990 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් ප්‍රමාණවත් ලෙස හඳුනා නොගැනින. වෙරළ ප්‍රදේශයන්හි තෝරාගත් ස්ථානවල විශේෂිත වෙරළ කලාප කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියක් ඇතුළත් කිරීම මගින් 1997 සංශෝධිත වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් ඉහත සඳහන් දුර්වලතාව නිවැරදි කරන ලදී. මෙම ප්‍රවේශය 2004 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින්,

(අ) බහුවිධ සම්පත් භාවිතා ගැටළු සහිත විශේෂිත වෙරළ කලාප කළමනාකරණ ප්‍රදේශයන් හඳුනා ගැනීමෙන් ද,

(ආ) භූගෝලීය වශයෙන් කුඩාවූත් ගැටළු අතින් සංකීර්ණ නොවූත් II මට්ටමේ වෙරළ කලාප කළමනාකරණ විශේෂිත ප්‍රදේශ හඳුනා ගැනීම මගින් ද, තවදුරටත් ප්‍රවර්ධනය කෙරේ (6 වැනි පරිච්ඡේදය).

භූගෝලීය තොරතුරු පද්ධතීන් භාවිතා කිරීම සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ ධාරිතාව ගොඩ නැගීම විශේෂිත වෙරළ කලාප කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය සඳහා අනාගතයේ දී උපකාරීවනු ඇතැයි අපේක්ෂා කරනු ලැබේ.

පාලනය :

වෙරළ කලාප කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන්, පාලනමය ක්‍රියාකාරකම්වලට ඉතා වැදගත් කාර්ය භාරයක් තව දුරටත් හිමි වන බව වෙරළ කලාප කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්තිවලින් පෙන්වනු ලැබේ. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් දැනටමත් ක්‍රියාත්මක කෙරෙන අවසර පත්‍ර ක්‍රමයත්, වෙරළාශ්‍රිත (පස සිටු) ප්‍රමිතීන් මේ සම්බන්ධයෙන් අදාල වේ. ඒ අනුව 1996 සිට 2001 කාලය තුළ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් අවසර පත්‍ර 762ක් නිකුත් කරන ලද අතර, තවත් සුළු අවසර පත්‍ර ගණනාවක් ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාල මගින් නිකුත් කර ඇත. මෙයට අමතරව වෙරළාශ්‍රිත ප්‍රමිතීන් හා වැලි කැණීම පිළිබඳව මාර්ගෝපදේශ සකස් කරන ලදුව ඒවා ක්‍රියාත්මක කොට ඇත. වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ විධිවිධානවලට අනුව වෙරළ කලාපය තුළ සිදු කෙරෙන කවර හෝ සංචරණ ක්‍රියාවලියක් සම්බන්ධව පුද්ගලික හෝ රාජ්‍ය ආයතන වෙතින් පරිසර බලපෑම් අධ්‍යයනයක් ඉලලා සිටීමේ අභිමතය වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂ සතුය. එසේ වුවත් 1988 ජාතික පාරිසරික පනතේ සඳහන් කොට ඇති ව්‍යාපෘති සම්බන්ධව පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුවක් ලබාගැනීමට අධ්‍යක්ෂ බැඳී සිටී. මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණ වාර්තාවක් ලබා ගැනීම වෙරළ සංරක්ෂණ පනත යටතේ අත්‍යවශ්‍ය නොවූව ද කිසියම් ව්‍යාපෘතියක පාරිසරික බලපෑම් ඉහළ තත්ත්වයක පවත්වන්නේ නම් මූලික පරිසර පරීක්ෂණ වාර්තාවක් ඉල්ලා සිටීමට වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂට පුළුවන. එසේ වුවත් වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මට අනුකූල නොවන

ව්‍යාපෘතියක් සඳහා අවසර පත්‍රයක් නිකුත් කිරීමට වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂවරයා තුළුවන. වඩාත් යථාර්ථවාදී වෙරළාරක්ෂිත (පස සිටු) ප්‍රමිතීන් තීරණය කිරීම, වෙරළ කළාපය තුළ වැලි ඉවත් කිරීම, වෙරළ අභිමුඛ ප්‍රදේශ ගොඩ කිරීම යනාදිය සඳහා වන නව මාර්ගෝපදේශ පිළිවෙලින් අංක 8.1, 8.2 හා 8.3 යන අඟුණුම්වලින් 2004 සැලසුමෙහි දක්වා ඇත.

වෙරළබඩ ජලයේ ගුණාත්මකභාවය සුපරීක්ෂණය :

නියමිත විවිධ ජල භාවිතයන් සඳහා තාත්වික වූ ප්‍රමිතීන්, වෙරළබඩ ජලය සඳහා ශ්‍රී ලංකාව විසින් තීරණය කළ යුතුව ඇති අතර, මෝසම් කාලවලදීත්, ඉන් බාහිර කාලවලදීත් වෙරළබඩ අවට ප්‍රදේශයන්හි ජලයේ සාධක ගුණාත්මකභාවය මැනීමේ අධ්‍යයනයන් තුළින් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට ජල දූෂණය පාලනය කිරීමේ ධාරිතාව වැඩි දියුණු කර ගැනීමට එම අධ්‍යයනය වෙරළ බඩ ජලයේ ප්‍රමිතීන් සකස්කර ගැනීමට පදනම් කර ගත හැකි තීරණයක වශයෙන් භාවිතා කළ හැකිය. භූගෝලීය තොරතුරු පද්ධතිය හා දත්ත සමුදාය ස්ථාපනය කිරීම ද ඒ සඳහා බෙහෙවින් උපකාර වනු ඇත.

ආයතනික සහයෝගීතාව :

වෙරළ කළාප කළමනාකරණය සැලැස්මෙන් දක්වා ඇති ඉලක්ක සපුරා ගැනීම සඳහා ආයතන ගණනාවක් මෙන්ම, බහු ආංශික ක්‍රියාකාරකම් ගණනාවකම ආධාරය ලබා ගැනීමට වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට සිදුවේ. මේ සඳහා රජයේ වෙනත් දෙපාර්තමේන්තු, ප්‍රාදේශීය හා පළාත් පාලන ආයතන හා ප්‍රජාව සමඟ ඉතා සමීප සහයෝගීතාවක් හා සබඳකම් පවත්වාගත යුතු වේ. දැනට ආයතන හා ඒකාබද්ධතාව පවත්වාගෙන යනු ලබන්නේ වෙරළ සංරක්ෂණ උපදේශක සභාව හා විශේෂිත ප්‍රදේශ කළමනාකරණ කමිටු මාර්ගයෙනි. වෙරළ සංරක්ෂණ පනත සංශෝධනය කිරීමෙන් අනතුරුව වෙනත් ආයතනික යාන්ත්‍රණ ද පිහිටුවනු ඇත.

වෙරළ කළාප කළමනාකරණයේ දී අවශ්‍ය වන සහයෝගාත්මක වැඩ පිළිවෙලකට ධීවර (ජලජීවී වගාව ඇතුළු) නාවික, සංචාරක වන ජීවී හා වනාන්තර ආශ්‍රිත සංචර්ඛනය, වාරිමාර්ග හා කෘෂිකර්ම යන අංශවල සහභාගීත්වය අවශ්‍ය වේ. තව ද එම අංශ තුළ ඇති මූලික ආයතන සමඟ ද සමීප සම්බන්ධතාවයකින් කටයුතු කිරීම අවශ්‍ය වේ. මෙම සහභාගීත්වය සඵල කර ගැනීමට ප්‍රතිපත්ති සැලසුම් සකස් කිරීම සඳහා වැඩි අවධානයක් යොමු කිරීම, කළමනාකරණය, සුපරීක්ෂණය හා ඇගයීම පිළිබඳ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ ධාරිතාව වැඩි දියුණු කරගත යුතුවේ. තොරතුරු බෙදා හදා ගැනීම හා අධ්‍යාපන හා සංචිතවේදන කටයුතු සම්බන්ධයෙන් ද අන්තර් ආයතනික සම්බන්ධතාවන් අවශ්‍ය වේ.

නෛතික රාමුව :

1981 වෙරළ සංරක්ෂණ පනත හා 1988 දී ඇති කරන ලද සංශෝධන මගින්, වෙරළ කළාපයේ ක්‍රියාකාරකම් සඳහා අවශ්‍ය වන නෛතික පදනම සැපයේ. වෙරළ සංරක්ෂණ පනතට තවත් සංශෝධන කෙටුම්පත් කොට ඇති අතර ඒවා ඉදිරියේ දී නීතිගත වනු ඇත. වෙරළ හා සමුද්‍රීය පරිසර පද්ධතීන්ගේ හා ජීවීන්ගේ නිරසාරත්වයට උපකාරීවන වෙනත් ආයතනවල විධි නියෝග යටතේ පනවන ලද තවත් නීති පද්ධති ගණනාවක්ම මෙහි පහත දැක්වේ. එහෙත් වෙරළ සම්පත් සංරක්ෂණය උදෙසා නීති බලාත්මක කිරීම මෙතෙක් සාර්ථක වී නැත. මීට ප්‍රධාන හේතුව එම නීතිවල ඇති දුර්වලතා හා ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ඇති උණ්ඩාවන් මෙන්ම ගැටළුවල සමාජමය අංශ නියම අන්දමින් වටහා නොගැනීමයි. කෙසේ වෙතත්, වෙරළින් වැලි ගොඩ දැමීමත්, මුහුදු හිරිගල් ගොඩ දැමීමත් නීති හා රෙගුලාසි මගින් සැඟහෙන් සාර්ථකත්වයකින් පාලනය කිරීමට හැකිවී ඇත (2 වන පරිච්ඡේදය).

වෙරළ සංරක්ෂණ පනත හැරුණු විට, වෙරළ කළාපය තුළ කෙරෙන කටයුතු බලාත්මක කිරීම සහ වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම කෙරෙහි බලපාන

ප්‍රධානතම මෙවලම වන්නේ වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්මයි. 1981 වෙරළ සංරක්ෂණ පනතට අනුව වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ ඇතුළත් වන කවර හෝ කරුණකට නෛතික පදනමක් ලබා දීම සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ උපදේශක මණ්ඩලයේ නිර්දේශවලට අනුකූලව රෙගුලාසි පැනවීමේ බලයක් වෙරළ සංරක්ෂණ විෂයය භාර ඇමතිවරයා වෙත පැවරී ඇත. පොදු ජනයා විසින් පෙර වෙරළ භාවිතා කිරීම ද ඊට ඇතුළත් වේ.

වෙරළ කළාප කළමනාකරණය කෙරෙහි බලපාන නීති, ප්‍රධාන ආඥා පනත්

- » 1981 අංක 57 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනත
- » 1988 අංක 64 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ (සංශෝධන) පනත

වෙනත් වැදගත් ආඥා පනත් :

- » 1981 අංක 59 දරන සමුද්‍ර දූෂණය වැළැක්වීමේ පනත.- මෙමගින් ශ්‍රී ලංකාවේ මුහුදු ජලයේ දූෂණය වැළැක්වීම, අවම කිරීම හා පාලනය කිරීම සඳහා විධිවිධාන සැලසේ. කවර හෝ සමුද්‍ර දූෂණයක් හෝ සමුද්‍ර ජීවීන්ට හෝ සම්පත්වලට හානි පැමිණවීම පිළිබඳව මෙම පනත යටතේ දඬුවම් ලබා දිය හැකිය.
- » 1996 අංක 2 දරන ධීවර හා ජලජ සම්පත් පනත.- ශ්‍රී ලංකාවේ ධීවර හා ජලජ සම්පත්වල ඒකාබද්ධ කළමනාකරණය, පාලනය, සංරක්ෂණය, සංචර්ඛනය හා ධීවර රක්ෂිත ප්‍රකාශයට පත් කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන විධිවිධාන මේ පනතින් සැලසේ.
- » 1998 අංක 53 දරන ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික ජලජීවී වගා සංචර්ඛන අධිකාරී පනත.- මෙමගින් ජලජීවී වගා කටයුතු හා මිරිදිය ධීවර කටයුතු සංචර්ඛනය කිරීම සඳහා ජාතික ජල ජීවී වගා සංචර්ඛන අධිකාරිය පිහිටුවනු ලැබීය.
- » 1981 අංක 54 දරන ජාතික ජලජ සම්පත් පර්යේෂණ හා සංචර්ඛන පනත.- තාරා ආයතනය පිහිටු වූ මෙම පනතින් සියලුම සජීවී, අජීවී සම්පත්, ධීවර සහ සාගර අංශයේ සංචර්ඛනයට හා කළමනාකරණයට අදාළ සියලුම පර්යේෂණ යොදා ගැනීමට විධි විධාන සැපයේ.
- » 1937 අංක 2 දරන වන සත්ව හා වෘක්ෂලතා සංරක්ෂණ පනත හා 1993 අංක 49 දරන සංශෝධන.- මෙමගින් රක්ෂිත කළාප වර්ග 6ක් හඳුනාගෙන ඇත. මීට සමුද්‍ර අභය භූමියක් හා රක්ෂිතයක් ඇතුළත් වේ. ඇතැම් වර්ගවලට අයත් සත්ත්ව හා ශාඛ විශේෂයන්ට ඒවා පිහිටි ප්‍රදේශවල ආරක්ෂාව සලසා ඇත. මේවා අතර වඳවීමේ තර්ජනයකට පාත්‍ර වී ඇති ශ්‍රී ලංකාවේ මුහුදු කළාපය තුළ දක්නට ලැබෙන කොරල් විශේෂ, මත්ස්‍ය, කැස්බෑ හා සියලුම මුහුදු ක්ෂීරපායීන් ඇතුළත් වේ.
- » 1980 අංක 47 දරන ජාතික පාරිසරික සංරක්ෂණ පනත සහ 1988 අංක 56 දරන සංශෝධන.- එමගින් ව්‍යාපෘති අනුමත කිරීමේ දී අධිකාරී බල ඇති ආයතනයක් වෙත, හඳුනාගත් කවර හෝ ව්‍යාපෘති යෝජකයෙකුගෙන්, පරිසර බලපෑම් තක්සේරු වාර්තාවක් ලබා ගැනීමේ බලය පැවරේ.
- » 1947 අංක 8 දරන රාජ්‍ය ඉඩම් ආඥාපනත හා එහි සංශෝධනයන්
- » 1907 අංක 16 දරන කැලෑ ආඥා පනත හා එහි සංශෝධන, සහ
- » 1978 අංක 37 දරන නාගරික සංචර්ඛන පනත.- හඳුනාගෙන ඇති නාගරික සංචර්ඛන ප්‍රදේශ සඳහා පාරිසරික ප්‍රමිතීන් හා පරිසරය වැඩි දියුණු කිරීමේ වැඩ සටහන් සංචර්ඛනයට අවශ්‍ය බලතල මෙමගින් පවරා ඇත.

1.5 2004 වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්ම

1.5.1 සැලැස්ම සකස් කිරීමේ ක්‍රියාවලිය :

කළමනාකරණයට අදාළ මැදහත්වීම් හා කටයුතු ප්‍රමාණවත් ලෙසත්, නිවැරදි ලෙසත් පැහැදිලිව හඳුනා ගන්නා බව සහතික වන සේ පුළුල් සහභාගීත්ව ක්‍රියාවලියක් හා ක්ෂේත්‍ර අධ්‍යයනයක් ඉවහල් කර ගනිමින් 2004 වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්ම සකස් කර ඇත. එක් එක් ගැටලුවට අදාළ පරිච්ඡේද එම විෂය හා සම්බන්ධ විශේෂඥයකු විසින් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවෙන් පරිශීලකවලින්ගේ අවශ්‍යතා පිළිබිඹු කරන ක්‍රියාකාරී කණ්ඩායමකින් සහයෝගය ඇතිව සකස් කරන ලදී. ඉන් අනතුරුව මෙම පරිච්ඡේද අදාළ අංශවල විශේෂඥයින්ගේ හා නිලධාරීන්ගෙන් සමන්විත වූ කුඩා වැඩමුළුවල දී සමාලෝචනයට භාජනය කරන ලදුව ඒවා සංස්කරණය කොට සංයුක්ත ලේඛනයක් වශයෙන් සකස් කරන ලදී. මීට අතිරේකව, එම ලේඛනය ප්‍රමිති සුපරීක්ෂණ සමාලෝචනයකට ද භාජන කරන ලදුව දිස්ත්‍රික් මට්ටමේ විමර්ශනයකටත්, මහජන අදහස් විචාරණයකටත් පාත්‍ර කරන ලදී.

1.5.2 ව්‍යුහය හා අන්තර්ගතය :

යාවත්කාලීන කරන ලද මෙම සැලැස්ම, පූර්ව සැලසුම් මෙන්ම පරිච්ඡේද ගණනාවකින් යුක්තව වේ. 2 සිට 7 දක්වා වූ පරිච්ඡේද, ගැටළු ආශ්‍රිත ඒවා වන අතර එමගින් ඒකාබද්ධ වෙරළ කළාප කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් උද්ගත වන විවිධ ප්‍රශ්න ආමන්ත්‍රණය කෙරේ. වෙරළ බාදන කළමනාකරණය (2 පරිච්ඡේදය), වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය කිරීම (3 වන පරිච්ඡේදය) විශේෂිත ප්‍රදේශ කළමනාකරණය (6 වන පරිච්ඡේදය) හා සුවිශේෂ වැදගත්කමක් ඇති ස්ථාන හා පොදු පිටිසුම් (7 වන පරිච්ඡේදය) හා නියෝගාත්මක යාන්ත්‍රණය (8 වන පරිච්ඡේදය) යන පරිච්ඡේද 1997 සැලැස්මේ අන්තර්ගතය යාවත්කාලීන කිරීමකි. මීට අමතරව ධීවර හා ජලජීවී වගා කටයුතු ඒකාබද්ධ කිරීම පිළිබඳ පරිච්ඡේදයක් ද ප්‍රථම වරට ඇතුළත් කොට ඇත (5 වන පරිච්ඡේදය). මෙමගින් ධීවර කර්මාන්තය හා ජලජීවී වගාව නිසා වෙරළ කළාපය කෙරෙහි ඇතිවන බලපෑම් අවම කිරීමේ අවශ්‍යතාවය ද ධීවර නිෂ්පාදන කෙරෙහි අහිතකර අන්දමින් බලපාන වෙරළබඩ කළාපයේ කටයුතු පාලනය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය ද පෙන්වා දෙයි.

ගැටළු ආශ්‍රිතව සකස් වූ සෑම පරිච්ඡේදයකින්ම ඊට අදාළ වන වෙරළබඩ සම්පත් හෝ ඒ සම්බන්ධයෙන් අවශ්‍ය වන මැදිහත්වීම්, අවශ්‍ය කෙරෙන ප්‍රශ්න, ඒ සම්බන්ධව දැනට පවත්නා සැලසුම්, ප්‍රතිපත්ති සහ වැඩ සටහන්, නීති රීති ආයතනික ව්‍යුහයන් හා කළමණාකරණ මැදිහත්වීම් කෙරෙහි බලපාන බලාත්මක යාන්ත්‍රණයන් ද විස්තර කෙරේ. මීට පෙර සකස් කළ සැලසුම්වල ඇතුළත් වූ පරිදි සෑම පරිච්ඡේදයකම කළමනාකරණ අරමුණු හා ඊට අදාළවන ප්‍රතිපත්ති හා ක්‍රියාකාරකම් ඇතුළත් වේ. සෑම අරමුණක්ම, ළඟා කර ගත යුතු තත්ත්වයක් වශයෙන් ඉදිරිපත් කෙරෙන අතර, කළමණාකරණ මැදිහත්වීම් අවශ්‍ය ප්‍රශ්ණවලට අනුරූප වන පරිදි සකස් කොට ඇත. එක් එක් අරමුණක් මුද්‍රාපත් කර ගැනීම සඳහා අවශ්‍යවන ක්‍රියාවලීන් ප්‍රතිපත්ති මගින් හුවා දැක්වේ. ක්‍රමෝපායන් ප්‍රධාන ගැටළු ඉලක්ක කොට ගෙන ඇති අතර, විවිධ අරමුණු ඉටු කර ගැනීමට අවශ්‍ය වන පුළුල් ක්‍රියා පිළිවෙත් හා විවිධ අන්දමේ ක්‍රමෝපායයන් එවායින් පෙන්වා දෙයි. කිසියම් ක්‍රමෝපායයන් අනුගමනය කිරීමට අදාළ වන නියත පියවර යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් මගින් හඳුනා ගනී.

කිරසාර සංචර්ඛනයකට උර දෙමින්, එහි සම්පත් සංරක්ෂණය සඳහා ඒකාබද්ධ වූත්, සාකච්ඡා වූත්, වෙරළ කළාප කළමණාකරණයකට අවශ්‍ය වන ක්‍රියාමාර්ග ඇතුළත් සවිස්තරාත්මක ලැයිස්තුවක් මෙම වෙරළ කළාප කළමණාකරණ සැලැස්මෙන් ඉදිරිපත් කෙරේ. ඇතැම් යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් දැනටමත් ක්‍රියාවට නැංවෙමින් පවත්නා අතර එවා මෙහි නැවත සඳහන් කරන්නේ ඒවායේ වැදගත්කම අවධාරණය කිරීමත්, ඒවා අඛණ්ඩව ඉදිරියට ගෙන යන බව සහතික කිරීමටත් ය. අලුත් ක්‍රියාකාරකම් ගණනාවක්ම මෙම

සැල්සමට ඇතුළත් කර ඇති අතර ඒවා අලුතින් මතුවී ඇති ප්‍රශ්ණවලට පිළියම් සෙවීමට හෝ මීට පෙර අනුගමනය කළ ක්‍රියාමාර්ගයන් ආමන්ත්‍රණය කිරීමට යොදාගත් ඒවාය. මෙහි දක්වා ඇති ක්‍රියාකාරකම් බොහොමයක්ම වෙනත් ආයතන මගින් ක්‍රියාත්මක කළ යුතු ඒවාය. මේ සඳහා අවශ්‍ය සහයෝගීත්ව, ඒකාබද්ධ හා සුපරීක්ෂණ යාන්ත්‍රණයක් සකස් කර ගැනීමට වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව ක්‍රියා කළ යුතු වේ.

1.5.3 සැලැස්මේ කැපී පෙනෙන ලක්ෂණ :

යාවත්කාලීන කරන ලද සැලැස්මේ නව ලක්ෂණයක් වන්නේ විශේෂයෙන්ම පරිච්ඡේද 3,6,7 සකස් කිරීමේ දී ක්ෂේත්‍ර අධ්‍යයනයන් හා සමගාමීව ලබාගත් භූගෝලීය තොරතුරු උපයෝගී කර ගැනීමයි. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතිවල විශාලත්වය නිවැරදිව හඳුනා ගැනීමටත් සහ ශ්‍රී ලංකාවේ කලපු හා මෝය පිළිබඳ නිරවුල් තීර්ථවනයන් ඉදිරිපත් කිරීමටත් භූගෝලීය තොරතුරු පද්ධතීන් හා ගුවන් ඡායාරූප බෙහෙවින් ඉවහල්වූ බව සැලකිය යුතුය. (පරිච්ඡේද 3) මෙහි තවත් වැදගත් ලක්ෂණයක් වන්නේ සාම ක්‍රියාවලිය හේතුවෙන් මීට පෙර ආවරණය කළ නොහැකිවූ උතුරු හා නැගෙනහිර පළාත්වල පවත්නා කළමනාකරණ ගැටළු හඳුනා ගැනීමට හැකිවීමයි. එම ප්‍රදේශවල වෙරළ පරිසර පද්ධතීන් හා විශේෂිත වැදගත්කමකින් යුත් ස්ථාන පිළිබඳ නිවැරදි අවබෝධයක් ලබා ගැනීමට ද, විසඳිය යුතු ප්‍රශ්න හඳුනා ගැනීමට ද ඒවා සම්බන්ධව කළමනාකරණ පිළියම් සෙවීමට ද එමගින් හැකිවී ඇත. (Ch.3 & 7) එලෙසම උතුරු හා නැගෙනහිර ප්‍රදේශවල ස්ථාන ඇතුළත් කිරීම තුළින් වඩා නියෝජනාත්මක හා යථාර්ථවාදී ලෙස විශේෂ කළමනාකරණ ප්‍රදේශ හඳුනා ගැනීමට හැකිවී ඇත. කාලගුණික විපර්යාස හේතුකොට ගෙන අනාගතයේ දී මුහුණ දිය යුතු අභියෝගයන් සම්බන්ධයෙන් වඩාත් සූදානම්ව සිටීමේ අවශ්‍යතාවයන් ද සැලැස්ම තුළින් දක්වා ඇත. (පරිච්ඡේද 2). මෙම සැලැස්මේ තවත් තවංගයක් වන්නේ වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වූ කාර්ය රාමුවක් ඉදිරිපත් කිරීම ය. ඒ තුළින් විවිධ ක්‍රියාකාරකම් පිළිබඳ වගකීම්, සම්බන්ධීකරණ හා සහයෝගීතාවන් එමගින් හඳුනාගෙන ඇත.

ප්‍රතිපත්ති සැලසුම් කිරීම හා සැලසුම්ගත ඒකාබද්ධ වෙරළ කළාප කළමනාකරණය සම්බන්ධීකරණය හා පහසු කරලීම කෙරෙහි වැඩි අවධානයක් යොමු කිරීමට වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මෙහෙයවීම 2004 වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්මෙන් අපේක්ෂා කෙරේ. පෙරට වඩා සාකච්ඡා දෘෂ්ඨියකින් වෙරළ බාදනය වැළැක්වීම සඳහා වෙරළ තීරු කළමනාකරණ සංකල්ප හඳුන්වා දීම (පරිච්ඡේද 2) හා විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය වැඩි දියුණු කිරීම මීට නිදසුන් වේ.

2004 වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ ප්‍රධාන අරමුණු

- » වෙරළ කළාප ගැටළු හඳුනා ගැනීම
- » පිළියම් සෙවිය යුතු ගැටලුවල වර්තමාන තත්ත්වය තක්සේරු කිරීම සහ ඒ සඳහා අවශ්‍ය කළමනාකරණ මැදිහත් වීම් හඳුනා ගැනීම.
- » හඳුනාගත් ගැටලු සඳහා පිළියම් සෙවීම පිණිස වෙ. ස. දෙපාර්තමේන්තුවේ කළමනාකරණ වැඩ සටහන ඉදිරිපත් කිරීම.
- » වෙරළ කළාප ගැටළුවල විෂය පථය හා සංකීර්ණත්වය අවම කිරීම සඳහා රාජ්‍ය හා රාජ්‍ය නොවන සංවිධානයන්ගේ වගකීම් හඳුනා ගැනීම.
- » වෙරළ කළාප සම්පත් කළමනාකරණය කෙරෙහි නොවලභා කළ යුතු පර්යේෂණ කටයුතු හඳුනා ගැනීම.

2. වෙරළ බාදන කළමනාකරණය

2.1 හැඳින්වීම

2.1.1 ගැටළුවේ ස්වභාවය :

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ බාදනය දිගු කලක සිට පැවති එන ගැටළුවක් වන අතර, එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් වටිනා වෙරළ ප්‍රදේශ සහ වෙරළබඩ ඉඩම් භායනය හෝ විනාශවීම සිදු වේ. වෙරළ බාදනය ස්වභාවික හේතු මෙන්ම මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් හේතුකොට හටගන්නා අතර, ඒ නිසා පොදුවේ සහ පොද්ගලිකව විශේෂ පිරිවැයක් දැරීමට සිදුවේ. වෙරළ සහ භූ රූපනයේ ගුණාත්මකභාවය නැතිවීම, පොද්ගලික නිවාස, පොදු ගොඩනැගිලි, සංචාරක හෝටල් සහ යටිතල පහසුකම් සම්බන්ධව සිදුවන විනාශය හෝ හානිය අවම කිරීම සහ වෙරළ බාදන විපත් සම්බන්ධයෙන් සහන සැලසීමට යොදා ගත යුතු වාර්ෂික පිරිවැය ද මීට ඇතුළත් වේ. වර්ෂ 1985 සිට 1999 දක්වා කාලය තුළ වෙරළ කළාපයේ වෙරළ බාදනය කළමනාකරණය සඳහා දළ වශයෙන් රුපියල් මිලියන 1520ක් පමණ ආයෝජනය කොට ඇති අතර, වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය මගින් වර්ෂ 2000 සිට 2005 කාලය අතර රුපියල් බිලියන 3ක් වෙරළ ස්ථායීකරණය සඳහා වියදම් කිරීමට සැලසුම් කොට ඇත.

වගු අංක 2.1 මගින් අධික බාදන ශීඝ්‍රතාවක් සහිත ප්‍රදේශ දක්වා ඇති අතර, ඒවායින් ස්ථාන හයක් වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය යටතේ වෙරළ ස්ථායීකරණය සඳහා තෝරාගෙන ඇත. එක් එක් ස්ථාන අතර බාදන ශීඝ්‍රතාවන් විශාල ලෙස විවිධ වන අතර, ප්‍රාදේශීය වශයෙන් වසරකට මීටර් 12ක බාදන ශීඝ්‍රතාවක් මහමය සහ ලන්සිගම අතර සිදුවෙනැයි නිරීක්ෂණය කොට ඇත. පවත්නා වාර්තා අනුව සාමාන්‍ය වෙරළ බාදන ශීඝ්‍රතාව වසරකට මීටර් 0.5ක් ද, විවර්ධන (වැලි එකතු වීමේ) ශීඝ්‍රතාව වසරකට මීටර් 0.2ක් පමණ ද වේ.

1986 වෙරළ බාදන කළමනාකරණ මහා සැලැස්මෙන් ප්‍රධාන ප්‍රදේශ 15ක් ද ප්‍රාදේශීය වශයෙන් බාදනය අතින් වැදගත් වන ඒකීය ස්ථාන 11ක් ද, තවදුරටත් හඳුනාගෙන ඇත. වෙරළ බාදනය ඉතා උග්‍රව පවත්නා බටහිර, නිරිතදිග සහ දකුණු වෙරළ තීරයන්හි ප්‍රධාන ප්‍රදේශ 12ක් සහ ඒකීය ස්ථාන හතක් පිහිටා ඇති අතර, අනෙකුත් ස්ථාන උතුරු, ඊසාන සහ නැගෙනහිර වෙරළ තීරයන්හි ව්‍යාප්තව ඇත. වෙරළ තීරයේ උතුරු සහ නැගෙනහිර වෙරළ කාණ්ඩයන්හි වෙරළ බාදනය උග්‍ර ගැටළුවක් නොවූවත් ඉතා දැඩි බලපෑම් පවත්නා ඇතැම් ස්ථාන එම ප්‍රදේශවල පවතී. ත්‍රිකුණාමල දිස්ත්‍රික්කයේ සිරිමාපුර, සල්පේආරු සහ මුත්තුර, මඩකලපු දිස්ත්‍රික්කයේ කල්මුනේ, පාලෙයිමිත්මාඩු සහ ඔලුවිල්, මන්නාරම දිස්ත්‍රික්කයේ වත්කාලේ සහ අරිප්පු සහ යාපනය දිස්ත්‍රික්කයේ වදමරවිටි සහ මුත්තෙයි, මේ සම්බන්ධයෙන් හොඳ නිදසුන් වේ.

වගු අංක 2.1 ශ්‍රී ලංකාවේ බටහිර සහ නිරිතදිග වෙරළ තීරයන්හි දැඩි ලෙස බාදනයට ලක්වන ප්‍රදේශ සහ බාදන ශීඝ්‍රතාවන් පිළිබඳ පොදු හැඳින්වීමක්

ප්‍රධාන ප්‍රදේශ	ප්‍රාදේශීය වෙරළ තීරයන් සහ කාල වකවානු	වාර්ෂික බාදන ශීඝ්‍රතාව වසරකට මීටර් (අදාළ වන ස්ථාන සඳහා)
මහමය සිට ලන්සිගම	වයික්කාල (1988 සිට 1998) ශිත්ඔය වැලිවැටිය (1991 සිට 1999) වැල්ලමන්කර (1994 සිට 1998)	8 සිට 10 10 සිට 12 11 සිට 13
කොළඹ උතුර සිට දික්ඔව්ව	මෝදර සිට කැලණි මෝය දක්වා පල්ලියවත්ත සිට උස්වැටකෙයිගාව	0 සිට 1 2 සිට 3
මොරටුව සිට කොරළවැල්ල	-	කාලීන උච්චාවචන සමස්ථ බාදනයක් නොමැත
වාද්දුව	-	0 සිට 2
කලුගහ සිට පයාගල	-	1 සිට 3
බේරුවල සිට බෙන්තොට	බේරුවල සිට බෙන්තොට බෙන්තොට සිට රොබොල්ගොඩ තුඩුව	1 සිට 2
හික්කඩුව	සීතිගම සිට කොරල් ගාර්ඩින් කොරල්ගාර්ඩින් තුඩුව සිට දොඩන්දුව	0 සිට 2
ගාල්ල උතුර	-	0 සිට 1

වෙරළබඩ විවර්ධන ශීඝ්‍රතාව සාමාන්‍යයෙන් බාදන ශීඝ්‍රතාවට වඩා පහත් මට්ටමක පවතී. එහෙත් ස්වභාවික විවර්ධනය පැහැදිලි ලෙස කල්පිටිය (උදා-කන්දකුළිය ධීවර මධ්‍යස්ථානයේ සිට තලවිල දෙසට) සහ මඩකලපුවේ ඇතැම් ප්‍රදේශවල විශේෂයෙන් කලවංචිකුඩුවලට උතුරින් පිහිටි ප්‍රදේශයන්හි දැකිය හැක. ඇතැම් වැලි පෝෂණ කටයුතු නිසා මීගමුවේ කෘත්‍රීම ලෙස ගොඩ වූ ප්‍රදේශ ද ඇති අතර, වෙරළ ස්ථායීකරණය සඳහා තෝරා ගන්නා ලද අනෙකුත් ස්ථානයන්හි ද මෙවැනි ක්‍රියාකාරකම් සිදු කිරීමට අපේක්ෂා කෙරේ.

2.1.2 වෙරළ බාදනයට ඉවහල් වන ස්වභාවික ක්‍රියාවලියන් :

ශ්‍රී ලංකාවේ වැලි සහිත වෙරළ තීරයන්ගේ ගතික ස්වභාවය, එහි අඛණ්ඩ වූ බාදන මෙන්ම විවර්ධනය ද ඇති කරයි. මේ අතුරින් ඇතැම් වෙනස්වීම් කාලීනව සිදුවන අතර, අනෙකුත් ඒවා වඩාත් ස්ථාවර ඒවාය. වෙරළ බාදනයට ඉවහල්වන ස්වභාවික ක්‍රියාවලිය පහතින් සාරාංශගත කොට ඇත. සුළං, රළ සහ උදම්වල බලපෑම් යම් දුරකට දිවයිනේ පිහිටි කොරල්පර, වැලිගල්පර සහ ගල් සහිත තුඩු සහ සියුම් බෑවුම් සහිත වෙරළින් සමන්විත ස්වභාවික ආරක්ෂණයන් මගින් තුලනය කරනු ලබයි. විවිධ වර්ගවල වෙරළ තීර අනුව, ඒවා බාදනයට ලක්වීමේ හැකියාව විශාල වශයෙන් වෙනස් වේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ බාදනයට ඉවහල් වන ස්වභාවික ක්‍රියාවලියන්

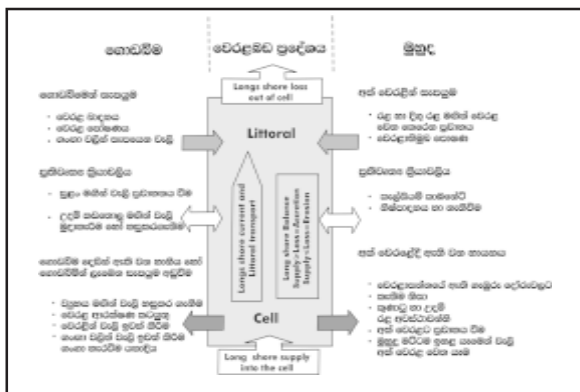
- » අවසාදිත ද්‍රව්‍ය ප්‍රවාහන සීඝ්‍රතා අනුක්‍රමනය (බදුම් අනුපාතය) (උදා-ගාල්ල සිට අකුරල දක්වා ශ්‍රී ලංකාවේ නිරිත දිග වෙරළ තීරයේ පිහිටි කවාකාර වෙරළ තීරයන්)
- » විවර වීම හෝ සේදී යාම නිසා පහත් වැලි වැටිවල වැලි ගොඩබිම දෙසට එක්වීම (උදා-දික්මිට්ට ප්‍රදේශය)
- » අන්තගාමී රළ සහ උදම් තත්ත්වයන් යටතේ ගැඹුරු මුහුද දෙසට වැලි ඇදී යාම (උදා- නිරිතදිග වෙරළ)
- » අගාධයන් වෙත ඇදී යාම නිසා වැලි තැනිතියාම (උදා-මහවැලි ගඟ මගින් ගෙන එනු ලබන ද්‍රව්‍ය ක්‍රිකණාමල බොක්කේ පිහිටි අගාධයන් තුළ කොටුවේ.)
- » වැලි වැටිවල වැලි තැන්පත් වීම (උදා-මීගමුව)
- » වැලිගල් සහ ගල්පර කඩාවැටීම (උදා-පොහාසස් රිත් හෝටලයට උතුරින් බාදනය වන වෙරළ තීරය)
- » සංකේතාත්මක ප්‍රදේශයන් (nodal areas) වෙතින් ද්‍රව්‍ය තැනිතියාම
- » ගංගා මගින් වෙරළ වෙත ලැබෙන වැලි සැපයුමේ විචල්‍යතාවන්
- » සුළං දේශගුණයේ ඇතිවන කාලීන සහ දිගු කාලීන විචල්‍යතාවන්
- » මුහුදු මට්ටමේ වෙනස්වීම්.

සෘජු වැලි සහිත වෙරළ තීරවල ස්ථාවර වූ අංගයන් නොමැති නිසා, ඒවා වෙරළ බාදනයට බොහෝ දුරට ලක්වීමේ තැම්බියාවක් ඇත. ලන්සිගම සෘජු වෙරළ තීරයන්ගේ අධික බාදනය මේ සඳහා නිදසුන් සැපයෙන අතර, හදිසි වෙරළාරක්ෂක ඉදි කිරීම් දැනට මේ ප්‍රදේශයේ ක්‍රියාත්මක වෙමින් පවතී.

අනෙක් අතට, බොකු සහ තුඩු ලක්ෂණයන් ගෙන් හෙබි වෙරළ තීරයන් ඒවායේ ඇති ස්ථාවරීකරණ හැකියාවන් නිසා, අඩු මට්ටමකින් වෙරළ බාදනයට පාත්‍ර වේ. මෙම තුඩු අතර කෙටි දුරක් පමණක් පවතින විට බාදනය වැලැක්වීමේ හැකියාව ද වඩාත් ශක්තිමත් ය.

වෙරළ ආශ්‍රිත අවසාදන කුලනය

වෙනත් ස්ථානවල මෙන්ම, ශ්‍රී ලංකාවේ ද වෙරළ තීරයන්ගේ ස්ථාවරීකරණය කෙරෙහි බලපාන වැදගත්ම සාධකය වනුයේ වෙරළාශ්‍රිත ප්‍රවාහය මගින් ලැබෙන සහ වැය වන ද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණයයි. වෙරළාශ්‍රිත ප්‍රවාහයට ද්‍රව්‍ය ලැබීමේ මූලාශ්‍රයන් සහ වැයවීම (තැනිතීම) පිළිබඳ සටහනක් වගු අංක 2.1 මගින් ඉදිරිපත් කොට ඇත. ප්‍රධාන වශයෙන් මෝස්තම් රළ සහ ආසන්න වෙරළ තීරයේ දිගු රළ අවසාදනය කෙරෙහි ඇතිකරන බලපෑම් නිසා වෙරළාශ්‍රිත ප්‍රවාහනය සිදුවේ.

රූප සටහන 2.1 වෙරළාශ්‍රිත වැලි ගනු-දෙනුවේ මූලාශ්‍ර හා හානිවීම්

වෙරළාශ්‍රිත සක්‍රීය ප්‍රදේශයන් (Littoral cell) ට වැලි සැපයුම සහ අනුවේරළක දිශාවට පිටවීම අතරවන අසමතුලිතතාව හේතුකොට, වෙරළ බාදනය ඇතිවන අතර, ඒ සඳහා සක්‍රීය ප්‍රදේශ සීමාවන් ඇතුළත දී සිදුවන යටපත්වීම සහ මූලාශ්‍රයන් මගින් ලැබෙන වැලි ප්‍රමාණය බලපායි. සක්‍රීය වෙරළාශ්‍රිත ප්‍රදේශයන් පිටතට යන වැලි ප්‍රමාණය ඇතුළුවන ප්‍රමාණයට වඩා වැඩි නම් එමගින් වෙරළාශ්‍රිත වැලි තුලනයේ (ගනු දෙනුවේ) හිඟයක් පවතින අතර ඒ හේතුකොට වෙරළ බාදනය ඇතිවේ. ගංගා වෙතින් වැලි ඉවත් කිරීම, සහ ගංගා ගලා බැසීම පාලනය කිරීම මගින් මේ සඳහා වන නිදසුන් වේ. බටහිර වෙරළේ කල්පිටියේ සිට නැගෙනහිර වෙරළේ ඔලුවිල් දක්වා ශ්‍රී ලංකා වෙරළ තීරයේ රළ දත්ත ඇමුණුම් අංක 2.1 මගින් දැක්වේ. දකුණු වෙරළ තීරයේ දකුණු දිගාහිමුඛ දිගු රළ ඉතා ශක්තිමත්ව පවතී. වෙරළාශ්‍රිත ප්‍රවාහයේ දළ ධාරිතාවේ සැලකිය යුතු විචලනාවක් පවතින අතර, දකුණු දිග වෙරළ තීරය දිගේ ප්‍රවාහන ධාරිතාව ගංගාවලින් ලැබෙන වැලි ප්‍රමාණයට වඩා වැඩිය. මෙම වෙනස නිරිතදිග වෙරළ තීරයේ බාදනය ඇති වීමට ප්‍රධාන වශයෙන් හේතුව වී ඇත.

මහමයෙන් අධික ලෙස වැලි ඉවත් කිරීම නිසා වෙරළේ ඇති වී තිබෙන විශාල වැලි හිඟය හේතුකොට මීගමුවට උතුරු ප්‍රදේශයේ වෙරළ බාදනය සිදුවේ. මෙම ප්‍රදේශයේ සෘජු වෙරළක් තිබීම නිසා බාදනය තවත් උග්‍ර වී ඇත. (ඇමුණුම 2.3 බලන්න) දකුණු දිගවෙරළ තීරය දිගේද වැලි සැපයුම පහත් මට්ටමක පවතින නමුත්, මෙහි තුඩු සහ බොකු සහිත වෙරළ තීරයන් වැඩි වශයෙන් පැවතීම නිසා වෙරළ තීරය සාපේක්ෂ වශයෙන් ස්ථාවර වේ. කෙසේ වුවත් සංගමන් කන්ද තුඩුවට උතුරින් පිහිටි ප්‍රදේශයේ වෙරළ තීරය සෘජු වැලි සහිත වර්ගයට අයත් වේ. මේ නිසා වළවේ ගඟ සහ ගල්මය හරහා වේලි බැඳීම නිසා වැලි සැපයුම අඩුවීම සමඟ මෙහි වෙරළ බාදනය ඉහල යා හැක. (උදා-දකුණු පළාත, නැගෙනහිර පළාතේ දකුණු කොටස) මෙම වේලි මගින් මෙම ගංගා දෙකෙහි වැලි සැපයුම දැනටමත් වසරකට ඝන මීටර් 160,000 සිට 15,000 සහ 70,000 සිට 15,000 දක්වා පිළිවෙලින් අඩු වී ඇත.

වෙරළන හරහා වැලි තැනි වී යාම

වෙරළන හරහා වැලි තැනි වී යාමෙන් ඇතැම් විට වෙරළ බාදනය හටගත හැක. මෙය සිදුවන්නේ බොහෝ විට දරුණු (උග්‍ර) අවස්ථාවන්හි උස් රළ, උස් උදම්, උදම් මගින් ඇතිවන රළ අවස්ථාවන්හි දී කුණාටු සර්ජන වලට වෙරළබඩ පැතිකඩ තිරාවරණය වීම නිසාය. ඉතාම උග්‍ර (දරුණු) අවස්ථාවන් ඇති වන්නේ මෝස්තම් මගින් ඇතිවන රළ සහ දික්වූ රළ පහර එකතුවෙන් හෝ සුළි සුළං හට ගැනීමෙන්ය. එවැනි සිද්ධීන් නිසා බොහෝ විට ජලය පිටාර ගැලීම සහ ගැඹුරු මුහුද දෙසට වැලි තැනි වී යෑම සිදුවේ. මුහුදු මට්ටම ඉහළ යෑමද ගැඹුරු මුහුද දෙසට වැලි තැනි වී යාමට හේතුවිය හැකි අතර, ඒ මගින් දිගු කාලීනව වෙරළ බාදනය උග්‍ර විය හැක.

2.1.3. ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ හු රූපන

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශ විවිධාකාර සුන්දර හු රූපනයන්ගෙන් සමන්විත වන අතර, එය ස්වභාවික දර්ශනීයත්වය, වෙරළබඩ ගතිකත්වය (වෙනස්වන සුළබව) සහ පරිසර පද්ධති විවිධත්වය යනාදියෙන් පොහොසත්ය. එවැනි වෙරළබඩ ලක්ෂණයන් හා සම්බන්ධ ක්‍රියාකාරකම් නොඋපුටන, උපුටන හෝ පරිනාමක යන ගනයන්ට අයත් වේ. තවද, මේවායින් වෙරළබඩ සම්පත් සහ වෙරළ තීරයේ තත්ත්වය සහ තිරසාර භාවය කෙරෙහි විවිධ බලපෑම් ඇතිවේ. වෙරළ කලාපයට පිටතින් පිහිටි ගංගා වැඩි වශයෙන් උපුටන සහ පරිනාමක භාවිතයන් සඳහා යොදා ගැනීමේ හේතුවෙන් වෙරළ කළාපයේ ස්ථාවරීකරණ කෙරෙහි ප්‍රධාන වශයෙන් බලපායි.

වගු අංක 2.2 මගින් වෙරළබඩ සහ ගංගා ආශ්‍රිත සම්පත් හා සම්බන්ධ ක්‍රියාකාරකම් සහ කාර්යයන් පිළිබඳ නිදසුන් දක්වා ඇත.

ක්‍රියාකාරකම් කාර්යයන්ගේ වර්ග	සම්පත් වර්ගය	සම්පත්	ක්‍රියාකාරකම්/ කාර්යයන් පිළිබඳ නිදසුන්
නොඋපුටන	වෙරළබඩ	වෙරළ වැලි වැටි හෝ බාධකය	මසුන් සහ ආම්පන්න වේලා ගැනීමට ගොඩබෑමට හැකි වීම, විනෝදාත්මක සහ සංචාරක කටයුතු සහ මුහුදු කැස්බෑවුන් සඳහා බිහි දමන ස්ථාන
	ගංගාශ්‍රිත	ගංගා	බලශක්තිය නිපදවීම සඳහා වෙලි බැඳීම
	වෙරළ බඩ	වෙරළ, වැලිවැටිය කෙටි වැලිවැටිය	මුවදොර විවෘත කිරීම (කඩතොල්ල) වැලි භාරා ගැනීම
උපුටන	ගංගාශ්‍රිත	ගංගා, වැලි, නොගැඹුරු ගංගා ජලය	වැලි ඉවත් කිරීම නාවික ඇල මාර්ග හැරීම වැඩි සහ වාරි මාර්ග පහසුකම් ඉදි කිරීම
පරිනාමික	වෙරළබඩ	වැලිකුඩු බාධකය වැලිවැටි, වෙරළ වැලිකුඩ බාධකය	නිවාස සහ වෙනත් යටිතල පහසුකම් ඉදි කිරීම, සතුන් විසින් තණකොළ කැම වෙරළ ආරක්ෂක කටයුතු සිදු කිරීම

2.2 ගැටළු සහ තර්ජන -

2.2.1 වෙරළ බාධන කළමනාකරණයට අදාළ වන සම්පත් සහ ධාරිතාව ආශ්‍රිත බාධක

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ බාධනය පාලනය කිරීම දශක ගණනාවක් පුරා දිවෙනත් වෙරළ බාධන කළමනාකරණය සඳහා සැලසුම්ගත ප්‍රවේශයක් ආරම්භ කරන ලද්දේ 1980 මැද භාගයේ දී වෙරළ බාධන කළමනාකරණ මහා සැලැස්ම සැකසුම් කිරීමත් සමඟය. එවක සිට වෙරළ බාධනය පාලනය කිරීමේ පිළියම් වෙරළ බාධන කළමනාකරණ මහා සැලැස්ම මගින් හඳුනා ගන්නා ලද ප්‍රධාන ප්‍රදේශයන් සහ ස්ථානීය සිද්ධීන් ගණනාවක් සම්බන්ධයෙන් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. වෙරළ බාධනය, ප්‍රධානතම වෙරළබඩ ගැටළුව ලෙස 1990 ප්‍රථම වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් හඳුනා ගන්නා ලදී. එතැන් සිට මූලික වශයෙන් වෙරළ බාධන කළමනාකරණය දියත් කරන ලද්දේ සැලසුම් ගත වෙරළාරක්ෂ නිර්මාණ ඉදි කිරීම්, වෙරළාරක්ෂිතයන් යොදා ගැනීම, වෙරළ බාධනයට ලක්වන ප්‍රදේශය වෙතින් සංචර්ධන ක්‍රියාකාරකම් උචිත ප්‍රදේශ වලට යොමු කිරීම, සහ නියෝගාත්මක යාන්ත්‍රණයන් ක්‍රියාත්මක කිරීම යනාදිය තුළිනි. වෙරළ බාධනය මේ දක්වා වැඩි වශයෙන් සිදුව ඇත්තේ ඕලන්ද බොක්ක (Dutch Bay) හා හම්බන්තොට අතර වෙරළ ප්‍රදේශයේ ය. දිවයිනේ වෙරළ තීරයේ දැනට පවත්නා වෙරළාරක්ෂ නිර්මාණයන්ගේ දිග ප්‍රමාණයන්, වගු අංක 2.3 හි සාරාංශ ගත කොට ඇත. උතුරු සහ නැගෙනහිර වෙරළ තීරයන් සඳහා වෙරළාරක්ෂ නිර්මාණයන් සැලසුම්කොට ඇති අතර, උතුරු වෙරළේ වත්කාල ප්‍රදේශයේ ඉදි කිරීමට නියමිත පනා බැඳී දෙකක් හා නැගෙනහිර

වෙරළේ ත්‍රිකුණාමල ප්‍රදේශයේ ජමාලියාපුර මීටර් 100 දිගැති පැති බැම්මක් ඊට අයත් වේ.

මෙවැනි පිළියම් මධ්‍යයේ වුව ද වෙරළ බාධනය, වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සම්බන්ධයෙන් අඛණ්ඩව පවත්නා ගැටළුවක් බවට පත් වී ඇත. බාධනයට ලක්වන සහ ඉතා ඉහල මට්ටමක සංචර්ධනයක් පවත්නා වෙරළ තීරයන්හි මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් සහ සංචර්ධන කටයුතු කළමනාකරණය කිරීම ඉතා අවුල් සහගත වීමත් වෙරළාරක්ෂණයට ගංගා මගින් ප්‍රමාණවත් වැලි සැපයුමක් නොලැබීම වැනි වෙරළ බාධනයට බලපාන ප්‍රධාන ගැටළු අවම කිරීමට නොහැකි වීමත් නිසා, වෙරළ බාධනය පාලනය කිරීම ඉතා දුෂ්කර වී ඇත. මෙවැනි සංකීර්ණ ගැටළු සඳහා සාර්ථක විසඳුම් ලබාදීමට ප්‍රශස්ථ හා දිගු කාලීන වෙරළ ආරක්ෂණ පිළියම් ක්‍රියාත්මක කිරීමට කාලීන අවශ්‍යතා අනුව සැලසුම් කිරීම අවශ්‍ය වේ. ශ්‍රී ලංකා රජය මගින් මෙම අවශ්‍යතාව දිගු කලක සිට හඳුනාගෙන ඇත. එනමුත් මූල්‍ය සහ අනෙකුත් සම්පත් සීමා සහිත වූ නිසා වැඩි අවධානයක් යොමු වූයේ කෙටි කාලීන හදිසි වෙරළාරක්ෂ පිළියම් කෙරෙහි ය. බලපෑමට ලක්ව ඇති ස්ථානයන්හි වැලි හා ද්‍රව්‍ය තැන්පත් කිරීම, ගල් යොදා පැති බැම්ම ඉදි කිරීම යනාදිය එවැනි පිළියම් අතරට ගැනේ.

වගු අංක 2.3 වෙරළ බාධන අනුව දැනට පවත්නා වෙරළාරක්ෂ නිර්මාණයන්ගේ දිග ප්‍රමාණය -

වෙරළ බාධනය	මුළු දිග ප්‍රමාණය වර්ෂ 2000
පැති බැම්ම (වැට්ටුරු)	
බටහිර වෙරළ	21,890
නිරිතදිග වෙරළ	40,381
දකුණු දිග වෙරළ	11,227
නැගෙනහිර වෙරළ	300
මුළු පැති බැම්ම	73,798
පනාබැම්ම (ඉකිලි රදාරු)	
බටහිර වෙරළ	1,168
නිරිතදිග වෙරළ	1,782
දකුණු දිග වෙරළ	645
මුළු පනාබැම්ම	3,595
වෙරළබඩ දියකඩන	
බටහිර වෙරළ	1004
නිරිතදිග වෙරළ	60
මුළු දියකඩන ප්‍රමාණය	1,064
මුළු දියකඩන ප්‍රමාණය	78,457

මූලාශ්‍රය : වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ දත්ත සමූදාය

ශ්‍රී ලංකාවේ බාධනයට ලක්වන වෙරළ තීරයන්ගෙන් සැලකිය යුතු කොටසක් මෙතෙක් ආරක්ෂණ නිර්මාණයන් (ඉදිකිරීම්) වලින් තොරව පවතින බව සඳහන් කළ යුතුව ඇත. එවැනි ප්‍රදේශ සඳහා වෙරළ බාධන කළමනාකරණය කුමන ආකාරයකට යොදා ගත යුතු ද යන්න පිළිබඳව පරීක්ෂාකාරී විය යුතු අතර, මේ සඳහා දිගු කාලීන සැලසුම් පදනම් කොට ගත් වඩාත් සුදුසු පිළියම් යොදා ගැනීම අවශ්‍ය වේ. අතීතයේ දී කෙටි කාලීන හදිසි පිළියම් යොදා ගැනීම අත්‍යවශ්‍ය වූ අතර ඒවා යොදා ගැනීමෙන් බාධනය උග්‍ර ස්ථානයන්හි එය වැලැක්වීමත් හැකිවිය. තව ද පොදු සහ පෞද්ගලික දේපල හා යටිතල පහසුකම් ආරක්ෂා කිරීමෙන් සමාජයට පිරිවැය අවම කිරීමට ද හැකිවිය.

එසේ වුවත්, වෙරළ තීරයන් සහ සම්බන්ධිත භූ රූපන තවදුරටත් භායනය වීම වැළැක්වීමට හදිසි ආරක්ෂණ නිර්මාණයන් සඳහා අඛණ්ඩ පුනරුත්ථාපනයන් අවශ්‍ය වේ. මේ නිසා ප්‍රධාන අවශ්‍යතාව වනුයේ වෙරළ කළාප කළමනාකරණය සඳහා අවශ්‍ය අරමුදල් වැඩි කිරීමත්, තාක්ෂණික ධාරිතාව තවදුරටත් වැඩි කිරීම මගින්,

(අ) ප්‍රතිවාරාත්මක ක්‍රමෝපායයන් ලෙස හදිසි වෙරළාරක්ෂ ජිලියම් මත විශ්වාස තැබීම අවම කිරීම, සහ

(ආ) වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සැලසුම් කොට ප්‍රශස්ථ කිරීමත් ය.

මෙය වඩාත් අදාල වනුයේ මේ දක්වා කිසිදු ආරක්ෂණයක් නොලද ඕලන්ද බොක්ක හා හම්බන්තොට අතර ඇති කි. මී. 599 ක වෙරළ තීරයේ බාදනය කළමනාකරණය කිරීමේ දී ය. දැනට පවත්නා ආරක්ෂණයන් සහ අනාගතයේ දී අවශ්‍ය විය හැකි හදිසි ආරක්ෂණ ඉදිකිරීම් හා නිර්මාණයන් ප්‍රමාණවත් පරිදි සුපරීක්ෂණය සහ තඩත්තුව තිරසාර කළමනාකරණයක් සඳහා අවශ්‍ය වේ. වෙරළාරක්ෂණ කටයුතු වල නිරතවීම වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අවසර ඇතිව වෙරළාරක්ෂණ කටයුතු වල යෙදීමට පෞද්ගලික අංශයට හැකිවන අතර එවැනි අවසරයක් දෙපාර්තමේන්තුව මගින් දෙනු ලබන්නේ වෙරළ තීරයේ අනෙකුත් කොටස් කෙරෙහි අහිතකර බලපෑමක් ඇති නොවන්නේ නම් පමණකි. එවැනි ස්ථාන සඳහා සැලසුම්ගත වෙරළ බාදන කළමනාකරණ කටයුතු වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් කරනු ලබන විට පෞද්ගලික ඉදිකිරීම් නිර්මාණ වෙනස් කිරීම හෝ ඉවත් කිරීමට සිදුවනු ඇත.

2.2.2 වෙරළ බාදනය සිදු කරන මානව ක්‍රියාකාරකම්

වෙරළ කලාපය තුළ හා ඉන් පිටත කරනු ලබන මිනිස් ක්‍රියාකාරකම්වල හේතුවෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ තීරයේ බොහෝ ප්‍රදේශවල වෙරළ බාදනය සිදු වී ඇත. එම ක්‍රියාකාරකම් අතර (උපුටන) සහ (නොඋපුටන) කටයුතු ඇතුළත් වන අතර, මේවායින් සමහරක් සංචර්ධනය කෙරෙහි යොමු වූ ඒවාය. ගංගා සහ මුහුදු වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම, මුහුදින් හිරිගල් ඉවත් කිරීම, වෙරළබඩ ගහකොල ඉවත් කිරීම, වෙරළට ආසන්නව ගොඩනැගිලි ඉදිකිරීම සහ රට ඇතුළත වේලි සහ වාරිමාර්ග යෝජනා ක්‍රම ඉදි කිරීම මේවා අතර වේ. ගංගා මුවදොර පිහිටි පනාබැම, වෙරළින් වෙන් වූ දියකඩන, වරාය, ජැටි ඉදි කිරීම, අදාළ තැන්හි බාදනයක් ඇති කිරීමට හේතු වේ.

වෙරළ බාදනය කෙරෙහි දායකවන මානව ක්‍රියාකාරකම් සහ ඒවායේ බලපෑම් දැක්වෙන සාරාංශය වගු අංක 2.4 මගින් ඉදිරිපත් කොට ඇත.

වගු අංක 2.4 ශ්‍රී ලංකා වෙරළේ ස්ථායීතාව කෙරෙහි බලපෑම් ඇතිකරන මානව ක්‍රියාකාරකම්

ක්‍රියාකාරකම්	ප්‍රතිඵල	වෙරළට වන බලපෑම	බලපෑම් ඇති ස්ථාන පිළිබඳ නිදසුන්
වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම	වෙරළබඩ ප්‍රවාහයේ ක්‍රියාවලිය සඳහා පවත්නා වැලි පරිමාව අඩුවීම	වෙරළ හා වෙරළබඩ බාදනයට තුඩුදීම	පානදුර, ලුනාව, අඟුලාන සහ පල්ලියවත්ත
ගංගා වලින් වැලි ඉවත් කිරීම	ගංගා මගින් වෙරළට සැපයෙන වැලි ප්‍රමාණය අඩුවීම	වෙරළ සහ ගංගා ඉවුරු බාදනයට තුඩුදීම	නිල්වලා ගහ, ගිං ගහ, කලු ගහ, කැලණි ගහ, මහ ඔය, දැල්ලු ඔය
රට අභ්‍යන්තරයේ හිරිගල් කැනීම	එලදායී ඉඩම් ජලය රඳන ස්ථාන බවට පත්වීම	අපද්‍රව්‍ය දමන ස්ථාන සහ අත් හරින ලද වලවල්, බිහිවීම හා පහත්	අකුරල, කහව, අහංගම, මිදිගම

ක්‍රියාකාරකම්	ප්‍රතිඵල	වෙරළට වන බලපෑම	බලපෑම් ඇති ස්ථාන පිළිබඳ නිදසුන්
		බිම් ඇති වීම මගින් වෙරළේ දිගු කාලීන ස්ථායීතාවය අඩුවීම	
වෙරළින් සහ වෙරළ ඉමෙන් හිරිගල් කැබලි එක් රැස් කිරීම	වෙරළට අවශ්‍ය ද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණයේ අඩුවීම	වෙරළ සහ වෙරළබඩ බාදනයට තුඩුදීම	අම්බලන්ගොඩ සිට හික්කඩුව, මිදිගම, අහංගම, පොල්හේන
හිරිගල් කැඩීම ධීවර කටයුතු හෝ කොරල්පර වලට පුපුරන ද්‍රව්‍ය දැමීම	කොරල්පර වලට හානි පැමිණීම, පරවල විශාලත්වය අඩුවීම, පර අතර හිඬුස් ඇති වීම	වෙරළ වෙත එන රළෙහි ශක්තිය වැඩිවීම, වෙරළ වෙත ලැබෙන හිරිගල් කැබලි අඩුවීමෙන් බාදනය ඇතිවීම.	අම්බලන්ගොඩ, හික්කඩුව, කොණගල, මිදිගම, පොල්හේන, රැකව, පාසිකුඩා, කුවිවෙලි, නිලාවෙලි
වෙරළට ඉතා ආසන්නව ගොඩනැගිලි සහ යටිතල පහසුකම් යනාදිය ස්ථාපිත කිරීම	වෙරළ ස්ථායීතාව අඩුවීම	ගොඩනැගිලි විනාශවීම, වෙරළබඩ ක්‍රියාවලියට බාධා වන වෙරළාරක්ෂ නිර්මාණයන් සහ ඉදි කිරීම් වල අවශ්‍යතාව	හික්කඩුව, බෙන්තොට, බේරුවල, මීගමුව
වරායට ඇතුළුවන මාර්ග සහ පිටිසුම් ඇල මාර්ග සඳහා වූ තඩත්තූ කැනීම්	වෙරළබඩ ප්‍රවාහයෙන් වැලි ඉවතට ගැනීම (පහල වෙරළ තීරයන් වෙත භාරාගන්නා ලද වැලි නැවත පොම්ප නොකළහොත්)	තදාසන්න වෙරළ තීරයන් බාදනයට ලක්වීම	කොළඹ වරාය
හරිතාගාර ආවරණය හේතුකොට මුහුදු මට්ටමේ ඉහලයාම	ගැඹුරු මුහුද වෙත වැලි ඉවතට ඇදීම	වෙරළ තීරය දිගේ බාදනය සිදුවන අතර පහත්බිම් නිතර නිතර ජලයෙන් යටවීමේ ප්‍රවණතාවය	අභිසාදිත ද්‍රව්‍ය සහිත වෙරළ තීර බාදනයට ලක්වීම
වෙරළබඩ තුරුලතා විනාශ වීම (සතුන් විසින් තණ උලා කෑම)	සුළඟෙන් ඇතිවන බාදනයට වේගවත්ව යටත්වන නිරාවරණය වූ ප්‍රදේශ නිර්මාණය වීම	වෙරළ සහ වැලි වැටි බාදනයට ලක්වීමට තුඩු දීම	පල්ලියවත්ත, කොණගල, පොල්හේන, මීගමුව

වෙරළබඩ ප්‍රවාහයට බාධා පමුණුවන වෙරළබඩ ඉදි කිරීම්. -

වෙරළ ද්‍රව්‍ය ප්‍රවාහයට සක්‍රීයව බාධා පමුණුවන, වෙන්ව ඉදිකරන ආරක්ෂණ ව්‍යුහයන් නිසා වෙරළ බාදනය තව තවත් උග්‍ර කෙරේ. වෙරළාශ්‍රිත ප්‍රවාහයට බාධා වන වෙරළබඩ නිර්මාණයන් මගින් බාදනය උග්‍ර වීමත් මෙවැනි නිර්මාණ මගින් වෙරළබඩ ප්‍රවාහය ගමන් කරන දිශාවට සාපේක්ෂව පහළ ප්‍රදේශයන්හි බාදනය වේගවත් කිරීමක් ද සිදුවේ. ගංගා මුවදොර පිහිටි පනාබැම, වෙරළින් වෙන් වූ දියකඩන, වරාය, ජැටි ඉදිකිරීම, බාදනයක් ඇති කිරීමට හේතු වේ. මුහුදු බැම, පැතිබැම වැනි වෙරළබඩ ප්‍රවාහයට බාධා නොවන ආරක්ෂණ නිර්මාන වෙරළේ සිට මුහුදට නෙරා නොමැත. (වගුව 2.5). ආරක්ෂක නිර්මාණ මගින් ස්වභාවික වෙරළබඩ ක්‍රියාවලිය සීමා කරනු ලබන අතර වෙරළබඩ සම්පත් තවදුරටත් භායනය වන බව වෙරළ බාදන කළමනාකරණයේ දී හඳුනා ගත යුතු බව වැදගත් වේ. එවැනි නිර්මාණ හා ඉදිකිරීම් නිසා විනෝද කටයුතු, සංචාරක සහ ධීවර කටයුතු සඳහා වෙරළ භාවිතා කිරීමේ දී බාධා පැමිණේ. වෙරළ ආරක්ෂක නිර්මාණ හේතුකොට ඇතිවන බාදනය අනෙකුත් ආකාරයේ වෙරළට සිදුවන හානි සමඟම සිදුවේ. මෙවැනි අවස්ථාවලදී බාදනයට හේතු සාධක වන කරුණු හඳුනා ගැනීම දුෂ්කර වේ.

වග අංක - 25 වෙරළබඩ ප්‍රවාහයට බාධා පැමිණවීමෙන් වෙරළ බාදනයට දායක වන වෙරළබඩ නිර්මාණ/ක්‍රියාකාරකම්

නිර්මාණ ඉදිකිරීම්	ක්‍රියාවලිය	වෙරළ වෙත වන බලපෑම	බලපාන ලද ස්ථාන පිළිබඳ නිදසුන්
පනාබැම්	වැලි එක්රැස්වීම සහ ගැඹුරු මුහුදු වෙත වැලි ඇදීයාම	වෙරළේ ඉහත්තාව ආරක්ෂා කරන තමුත් පහළ ස්ථානයන්හි ප්‍රාදේශීය බාදනයන් ඇති වීම	පනාබැම් භාවිත කරන ලද සියලුම ස්ථානයන්හි
වෙන්වූ දියකඩන	රළ සඳහා ආවරණයන් නිර්මාණය වන අතර වැලි රඳවා ගැනීම	රළ ක්‍රියාකාරීත්වයට එරෙහිව ආරක්ෂාව ලබාදීම, වෙරළ ඉහළ ප්‍රදේශවලට සහ පිටුපසට ප්‍රදේශයට ආරක්ෂාව ලබාදීම, පහළ ස්ථානයන්හි ප්‍රාදේශීය වශයෙන් බාදනය ඇතිවීම	මීගමුවේ දියකඩන ඉදිකිරීමේ යෝජනා ක්‍රමය
වරාය	වෙරළබඩ ප්‍රවාහයට බාධා සිදු කිරීම, වැලි එක්රැස්වීම, රොන්මඩ අවසාදනය හා ගැඹුරු මුහුදට වැලි ඇදීයාම	වෙරළ ඉහළ ප්‍රදේශ, වැලි තැන්පත් වීමෙන් ආරක්ෂා කෙරෙන අතර පහළ ප්‍රදේශයන්හි බාදනය හට ගැනීම	බේරුවල සහ කිරින්දි ධීවර වරායන්
කඩතොලු සහ ගංගා මුවදොර	වෙරළබඩ ප්‍රවාහයට බාධා සිදුකිරීම, වැලි තැන්පත් වීම, රොන්මඩ අවසාදනය, ගැඹුරු මුහුදට වැලි ඇදීයාම	වෙරළ ඉහළ ප්‍රදේශ, වැලි තැන්පත් වීමෙන් ආරක්ෂා කෙරෙන අතර පහළ ප්‍රදේශයන්හි බාදනය හට ගැනීම	පානදුර වැල්ලවත්ත සහ දෙහිවල ජැටි
මුහුදු බැම් සහ පැති බැම්	වෙරළ බාදනය සහ ජලය පිටාර ගැලීම තැවැත්වීම	වෙරළ අභිමුඛීය වෙරළ පහළ ප්‍රදේශ බාදනයට ලක්වීම	මේති බාදනයට මුලික හේතුව මහමයෙන් වැලි ඉවත් කිරීම වුවත් ලන්සිගම් උතුරින් ප්‍රදේශය බාදනය වීමට මෙය දායක වී ඇත.

බාදනයට ලක්ව ඇති වෙරළ තීර මගින් වෙරළබඩ ප්‍රවාහයට වැලි සපයනු ලබයි. පැති බැම් සහ මුහුදු බැම් මගින් ඇතැම් කොටස්වල බාදනය වලක්වන විට, එම කොටස්වලින් වෙරළබඩ ප්‍රවාහයට සපයනු ලබන වැලි ප්‍රමාණයේ ඇතහිටිමක් සිදුවන අතර, ඊට ආසන්න ප්‍රදේශයේ බාදනය උග්‍රවීමක් සිදු වේ. සක්‍රීය වශයෙන් වැලි රඳවා ගන්නා පනාබැම් සහ දියකඩන වැනි නිර්මාණ ඉදිකිරීම් වලින්ද මෙවැන්නක් සිදුවන අතර පිටුපස ප්‍රදේශයන් හි හටගන්නා සෘජු බාදනය ඊට අමතරව සිදු වේ.

ස්වාභාවික වෙරළබඩ සම්පත් භාග්‍යයකට භාජනය කරන සංවර්ධන කටයුතු

වෙරළ කළාපයේ සංවර්ධන කටයුතු

ප්‍රමාණවත් නොවන අයුරින් සැලසුම් කරන ලද සංචාරක කර්මාන්තය ඇතුළු වෙරළ කළාපයේ වූ ඇතැම් සංවර්ධන කටයුතු නිසා වෙරළ කළාපය කෙරෙහි අහිතකර බලපෑම් සිදුවී ඇත. මල ද්‍රව්‍ය, සහ අපද්‍රව්‍ය සහ අප ජලය මුදා හැරීම නිසා සිදුවන වෙරළ සහ වෙරළබඩ ජල දූෂණය ඊට උදාහරණ වේ. නේවාසික ස්ථාන ඇතුළු යටිතල පහසුකම් වෙරළ තීරයට ඉතා ආසන්නව ස්ථානගත කිරීමෙන් වෙරළබඩ ක්‍රියාවලිය සීමා කරනු ලබන අතර එමගින් බාදනය ප්‍රවර්ධනය වේ. වෙරළේ යථා ස්වභාවය පදනම් කොට ගෙන සකස් කළ දැඩි වෙරළාරක්ෂිතයන් (පස සිටු) ක්‍රියාත්මක කිරීම මගින් මෙම ගැටළුව නිරාකරණය කළ යුතුවේ. මෙය පෙරදැරිකොට ගෙන වෙරළ ආරක්ෂිතයින් (පස සිටු) සංශෝධනය කොට ඇත. (8 වන පරිච්ඡේදය) තවද වෙරළබඩ සංවර්ධනයේදී පළාත් සහ ප්‍රාදේශීය බලධාරීන්ගේ මැදිහත්වීම වැදගත් වේ.

වෙරළ බඩ සම්පත් මත පදනම් නොවූ සංවර්ධන කටයුතු වෙනත් ප්‍රදේශ වෙත යොමු කිරීම සඳහා ප්‍රාදේශීය හෝ ස්ථානීය කළාපකරන සැලසුම් භාවිතා කොට වෙරළාරක්ෂිත (පස සිටු) ප්‍රමිතින් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා එම බලධාරීන් කටයුතු කළ යුතුය. මෙය, ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගකීම ප්‍රාදේශීය පරිපාලනය වෙත පැවරීමටද උපකාරී වනු ඇත.

වෙරළාරක්ෂිතයින්ගේ වැදගත්කම දැක්වෙන නිදර්ශන

- * බේරුවල ඊඩින් හෝටලය අසල වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් නියම කරන ලද මීටර් 50 වෙරළාරක්ෂිතය ඉතා අධික බව ප්‍රාදේශීය පාර්ශවකරුවන්ගේ අදහස විය. කෙසේ වුවත්, පසුකාලයකදී මෙම ස්ථානයේ වෙරළ ආරක්ෂිත තීරුවේ විශාල බිම් ප්‍රමාණයක් බාදනය වීමෙන් අහිමි වීම නිසා එම වෙරළ රක්ෂණය සාධාරණීකරණය විය.
- * 1980 දී මීගමුවේ ලුවිස් පෙදෙසෙහි ඇති කරන ලද මීටර් 30 වෙරළාරක්ෂිතය නිවැරදි බව ඊට අවුරුදු 7 ට පසුව මෙම වෙරළ තීරය අහිමිවීමෙන් තහවුරු විය.
- * හම්බන්තොට ඔප්පිස් හෝටලය අසල පිහිටුවා ඇති මීටර් 100 වෙරළ රක්ෂිතය වැලිකඳු ආරක්ෂා කිරීම සඳහා පිහිටුවන ලද අදාර්ශමත් පියවරකි.
- * 1978 සුළු සුළං සමග ඇති වූ උදම් තරංග නිසා පාසිකුඩා, කල්කුඩා, හා නිලාවැලි ප්‍රදේශ තුළ වෙරළ තීරුවේ පිහිටි හෝටල් වලින් බොහොමයක් විනාශයට හෝ හානියට පත්විය. ඒ වන විට වෙරළ ආරක්ෂිතයින් පිහිටුවා නොතිබිණි.
- * දෙහිවල ගල්කිස්ස වෙරළ තීරයේ ඇති වෙරළාරක්ෂිතයන් නොතකන අනවසර ඉදි කිරීම් ගණනාවක්ම වරින් වර වෙරළ බාදනය නිසා විනාශ වේ.

වෙරළ කළාපයෙන් ගොඩබිම දෙසට වන සංවර්ධනයන්

ගංගාවලින් වැලි ගොඩ දැමීම නිසා ඇතිවන සෘණ වෙරළ තීරුවෙන් ගොඩබිම දෙසට ඇතිවන බලපෑම් ගණනාවකි. වෙරළ ස්ථායීතාවය කෙරෙහි එමගින් සංවර්ධන කටයුතු හේතුවෙන් වෙරළ ඇතිවන අහිතකර බලපෑම් වලට අමතරව ගංගා වල ජල සම්පත් භාග්‍යයට පාත්‍ර වන විධි මට්ටම පහත දැමීම ද එමගින් සිදුවේ. තවද අවසාදන ගණනාවක්ම ඇත. ඒවා වැඩි තරයක්ම ගලා යෑම සීමා කිරීම මගින් ජලය හි ලුණු මිශ්‍රණය වැඩි වාරි මාර්ග ක්‍රම හා වැව් ඉදි කිරීම වැනි කෙසේ. ගංගාමුවදොර අසල වැලි ඉවත් කිරීම නිසා ගංගාවල වෙරළට සැපයෙන වැලි ප්‍රමාණ අඩුවීමට පත්ල ගැඹුරුවීමද වෙරළට වැලි සැපයීම සම්පූර්ණයෙන් තහරකකිරීමද ජල පිටාර නිමිත්තයන්හි හු ගත ජලය කෙරෙහි තුඩු දෙන ඒවාය. ජල විදුලිය උත්පාදනය අහිතකර බලපෑම් ඇති කිරීම ද සිදු වේ.

ගංගාවල ගලා බැස්මේ සැලකිය යුතු වෙනසක් සිදු නොවේ. එහෙත් එමගින් වැලි ප්‍රවාහයට ඉවහල්වන උපරිම ජලය ගලා බැස්ම අඩුවීමේ හේතුවෙන් හා ජලාශයන් තුළ වැලි රඳවාගැනීමෙන්ද වෙරළට සැපයෙන වැලි ප්‍රමාණය අඩු කෙරේ. මීට අමතර වශයෙන් අභ්‍යන්තර ඇල මාර්ග වල ගැඹුර වැඩි වීමෙන්ද, වාරි මාර්ග ක්‍රම සඳහා ජලය ලබා ගැනීමෙන් ද, ගොවිතැන් රටාවන්ගේ වෙනස්වීම් යනාදියෙන්ද වෙරළ පෝෂණයට අවශ්‍ය වන අවසාදිත ප්‍රමාණය අඩු කෙරේ. මේ අනුව රට අභ්‍යන්තරයේ ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන වාරි මාර්ග, ජල විදුලි බල උත්පාදක ව්‍යාපෘති හා ගංගා ද්‍රෝණි සංවර්ධන ව්‍යාපෘති වැනි කටයුතු සම්බන්ධ පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමේදී වෙරළ කෙරෙහි ඇති කෙරෙන බලපෑම් ප්‍රමාණවත් පරිදි සලකා බැලිය යුතුය. මෙය දැනට, අදාළ බලධාරීන්ගේ සැලකිල්ලට භාජනය වෙමින් පවතී.

ගංගාවලින් වැලි ඉවත් කිරීම

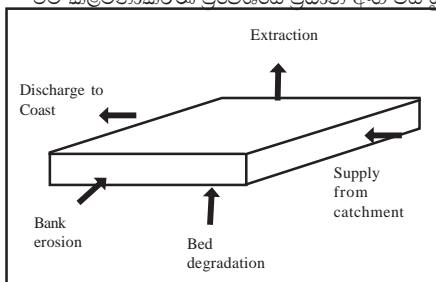
ගංගාවලින් වැලි ඉවත් කිරීම ලංකාවේ වෙරළ බාදනයට තුඩු දෙන ප්‍රධාන හේතුව වශයෙන් පිළිගෙන ඇත. වැලි සඳහා මුළු දිවයිනේම අවශ්‍යතාව වාර්ෂික සහ මීටර් මිලියන 7 සිට 7.5 වෙනැයි ඇස්තමේන්තුකොට ඇති අතර, එයින් 40% ක්ම බස්නාහිර පළාත තුළ ප්‍රයෝජනයට ගැනේ. මෙම ගැටළුවේ හෞතික අංශයට අමතරව තවත් අංශ ගණනාවක් ද ඇත. ගංගාවලින් ලබාගන්නා වැලි මත ශ්‍රී ලංකාවේ ඉදි කිරීම් කටයුතු රඳා පවතින අතර රැකියා උත්පාදනය හා ඉදිකිරීම් කාර්මාන්තයට අවශ්‍ය වන ද්‍රව්‍යයක් සැපයීම යනාදිය නිසා වැලි ගොඩ දැමීම වැදගත් ආර්ථික කටයුත්තක් වේ.

ඉදි කිරීම් කටයුතු හා වෙරළ බාදනයට අදාළ ගැටළු අධික ලෙස සංකේතීය වී ඇති වයඹ, බස්නාහිර හා දකුණු පළාත්වල ගංගාවලින් වැලි ගොඩ දැමීම උග්‍ර ලෙස සිදු කෙරේ. පසුගිය දශක දෙක තුළ ගංගාවලින් වැලි ගොඩ දැමීම ඉතා විශාල ලෙස වැඩි වීම මහත් ගැටළුවක් වී ඇත. නිදර්ශනයක් වශයෙන් දැදුරු ඔය, මා ඔය, කැලණි ගඟ, කළුගඟ හා ගිංගඟ යන ගංගා පහෙන් 1984 සිට 2001 දක්වා අතර කාලය තුළ සහ මීටර් මිලියන 1.2 සිට සහ මීටර් මිලියන 5.5 දක්වා වැඩි වී ඇත. 2002 දී වෙරළ සංරක්ෂණ කළමණාකරණ ව්‍යාපෘතිය මගින් කරන ලද වැලි පිළිබඳ අධ්‍යයනය මගින් එක් එක් පළාත් තුළ 2001 දී වැලි සඳහා පවතින ඉල්ලුම ඇස්තමේන්තු කොට ඇත. එය පදනම්කර

ගනිමින් පළාත් 4 ක් සඳහා සිමෙන්ති භාවිතය පාදක කර ගනිමින් 2006 දක්වා වැලි සඳහා වූ අනාගත ඉල්ලුම පුරෝකථනය කොට ඇත. එම පදනම මතම, පළාත් 9 සඳහා ඇති ඉල්ලුම ගණනය කළ විට 2002 ට අදාළව සහ මීටර් 8.1 සිට සහ මීටර් මිලියන 11.8 ක් දක්වා වැඩි වනු ඇත. (අංක 2.6 දරන වගුව) උතුරු හා නැගෙනහිර පළාත්වල වැලි සඳහා වූ අනාගත ඉල්ලුම තක්සේරු කිරීම දුෂ්කර වුවද වර්තමාන සාම ක්‍රියාවලිය හේතුවෙන් එම ඉල්ලීම බෙහෙවින් වැඩි වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. ඉදි කිරීම් කර්මාන්තයේ අවශ්‍යතාවයන් සපුරාලීමට දැනට පවත්නා මට්ටමෙන් ගංගා වලින් වැලි ඉවත් කිරීම පැහැදිලිවම තිරසාර නොවේ. එය ගංගා පතුල සීඝ්‍ර ලෙස භායනයට පත්වීමට ද, වෙරළට සැපයෙන වැලි ප්‍රමාණය අනාගතයේදී තවදුරටත් අඩු වීමට ද හේතු වනු ඇත.

ගංගාවලින් වැලි ඉවත් කිරීම දිගු කාලයක් තිස්සේ පවත්නා ගැටළුවක් වන අතර එහි අහිතකර බලපෑම් බොහොමයක්ම කෙටි හෝ මධ්‍යම කාලීනව නිවැරදි කළ නොහැකි ඒවාය. ඒ අනුව දැනට මේ සම්බන්ධයෙන් කෙරෙන මැදිහත් වීම් මගින් වෙරළට සැපයෙන වැලි ප්‍රමාණය පෙර පැවති තත්ත්වයට ගෙන ඒම කෙටි හෝ මධ්‍යම කාලීනව කළ නොහැක. මේ අනුව ගංගාවලින් වැලි ඉවත් කිරීම බලධාරීන් විසින් දැඩි ලෙස පාලනය කළ යුතු වන අතර :

- (අ) පවත්නා තත්ත්වය තවදුරටත් උග්‍ර වීම වැළැක්වීම,
- (ආ) අතීතයේ වැලි ගොඩ දැමීම සිදුවූ ගංගාවන්ගේ පුනරුත්ථාපනය ඉක්මන් කිරීම හා,
- (ඇ) නව සංවර්ධන කටයුතු ඇරඹෙන ප්‍රදේශවල ගංගාවල පමණට වඩා වැලි ඉවත් කිරීම නොකෙරෙන බවට වගබලා ගැනීම, එම කළමනාකරණ ප්‍රවේශයේ ප්‍රධාන අංග විය යුතුය.

ගංගාවකින් වෙරළට වැලි සැපයීම සාධක කීපයක් මත රඳා පවතී. ගංගාවලින් වැලි ගොඩ දැමීම හා වෙරළට වැලි සැපයීම අඩුවීම අතර සරල සහ සම්බන්ධතාවයක් නොමැත. භායනය වන ගංගා කොටසක අවසාදන තුළනය කෙරෙහි බලපාන හේතූන් 5 ක් ඇත.

1. Extraction	:	උපුටා ගැනීම
2. Supply from catchments	:	ජලාධාර වලින් සැපයීම
3. Bed Degradation	:	පත්ල භායනය
4. Bank Erosion	:	ඉවුරු බාදනය
5. Discharge to coast	:	වෙරළ වෙත සැපයීම

අංක 2.2 දරන රූප සටහන - ගංගාවක කොටසක අවසාදන තුළනය

ගංගාවන් ගෙන් වැලි ගොඩ දැමීම සඳහා හු විද්‍යා සමීක්ෂණ හා පතුල් කැනීම් අධිකාරියෙන් හෝ ප්‍රාදේශීය ලේකම් වෙතින් බලපත්‍රයක් ලබාගත යුතු වුවද දැනට කෙරෙන වැලි ගොඩ දැමීම් බොහොමයක් නීති විරෝධී ඒවාය. සමහර ගංගාවල විශාල පරිමාණයෙන් නූතන කැනීම් යන්ත්‍ර යොදා ගනමින් වැලි ගොඩ දැමීමේ කටයුතු සිදු කෙරේ. වැලි ගොඩ දැමීම අදාළ බලධාරීන් විසින් දැඩි පාලනයකට භාජනය කළ යුතු වුවත්, ඒ සඳහා වූ විසඳුම් සරල ඒවා නොවේ. වැලි ගොඩ දමන්නාවූ උකියා අභිමිච්ඡ සහ විකල්ප ජීවනෝපාය මාර්ග සැපයීම පිළිබඳ ගැටළු මතුවේ. වෙරළ කළාපයක් ගංගාවලින් වැලි ගොඩදැමීම හා සම්බන්ධ බලතල සතු බලධාරීන් අතර සමීප සහායෝගීතාවයක් හා ඒකාබද්ධ ප්‍රවේශයක් තිබීම අවශ්‍ය වේ. ඉදිකිරීම් කටයුතු සඳහා ගංගා වැලි වෙනුවට භාවිතා කළ හැකි විකල්පයක් සෙවීමද වැදගත්ය. ආසියානු සංවර්ධන බැංකුවේ වෙරළ කළාප සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය මගින් කරන ලද

අධ්‍යයනයක් තුළින් මේ පිළිබඳ විකල්ප කීපයක් කෙරෙහිම අවධානය යොමු කොට ඇත.

ගංගා මගින් ලබා ගන්නා වැලි සඳහා විකල්පයක් වශයෙන් ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතා කිරීම

වර්ෂ 2001 දී රටපුරාම වැලි සඳහා වූ මුළු ඉල්ලුම සහ මීටර් මිලියන 7.3 ක් වූ අතර ඉන් සහ මීටර් මිලියන තුනක් පමණ නැතහොත් සියයට 40 ක් පමණ බස්නාහිර පළාතේ, ප්‍රධාන වශයෙන් කොළඹ දී භාවිතා කරන ලදී. මේ නිසා කොළඹට සපයනු ලබන ගංගා මගින් ලබා ගන්නා වැලි වෙනුවට විකල්පයක් යොදා ගැනීමෙන් ගංගා වෙත එල්ලවන පීඩනය අවම කිරීමට උපකාරී වනු ඇත. දිගු කාලීනව කොළඹට අවශ්‍ය වැලි සඳහා වූ සුදුසුම මූලාශ්‍රය ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගත හැකි වැලි ය. ශ්‍රී ලංකාවේ (සහ වෙනත් ස්ථානයන්හි) පවත්වන ලද සමීක්ෂණ අනුව ඉදි කිරීම් සඳහා ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි සුදුසු බව තහවුරු වී ඇත. ඉතාම අවම පාරිසරික බලපෑමක් සහිතව එය ලබාගත හැකි අතර, එය ඉතා සාධාරණ වූ පිරිවැයක් යටතේ ගොඩබිමෙහි ගබඩා කළ හැක. මීගමුව වෙරළ ආරක්ෂණ වැඩ යෝජනා ක්‍රමය, කොළඹ වරාය ගොඩ කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය, මුතුරාජවෙල වගුරු බිම් ගොඩ කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය සහ කොළඹ කටුනායක අධිවේගී මාර්ග ව්‍යාපෘතිය වැනි ඇතැම් මුල් පෙළේ ඉදි කිරීම් ව්‍යාපෘති සඳහා ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතා කොට ඇත.

වෙරළ පෝෂණයට, පිරවීම් යොදා හෝ ඉදි කිරීම් සඳහා ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි උචිතද, යන්න තීරණය කිරීම සඳහා ගැඹුරු මුහුදේ එක් එක් වැලි තැන්පතු වල ලක්ෂණයන් තීරණය කිරීම සඳහා පුළුල් සමීක්ෂණයක් කිරීම අවශ්‍ය වේ. ගැඹුරු මුහුදේ වැලි ලබාගත හැකි සුදුසුම විකල්ප, ක්‍රම හා විධි තීරණය කළ යුතුය. වියදම අවම කර ගැනීම සඳහා ගැඹුරු මුහුදින් වැලි ලබාගැනීම මහා පරිමාණයෙන් කළ යුතුය. මේ සඳහා ගංගා මගින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතා කිරීමේ විරාගත සම්ප්‍රදාය අනුගමනය කරන ඉදි කිරීම් ප්‍රජාවගේ පිළිගැනීමද අවශ්‍ය වේ. ඉදිකිරීම් කර්මාන්තය සඳහා ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතා කිරීමේ නියමු අධ්‍යයනයක් මගින් විකල්පයක් ලෙස එහි ශක්‍යතාව පරීක්ෂා කිරීම සඳහා පවත්වන ලදී. එහි ධන ප්‍රතිඵල අනුව, ගැඹුරු මුහුදේ වැලි කැනීම සහ අලෙවි කිරීම සඳහා නියමු ව්‍යාපෘතියක් දියත් කිරීමට නියමිතව ඇත.

බර්න්ස් හා නානායක්කාර 2001

වගු අංක 2.6 වැලි සඳහා 2002-2006 අතර කාලය තුළ ඇස්තමේන්තු කරන ලද වාර්ෂික ඉල්ලුම (සිමෙන්ති පරිභෝජනය මත පදනම් වී ඇත)

පළාත	වාර්ෂික වැලි ප්‍රමාණය (සහ මීටර් මිලියන)				
	2002	2003	2004	2005	2006
බස්නාහිර	3.2	3.5	3.9	4.3	4.7
මධ්‍යම	1.0	1.1	1.2	1.3	1.4
දකුණු	1.2	1.3	1.5	1.6	1.8
උතුරු	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
නැගෙනහිර	0.3	0.4	0.4	0.4	0.5
වයඹ	0.8	0.9	1.0	1.1	1.2
උතුරුමැද	0.6	0.6	0.7	0.7	0.8
ඌව	0.2	0.3	0.3	0.3	0.4
සබරගමුව	0.6	0.6	0.7	0.7	0.8
මුළු එකතුව	8.1	8.9	9.7	10.7	11.8

මහඔය, කැළණි ගඟ සහ කළු ගඟෙන් වැලි ඉවත් කිරීමේ බලපෑම් පිළිබඳ අතිරේක තොරතුරු

වැලි ඉවත් කරනු ලබන බොහෝ ගංගාවන්හි වැලි කැනීම නැවැත්වීම මගින්, කැනීම් පැවතීමට පෙර පැවති තත්ත්වයට පත්වීම ඉතා දිගු කාලීනව සිදුවන්නක් වන අතර, කිසිම දිනක පෙර පැවති තත්ත්වයට නැවත පැමිණීම සිදු නොවීමටද පුළුවන. නිදසුනක් ලෙස වර්තමානයේ මහඔය මගින් වෙරළ වෙත ගෙන එනු ලබන වැලි ප්‍රමාණය ඉතා සුළු ප්‍රමාණයක් වන අතර, එය මුල දී ලැබුන සැපයුමෙන් 25% ක් පමණි. වැලි ඉවත් කිරීමේ සීඝ්‍රතාවයේ අධික වේගය හේතුකොට මෙම තත්ත්වය ඉතා කෙටි කාලයක් තුළදී වර්ධනය විය. කැළණි ගඟ සම්බන්ධයෙන් පවත්නා විශාල වූ වැලි හිඟය වසර ගණනාවක් පුරා වැලි ඉවත් කිරීම නිසා වර්ධනය වූවකි. දැනට එම ගඟින් වෙරළට ලැබෙන සැපයුම මුලදී ලැබුන සැපයුමෙන් 33% ට පමණක් බව කියනු ලැබේ. වැලි ඉවත් කිරීම සම්පූර්ණ වශයෙන් නවතා දැමුවත් මෙම ස්ථාන දෙකෙහිම වැලි ඉවත් කිරීමට පෙර පැවති තත්ත්වය නැවත ස්ථාපිත කිරීම කෙටි කාලයක් තුළ දී කළ නොහැක්කකි. කළු ගඟේ වර්තමාන වැලි හිඟය අධික වන අතර, එහි වැලි ඉවත් කිරීමේ සම්භවය මෑතදී ඇති වූවක් වන නමුත් සාපේක්ෂ වශයෙන් සැපයුමට විශාල බලපෑමක් වී නොමැති අතර එය මුලදී ලැබුන ප්‍රමාණයෙන් 75% ක පවතී. මෙහිද වර්තමාන ඉවත්කිරීමේ සීග්‍රතාව නිරසාර නොවන නමුත් නුදුරු අනාගතයේදී වැලි ඉවත් කිරීම නවතා දැමීමෙන් වෙරළට ලැබෙන වැලි මුලින් වසර ගණනාවකින් පැවති සැපයුම් තත්ත්වයට පත්වීමට හැකි වනු ඇත.

වගු අංක 2.7a මහඔය, කැළණි සහ කළු ගංගා සඳහා 2001 වසර සහ 1976 - 2001 අතර කාලය සඳහා වැලි ඉවත් කිරීම, ද්‍රව්‍ය අවසාදන සැපයුම හා හිඟය (සහ මීටර් දශ ලක්ෂ) -

	වැලි ඉවත් කිරීම		ද්‍රව්‍ය සැපයුම		හිඟය	
ගංගාව	2001	1976-2001	2001	1976-2001	2001	1976-2001
මහඔය	18	23	02	5	16	180
කැළණි ගඟ	10	32	03	75	07	24.5
කළු ගඟ	12	12	04	100	08	2.0
මුළුගණන	4.0	67	09	22.5	3.1	44.5

මූලාශ්‍රය මැන්ගෝ 2002

වගු අංක 2.7 b මහඔය කැළණි සහ කළු ගංගාවන්හි වැලි හිඟයේ ගති ලක්ෂණයන් සහ අතීත සහ වර්තමාන සැපයුම -

	පෝෂක ප්‍රදේශ සැපයුමට සාපේක්ෂ හිඟය		වෙරළට වැලි සැපයුම			
	2001	1976-2001	1976	1984	1991	2001
මහඔය	8.0 ගුණයක්	3.6 ගුණයක්	0.2	0.15	0.1	<0.05
කැළණි ගඟ	2.3 ගුණයක්	3.3 ගුණයක්	0.3	0.25	0.2	<0.1
කළු ගඟ	2.0 ගුණයක්	0.2 ගුණයක්	0.4	0.4	0.35	<0.3

මුහුදු වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම

කුඩා පරිමාණයේ වැලි ඉවත් කිරීමේ සිද්ධීන් දිගින් දිගටම පැවතිය ද වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් නියෝගාත්මක පද්ධතින් ක්‍රියාත්මක කිරීම නිසා මුහුදු වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම සැලකිය යුතු මට්ටමකින් අඩු වී ඇත. වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම නිසා ගල්කිස්ස හා මිරිස්ස අතර වෙරළ තීරයේ වැලි සැපයුමේ මුලු හිඟය 1984 වසරේ පැවති 32% සිට 2001 දී 7% දක්වා අඩුවූ බව වගු අංක 2.8 මගින් පෙන්වයි. කළු ගඟ, මහඔය සහ

කැළණිගංගා මගින් බවත් කරනු ලබන වැලි ප්‍රමාණය හා සැසඳීමේදී මෙම වෙරළ බන්ධයෙන් ඉවත් කරනු ලබන වැලි ප්‍රමාණය බොහෝ දුරට අඩු බවද මේ මගින් පෙන්වනු ලබයි.

ප්‍රාදේශීය අවශ්‍යතාවයන් සපුරාලීම සඳහා වැලි ඉවත් කිරීම බොහෝ වෙරළ තීරයන්හි පැවතියත්, ඒ පිළිබඳ දත්ත පවතිනුයේ මද වශයෙනි. නැගෙනහිර වෙරළ තීරයේ ජනාකීර්ණ ප්‍රදේශවලින් ඉවත් කරනු ලබන වැලි ප්‍රමාණය වසරකට සහ මීටර් 500 සිට 1000 අතර බව පවත්නා ඇස්තමේන්තු වලින් පෙන්වුම් කෙරේ. මේ අනුව යාල ජාතික වනෝද්‍යානය සහ ත්‍රිකුණාමලය අතර වෙරළ තීරයෙන් තුනෙන් දෙකක් ජනාකීර්ණ තත්ත්වයක් ඇතුළු යන උපකල්පනය යටතේ වර්ෂයකට එම ප්‍රදේශයෙන් ඉවත් කරනු ලබන ප්‍රමාණය සහ මීටර් 60,000 සිට 120,000 අතර බවට ඇස්තමේන්තු කොට ඇත. මනල්කඩු, නිරුක්කෝවිල්, පානම, ඉරනවිල හා තලවිල පිහිටි වැලි කඳු ප්‍රදේශයන්හි ද වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම සිදු වේ. එසේ වුවත්, වැලි බහුලව පැවතීම හේතුකොට නැගෙනහිර වෙරළ තීරයෙන් වැලි ඉවත් කිරීමෙන් වෙරළ තීරයේ ස්ථායීතාව කෙරෙහි සැලකිය යුතු බලපෑමක් ඇති නොකෙරේ.

වගු අංක 2.8 දිස්ත්‍රික්ක සහ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාස පදනම මත ගල්කිස්සේ සිට මිරිස්ස දක්වා ප්‍රදේශයේ වෙරළින් ඉවත් කරනු ලබන වැලි ප්‍රමාණය හා මහඔය, කැළණි සහ කළු ගංගාවලින් ඉවත් කරනු ලබන වැලි ප්‍රමාණයන් පිළිබඳ සංසන්දනයක්.

දිස්ත්‍රික්කය	ප්‍රා. ලේ. කොට්ඨාසය	ඉවත්කරන ලද වැලි ප්‍රමාණය සහ මීටර් 1000		
		1984	1991	2001
පුත්තලම	මහවැව	95		12
කොළඹ	දෙහිවිල - ගල්කිස්ස	91	113	4
	මොරටුව		468	6
කළුතර	පානදුර	222	602	6
ගාල්ල	බෙන්තොට			4
	හික්කඩුව	5.4	113	
මාතර	වැලිගම	-	82	
උප එකතුව, වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම (සහ % හිඟය)		462(32%)	1378(36%)	32.0(7%)
ගංගා මගින් වැලි ඉවත් කිරීම කැළණි ගඟ, කළු ගඟ සහ මහඔය එකතුව.		1500	2500	4000
ගංගා සහ වෙරළින් ඉවත් කරනු ලබන වැලි ප්‍රමාණයේ එකතුව		1550	2640	4030
ගංගා තුන මගින් වෙරළ වෙත සපයනු ලබන වැලි ප්‍රමාණයෙන් හිඟය		100	250	450
වෙරළින් සහ ගංගා මගින් වැලි ඉවත් කිරීම හේතුකොට වෙරළට සපයනු ලබන වැලි ප්‍රමාණයේ මුලු හිඟය		146	388	482

වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම ප්‍රමාණික වශයෙන් අඩු මට්ටමකින් පැවතියත් එමගින් ක්ෂණික බලපෑමක් ඇතිවන නිසා, එය සාපේක්ෂ වශයෙන් ගංගා වලින් වැලි ඉවත් කිරීමෙන් ඇති වන විපාක වලට වඩා වෙරළ ස්ථායීතාව කෙරෙහි විනශාකාරී විපාක ඇති කරයි. අනික් අතට, ගංගාවලින් වැලි ඉවත් කිරීම නිසා ඇතිවන විපාක පෙනීයාමට කලක් ගතවේ. එහෙත් එමගින් වෙරළට වැලි හිඟයක් දිගු කාලීනව ඇති වන අතර වැලි ඉවත් කිරීම නැවැත්වූ පසුව වුවද එය තව දුරටත් පවතිනු ඇත.

හිරිගල් ඉවත් කිරීම (කැණීම)

ශ්‍රී ලංකාවේ ඉදි කිරීම් කර්මාන්තය සඳහා වූ හුණු ලබා දෙන ප්‍රධාන මූලාශ්‍රය වනුයේ හිරිගල් වන අතර, එම කර්මාන්තයේ භාවිතා කරනු ලබන හුණු වලින් 90% පමණ එමගින් සැපයේ. මෙයින් කොටසක් සැපයෙන්නේ මුහුදු හිරිගල් කැණීම මගිනි. මුහුදින් හිරිගල් ඉවත් කිරීම පිළිබඳ වැඩි වශයෙන් වර්තාවනුයේ බටහිර සහ දකුණු දිග වෙරළ තීරයන් වලිනි. මෙම ප්‍රදේශයන්හි සමස්ථ හිරිගල් ඉවත් කිරීම (අභ්‍යන්තර හිරිගල් නිධි කැණීම ඇතුළුව) 1984 දී පැවති ටොන් 18000 සිට 1994 දී ටොන් 19820 දක්වාත් 1998 දී ටොන් 30500 දක්වාත් වැඩි වී ඇත. එසේ වුවත් අම්බලන්ගොඩ සිට දික්වැල්ල දක්වා වෙරළ තීරයේ මුහුදු හිරිගල් ඉවත් කිරීම 1984 දී ටොන් 7660 සිට 1994 දී ටොන් 4020 සහ 1998 දී ටොන් 2200 දක්වාත් අඩු වී ඇත. 1988 සිට ක්‍රියාත්මක වූ මුහුදු හිරිගල් කැණීමේ තහනම සාර්ථකව ක්‍රියාත්මක කිරීම මෙම පහත වැටීමට දායක වී ඇත. තත්ත්වය මෙසේ පැවතියත්, නිරිතදිග වෙරළ තීරයේ මුහුදු හිරිගල් කැණීම දිගින් දිගටම උග්‍ර ගැටළුවක් වූ අතර, 1998 දී පුද්ගලයින් 211 දෙනෙකු සෘජුවම හිරිගල් කැණීම, එක්රැස් කිරීම සහ ප්‍රවාහනයේ නිරත වූ බවට අයත්කම්වලින් හිරිගල් කැණීම, එක්රැස් කිරීම පුරා සිදු කරන ලද හිරිගල් කැණීමේ සම්බන්ධතා බලපෑම් ඉදිරියට වසර ගණනාවක් පුරාම ශ්‍රී ලංකාවට අත් විඳීමට සිදුවනු ඇත. නැගෙනහිර වෙරළ තීරයේදී අක්කරෙයිපත්තුව සිට නිලාවේලි අතර ඇතැම් ස්ථානවල ද හිරිගල් කැණීමේ කටයුතු සිදු කෙරේ. හිරිගල් කැණීමේ කටයුතු මාත්තනි, වැන්ඩලස් බොක්ක, පාසිකුඩා සහ කල්කුඩා ප්‍රදේශයන්හි පවත්නා බවට වර්තා වී ඇති අතර, මාත්තනි සහ පාසිකුඩා ප්‍රදේශයන්හි ද හුණු පෝරණු ද පිහිටා ඇත.

මුහුදු හිරිගල් කැණීම නිසා වෙරළ ස්ථායීතාව කෙරෙහි ඇතිවන බලපෑම්

ශ්‍රී ලංකාවේ නිරිතදිග වෙරළ තීරයේ හිරිගල් කැණීම, දැඩි වෙරළ බාදන තත්ත්වයක් ඇති වීමට ඉවහල් වී ඇත. මෙම වෙරළ තීරයේ සමහර ස්ථානයන්හි හිරිගල් කැණීම වසර 400 ක් පමණ කාලයක් තුළ පැවතියත් සම්ප්‍රදායික කැණීම් කටයුතු වෙරළ ආසන්නව පිහිටි පැරණි හිරිගල් පර්වලට පමණක් සීමා විය. 1960 ගණන්වල සිට ඉදි කිරීමේ කර්මාන්තයේ වර්ධනය මුහුදු හිරිගල් කැණීම සීඝ්‍ර කිරීමට ඉවහල් විය. රළු පහරට එරෙහිව ස්වභාවික බාධකයක්ව පැවති ජීවී පර විනාශ කිරීම මේ මගින් සිදු විය. පර කඩා දැමීම, පුපුරුවා හැරීම, හිරිගල් කැබලි ඉවත් කිරීම ආදී හානි දායක කටයුතු ගණනාවක් හිරිගල් කැණීමට අදාල වේ.

නැගෙනහිර වෙරළ තීරයේ මුහුදු හිරිගල් කැණීම වැඩි වෙමින් පවතින බව පෙනේ. මහවැලි වාරිමාර්ග යෝජනා ක්‍රමය නිසා උප්පාර කළපුවේ ලවණතාව පහත වැටීමෙන් කළපු ධීවර කර්මාන්තය අඩාලවීම නිසා මාත්තනි ප්‍රදේශයේ ධීවරයින් ජීවනෝපාය ලෙස හිරිගල් කැණීම වෙත යොමු වී ඇත. මෙම ලවණතාව අඩු වීම මහවැලි යෝජනා ක්‍රමය නිසා සිදු වූවක් යැයි එහි ධීවරයෝ විශ්වාස කරති. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් ඊසාන දිග මෝසම් සමයන්හි මෙම වෙරළ තීරය දැඩි බාදනයට ලක්වන බවට වාර්තා වී ඇත. වැන්ඩලස් බොක්ක ප්‍රදේශයේ හිරිගල් පර තට්ටු කඩා දැමීම නිසා වෙරළ තීරය බාදනයට ලක් වෙමින් පවතී. මෙම ප්‍රදේශයේ හිරිගල් කැබලි වලින් නිර්මාණය වූ කුඩා දූපත මුහුදු ලිහිණි විශේෂ භතරක බිජුලන වැදගත් ස්ථානයක් ලෙස සළකනු ලබන අතර එහි ආරක්ෂක පවුරක් ලෙස පිහිටි *Rhizophora apiculata* විනාශවීම හෝ විනාශ වෙමින් පැවතීම නිසා හෝ මෙම ප්‍රදේශය සීඝ්‍රව බාදනයට ලක් වෙමින් පවතී. මුහුදු හිරිගල් ඉවත් කිරීම නිසා, වාලවිවනයට කි. මී. 9 ක් උතුරින් පිහිටි කායන්කර්නි ප්‍රදේශය ද වෙරළ බාදනයට ලක් වෙමින් පවතී.

මූලාශ්‍රය - IUCN1998

මුහුදු හිරිගල් කැණීම සම්පූර්ණයෙන්ම නවතාලීම සඳහා වඩාත් දැඩි ලෙස නීති ක්‍රියාත්මක කිරීමත්, හිරිගල් මත පදනම් වූ හුණු වෙනුවට විකල්පයක් ප්‍රවර්ධනය සඳහා වෙළඳපොළ හා තාක්ෂණය මත පදනම් වූ ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමත් අවශ්‍ය වේ. ගංගා මගින් ලබා ගන්නා වැලි වෙනුවට ගැඹුරු මුහුදින්

ලබා ගන්නා වැලි විකල්ප වශයෙන් භාවිත කරයි නම් එහි අන්තර්ගත 2% පමණ වූ සිප්පිකටු ක්ෂණික හුණු නිෂ්පාදනය සඳහා යොදා ගත හැකි බව විශ්වාස කෙරේ. හිරිගල් කැණීම පිළිබඳ පුර්ණ තහනමක් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ දී සමාජීය ප්‍රශ්න ද මතුවනු ඇත. විකල්ප ආදායම් උත්පාදන ක්‍රියාකාරකම් හඳුන්වා දීම, හිරිගල් කර්මාන්තයේ නියුතු වූවන් නැවත පදිංචි කිරීම වැනි මෙයට පෙර ගන්නා ලද උත්සාහයන්ගෙන් සාර්ථකත්වය ඉතා සීමිත විය. නැවත පදිංචි කරනු ලැබූ පුද්ගලයින් ගණනාවක්ම තම පැරණි ස්ථාන වෙත නැවත පැමිණියහ. විකල්ප ජීවනෝපාය සහ නැවත පදිංචි කිරීමේ වැඩි සටහන් සැලසුම් කිරීමේ දී සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ දී ඉලක්ක කණ්ඩායම් පුළුල් ලෙස සහභාගී කර ගැනීමේ අවශ්‍යතාව මේ මගින් විදහා දක්වයි. මුහුදු හිරිගල් කැණීමේ තහනම පුර්ණ ලෙස සාර්ථක වීමට නම් :

- (අ) එය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වැඩි වගකීමක් ප්‍රාදේශීය/පළාත් පාලන ආයතනයන්ට පැවරීමත් ;
- (ආ) හොඳින් සැලසුම් කරන ලද සුපරීක්ෂණ කටයුතු පවත්වාගෙන යෑමත් හා ;
- (ඇ) තම ජීවනෝපාය සඳහා මෙම කටයුතුවල නිරතවූවන්ට විකල්ප රැකියා අවස්ථා ලබාදීමත්, අනිවාර්යයෙන් කළ යුතුව ඇත. ;

ඉදි කිරීම් කේෂ්ත්‍රයේ හුණු සඳහා වන ඉල්ලුමේ අඛණ්ඩ වර්ධනයත් මුහුදු හිරිගල්කැණීම තහනම් කිරීමත් නිසා ගොඩනර හිරිගල්කැණීමේ සීඝ්‍ර ඉහළ යාමක් සිදු වී ඇත. 1998 දී පුද්ගලයින් 980 ක් පමණ ගොඩනර හිරිගල් කර්මාන්තයේ නියුතු වූහ. මෙමගින් ජල ගැලීම් වලටත් වෙරළ බාදනයටත් පාත්‍රවීමේ අවදානමක් සහිත පහත් බිම් ප්‍රදේශ බිහිකෙරෙන්න එමගින් වෙරළ ස්ථායීතාව කෙරෙහි කෙටිකාලීන බලපෑම් ඇති නොකෙරේ.

වග අංක 2.9 ශ්‍රී ලංකාවේ නිරිත දිග සහ දකුණු වෙරළ තීරයේ අම්බලන්ගොඩ සිට දික්වැල්ල දක්වා හිරිගල් පර ඉවත් කිරීම

හිරිගල් වර්ගය	1984 ප්‍රමාණය	මුළු ප්‍රමාණයේ %	1994 ප්‍රමාණය	මුළු ප්‍රමාණයේ %	1998 ප්‍රමාණය	මුළු ප්‍රමාණයේ %
ගොඩ හිරිගල්	10,400	58	15,800	80	28,300	93
මුහුදු හිරිගල්	7,660	42	4,020	20	2,200	7
මුළු ප්‍රමාණය	18,060	100	19,820	100	30,500	100

මූලාශ්‍රය - ප්‍රේමරත්න 1985, රණවිර බණ්ඩා 1994, කටුපොත 1999

2.2.3 දේශගුණික වෙනස්වීම් වල අනාගත බලපෑම්

හරිතාගාර ආචරණයේ (Green house effect) බලපෑම නිසා සිදුවන මුහුදු මට්ටමේ ඉහළ යාම මගින් ගැඹුරු මුහුදේ වැලි ප්‍රවාහනයක් සහ වෙරළ බාදනය ශ්‍රී ලංකා වෙරළ තීරයේ සිදු වෙනැයි අපේක්ෂා කරනු ලබයි. තවද මේ නිසා වන ප්‍රතිඵල අතර	අනාගතය සඳහා වෙරළබඩ කටයුතු සැලසුම් කිරීමේ දී දේශගුණික වෙනස්වීම්වල බලපෑම්, විශේෂයෙන් වායු ගෝලය උණුසුම් වීම නිසා වන මුහුදු මට්ටමේ ඉහළ යාම, අධික උෂ්ණත්වය, දිගු කාලීනව පවත්නා නියඟයන්, වර්ෂාපතනයේ අධිකබව සහ කාලගුණික රටාවන්ගේ
<ul style="list-style-type: none"> * ගංගාවල පහල කොටස්වල සහ මුවදොර ප්‍රදේශයන්හි වැලි හිරවීම * ගංගා තුර යැවී ඇතිවීමේ අන්තරය අඩුවීම, සහ කුණාටු සර්ජන මගින් ගොඩගැලීම් සහ උදම් රළ හා සම්බන්ධතා තත්ත්වයන් තුළ වන ජල ගැනීම් මට්ටම් ඉහළ යාම, යනාදිය අපේක්ෂා කෙරේ. 	

මේ හෙයින් මුහුදු මට්ටම ඉහළ යාම නිසා සිදු වන සෘජු බාදනයට අතිරේක වශයෙන් ගංගා මගින් වෙරළ වෙත ගෙන එනු ලබන වැලි සැපයුමේ හිඟයද අධික වනු ඇත.

අනෙකුත් වෙනස්වීම් සැලකිල්ලට ගැනීමට අපේක්ෂා කෙරේ. මීට සුළු සුළං සහ කුණාටු සර්ජන නිසා වන මුහුදු ගොඩ ගැලීම් වැනි සිද්ධීන්ගේ සුලභබව හා අධිකබව ඇතුළත් වේ.

මුහුදු මට්ටමේ ඉහළ යාම මගින් පහත් බිම් ජලයෙන් යට වීම, වෙරළ බාදනය අභ්‍යන්තර ජලාශයන්ට ලබන ජලය ගලායාම, ද්‍රව්‍ය ප්‍රවාහනයේ හු

විද්‍යාත්මක වෙනස්වීම් ආදිය සිදුවිය හැක. මෙවැනි බලපෑම් නිසා වෙරළාරක්ෂා නිර්මාණයන්ට තර්ජනය එල්ල විය හැකි අතර එමගින් ධීවර කර්මාන්තය, සංචාරක කර්මාන්තය සහ අනෙකුත් වෙරළ භාවිතයන් කෙරෙහිද අහිතකර බලපෑම් ඇතිවිය හැක. කෙසේ වුවත්, මෑතදී ඉදි කරන ලද වෙරළාරක්ෂා නිර්මාණ මෙවැනි අන්තගාමී සිද්ධීන්, කුණාටු සර්ජන මගින් වන ගොඩ ගැලීම් වලට මුහුණ දිය හැකි ලෙස පවත්නා ආරක්ෂක සාධක ඔස්සේ නිර්මාණය කොට ඇත. එවැනි අවශ්‍යතාවයන් නව වෙරළ රක්ෂිතයන් තීරණය කිරීමේදී සැලකිල්ලට ගෙන ඇත. සමස්ථ වශයෙන් මුහුදු මට්ටමේ ඉහළ යාම සඳහා පිළිගන්නා ලද ප්‍රතිචාරයන් වනුයේ එයට උචිත වන සේ අනුවර්තනය වීම (වෙරළ බාදනයට ඉඩ හැරීම) පිළිගැනීම (වෙනස්වීම් ධනාත්මක ලෙස භාවිතා කිරීමෙන්) සහ ආරක්ෂණයයි.

වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සැලසුම් කිරීමේ දී වැදගත් තවත් ස්වභාවික සංසිද්ධියක් වනුයේ අන්තර් නිවර්තන අභිසරණ කළාපයන් සමකය වෙත දකුණු දිශාහිමුව අදියැලීමේ දී ඔක්තෝබර් සිට නොවැම්බර් දක්වා කාලය තුළ බෙංගාල බොක්ක ප්‍රදේශයේ, නිරන්තරව හටගන්නා සුළි සුළං සහ දැඩි කුණාටු තත්ත්වයන්ය.

මුහුදු මට්ටම ඉහළයාමේ අපේක්ෂිත බලපෑම්

ගෝලීය වශයෙන් වූ මුහුදු මට්ටමේ ඉහළ යාම පිළිබඳ පුරෝකථනයන් විවිධ වේ. නමුත් දේශගුණය වෙනස්වීම පිළිබඳ ජාත්‍යන්තර මණ්ඩලය (IPCC) මගින් මීටර් 0.2 සහ මීටර් 0.5 අතර මධ්‍ය ඇස්තමේන්තුවක් පිළිවෙලින් වර්ෂ 2050 සහ වර්ෂ 2100 කාලය සඳහා සකස් කොට ඇත. මෙවැනි ප්‍රමාණයේ මුහුදු මට්ටමේ ඉහළ යාමක් ශ්‍රී ලංකාවේ සියලුම වෙරළ තීරයන්හි සැලකිය යුතු බාදනයක් ඇති කෙරෙන්නක් වන අතර, එය ඉතා සෙමින් සිදුවන ක්‍රියාවලියක් යැයි අපේක්ෂා කෙරේ. වර්ෂ 2050 සඳහා වූ අපේක්ෂිත මුහුදු මට්ටමේ ඉහළ යාම මගින් වැලි සහිත සියළුම වෙරළ තීර, සාමාන්‍ය වෙරළ පැතිකඩ සඳහා වූ මධ්‍යන බෑවුම 1:50 වෙනුවට යන උපකල්පනය මත මීටර් 10 ක් පමණ වූ පසුබෑමක් අපේක්ෂා කරනු ලබයි. වසර 50 ක් පුරා වසරකට මීටර් 0.2 ක වෙරළ බාදනයක් මේ මගින් සිදුවනු ඇත. වර්ෂ 2100 වන විට සාමාන්‍ය වෙරළ බාදනය මීටර් 25 ක් පමණ වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කරනු ලබන අතර, මේ මගින් වසරකට මී. 0.25 ක බාදන සීඝ්‍රතාවයක් පෙන්නුම් කෙරේ. මෙම අගයන් සියළුම වැලි සහිත වෙරළ තීරයන්ට අදාළ වන නමුත්, අනෙකුත් බලපෑම් නිසා සිදුවන ප්‍රාදේශීය බාදන තත්ත්වය ඉතා අල්පය. එසේ ද වුවත් වෙරළාරක්ෂිත ප්‍රමිතින් ස්ථාපිත කිරීම ඇතුළු අනාගත වෙරළ තීර කළමනාකරණයෙන් සැලසුම් කිරීමේදී මුහුදු මට්ටමේ ඉහළ යාම නිසා වන වෙරළ බාදනය වීමේ හැකියාව සැලකිල්ලට ගත යුතුය.

ශ්‍රී ලංකාවේ පිහිටීම අනුව ලොව උතුරු දෙසට පිහිටි ගොඩබිම්වලට වඩා අඩු ප්‍රමාණයක සුළි සුළං වලට ලංකාවට පාත්‍ර වී ඇත. 1901 සිට 1995 දක්වා ශ්‍රී ලංකාව කෙරෙහි බලපෑමක් කර ඇත්තේ සුළි සුළං සහ කුණාටු 13ක් පමණි. කෙසේ වුවත් දේශගුණික රටාවන්ගේ වෙනස්වීම අනුව මෙම තත්ත්වයන් වෙනස් විය හැකි අතර ඉදිරි අනාගතයේදී නිරන්තර සුළි සුළං සහ කුණාටු වලට දිවයින පාත්‍ර වීමේ අවදානමක් ඇති විය හැක. අනාගත සියළුම වෙරළ සැලසුම් හා කටයුතු වලදී මේ පිළිබඳව ප්‍රමාණවත් සැලකිල්ලක් දැක්විය යුතුය.

1978 වසරේ සුළි සුළඟ මගින් මඩකලපුව ප්‍රදේශයේ ඇති වූ කුණාටු සහිත පිටාර ගැලීම - සුළි සුළඟක දැඩි බලපෑම් පූර්ණ වශයෙන් ලංකාව තුළ දැනී ඇත්තේ දිවයිනේ උතුරු සහ නැගෙනහිර ප්‍රදේශයන්ටය. ශ්‍රී ලංකාවේ පැවති දරුණුතම සුළි සුළං අතරින් එකක් 1978 නොවැම්බර් මස දිවයිනේ උතුරු භාගය හරහා වයඹ දෙසින් ඔස්සේ හමා ගියේය. මඩකලපුවට දකුණින් ආරම්භ වූ එම සුළි සුළඟ, පැයට කි.මී. 185 වේගයෙන් මන්නාරමෙන් පිටවිය. මෙය කි. මී. 35 ක් පමණ පළල් ප්‍රදේශයක් ආවරණය කළ අතර, නැගෙනහිර වෙරළ තීරය විශාල වශයෙන් ද, උතුරු මැද ප්‍රදේශය යම් තරමකින් ද විනාශයට පත් කළේය.

මෙම සුළි සුළඟින් මඩකලපු නගරයට සැලකිය යුතු හානියක් සිදු විය. ප්‍රදේශයේ උපරිම ජල මට්ටම කල්අඩි පාලම ආසන්නයේදී මුහුදු මට්ටමේ සිට අඩි 9 ක් (මීටර් 2.73) ඉහළ නැගී අතර, මඩකලපුවට උතුරින් පිහිටි ප්‍රධාන වෙරළබඩ මාර්ගයට රළ පහර වැදීමත් ජලය පිටාර ගැලීමත් නිසා මීටර් 0.9 සිට 1.2 අතර වූ උදම් තත්ත්වයක් ඇති විය. ජලය සහ රළ පහර කාන්දු වීම වෙරළේ සිට සැතපුම් භාගයක් පමණ ගොඩබිම දෙසට විහිදුණි. උතුරු දෙසට පිහිටි වැලි පරයේ සහ, නාගරික ප්‍රදේශ වලින් නැගෙනහිර දෙස පිහිටි ප්‍රදේශයන්හි බොහෝ තුරු ලතා විනාශ විය.

සුළි සුළං සහ සම්බන්ධිත පිටාර ගැලීම් නිසා අනාගතයේදී සිදු විය හැකි ජල ගැලීම් පිළිබඳ ගැටළු අධ්‍යයනය කළ යුතුවේ. සමාජීය සාධක පිළිබඳ අවදානම් තත්ත්ව විශ්ලේෂණයන්, මුහුදු ආරක්ෂක විකල්පයක්, ඉංජිනේරුමය අවශ්‍යතාවයන්, කුණාටු නිසා වන පිටාර ගැලීම් පිළිබඳ දක්ෂ විශ්ලේෂණයන් සහ දැරිය යුතු වියදම් යනාදිය මෙයට ඇතුළත් විය යුතුය. භෞතික සැලසුම් සහ ආරක්ෂිත පිළියම් වශයෙන් වැදගත් වන්නේ, සිතියම් පිළියෙල කිරීම, ආරක්ෂිත තාප්ප සහ බැම්ම ඉදි කිරීම, ගෙබිම මට්ටම උදම්වල මට්ටමට වඩා ඉහළට එසවීම සහ නව ගොඩනැගිලි සඳහා ඉඩ කඩ ගැනීමට වැලි ගොඩවූ ස්ථාවර කිරීමත්ය. කෙසේ වුවත් එවැනි විසදුම්වල වාසි සහ අවාසි තීරණය කිරීම සඳහා සවිස්තරාත්මක ඉංජිනේරු සහ ශක්‍යතා අධ්‍යයනයක් අවශ්‍ය වේ.

2.3 ප්‍රතිපත්ති, සැලසුම්, නීති සහ ආයතනික විධි විධාන

2.3.1 ප්‍රතිපත්ති සහ සැලසුම්

වෙරළ බාදන කළමනාකරණය පිළිබඳ රජයේ ප්‍රතිපත්ති පාලනය කරනු ලබනුයේ ඒ සඳහා නෛතික පදනම සලසන 1981 අංක 57 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනත සහ 1988 අංක 64 දරන එහි සංශෝධනයන් මගිනි. 1990 පළමු ජාතික වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්ම, 1997 සංශෝධිත වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්ම සහ 1992 දී ප්‍රකාශයට පමුණුවන ලද “වෙරළ 2000 : ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන් සඳහා වූ සම්පත් කළමනාකරණ ක්‍රමෝපාය” යන ලේඛනය මගින් වෙරළ බාදන ගැටළුව විශේෂයෙන් සාකච්ඡා කොට ඇත. 1986 දී පිළියෙල කරන ලද වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සඳහා වූ මහා සැලැස්ම මගින් දිගු කාලීන සහ කෙටි කාලීන පිළියම් සහ වෙරළාරක්ෂණය සඳහා අවශ්‍ය ආයෝජනයන්ද හඳුනාගන්නා ලදී.

වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීමේ වගකීම සහ අභිමතය වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂ වරයා වෙත පැවරී ඇත. මේ නිසා වෙරළ කළාපය තුළ වෙරළ ස්ථායීකරණ වැඩ යෝජනා ක්‍රමය ඉදි කිරීම් සම්බන්ධයෙන් සඳහා වූ පිළියම් සඳහා පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමක් අවශ්‍ය නොවේ. මේ දක්වා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් වෙරළබඩ ආරක්ෂණ කටයුතු සැලසුම් කිරීමේදී, ප්‍රමුඛත්වය දෙන ලද්දේ පොදු යටිතල පහසුකම් (මාර්ග, දුම්රිය මාර්ග, පාලම් ආදිය) සහ ගොඩනැගිලි, ධීවර ගම්මාන සහ තේවාසික ගොඩනැගිලි, රජයේ ඉඩම්, වානිජ/පෞද්ගලික ගොඩනැගිලි සහ ඉඩම් ආරක්ෂා කිරීම සඳහාය. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් සපයන මාර්ගෝපදේශ සහ නිර්නායකයන්ට අනුකූල වේ නම් පෞද්ගලික හෝ රජයේ ආයතන සහ පුද්ගලයින්ට වුවද, වෙරළාරක්ෂණ, පිළියම් ක්‍රියාත්මක කිරීමට අවසර ලබා ගත හැක. වෙරළ බාදනය හා සම්බන්ධ කළමනාකරණ ක්‍රියාකාරකම් සහ නියෝගාත්මක ක්‍රමෝපායන් ප්‍රධාන වශයෙන් ජාතික මට්ටමින් ක්‍රියාත්මක කරනු ලබයි.

වෙරළ සංරක්ෂණ පනත අනුව රාජ්‍ය හෝ පෞද්ගලික ආයතන මගින් කරන සංවර්ධන කටයුතු සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂ වරයාගේ අභිමතය පරිදි පාරිසරික ඇගයීම් කළ යුතුව ඇත. (පරිවිජේද 8 බලන්න). කෙසේ වුවත්, වෙරළ කළාපයෙන් ඔබ්බට විහිදෙන සංවර්ධන කටයුතු සඳහා 1980 අංක 47 දරන ජාතික පාරිසරික පනත සහ 1988 අංක 56 දරන එහි සංශෝධනයන්ගේ පාරිසරික ඇගයීම් අවශ්‍යතාවයන්ට අනුකූල විය යුතු නමුත් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ විශේෂ අවශ්‍යතාවයන්ද සැලකිල්ලට ගත යුතුය. මෙයට අමතර වශයෙන් 1947 අංක 8 දරන රජයේ ඉඩම් ආඥා පනත සහ එහි සංශෝධනයන්, 2000 අංක 46 දරන කෘෂි සංවර්ධන පනත වැනි ආංශික සහ අන්තර් ආංශික අණ පනත්ද සැලකිල්ලට ගත යුතුව ඇත. වෙරළ ස්ථායීතාව පවත්වාගෙන යාම සඳහා ගංගාවලින් සහ වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම පාලනය

කිරීම පිළිබඳව වූ වැදගත් වන බොහෝ ආයතන සහ නියෝගාත්මක පද්ධතින් රාශියක් ඇත. (පරිච්ඡේදය 8) වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව වෙරළ කළාපය තුළ වැලි ඉවත් කිරීම පාලනය කරයි. 1988 අංක 64 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ සංශෝධන පනත මගින් වෙරළ කළාපය තුළ හිරිගල් කැණීම, සැකසුම් කිරීම ආදිය තහනම් කරන ලද අතර, මෙහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වෙරළ කළාපයේ වූ සියලු හුණු පෝරණු 1992 දී කඩා ඉවත් කරන ලදී.

2.3.2 බාදන කළමනාකරණ ක්‍රියාකාරකම් :

මුල් කාලයේදී වෙරළ බාදන කළමනාකරණය බොහෝ දුරට හදිසි ආරක්ෂක පිළියම් සහ වෙරළරක්ෂා නිර්මාණ ඉදි කිරීම මගින් සිදු කරන ලදී. පසුකාලීනව, මේ සඳහා වෙරළාරක්ෂක ප්‍රමිතීන් භාවිතය, සංවර්ධන කටයුතු වෙරළ බාදනයට ලක්වන ප්‍රදේශයන්ගෙන් පිටතට යොමු කිරීම සහ ප්‍රජාසහභාගිත්වය යනාදිය උපයෝගී කර ගන්නා ලදී. වෙරළ බාදනය කළමනාකරණය සඳහා වූ දිගු කාලීන සහ කෙටි කාලීන ක්‍රියාමාර්ග යොදා ගැනීමේ අවශ්‍යතාව වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව වඩා වඩාත් හොඳින් හඳුනාගෙන ඇත. ඩෙන්මාර්ක් ජාත්‍යන්තර සංවර්ධන ආයතනයේ (DANIDA) සහයෝගය ඇතිව 1986 දී සකස් කරන ලද වෙරළ බාදනය කළමනාකරණය සඳහා වූ මහා සැලැස්මේ (MPCEM) ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වෙරළ බාදනයට ලක්විය හැකි ස්ථාන පිළිබඳ විශ්ලේෂණයක් සිදු කළ අතර, මීගමුව, මොරටුව, අකුරල සහ ගාල්ල වැනි ප්‍රදේශ කිහිපයක වෙරළ ආරක්ෂණ කටයුතු ස්ථාපිත කරන ලදී. ලංකාවේ මෙන්ම ලෝකය පුරාම වෙරළ ආරක්ෂක කටයුතු පිළිබඳ අවධානයේ වැදගත් වෙනසක් ඊට පසු කාලයේ සිදු වී ඇත. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වෙරළ ආරක්ෂණය සඳහා වූ නව තාක්ෂණයන් පිළිබඳ නැඹුරුවක් සහ පිරිවැය කාර්යක්ෂමතාව සහ සමාජීය සහ පාරිසරික පිළිගැනීම අනුව ඉදිකිරීම් වලින් බැහැර වූ මෘදු ආරක්ෂණයන්ගේ වැදගත්කම පිළිබඳ වැඩි පිළිගැනීමක් ඇතුළත් ප්‍රතිපත්ති සංවර්ධනය කරන ලදී.

වෙරළ කළාප කළමනාකරණය සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ක්‍රියාත්මක කරන ලද ප්‍රධාන ව්‍යාපෘති කිහිපයක් වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීම ඉලක්ක කොට ගෙන වසර ගණනාවක් තිස්සේ ක්‍රියාත්මක කොට ඇත. බාදන කළමනාකරණය සඳහා වූ මහා සැලැස්ම මගින් හඳුනා ගන්නා ලද අවශ්‍යතා පදනම් කොට ගෙන, ශ්‍රී ලංකා රජය මගින් රුපියල් මිලියන 851 ක පමණ ඩැනිඩා ව්‍යාපෘති දෙකක් සඳහා ආයෝජනය කොට ඇත. (1987 සිට 1989 සහ 1990 සිට 1992) වෙරළ කළාප කළමනාකරණය සඳහා වූ හැකියාවන් ශක්තිමත් කිරීම සඳහා ජර්මානු තාක්ෂණික සහයෝගිතාව (GTZ) මගින් 1988 සිට 1996 අතර කාලය තුළ අරමුදල් සපයන ලද අතර, මෙයට වෙරළ ආරක්ෂණය සඳහා පාදක අධ්‍යයනයන් ද ඇතුළත් විය. වර්ෂ 2000 දී ආසියානු සංවර්ධන බැංකුවේ මූල්‍ය ප්‍රතිපාදන යටතේ වූ වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය මගින් වෙරළ ස්ථායීකරණය සඳහා රුපියල් මිලියන 3,000 ක් පමණ ආයෝජනයක් සපයනු ලබයි.

වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය (2000 සිට 2005) මගින් වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සඳහා වූ වෙරළ ස්ථායීකරණය -

වර්ෂ 2000 වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය මගින් වෙරළ ස්ථායීකරණය සඳහා බාදනයට ලක්වෙමින් පවත්නා ස්ථාන හයක් තෝරාගෙන ඇත. ඒවානම් මහඔය සිට ලන්සිගම, කොළඹ ෮ තුර සිට දික්මුවිට, වාද්දුව, කළු ගඟ මෝය සිට පයාගල, බේරුවල සිට බෙන්තොට සහ හික්කඩුව යන ස්ථාන වේ. ස්ථායීකරණය වැඩ සටහන, ඉදිකිරීම්/ ව්‍යුහයන් (පැතිබැම්, පනාබැම්, දියකඩන, කුඩා වරායක ආකාරවූ නිර්මාණ), වෙරළ පිරවුම් (ව්‍යුහයන් අතර වැලි පිරවීම) සහ පහළින් පවත්නා වෙරළ තීරයන්ට උපකාරීවන ලෙස වෙරළ පෝෂණය කිරීම ආදියෙන් සංයුක්ත වේ. මේ අනුව යොදාගන්නා ක්‍රමවේදයන් දැඩි හා මෘදු විසඳුම් යන දෙවර්ගයෙන්ම සංයෝග වී ඇත. විශේෂයෙන් වෙරළ ආශ්‍රිතව පවත්නා පහසුකම් සඳහා ආරක්ෂාව ලබාදීම, වෙරළ සංරක්ෂණය සහ නැවතත් වෙරළ ආරක්ෂණය ස්ථාපිත කිරීම, විනෝද කටයුතු සහ වෙරළ භාවිත අවශ්‍යතාවයන්, ආසන්න වෙරළ තීරයන්ට විය හැකි බලපෑම්, ආරක්ෂණය සහ නඩත්තු අවශ්‍යතාවයන් සහ ආර්ථිකමය කරුණු යනාදිය සැලකිල්ලට ගැනීමේදී එවැනි සංයුක්ත යෝජනා ක්‍රම මගින් ප්‍රශස්ථ වෙරළ බාදන කළමනාකරණය විසඳුම් ලබාදේ.

2.3.3 කළමනාකරණ පරිච්ඡේදය අනුගමනයෙන් සහ නැමියාවන් :

එලදායී වෙරළතීර කළමනාකරණය සඳහා ප්‍රධාන වශයෙන් වෙරළබඩ ක්‍රියාවලිය සහ ඉඩම් පරිහරණ තොරතුරු මත පදනම් වූ දිගුකාලීන සැලසුම් කිරීම අවශ්‍ය වේ. මේ සඳහා සවිස්තරාත්මක පර්යේෂණ, සුපරීක්ෂණය, කාලය, විශේෂඥතාව, සැලසුම් කිරීම, අරමුදල් සහ පාර්ශවකරුවන්ගේ පිළිගැනීම යනාදිය අවශ්‍ය වේ.

වෙරළ බාදනයට හේතුවන වෙරළබඩ ක්‍රියාවලිය නිසියාකාරව තේරුම් ගැනීමෙන් හා සොබාදහමට අනුරූපවීම පදනම් කොට වෙරළ බාදනය කළමනාකරණය සඳහා සකස් කරන ලද ප්‍රවේශයන් පසුගිය දශක දෙක තුළ ලොව පුරා ඉස්මතු විය. ශ්‍රී ලංකාවේදී වෙරළ බාදනයට හාජනය වූ ප්‍රදේශ ආරක්ෂා කිරීම සඳහා වූ වඩාත් සුදුසු දිගු කාලීන විකල්පය ලෙස බහු විධ කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායයන්

හඳුනාගෙන ඇති අතර, ඒවා සම්ප්‍රදායික වෙරළ ආරක්ෂණ නිර්මාණයන් අභිබවා යයි.

වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සඳහා වූ මෘදු ක්‍රමවේදයන්ගේ වාසි බොහෝ වන අතර ඒවා වඩා වඩාත් පිළිගැනීමට ලක්වී ඇත. මේවා අතරින් ප්‍රධාන වනුයේ එමගින් වෙරළබඩ හු රූපන කිසිදු ලෙසකින් වෙනස් නොකිරීමයි. එම ක්‍රමවේද තිරසාර වනු මෙන්ම, පාරිසරික සහ සාමාජීය වශයෙන් දිගු කාලීනව වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීමේ පිළිගත් මාර්ග ද වෙයි.

කෙසේ වුවත් වෙරළ බාදන කළමනාකරණ ක්‍රමවේදයන් තෝරා ගැනීම ඉඩම් පරිහරණය මගින් මූලික වශයෙන් හසුරුවන ආරක්ෂණ අවශ්‍යතාවන්, නඩත්තු කිරීමේ හැකියාවන්, පාරිසරික අවශ්‍යතාවයන් සහ ක්ෂණිකව සහ දිගුකාලීනව පවත්නා අරමුදල් අතර වූ සම්මුතියක් විය යුතුය. මෙම තත්ත්වය දැඩි මෙන්ම මෘදු විසඳුම් භාවිතා කරන 2000 වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතියේ ස්ථායීකරණ වැඩ යෝජනා ක්‍රමයන්ගෙන් දිස්වෙයි. වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය දිවයිනේ වෙරළ ආරක්ෂණ කටයුතු පිළිබඳ ලංකා ඉතිහාසයේ විශාලතම ආයෝජනය වන අතර, එමගින් ආවරණය කරනු ලබන ප්‍රදේශයන් සහ ගුණාත්මකභාවය අනුව වෙරළ ආරක්ෂණය විශාල වශයෙන් වැඩි දියුණු වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. එසේ වුවත්, ගංගාවලින් ප්‍රමාණවත් වැලි සැපයුමක් නොලැබීම නිසා අනාගතයේදී වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සහ වෙරළතීර සංවර්ධනය සඳහා තවදුරටත් ආයෝජනයන් සිදු කිරීම අවශ්‍ය වනු ඇත. වෙරළ බාදන ගැටළුවලට වඩාත් සාකච්ඡා ලෙස විසඳුම් සෙවීම සඳහා වෙරළ තීර සැලසුම් කිරීමේ සංකල්පය හඳුන්වා දිය යුතු වේ.

වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය (2000 සිට 2005) මගින් වෙරළ බාදනය කළමනාකරණ කිරීමේ ධාරිතාව වැඩි දියුණු කිරීම -

වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සඳහා වූ ධාරිතාවන් වැඩි දියුණු කිරීම, ව්‍යාපෘතියේ ආයතන ශක්තිමත් කිරීමේ කොටස යටතේ සිදු කෙරේ. පසුගිය කාලයේදී වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීමට සැලකිය යුතු උත්සාහයක් දරා ඇති නමුත් වෙරළ බාදනයට ප්‍රධාන සාධකය වන ගංගාවලින් වැලි ලබා ගැනීම තවදුරටත් නොවිසඳුන ගැටළුවක් වශයෙන් පවත්නා බව එයින් පිළිගෙන ඇත. මෙම ව්‍යාපෘතිය මගින් ඉදි කිරීම සඳහා ගැඹුරු මුහුදේ වැලි භාවිතය හඳුන්වා දීමටත්, එම වැලි භාවිතා කළ හැකි ලෙස නව ගොඩනැගිලි ප්‍රමිති සැකසීමත්, එම වැලි භාවිතා කිරීමේ සකසාගත ඇගයීම් නියමු ව්‍යාපෘතියක් ක්‍රියාත්මක කිරීමටත් සැලසුම් කර ඇත. ගැඹුරු මුහුදේ වැලි කැණීම සහ ප්‍රවාහනය මගින්, දැනට ගංගාවල වැලි කැණීමේ නියුතු පිරිසෙන් කොටසකට රැකියා ලබා දීමට අපේක්ෂිත අතර, ඒ මගින් මෙම කටයුතු පාලනය කිරීම නිසා වන සමාජීය බලපෑම ද අවම කරගත හැකි වනු ඇත.

වෙරළ තීර කළමනාකරණය සංකල්පමය වශයෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ මේ දක්වා කරනු ලබන වෙරළ බාදන කළමනාකරණයට බොහෝ දුරට සමාන වේ. එහි ප්‍රධාන වෙනස්කම වන්නේ, වෙරළතීර කළමනාකරණය ප්‍රාදේශීය පදනමක්

මත සිදුවුවත්, වෙරළ බාදන ප්‍රචණ්ඩත්වයන්, භූමිය සහ වෙරළ පරිහරණය, සාමාජික-ආර්ථික කටයුතු සහ පාරිසරික තත්ත්වයක් (සංවේදී පරිසර පද්ධති ඇතුළුව) වෙරළ බාදනය අවම කිරීම සඳහා වඩාත් ඒකාබද්ධ ලෙසත් තුල්‍යතාමය ලෙසත් අධ්‍යයනය කිරීමට ඊට අදාළවන අතර එම සංකල්පය වෙරළ බාදන කළමනාකරණයට වඩා පුළුල්ය. (පහත සඳහන් කොටුව බලන්න) වෙරළ බාදනයට තුඩු දෙන සාධක හා සම්බන්ධ බොහෝ අන්‍යෝන්‍ය, ප්‍රතිපත්ති ප්‍රකාශ, අවසර පත්‍ර පිළිබඳ ක්‍රියා පටිපාටි සහ පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම් අවශ්‍යතාවයන් මුල් දිවයිනම ආවරණය කරන අතර, ඒවා බොහෝදුරට පොදුවේ ක්‍රියාත්මක කළ හැකිය.

මෙම සැලැස්මේ හඳුන්වාදී ඇති වෙරළකර් කළමනාකරණ සංකල්පය මගින් අනාගත වෙරළබඩ සංවර්ධනයන් ප්‍රාදේශීය හා පළාත් මට්ටමින් පාලනය කිරීමට මග පෙන්වීමක් ලබා දීමෙන් වෙරළ බාදනය හා සම්බන්ධිත ගැටළු වලක්වාලීමට උපකාරී වනු ඇත.

වෙරළ තීර කළමනාකරණ සැලසුම් සංකල්පය

“වෙරළ තීර කළමනාකරණ සංකල්පය පවත්නා සහ ඇතිවිය හැකි වෙරළ බාදනය සහ වෙරළෙහි පවත්නා හෝ සැලසුම් කරන ලද සංවර්ධන කටයුතු හා ඇති සම්බන්ධතාව සමග සැලසුම්ගත මාර්ගයක් ඔස්සේ කටයුතු කිරීමක්” ලෙස අර්ථ නිරූපනය කළ හැක. වෙරළ තීර කළමනාකරණය, වෙරළබඩ කළාප කළමනාකරණයේ ප්‍රාදේශීය භෞතික කොටසක් ලෙස සැලකිය හැකිය.

වෙරළ තීරය ඒකක කිහිපයකට බෙදීමත්, එම ඒකකයන් සම්බන්ධයෙන් සැලසුම් පිළියෙල කිරීමත් වෙරළ තීර කළමනාකරණය මගින් කළ හැකි වනු ඇත. එක් එක් වෙරළ තීර කළමනාකරණ සැලසුම වෙරළ ආරක්ෂණය සඳහා වූ (වෙරළ සංවර්ධනය සඳහා වූ) ක්‍රමෝපාය සැලැස්මක් වන අතර, එමගින් අවසාදන (ද්‍රව්‍ය) කෝෂයක් (Cell) ආවරණය කරනු ලබයි. ප්‍රායෝගික වශයෙන්ම එය වැලි සහ අනෙකුත් ද්‍රව්‍ය ප්‍රවාහනය හා සලකා බැලීමේදී සාපේක්ෂ වශයෙන් ස්වයං-සූක්ෂ්ම වෙරළ තීරයක් වන අතර, එම ප්‍රවාහනය ආසන්නව පවත්නා අවසාදන කෝෂයන්ට (Sediment cells) දැඩි බලපෑමක් ඇති කරනු නොලබයි. අවසාදන කෝෂයන්හි සීමාවන් සාමාන්‍යයෙන් විශාල මෝය හෝ කැපී පෙනෙන තුඩු මත සම්පාත වෙයි. බොහෝ අවස්ථාවන්හි, උප කෝෂය හෝ උප කෝෂ සමූහයක් මූලික සැලසුම් පිළියෙල කිරීම සඳහා ප්‍රායෝගික පදනමක් ලබා දෙයි. මෙයට හේතුව ඒවායේ ප්‍රමාණය අනුව ඒවා වඩාත් පහසුවෙන් කළමනාකරණය කිරීමට හැකිවීමයි. උප කෝෂයන්ගේ සීමාවන් නිශ්චිත නොවන අතර ඒවා විශාල ක්‍රියාවලීන් පිළිබඳව දැනට පවත්නා දැනුම සහ පරිපාලන සීමාවන් මත රඳා පවතී. අතිරේක තොරතුරු ලැබෙන විට එම සීමාවන් සංශෝධනය කළ යුතුව ඇත.

වෙරළ තීර කළමනාකරණයේ අරමුණු වනුයේ :

- * වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි සංවර්ධන කටයුතු සමස්ථ ඉඩම් පරිහරණ සැලැස්මක් හා පොදු පාරිසරික ප්‍රතිපත්තියක් අනුව කෙරෙන බව.
- * වෙරළ කළාපයේ සංවර්ධනය වෙරළ බාදනය ඇති වීම හෝ වැඩිවීම කෙරෙහි දායක නොවීම,
- * සංවර්ධන කටයුතු සංවේදී ප්‍රදේශවල ස්ථානගත නොවීම, හා
- * බාදන පාලන ක්‍රමවේදයන් පාරිසරික හා සාමාජීය වශයෙන් පිළිගත හැකි බවත් පිරිවැය කාර්යක්ෂම වන බවත් සහතික කිරීමයි.

වෙරළ තීර කළමනාකරණය හඳුන්වා දීම, වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව පළාත් සභා හා සහයෝගීත්වයෙන් පළාත් සඳහා වෙරළ කළාප සැලසුම් සකස් කළ යුතු යැයි වෙරළ 2000 ප්‍රකාශනයෙන් කෙරෙන නිර්දේශය හා ගැලපේ. අනාගතයේදී මුහුදු මට්ටම ඉහළයාම නිසා ජල ගැලීම් සහ බාදනයෙන් වන තර්ජන මගින්ද වෙරළබඩ සංවර්ධන කටයුතු සඳහා දිගු කාලීන සැලසුම්වල අවශ්‍යතාවයන් පැහැදිලි වෙයි. වෙරළතීර කළමනාකරණ ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා, ප්‍රාදේශීය සභා පළාත් පාලන මට්ටමින්,

පැවතිය යුතු අවශ්‍යතාවයන් දෙස බැලීමේදී ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් ප්‍රමාණවත් ධාරිතාවයක් සංවර්ධනය කිරීම ඉතා වැදගත් වේ.

ජාතික මට්ටමින් වෙරළතීර කළමනාකරණය සැලසුම් කිරීමට අදාළ වන අවශ්‍යතා

වෙරළ තීර කළමනාකරණය සාපේක්ෂ වශයෙන් ශ්‍රී ලංකාවට නව සංකල්පයක් වන අතර, මේ සඳහා ස්ථාන තෝරා ගැනීමේදී සහ සැලසුම් ක්‍රියාවලියේදී විශේෂයෙන් පරීක්ෂාකාරී විය යුතුය. ඒ අයුරින්ම වෙරළතීර කළමනාකරණය නියමු පදනමක් මත පරීක්ෂාවට භාජනය කළ යුතු අතර, ජාතික මට්ටමට ගැලපීමට ප්‍රථම එම සංකල්පය වඩාත් පැහැදිලි කර ගත යුතුය.

- ** වෙරළ තීර කළමනාකරණ සැලසුම් කිරීම සඳහා ස්ථාන තෝරා ගැනීමේ දී පදනම් කරගත යුතු නිර්ණායක වන්නේ,
- * බාදන සීඝ්‍රතාව
- * නේවාසික ස්ථාන, යටිතල පහසුකම්, හා අනෙකුත් උපයෝගීතාවන්ට ඇතිවන තර්ජන සහ ඉතා වැදගත් පද්ධතිය යනාදියයි.
- ** වෙරළ තීර කළමනාකරණය සැලසුම් පිළියෙල කිරීමේදී සැලකිල්ලට භාජනය කළ යුතු කරුණු අතර,
- * වෙරළ බාදනයට බලපාන ස්වභාවික මෙන්ම මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් හඳුනාගැනීම සහ විශ්ලේෂණය කිරීම
- * බාදන ප්‍රචණ්ඩත්වයන්, භූමිය සහ වෙරළ භාවිතයෙන්, සමාජ- ආර්ථික කරුණු සහ පාරිසරික තත්ත්වයන් (සංවේදී පරිසර පද්ධතිද සහිතව) තුල්‍යතාමකව සැලකිල්ලට ගැනීම.
- * සාමාජීය සහ පාරිසරික වශයෙන් පිළිගනු ලැබීම සහ පිරිවැය එලදායීතාවයන්ගෙන් යුක්ත වූ විසඳුම් නිර්දේශ කිරීම.
- * ගැඹුරු මුහුදෙන් ලබාගන්නා වැලි යොදා ගැනීමෙන් කරනු ලබන වෙරළ පෝෂණය ඇතුළු මෘදු විසඳුම් ප්‍රශස්ථ ලෙස යොදා ගැනීම
- * අවදානමට ලක් වී ඇති වෙරළතීරයන් කළමනාකරණය කිරීම සඳහා මෘදු විසඳුම් ලෙස ඉඩම් අත්පත් කර ගැනීමේ හැකියාවන් සැලකිල්ලට ගැනීම
- * පළාත් පාලන ආයතන හා ප්‍රජාව ඇතුළු පාර්ශවකරුවන් සමග සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම පිළිබඳ සුපරීක්ෂණය, අගයීම් හා සංකීර්ණ අවශ්‍යතා පිළිබඳ අවධානය යොමු කිරීම වේ.

එක් එක් ස්ථානය සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් පිළියෙල කරන ලද විශේෂිත මාර්ගෝපදේශ පදනම් කොට වෙරළ තීර කළමනාකරණ සැලසුම් පිළියෙල කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමට පොද්ගලික හෝ පොදු ආයතනයකට හෝ පුද්ගලයින්ට අවසර දිය හැක. වෙරළතීර කළමනාකරණය සැලසුම් පිළියෙල කිරීම සඳහා වූ පොදු මාර්ගෝපදේශ ඇමුණුම අංක 24 හි දක්වා ඇත.

24 කළමනාකරණ අරමුණු, ප්‍රතිපත්ති සහ ක්‍රියාකාරකම් :

අරමුණ 1 :

වෙරළ බාදනය පිළිබඳව කටයුතු කිරීම සඳහා ප්‍රශස්ථ වෙරළ තීර කළමනාකරණ කටයුතු/පිළිවෙත් යොදා ගැනීම.

ප්‍රතිපත්තිය 1.1

විශේෂිත නිර්ණායක පදනම්කොට, ආරක්ෂණය සඳහා සුදුසු ප්‍රදේශ ප්‍රමුඛතාව මත පෙළ ගැස්වීම සහ වෙරළ බාදනය පිළිබඳ ප්‍රවණතාවන් හඳුනාගැනීමෙන් වෙරළ ආරක්ෂණයන් සැලසුම්ගත ආකාරයට සිදු කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 1.1.1

වෙරළ බාදන ප්‍රවණතාවන් හඳුනා ගැනීම, අධික බාදන සීඝ්‍රතාව සහ යටිතල පහසුකම්, නිවාස හා අනෙකුත් පහසුකම් වලට මෙන්ම සංවේදී පරිසර පද්ධතීන්ට වන තර්ජන පදනම්කොට ආරක්ෂණ කළ යුතු ප්‍රදේශ ප්‍රමුඛත්වය මත වර්ගීකරණය කිරීම හා ස්ථාන පදනම් කොටගත් කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන් ගොඩ නැංවීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. මීට පෙර වෙරළ බාදන පාලන ක්‍රම හඳුන්වා දී ඇති ස්ථාන ඇතුළුව අධික ලෙස බාදනයට ලක්විය හැකි ප්‍රදේශ හා වෙරළ බාදන ප්‍රවනතාවයන් හඳුනා ගැනීම හා අධ්‍යයනය කිරීම
2. කලින් කලට යාවත් කාලීන කළහැකිවන ලෙස වෙරළබඩ තත්ත්වයන් පිළිබඳ තත්ත්ව වාර්තාවක් පිළියෙල කිරීම (උදා : සැම වසර දෙකකට වරක්)
3. පහත සඳහන් නිර්නායකයන් සැලකිල්ලට ගනිමින් තත්ත්ව වර්තාව පදනම්කොට ගෙන ආරක්ෂණයන් අවශ්‍ය ප්‍රදේශ හඳුනා ගැනීම සහ ප්‍රමුඛතාව මත පෙළ ගැස්වීම
 - * බාදන සීඝ්‍රතාව
 - * නිවාස, යටිතල පහසුකම් සහ අනෙකුත් උපයෝගීතා වලට ඇති වන තර්ජනයන්
 - * ඉතා වැදගත් පරිසර පද්ධති
4. ශ්‍රී ලංකාව තුළ සුදුසු ස්ථානයන් සඳහා වෙරළතීර කළමනාකරණ සැලසුම් හඳුන්වාදීම සඳහා වැඩ සටහනක් සකස් කිරීම සහ එම වැඩ සටහන ඇගයීම සහ සුපරීක්ෂණය කිරීම සඳහා පරාමිතින් හඳුන්වා දීම
5. වෙරළතීර කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය, සුදුසු ස්ථානයන් හි නියමු පදනම මත ආරම්භ කිරීම
6. වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සඳහා අවශ්‍ය වන වෙරළ තීර කළමනාකරණ සැලසුම් ඇතුළු ස්ථානෝචිත හා අවස්ථාවෝචිත පරිදි සකස් කිරීම ආරම්භ කිරීම
7. ඉඩම් අත්පත් කර ගැනීම සඳහා සඳහා ප්‍රදේශ හඳුනා ගැනීම සහ ඉඩම් අත්පත් කරගැනීම සහ සංචර්ඛන අයිතින් ලබා ගැනීම සඳහා මූල්‍ය යාන්ත්‍රණයක් යෝජනා කිරීම.
8. වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්ම සහ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ මූලික අවශ්‍යතාවයන්ට අනුකූලව පොදු සහ පෞද්ගලික ආයතනයන් හට වෙරළාරක්ෂණ කටයුතු ක්‍රියාත්මක කිරීමට අවසර දීම.
9. සකස් කරන ලද සැලැස්මක් යටතේ පවත්නා වෙරළාරක්ෂ නිර්මාතයන්ගේ ක්‍රියාකාරීත්වය (ප්‍රගතිය) සහ වෙරළ ස්ථායීතාව සුපරීක්ෂණය කිරීම සහ එම වැඩ නඩත්තු කිරීම.
10. වෙරළ කළාපය තුළ ව්‍යාපෘති අනුමත කිරීමේදී සුදුසු ස්ථාන සඳහා වෙරළතීර කළමනාකරණයේ මූලික මූලධර්මයන් යොදා ගැනීම පිළිබඳව සැලකිලිමත් වීම
11. වෙරළ කළාපය තුළ යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් සඳහා අවශ්‍ය පරිදි පාරිසරික ඇගයීම් වාර්තා ලබා ගැනීම

ප්‍රතිපත්තිය : 1.2

වෙරළ බාදන සීඝ්‍රතාවන්, රටාවන්, සහ ප්‍රවනතාවන් පිළිබඳ විද්‍යාත්මක තොරතුරු භාවිතය සහ දත්ත එක්රැස් කිරීම මගින් වෙරළ බාදන පාලනය/ වෙරළ තීර කළමනාකරණය ශක්තිමත් කිරීම හා ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

ක්‍රමෝපාය : 1.2.1

පර්යේෂණ ආයතන හා විශ්ව විද්‍යාලවල සහභාගිත්වයෙන් වෙරළ බාදනය කළමනාකරණය සහ පාලනය සඳහා අදාළ සියලු විද්‍යාත්මක සහ සමාජ ආර්ථික තොරතුරු එක්රැස් කිරීම, ගබඩා කිරීම සහ භාවිතා කිරීම, හා වෙරළතීර කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියට එවැනි තොරතුරු පහසුවෙන් ලබා ගැනීම සඳහා දත්ත සමුදායක් ඇති කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වෙරළ බාදනය නිරන්තර සුපරීක්ෂණය සඳහා ජාතික වැඩ සටහනක් ස්ථාපිත කිරීම (විශ්ව විද්‍යාල සහ අනෙකුත් පර්යේෂණ ආයතනවල සහභාගිත්වයෙන්) සහ වෙරළ කළාපයේ සමාජ- ආර්ථික ගති ලක්ෂණ ජල විද්‍යාත්මක තත්ත්වයන්, සංවේදී පරිසර පද්ධතීන් හා ඉඩම් පරිහරණය පිළිබඳව පූර්ණ දත්ත සමුදායක් ස්ථාපිත කිරීම සහ පවත්වාගෙන යාම
2. (අ) වෙරළ බාදන කළමනාකරණයට අදාලවන අන්තර් ආයතනික පදනම මත දත්ත පදනමක් (Meta data base) පිළියෙල කිරීම සහ (ආ) වෙරළ බාදනය සහ ආරක්ෂණයේ තත්ත්වය පිළිබඳව සමීක්ෂණයක් කිරීම.
3. වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්ම සහ වෙරළ තීර කළමනාකරණ සකස් කිරීම පහසු කරලීම සඳහා විද්‍යාත්මක සහ සමාජ - ආර්ථික දත්ත සහ තොරතුරු යොදා ගැනීම
4. පෞද්ගලික සහ පොදු ආයතන පර්යේෂකයන්ට මහා දත්ත සමුදායන් (Meta data base) හා ආයතනික දත්ත සමුදායන් උපයෝගී කර ගැනීමට හැකිවන අන්දමේ යාන්ත්‍රණයක් සම්පාදනය කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 1.3

දැනට වෙරළාරක්ෂණ කටයුතු සිදු කොට ඇති, අධි සංචර්ඛනයක් සහ භායනයක් පවතින, තදින් මුහුදු කැටට ලක්වී ඇති ප්‍රදේශවල නව සංචර්ඛන අවස්ථාවන් සහ වෙරළ තීරයන්ගේ ආර්ථික විභවයන් ඉහළ දැමීම අරභයා එම වෙරළ තීර ආසන්න ඉඩම් ගොඩ කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 1.3.1

සංචර්ඛන අවස්ථාවන්, වෙරළ ආරක්ෂණය සහ ආර්ථික අවස්ථාවන් වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා උචිත වූ තෝරාගත් වෙරළ තීරවල ස්වයංක්‍ෂණතාව තීරණය කිරීමෙන් අනතුරුව පාරිසරික වශයෙන් පිළිගත හැකි ගොඩ කිරීමේ යෝජනා ක්‍රම තුළින් එම වෙරළ තීර පුළුල්කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් සපයා ඇති වෙරළබඩ තීරයන් ගොඩ කිරීම සඳහා වූ මාර්ගෝපදේශ.
 - * වෙරළ ගොඩකිරීමේ කටයුතු සඳහා වගකීම දරන අදාළ ආයතන සහ
 - * සුදුසු පෞද්ගලික සංචර්ඛකයින් වෙත, ලබා දෙනු ඇත.
2. ගොඩ කිරීමේ වැඩ යෝජනා ක්‍රම ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වූ අයදුම් පත්‍ර සම්බන්ධ අනුමත කිරීමේ ක්‍රියාවලිය සම්බන්ධයෙන් අභ්‍යන්තර යාන්ත්‍රණයන් පිහිටුවා ලීම
3. ගොඩ කිරීම, මාර්ගෝපදේශ වලට අනුකූල වන අතර එම කටයුතු අධි සංචර්ඛනයෙන් හා අනියමින් අවහිර බවින් යුක්ත වූත් අධික බාදනයට පාත්‍ර වූත්
 - * වෙරළේ යහපත් තත්ත්වය හා සම්පත් ක්ෂය කරවීමට හේතුවන අන්දමේ වෙරළ නිර්මාණ/ඉදිකිරීම් සහිතවූත්,
 - * ඉඩම් ගොඩ කිරීම් ආර්ථික සහ පාරිසරික වශයෙන් සාධාරණීකරණය කළ හැකි වෙරළ තීරයන්ට, පමණක් සීමා කෙරෙනු ඇත.
4. නාගරික සංචර්ඛන අධිකාරියේ හෝ පෞද්ගලික සංචර්ඛකයින්ගේ ඉල්ලීම පරිදි වෙරළාරක්ෂක කටයුතු සඳහා වැය වන වියදම නැවත අයකරගත හැකි ස්ථාන වලට පමණක් ගොඩ කිරීම් කටයුතු සීමා කෙරෙන සැලසුම් සකස් කිරීම සඳහා අදාළ වන මාර්ගෝපදේශ සැපයීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 1.4

වෙරළ බාදනය අවම කිරීම සඳහා වැලි වැටි මත වෘක්ෂ ලතා වගා කිරීම ප්‍රවර්ධනය කිරීම මගින් වැලි වැටි වල ස්ථායීතාව වැඩි දියුණු කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 1.4.1

වැලි වැටි ආශ්‍රිත තුරු ලතාවන්ට හානි පමුණුවන අහිතකර කටයුතු පාලනය කිරීම සහ ආවේනික පැලෑටි විනාශ වී ඇති වැලි වැටි වල, ස්වභාවික පැලෑටි නැවත වගා කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. වැලි වැටිවල ඇති තුරුලතාවන්ට හානි පමුණු වන කටයුතු පාලනය කිරීම
2. වැලි වැටි වල ස්වභාවික පැලෑටි නැවත වගා කිරීම

අරමුණු 2

වෙරළ කළාපය සහ ඉන් පිටත වූ සංවර්ධන කටයුතු වර්ගයන් තීරණ කිරීම හා ස්ථානගත කිරීමේදී ඒවා ස්වභාවික වෙරළ තීරයන් සහ වෙරළබඩ ලක්ෂණ සංරක්ෂණයට අනුකූල වීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 2.1

ස්වභාවික වෙරළබඩ ක්‍රියාවලිය අවහිර නොවීම සහතික කිරීම සඳහා වෙරළ කළාපය තුළ සහ ඉන් පිටත සංවර්ධන කටයුතු පාලනය කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 2.1.1

වෙරළ කළාපයේ සිට ගොඩබිම දෙසට පමණක් නව සංවර්ධන කටයුතු සඳහා අවසර දීමත්, ඒවා වෙරළාරක්ෂිත ප්‍රමිතීන්ට අනුව පාලනය කිරීමත් සිදුකරන අතර බාදනයට හෝ ගංගාවට යටත් නොවන ප්‍රදේශයන්හි පමණක් ඒ සඳහා අවසර දෙනු ලැබේ.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. අනුකූලතා සුපරීක්ෂණ සැලැස්මක් සකස් කොට, සංවර්ධන කටයුතු වෙරළාරක්ෂිත (පස සිටු) ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලවීමේ අවශ්‍යතාවයන් අනුව අවසර පත්‍ර පිළිබඳ අනුකූලතාව සමීක්ෂණය කිරීම.
2. වෙරළ බාදනය සහ ජල ගැලීම් වලට නතු වන ප්‍රදේශයන්හි නව සංවර්ධන කටයුතු ඇති නොවීම සහතික කිරීම.
3. නියම කරනු ලැබූ වෙරළාරක්ෂිත (පස සිටු) ප්‍රමිතීන්ට අනුකූල නොවන සංවර්ධන කටයුතුවලට එරෙහිව, (අදාල රාජ්‍ය ආයතන සමඟ) නීතිමය ක්‍රියා මාර්ගවලට එළඹීම
4. වෙරළාරක්ෂිත ප්‍රමිතීන් පිළිබඳ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාලවල අදාල නිලධාරීන් දැනුවත් කිරීම
5. ප්‍රාදේශීය මට්ටමේ දැනුවත් කිරීම් සඳහා කාල නියමයන් සහිත ක්‍රියාකාරී වැඩ සටහනක් සකස් කිරීම
6. වෙරළ බාණ්ඩයන් බෙදා වෙන් කොට, සංශෝධිත වෙරළාරක්ෂිත (පස සිටු) ප්‍රමිතීන් පිළිබඳ දැන්වීම් පුවරු ප්‍රදර්ශනය කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 2.2

වෙරළබඩ සහ මුහුදු තිර්මාන ඉදි කිරීමෙන් වෙරළ කළාපය තුළ සිදුවන කටයුතුවලට වන අහිතකර බලපෑම් අවම කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 2.2.1

වෙරළබඩ සහ මුහුදු තිර්මාන ඉදිකිරීමෙන් වන අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා බලපෑම් ඇගයීම් අධ්‍යයනයන්ට අනුව අවම කිරීමේ පිළිවෙත් ක්‍රියාත්මක කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. වෙරළබඩ තිර්මාන සහ අනෙකුත් යෝජනා ක්‍රමයන්ගෙන් වෙරළ කළාපය තුළ ඇති කරනු ලබන අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ පිළියෙල කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 2.3

ස්වභාවික වෙරළබඩ ලක්ෂණයන්ට වෙරළ කළාපයට පිටතින් සිදුවන කටයුතු මගින් වන අහිතකර බලපෑම් අවම කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 2.3.1

ස්වභාවික වෙරළබඩ ගති ලක්ෂණයන් කෙරෙහි බලපාන වෙරළ කළාපයට පිටතින් සිදු කෙරෙන කටයුතු නිසා ඇතිවන අහිතකර බලපෑම් ඒවායේ පාලනය සහ රෙගුලාසි පිළිබඳ වගකීම් දරන ආයතනවල සම්බන්ධීකරණයෙන් යුතුව අවම කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. වෙරළබඩ ගති ලක්ෂණ කෙරෙහි බලපෑම් ඇති කරවන අදාල ක්‍රියාකාරකම් ලැයිස්තු ගතකොට එවැනි කටයුතු පාලනය කිරීමේ වගකීම් ඇති ආයතන සමඟ සම්බන්ධීකරණයක් ස්ථාපණය කිරීම.
2. අහිතකර බලපෑම් උද්ගත කරවන වෙරළ කළාපයේ සහ එහි පිටත සිදු කරනු ලබන සංවර්ධන යෝජනා ක්‍රමයන් පිළිබඳ වග කියනු ලබන පාලන අධිකාරීන් සමඟ සම්බන්ධීකරණය සඳහා ක්‍රමෝපායක් සැකසීම
3. ගොඩබිම් පදනම් කර ගත් සංවර්ධන කටයුතුවලින් වෙරළබඩ ගතිලක්ෂණයන්ට ඇතිවන බලපෑම ඇගයීම, පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම පිළිබඳව ක්‍රියාපටිපාටිතට ඇතුළත් කිරීම.

අරමුණ : 3

වැලි ඉවත් කිරීම පාලනය කිරීමෙන් (වෙරළ කළාපය තුළ සහ ගංගාවල) සහ හිරිගල් කැණීම් මුලින් උපුටා දැමීමෙන් වෙරළ ස්ථායීතාව වැඩි දියුණු කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 3.1

ගංගා සහ මුහුදු වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම පාලනය කිරීමෙන් වෙරළ ස්ථායීතාව වැඩි දියුණු කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 3.1.1

සුපරීක්ෂණ වැඩ සටහන් ඇති කිරීම, මාර්ගෝපදේශ, පංගු වෙන් කිරීම සහ කාල නියමයන් හඳුන්වා දීමෙන් වෙරළින් සහ ගංගාවලින් වැලි ඉවත් කිරීම පාලනය කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. වෙරළ කළාපය තුළ සහ ගොඩබිම සහ මුහුදු දෙසින් වැලි ඉවත් කිරීම සම්බන්ධයෙන් 2004 වසරේදී පිළියෙල කරන ලද මාර්ගෝපදේශ බලගැන්වීම සඳහා ක්‍රමෝපායන් අදාල ආයතනවල සහයෝගිතාවයෙන් පිළියෙල කිරීම.
2. ඉහත සඳහන් ක්‍රමෝපායට අනුව, වෙරළ කළාපය තුළ සහ ගංගාවන්හි රට අභ්‍යන්තරයෙහි සිදු කරනු ලබන නීති විරෝධී වැලි ඉවත් කිරීම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාල සහ හු විද්‍යා සහ පතල් කැණීම් කාර්යාලය සමඟ සහයෝගීතාවයෙන් අධ්‍යයනය කිරීම සඳහා කාලීන සුපරීක්ෂණයන් පැවැත්වීම හෝ ඊට සහාය වීම.
3. අවසර පත්‍ර සහිතව සිදු කරනු ලබන කැනීම් කටයුතු මාර්ගෝපදේශ වලට අනුකූලව සිදු කරනු ලබන බව සහතික කිරීම.
4. හු විද්‍යා සහ පතල් කැණීම් කාර්යාලය වැනි අදාල ආයතන සමඟ වෙරළ කළාපය තුළ සහ ඉන් පිටත කරනු ලබන වැලි ඉවත් කිරීම හා සම්බන්ධ ගැටළුවල සංකීර්ණත්වය හඳුනා ගැනීම සඳහා සමීක්ෂණයක් පැවැත්වීම සහ දත්ත ඒකරාශී කිරීම.
5. රාජ්‍ය ආයතන, විශ්ව විද්‍යාල සහ පර්යේෂණ ආයතනවල සහයෝගීතාව මත, වැලි සම්බන්ධයෙන් පවත්නා තිරසාර මට්ටම් තීරණය කිරීම හා ස්ථානීයව වැලි ලැබීම හා ක්ෂය වීම පිළිබඳ තත්ත්වය විග්‍රහ කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 3.2

ඉදිකිරීම් සඳහා වැලි වෙනුවට විකල්ප ද්‍රව්‍ය හඳුන්වා දීමෙන්, ගංගා වලින් වැලි ඉවත් කිරීම පාලනය කිරීම

ක්‍රමෝපාය : 3.2.1

ගංගා වලින් ලබා ගන්නා වැලි වෙනුවට විකල්ප වශයෙන් ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතය ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. ඉදිකිරීම් කර්මාන්තය සඳහා මුහුදු වැලි භාවිතය පිළිබඳ ශ්‍රී ලංකාවේ සහ අනෙක් රටවල ඇති දත්ත සහ තොරතුරු ඒකාගාරී කිරීම, පර්යේෂණ ආයතන, විශ්ව විද්‍යාල සහ රාජ්‍ය සංවිධානයන්ගේ සහභාගිත්වයෙන් කෙරෙන පර්යේෂණ සඳහා අරමුදල් සැපයීම සහ මධ්‍යම දත්ත සමුදායක් ගොඩ නැගීම.
2. ඉදි කිරීම් කර්මාන්තය සඳහා ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතය පිළිබඳ පිරිවැය/ප්‍රතිලාභ අධ්‍යයනයන් දියත් කිරීම.
3. ඉදි කිරීම් කර්මාන්තය සහ වෙරළ පෝෂණය සඳහා ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතය කිරීමේ ප්‍රතිලාභ පිළිබඳව පවත්නා දත්ත සහ බලපෑම් පිළිබඳ ඇගයීම්වල ප්‍රතිඵල පදනම් කොටගෙන, ජාතික සහ ප්‍රාදේශීය මට්ටමේ සංවිධාන, මාධ්‍ය සහ රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන සහභාගිත්වයෙන් දැනුවත් කිරීමේ වැඩ සටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
4. ගංගාවල වැලි ඉවත් කිරීමේ නියැලුණු අවතැන්වූ පිරිස් සඳහා විකල්ප රැකියාවන් ලබා දීමට වෙනත් ආයතනවල සහයෝගයෙන් වැඩ පිළිවෙලක් ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ක්‍රමෝපාය : 3.2.2

ඉදි කිරීම් කර්මාන්තය සඳහා ගංගාවලින් ලබා ගන්නා වැලි වෙනුවට සුදුසු විකල්පයන් සොයා ගැනීම සඳහා වූ පර්යේෂණ කටයුතු ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. අදාළ පරිපාලන ඒකකයන් සහ ආයතන සහභාගිත්වයෙන් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් පහත සඳහන් ක්ෂේත්‍රයන් පිළිබඳ පර්යේෂණයන් ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
 - * ඉදි කිරීම් කර්මාන්තය සඳහා වැලි භාවිතය අවම කරනු ලබන නව තාක්ෂණයන් හඳුනා ගැනීම
 - * ඉදි කිරීම් කර්මාන්තයේ අවශ්‍යතාවයන් ලඟා කර ගැනීම සඳහා ගංගා වැලි වෙනුවට විකල්පයන් වැඩි දියුණු කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 3.3

හිරිගල් හැරීම තුරන් කිරීම මගින් වෙරළ ස්ථායීතාව වැඩි දියුණු කිරීම.

ක්‍රමෝපාය : 3.3.1

නියමිත කාල පරාසයක් තුළ සියලු කැනීම් නැවැත්වීම සඳහා මුහුදු හිරිගල් වලට අදාළව පනවා ඇති තහනම් දැඩි ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. පළාත් පාලන ආයතන සහ පොලීසියේ සහභාගිත්වයෙන් හිරිගල් කැනීම පිළිබඳ තහනම් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
2. හිරිගල් මගින් සකස් කරන හුණු වෙනුවට විකල්ප ද්‍රව්‍ය හඳුනා ගැනීම සහ එම සම්පත් කැනීම ප්‍රවර්ධනය කිරීම සහ සැලසුම් කිරීම.
3. හිරිගල් වලින් සකස් කරන හුණු වෙනුවට විකල්පයන් ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා අදාළ අධිකාරීන් සමඟ සහභාගිත්ව යාන්ත්‍රණයක් සම්පාදනය කිරීම.
4. මුහුදු හිරිගල් කැනීම තහනම් කිරීමෙන් අවතැන් වූවන් සඳහා විකල්ප රැකියා අවස්ථාවන් ලබා දීමට, ආයතන අතර සම්බන්ධීකරණයට අවශ්‍ය සැලසුම්/වැඩ සටහන් පිළියෙල කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමට උපකාර කිරීම.

අරමුණ 4

වෙරළාසන්න භූ රූප යටිතල පහසුකම් හා වෙරළබඩ ප්‍රජාව කෙරෙහි ඇතිවන දේශගුණික බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා ගතයුතු ක්‍රියාමාර්ග හා සැලසුම් සකස් කිරීම හා ඒවා කාලීනව ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා අවශ්‍ය පියවර සාක්ෂාත් කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 4.1

දේශගුණික වෙනස්වීම් මගින් විය හැකි බලපෑම් වෙරළතීර කළමනාකරණය සහ වෙරළ බාදනය පාලනය කිරීම සැලසුම් වලදී සැලකිල්ලට භාජනය කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 4.1.1

වෙරළ බාදනය සහ ජල ගැලීම් මත දේශගුණික වෙනස්වීම්වලට බලපෑම සුපරීක්ෂණය මගින් ගණනය කිරීම සහ කල්වේලා ඇතිව අනතුරු ඇඟවීමේ පද්ධතියක් සහ බලපෑම් අවම කිරීමේ වැඩසටහනක් ක්‍රියාත්මක කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. මුහුදු මට්ටමේ ඉහලයාම් පුරෝකථනය කිරීම සඳහා සුළං රටාව, වර්ෂාපතනය, උෂ්ණත්වය, මුහුදු මට්ටම ඉහළ යාම ආදී දේශගුණික වෙනස්වීම් පරාමිති පිළිබඳ දත්ත යනාදිය සියලු ආයතන වෙතින් රැස් කිරීම.
2. අදාළ රාජ්‍ය ආයතනයන්ගේ සහභාගිත්වයෙන් වෙරළ කළාප කළමනාකරණයට අදාළ දේශගුණික වෙනස්වීම් ලක්ෂණයන් පිළිබඳව දත්ත සමුදායක් ස්ථාපිත කිරීම.
3. දේශගුණික වෙනස්වීම්, අදාළ ලක්ෂණයන් සහ අවම කිරීමේ වෙනත් ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳ දත්ත සහ තොරතුරු ලබා ගැනීම සඳහා ජාත්‍යන්තර ආයතන/ගෝලීය වැඩ සටහන් සමඟ සම්බන්ධතාවන් ස්ථාපිත කිරීම.
4. දේශගුණික වෙනස්වීම් වල බලපෑම් විශ්ලේෂණය කිරීම සහ කාලයට අනුව ගැලපිය හැකි අවම කිරීමේ ක්‍රියාකාරකම් සඳහා පද්ධතියක් සකස් කිරීම.
5. ස්වභාවික ආපදාවන් හා සම්බන්ධිත සමාජ සහ විද්‍යාත්මක කරුණු පිළිබඳ කටයුතු කරනු ලබන ආයතන සමඟ බලපෑම් අවම කිරීම සහ කාර්යක්ෂම පිළියම් යෙදීම සඳහා වූ ඵලදායී යාන්ත්‍රණයක් සංවර්ධනය කිරීම.
6. වෙරළ කළාපය තුළ සිදුවන්නාවූ ස්වභාවික ආපදාවන්ගේ බලපෑම් අවම කිරීම සහ අවම කිරීමේ වෙනත් ක්‍රියාමාර්ග සඳහා වූ අන්තර් ආයතන ක්‍රියාකාරකම් සම්බන්ධීකරණය කිරීම.
7. වෙරළ බාදන කළමනාකරණය සහ වෙරළ කළාපයේ සංවර්ධනයන් සඳහා මුහුදු මට්ටම ඉහළ යාමේ යථාර්ථවාදී ඇස්තමේන්තු සහ අනෙකුත් දේශගුණික වෙනස්වීම්වල බලපෑම් තීරණීයව සැලකිල්ලට ගන්නාවූ යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපිත කිරීම.

3. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය

3.1 හැඳින්වීම

3.1.1 වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතියගේ වැදගත්කම

විවිධත්වයෙන් යුත් වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන් රාශියක් ශ්‍රී ලංකාව සතු වන අතර ඒවාට මෝය කළු, කඩොලාන, මුහුදු තෘණලතා, ලවන වගුරු කොරල්පර සහ බාධක වෙරළ ඇතුළත් වියාල වෙරළතීරයන්, වැලි තුඩු සහ වැලි වැටි යනාදිය ඇතුළත් වේ. (ඇමුණුම් අංක 3.1 මගින් මෙම පද්ධතීන්ගේ විශාලත්වය දස්ත්‍රික් අනුව දක්වා ඇත.) වෙරළබඩ විවිධ මුහුදු ජීවීන් කණ්ඩායම් බොහොමයක්ම මේ දක්වා වාර්තාගත කොට නොමැති නමුත්, මෙම පරිසර පද්ධතීන් දිවයිනේ ජෛව විවිධත්වයෙන් සරු අංග වලින් සමන්විත වේ. වෙරළබඩ සහ මුහුදු ජලයේ ජීවත් වන ජීවී විශේෂයන්ගෙන් 1800 ට වඩා වැඩි සංඛ්‍යාවක් උප නිතල මත්ස්‍ය විශේෂද, වෙරළ වෙත බිඳු ලැබී සඳහා එන කැස්බා විශේෂ පහක්ද, තර්ජනයට ලක් වී ඇති සහ දුර්ලභ මුහුදු උරා ඇතුළු

ක්ෂීරපායී ගනයට අයත් වෙනත් ජීවී 38 ක් සහ ඩොල්පින් (Cetaceans) විශේෂ 20 ක් ද, (Sperm) තල්මසා සහ නිල් තල්මසා ද එම සමුද්‍ර ජීවීන් අතර වේ. මුහුදු තැනි විශේෂ කිහිපයක් සහ විවිධ වර්ගවලට අයත් කොරල් පර ආශ්‍රිත ජීවීන්ද මෙම ප්‍රදේශවල හමුවේ. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන්ගේ ප්‍රවේනි (Genetic) විවිධත්වයද ඉහළ අගයක් ගන්නා බව විශ්වාස කරන අතර, ඒවායේ ආර්ථික වටිනාකමක් ද අන්තර්ගත විය හැක. නමුත් මේ අංශ මේ වනතෙක් ප්‍රමාණවත් ලෙස අධ්‍යයනය කොට නොමැත.

ඉතා ඈත අතීතයේ සිටම වෙරළබඩ සම්පත්, වෙරළබඩ ප්‍රජාවට ආර්ථිකමය සහ යැපීම් අගයකින් යුක්ත වූ බව ඉතා හොඳින් පැහැදිලිය. ප්‍රෝටීන් මූලාශ්‍රයක් ලෙසත් මත්ස්‍ය වාසභූමි ලෙසත් මෝය, කලපු සහ කොරල් පර වල වැදගත්කම මත්ස්‍ය/ඉස්සන් නිෂ්පාදනය පිළිබඳ දත්තයන්ගෙන් මනාව පැහැදිලි වේ. 1999 දී මීගමු මෝය ප්‍රදේශයෙන් ඉස්සන් අස්වැන්නට වෙන් 1024 වූ බවත් 1990 සිට 1991 දක්වා කාලය තුළ පුත්තලම කලපුවෙන් මත්ස්‍ය වෙන් 4800 ක්, වාර්ෂිකව සපයා ඇති බවත්, ඇස්තමේන්තු මගින් හෙලිවෙයි. විසිතුරු මසුන්, පොකිරිස්සන් වැනි අපනයන වටිනාකමින් සහිත මත්ස්‍ය සම්පත් විශාල සංඛ්‍යාවක් කොරල්පර හා ඒ අවට ජීවත් වෙති. 1998 වසර හා සම්බන්ධ දත්ත පෙන්වා දෙන ආකාරයට, විසිතුරු මත්ස්‍ය කර්මාන්තය සඳහා එක් රැස් කරන ලද මත්ස්‍ය විශේෂ 250 න් බහුතරයක් සහ අපෘෂ්ඨවාංශික (Invertebrates) විශේෂ 50 ක් කොරල් පර ආශ්‍රිතව අල්ලා ගන්නා ලද අතර, මුළු විසිතුරු මත්ස්‍ය අපනයනයෙන් ලබන ලද මුළු විදේශ විනිමය ඉපයුම වූ ඩොලර් මිලියන 6.8 න් 40% සිට 50% අතර ප්‍රමාණයකට කොරල් පර ආශ්‍රිත ජීවීන් දායක වී ඇත. මෝය සහ කලපු, කොරල්පර, කඩොලාන, මුහුදු තෘණ තලා සහ ලවන වගුරු විවිධ මත්ස්‍ය විශේෂ, අපෘෂ්ඨවාංශිකයින් සහ මොලස්කාවූන් සඳහා බිජුලන හා වැඩෙන ස්ථාන වශයෙන් වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටු කරති. මේ විශේෂයන්ගෙන් බහුතරයක් වෙරළාසන්න සහ ගැඹුරු මුහුදේ ධීවර කර්මාන්තයට අදාළව වානිජ අගයකින් යුක්ත ඒවාය.

කොරල්පර, කඩොලාන, කලපු, මෝය සහ මුහුදු වෙරළ වැනි වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන්ගේ දර්ශණීය බවත් සංචාරක කටයුතු වලට වැදගත් වීමත් නිසා ඒවා ආර්ථික වටිනාකමකින් යුක්තය. කුඩා ප්‍රමාණයේ ධීවර යාත්‍රා නැගුරුම ලැමටත් ධීවර කටයුතුවලට අදාළ වෙනත් කාර්යයන් සඳහා සමහර පරිසර පද්ධති භාවිත කරනු ලබයි. වෙරළබඩ ප්‍රජාවගේ සැලකිය යුතු කොටසක, විශේෂයෙන්ම ධීවර ප්‍රජාවගේ නිවෙස් හා ගෙවතු සඳහාත් වෙරළ තීරය තුළ ඉඩ ප්‍රස්ථා සැපයෙන අතර, එහි ඓතිහාසික, ආගමික සහ පුරාවිද්‍යාත්මක වටිනාකමින් යුත් ස්ථාන ගණනාවක් ද ඇත.

ආහාරපාන, නිවාස ඉදි කිරීම සහ බෝට්ටු නිෂ්පාදනය සඳහා දැව, දර, ධීවර ආම්පන්න සකස් කිරීම් ආදී විවිධ කටයුතු සඳහා වෙරළබඩ ප්‍රජාව විසින් එහි තුරු ලතා සම්ප්‍රදායිකව භාවිතා කෙරේ. බොහෝ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති, විශේෂයෙන් කොරල්පර සහ වැලි වැටි, වෙරළ තීරය ස්ථායීකිරීමට උපකාරීවෙයි. වෙරළති ශක්තිය විසුරුවා හැරීම මගින් වෙරළ බාදනයට එරෙහිව විශේෂයෙන්ම මෝස්සම් කාලයේදී ස්වභාවික බාධකයක් ලෙස කොරල්පර වැදගත් කාර්යයන් ඉටු කරයි.

3.1.2 වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති කොරල්පර

හිරිගල් පර සාගර පතුලේ සිට ඉහළට විහිදී ඇති දැඩි ව්‍යුහයක් වන අතර ඒවා සෑදී ඇත්තේ, ජෛව සංයුක්ත වන, පර ගොඩනඟන හිරිගල් සහ කොරලයින් ඇල්ගාවන් ශ්‍රාවය කරනු ලබන කැල්සියම් කාබනේට් මගිනි. පරයේ ප්‍රධාන ව්‍යුහය එමගින් සාදන බැවින් පර ගොඩනඟන හිරිගල් වැදගත් සංයුක්තය වේ. හිරිගල් පර විවිධ වර්ණයන් ලබා ගන්නේ ඒවා තුළ වාසය කරන සුසුන්තිලේ නම් ඒක සෛලීය කහ දුඹුරු ඇල්ගාවන් ගෙනි. මේ ඇල්ගාවන් කොරල් පර වලට අවශ්‍ය කෙරෙන ඔක්සිජන් සහ ආහාර සැපයීමට ද කරති. තවද වතු ලෙසින් කැල්සිකරණය උත්තේජනය කිරීමටද අපද්‍රවා ඉවත් කිරීමට ද ඒවා උදව් වෙති. පර ඇති කරන්නාවූ හිරිගල් තුළ ජීවත් වන මේ ඇල්ගාවන්ට ආහාර නිෂ්පාදනය සඳහා හොඳින් හිරු එළිය අවශ්‍ය නිසා එවැනි නොගැඹුරු, සරම් කලාපීය සාගර වලට පමණක් සීමා වේ.

විවිධ සත්ත්ව සහ ශාඛ විශේෂයන්ට කොරල්පර මගින් වාසස්ථාන සැපයේ. දිවයින වටා පැතිරී ඇති පර වර්ග තුනක් හඳුනාගෙන ඇත. එනම්, (අ) කොරල්පර (ආ) වැලිගල් පර (ඇ) ගල් සහිත පර වේ. වැලි ගල් පර හා ගල් සහිත පර එක් එක් ප්‍රමාණයේ කොරල්වලින් වැඩි පවතී. මෙම පද්ධති තුනම

එකිනෙකට වෙනස්වන නමුත් ඒවා මිශ්‍රව එකට හමුවන අවස්ථාද ඇත. ඇමුණුම් අංක 3.2 මගින් දිවයින වටා කොරල්පර වල පිහිටීම පෙන්වනු ලබන අතර, ඇමුණුම් අංක 3.3 මගින් කොරල්පර වල වර්තමාන තත්ත්වය පිළිබඳ තොරතුරු සැපයේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ වැඩි වශයෙන් ව්‍යාප්තව ඇති කොරල් පර වනුයේ වයඹ වෙරළ බඩ සහ ගැඹුරු මුහුදේත්, මන්නාරම් බොක්කේ සහ කල්පිටිය අර්ධද්වීපයට බටහිරින් කඩින් කඩ පවත්නා කොරල් පර වේ. (Patchy Coral Reefs) දිවයිනේ බටහිර සහ නැගෙනහිර වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි වෙරළේ සිට කි. මී. 15 සිට 20 පමණ වූ දුරකින් මීටර් 20 ක් පමණ සාමාන්‍ය ගැඹුරේ දී මෙම කඩින් කඩ පවත්නා කොරල් පර වාර්තා වී ඇත. නිරිත දිග, නැගෙනහිර සහ උතුරු වෙරළ තීරයන් හිද වෙරළ ආසන්නව ගැටි කොරල් පර දක්නට ලැබේ. සාමාන්‍යයෙන් මේ කොරල් පර ගල් පරයක් කේන්ද්‍ර කොට, මුහුදු පත්ලේ සිට වැඩේ. වෙරළ තීරයෙන් සියයට දෙකක් පමණ ගැටි කොරල් පරවලින් යුක්ත බවට ඇස්තමේන්තු කර ඇත. හික්කඩුව, උණුවටුන සහ රුමස්සල නිරිත දිග වෙරළ තීරයේ ගැටි පර පවත්නා ස්ථානයන් ගෙන් කිහිපයක් වන අතර නැගෙනහිර වෙරළ තීරය ගැටි පර පවතින ස්ථානයකි. යාපනය අර්ධ ද්වීපයේදී කොරල්පර ප්‍රධාන වශයෙන් කුඩා දූපත් අවට පිහිටා ඇති නමුත් ඒවා ව්‍යාප්තව වැඩි නොමැත. වෙරළට තරමක් දුරින් වැඩි වශයෙන් පිහිටි කොරල් පර වලින් බාධක කොරල් පර සමන්විත වේ. වෙරළට සමාන්තරව දිවෙන එම වැටි මගින් “පර කළපුවක්” නිර්මාණය කරනු ලබයි. මේවා දුර්ලභ වන නමුත් වත්කාලේ සහ සිලාවතුර වැනි ප්‍රදේශවල එවැනි වැටි සමහරක් හමුවේ.

වැලිගල් පර වෙරළ තීරයේ බොහෝ තැන්වල ව්‍යාප්තව ඇති අතර මේවායින් බොහොමයක් මහාද්වීපික තටකයේ මුහුදු පත්ලේ සමෝච්චි රේඛා දිගේ පිහිටා ඇත. ගල්සහිත පර බටහිර වෙරළ තීරයේ කොළඹට දකුණේ සිට ගිනිකොණ දිගින් ත්‍රිකුණාමලයට දකුණින් වූ ප්‍රදේශ දක්වා දිවේ.

මුහුදු තෘණ තලා

මුහුදු තෘණ තලාවන් මුල් සහිත බිජුරු දරන කර්දිය ශාක (ලවන ශාක) වලින් සමන්විත වේ. නොගැඹුරු, අධික රළු පහරින් ආරක්ෂිත වෙරළාසන්න ජල ප්‍රදේශයන්හි දිය යට තෘණ භූමි ලෙස පිහිටා ඇති මේවායින් සමහරක් බාදිය වේලාවන්හිදී දැක ගැනීමට පුළුවන. මුහුදු තෘණ හා ඒවා ආශ්‍රිතව ඇති අනෙක් අපිශාක විසින් රොඩු රඳවා ගැනීමෙන් සංචිතයක් සාදයි. මේ හේතුව නිසා මෙම පරිසර නිකේතන සරු එලදායී තත්ත්වයට පත් වන අතර ඒවා වාණිජමය වශයෙන් වැදගත් වන ජීව සංඝටක විශාල සංඛ්‍යාවකට වාස භූමිය වෙයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ජලයෙහි මුහුදු තෘණ තලා බහුලව ඇති අතර ඒවා සාමාන්‍යයෙන් කොරල්පර පරිසර පද්ධති හෝ මෝය සහ කලපු ආශ්‍රිතව හට ගැනේ. මේවා විශේෂයෙන්ම පුත්තලම, මාවැල්ල, කොත්ගල, කෝකිලායී, යාපනය සහ මඩකලපුව වැනි කලපු සහ තඩාග මෝයන්හි පවතී. ඉතා විස්තීර්ණ වූ මුහුදු තෘණතලා

ඕලන්ද බොක්කේ (කල්පිටිය) සිට යාපනය අර්ධද්වීපයේ බටහිර කෙළවරට සහ මන්නාරමේ සිට පොක් සමුද්‍ර සංඛ්‍ය හරහා වයඹ දෙසට ද ඉන්දියානු වෙරළේ රාමේශ්වරම් භූමිය දක්වා ද විහිදෙන බව වාර්තා වී ඇත. ශ්‍රී ලංකාවේ මුහුදු තෘණ තලා, තුරන්ට්ටේ අවදානමට ලවා ඇති මුහුදු පාරන්ගේ වාස භූමියක් වන හෙයින් ඒවා සුරැකීමට විශේෂ වූ උනන්දුවක් දැක්විය යුතු වෙයි.

දිවයිනේ වෙරළ තීරය වටා ඇති මුහුදු තෘණ තලා ප්‍රමාණයන් ඇමුණුම් අංක 3, 2 න් පෙන්වා ඇත. ඇමුණුම් අංක 3.3 මගින් මුහුදු තෘණ තලා වල වර්තමාන තත්ත්වය පිළිබඳ තොරතුරු සැපයේ.

කළපු සහ මෝය

මෝයවල වර්ගීකරණය රටින් රටට වෙනස් වෙයි. එයට හේතුව වර්ගීකරණයේ මූලික පදනම වන නිරන්තර මිරිදිය ප්‍රවාහය සහ උදම් ක්‍රියාවලියන් අධික ලෙස වෙනස්වීමයි. මෙතෙක් කල් ශ්‍රී ලංකාවේ මෝයවල් සම්බන්ධයෙන් පිළිගැනුන ගතිලක්ෂණයන් වන සාගරය සමඟ විවෘත සම්බන්ධයක් ඇතැයි යන අදහස වෙනස් විය යුතු වන්නේ

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ තීරය ඉතා දර්ශනීය වූ කළපු සහ මෝය රාශියකින් යුක්ත වේ. ඒවා විවිධ වූ සංකීර්ණ පද්ධතීන්ගෙන් සහ කඩොලාන, ලවන වගුරු, මුහුදු තෘණතලා

සමහර මෝයවල අවුරුද්දේ යම් කාලයක් තුළ සාගරය සමඟ වූ සම්බන්ධය නැති වන නිසාය.

මේ අනුව මෙහිදී ශ්‍රී ලංකාවේ මෝයවල අර්ථ කථනය කොට ඇත්තේ විවෘත සාගරයේ ලවණකාවයට වඩා ලවණකාවයේ වෙනසක් පෙන්වන ඔස්සේ, ගහක් හෝ මුහුදු අතර සංක්‍රමණික ස්වභාවික පද්ධති යනුවෙනි. සියළුම මෝයවල විවෘත සාගරය සමඟ විවෘත සම්බන්ධයක් ඇති අතර මේ සම්බන්ධය නිසාව (උදා පුත්තලම, මීගමුව, යාපනය, මඩකලපුව, කැලණි ගඟ, බෙන්තොට, කර්මගම, මෝයවල්) හෝ තාවකාලිකව (උදා මහ ඔය, කිරිඳි ඔය, කිරිම ඔය, මාදු ගඟ, මැණික් ගඟ, සහ වලවේ ගඟ මෝයවල්) සිදු විය හැක.

ශ්‍රී ලංකාවේ කළුපු අර්ථ දක්වනුයේ, යම් ආකාරයක බාධකයක් හේතුවෙන් බොහෝ කාලයක් තිස්සේ සාගරයෙන් වෙන් වී ජල හුවමාරුව සීමා වී ඇති මිරිදිය, කිවුල් දිය හෝ උපරිම ලවණකාවයක් ඇති ජලය සහිත වෙරළාශ්‍රිත පරිසර පද්ධති ලෙසය. (මෙහි සඳහන් සියළුම කළුපු 1956 සිට සාගර සම්බන්ධ වී නොතිබුනු බව ගුවන් ඡායා රූප මගින් හෙළි වූ ඒවාය)

ගංගා මෝය හා තඩාග මෝය යනුවෙන් මෝය වර්ග දෙකකි. ගංගා මෝයයන්හි ජල සාපේක්ෂ වශයෙන් පටු ආරක්ෂිත ඔස්සේ ගංගා හෝ ඇල මාර්ග තුළින් සෘජුවම මුහුදට මුදා හරිනු ලබන අතර (උදා- කැලණි ගඟ, මහ ඔය, කර්මගම, සහ නිල්වලා ගං මෝය) තඩාග මෝයයන්හි ගංගා හෝ ඇල මාර්ග මගින් ජලය මුහුදට මුදා හැරීමට පෙර පළමුව සාපේක්ෂ නොගැඹුරු ප්‍රෝණියකට මුදා හැරේ. සමහර ස්ථානයන්හි මුහුදට විවෘත වූ බොක්කකට ගංගා මෝයන් විවෘතව පවතී. (උදා කලාමය, ගංමෝය, මීලන්ද බොක්කට විවෘතව පවතී. මහවැලි ගංමෝය, කොඩ්ඩියාර් සහ තම්බලගම් බොක්කට විවෘත වේ. පොල්අතුමෝදර ගංමෝය, වැලිගම බොක්කට විවෘතව පවතී.) සමස්ථ වශයෙන් මෝය 45 ක් ඇති අතර ඉන් 28 ක් ගංගා මෝය සහයට අයත් වන අතර, 17 ක් තඩාග මෝය වේ. දිවයිනේ තඩාග මෝයන්හි මුළු විශාලත්වය (ප්‍රදේශ පමණක්) හෙක්ටයාර් 90,965 ක් ද වන අතර ගංගාමෝය මගින් හෙක්ටයාර් 2110 ක් ආවරණය කෙරේ.

විශාලත්වයෙන් හෙක්ටයාර් 3 හා හෙක්ටයාර් 7589 දක්වා වන විවිධ වන කළුපු 89 ක් ඇත. ඉන් 8 ක් හෙක්ටයාර් 1000 ට වඩා වැඩි විශාලත්වයක් ආවරණය කරන කළුපු වේ. කළුපු වල මුළු විශාලත්වය හෙක්ටයාර් 36,000 ක් පමණ වේ. වෙරළ තීරයන් හි වෙරළ බඩ ප්‍රවාහය හේතු කොට වැලි එක් රැස්වීමෙන් මිරිදිය අඩුවෙන් ගලා එන ගංගා මුවදොර වල වැලිතුඩු සහ බාධක නිර්මාණ වන දකුණු දිග, ගිනිකොණ සහ නැගෙනහිර වෙරළතීරයන් හි, කළුපු බහුලව පවතී.

කඩොලාන

කඩොලාන පරිසර පද්ධති සමන්විත වන්නේ බොකු කළාප හා මෝයවල මඩ සහිත වෙරළක ඇති අන්තර් උදම් ප්‍රදේශ වලිනි. නිරතුරුව ජලය පවතින, වගුරුමය, කිවුල් දිය පරිසර හා බැඳුණු කාෂ්ටිය ලවන ශාක ප්‍රමුඛ කොට ඇති අනෙක් ශාක හා සතුන් මෙහි දක්නට ලැබේ. ශ්‍රී ලංකාවේ කඩොලාන වෘක්ෂලතා ප්‍රජාවට ශාක, පඳුරු, පැලෑටි සහ වැල් විශේෂ 40 ක් පමණ ඇතුළත් වන අතර මේවායින් 25 ක් පමණ කඩොලාන ප්‍රදේශවල පමණක් ඇති නියම කඩොලාන වන අතර, අනෙක් ඒවා වෙනත් ජලජ පරිසරවලද දක්නට ලැබෙන කඩොලාන ආශ්‍රිත විශේෂයන්ය. සැලකිය හැකි තරම් දුරකට පැතිර ගිය කඩොලාන දැකිය හැකි වන්නේ අඩු ජන ඝනත්වයක් ඇති ප්‍රදේශවලය. (උදා. නැගෙනහිර සහ වයඹ වෙරළේ) මෑතකදී කළ සම්මන්ත්‍රණ වලින් පෙනී යන්නේ කලාමය මෝයේ, පුත්තලම් මෝයේ සහ ලන්දේසි බොක්කේ ඇති දූපත්වල, කෝකිලායි ලිවුණි, ශ්‍රී ලංකා මෝයේ, පුනම කළුපුවේ, උප්පාර (පතිවිවන්කරනි) මෝයේ, නන්තිකල් කළුපුවේ, යාන්ඔය මෝයේ සහ මඩකලපු මෝයේ සාපේක්ෂව අඩුවෙන් හානි වී ඇති කඩොලාන ප්‍රදේශ දක්නට ඇති බවයි.

සහ මඩ සහිත තැනි ඇතුළත් විවිධ වෙරළබඩ ජීවීන්ගේ වාසභූමි වලින් සමන්විත සංකීර්ණ පද්ධතීන් වේ. ඇමුණුම් අංක 3.2 මගින් දිවයිනේ මෝය, කළුපු, බොකු සහ ලේවායන් ලැයිස්ත ගත කොට ඇති අතර ඇමුණුම් අංක 3.3 මගින් වැදගත් කළුපු සහ මෝය දක්වා ඇත. ඇමුණුම් අංක 3.4 මගින් මෝය සහ කළුපුවල වර්තමාන තත්ත්වය දක්වා ඇත.

2002 දී ශ්‍රී ලංකාවේ කඩොලාන ප්‍රදේශ විශාලත්වය හේක්ටයාර් 6080 පමණ විය. ශ්‍රී ලංකාවේ උදම් අන්තරය පහළ මට්ටමක පැවතීමත් ඉතාම කලාතුරකින් පමණක් සෙ.මී. 75 ක් ඉක්මවා යන බැවින් කඩොලාන සාමාන්‍යයෙන් කළුපු, ගංගා මෝය සහ සම්බන්ධිත භූමියෙහි අන්තර් උදම් කලාපයන්හි පවු තීරයන් ලෙස වැඩේ. කෙසේ වුවත්, ඒවා සියලුම අන්තර් උදම් ප්‍රදේශයන්හි නොවැටෙන අතර ඉතා පහත රළ ක්‍රියාකාරීත්වයක් පවත්නා ප්‍රදේශයන්ට පමණක් සීමාවේ. කඩොලාන මධ්‍ය වඩදිය මට්ටමෙන් කි. මී. 1 පමණ

ගොඩබිම දෙසට ව්‍යාප්ත වන්නේ කලාතුරකින් නමුත් ඒවා ගංගාවන්හි ඉහළ ප්‍රදේශවල කිවුල්දිය ගලායන ඉහළ සීමාව දක්වා ඇතැම් ගංගා මෝයන්හි කි. මී. 20 පමණ වූ දුරකට පවා ව්‍යාප්ත විය හැක. (උදා කළුතර දිස්ත්‍රික්කයේ ගලතර) ඇමුණුම් අංක 3.2 මගින් දිවයින වටා පවත්නා කඩොලාන ප්‍රදේශ පෙන්වනු ලබන අතර ඇමුණුම් අංක 3.3 මගින් කඩොලාන ප්‍රජාවගේ වර්තමාන තත්ත්වය පිළිබඳ තොරතුරු ඉදිරිපත් කෙරේ.

ලවන වගුරු

පසේ ඉහළ ලවණ සාන්ද්‍රණයන්ට ඔරොත්තු දෙන කුඩා පැලෑටි (එනම්, ලවණ ශාක) වලින් ලවණ වගුරු ශාක ප්‍රජාව සමන්විත වේ. මේවා උදම් තලාවල හෝ වාරිකව සාගර ජලයෙන් යටවන ප්‍රදේශවල දක්නට ලැබේ. බොහෝ ප්‍රදේශවල දක්නට ලැබෙන ලවණ වගුරු ශාක ප්‍රජාවන්, අතරින් පහත පිහිටි කුඩාවට වැඩෙන, කඩොලාන ශාක ප්‍රජාව සමඟ නිරතුරුව පැතිරෙමින් වැඩෙනු දක්නට ලැබේ. මුත්දල් වීල මෙවැනි ලවණ වගුරු බිම්/කඩොලාන සංයෝගයකට හොඳ උදාහරණයකි. මෙහිදී කඩොලාන තීරයේ උඩු වියන සම්පූර්ණයෙන් හෝ කොටසක් ඉවත් කිරීම නිසා නිර්ජලීකරණය වැඩිවී අධි ලවණ පාංශු තත්ත්වයක් ඇති වීම නිසා ලවණ වගුරු ශාක ප්‍රජාව අධික ලෙසින් වර්ධනය වී ඇත. වැඩි කාලයේදී නයිට්‍රිකාරක ජීවීන් අඩංගු ඇල්ගී ස්ථරයකින් පස් තට්ටුව වැසියාම නිසා මේවා වේක්කයන් වැනි මත්ස්‍යයන් ඇතුළු විවිධ ජලජීවීන්ගේ ළදරු අවස්ථා සඳහා සුදුසු පරිසර තිබෙන සහයයි. මත්තාරම් සහ පුත්තලම් ප්‍රදේශ ආශ්‍රිත ලවණ වගුරුවලින් මේ ලක්ෂණය පහදවීම පෙන්නුම් කෙරේ.

ලවන වගුරු පවත්නා ස්ථානයන් ඇමුණුම් අංක 3.2 මගින් දක්වා ඇති අතර ඇමුණුම් අංක 3.3 මගින් ඒවායේ වර්තමාන තත්ත්වය පිළිබඳ ඇතැම් තොරතුරු ඉදිරිපත් කෙරේ.

විස්තීර්ණ වූ ලවන වගුරු මත්තාරම් ප්‍රදේශයේ වැඩිපුරම මාන්තායි සිට වත්කාලේ දක්වා වූ වෙරළ තීරයේ පැතිර ඇත. මේවායේ වගුරු ශාක විශේෂ 56 ක් පමණ ඇත. හම්බන්තොට, පුත්තලම, කල්පිටිය සහ මුත්දලම වැනි ප්‍රදේශවල රොන්මඩ තැන්නන් වූ කළුපු/මෝය ප්‍රදේශයන්හි ද ලවන වගුරු දක්නට ලැබේ.

බාධක වෙරළ, වැලි තුඩු සහ වැලි වැටි

ශ්‍රී ලංකාවේ කි. මී. 1620 ක් වූ වෙරළ තීරය දිගේ දර්ශණීය පුළුල් වැලි තලා ඇත. ඒවා ශාක සහ සත්ත්වයින්ගේ පැවැත්මට උපකාරී වේ. වැල්ල නිර්මාණය වී ඇත්තේ අවසාදිත ද්‍රව්‍ය වෙරළෙහි එකතු වීමෙනි. බාධක වෙරළ, වැලි තුඩුව සහ වැලි වැටි ඒවායේ වෙනස්වන ස්වභාවය හේතුකොට ගෙන වඩාත් සියුම්වූත් පහසුවෙන් අවදානමට ලක්විය හැකිවූත් ඒවා වෙති. ඇමුණුම් අංක 3.2 මගින් ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ තීරය දිගේ බාධක වෙරළ, වැලිතුඩුව, සහ වැලි වැටි පවත්නා ස්ථානයන් පෙන්නුම් කරයි. ඇමුණුම් අංක 3.3 මගින් ඒවායේ වර්තමාන තත්ත්වය පිළිබඳ ඇතැම් තොරතුරු සැපයේ.

බාධක වෙරළ

බාධක වෙරළක් යනු රළ මගින් වෙරළත කරා ප්‍රවාහනය වන ඒකාබද්ධ නොවූන අවසාදිත රැසාර වේ. එය ජල තලයක් හරහා වැටී ඇති ස්වරූපයක් ගන්නා අතර, එමගින් ජලතලය මුහුදෙන් වෙන් කරයි.

දිවයින වටා ඇති වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්, කළුපු සහ වගුරු මුහුදින් වෙන් කරන බාධක වෙරළ වලින් සමන්විත වේ. (උදා. රැකව වැල්ල, කොස්ගොඩ සහ පානම) බාධක වෙරළවල් නිරිත දිග වෙරළ තීරයේ බෙන්තොට සහ බලපිටිය අතර වැඩි වශයෙන් හමුවේ. දකුණු දිග වෙරළ තීරය දිගේ වැලිගම

බොක්ක අසල බාධක වෙරළක් පවතින අතර, දෙවුන්දර සහ අම්බලන්තොට අතරද බාධක වෙරළවල් කිහිපයක් පවතී. කොඩ්ඩියාර් බොක්කෙන් බටහිර දෙසට වන කොටසේ තම්පලමි බොක්ක සම්පූර්ණ වශයෙන් පාහේ බාධක වෙරළක් ලෙස වෙන්වී ඇති අතර, ඊසාන දිග මෝසම් සමයේ අඩ වශයෙන් බිඳී යයි. ඇතැම් බාධක වෙරළ කෙළවර දෙකින්ම නිරවාරණය වන අතර එමගින් දූපත් නිර්මාණය කෙරේ. (උදා කාරතිව)

වැලි තුඩු

වැලි තුඩු යනු මූලික අවස්ථාවේ වූ වැල්ලක වෙරළක සිට ප්‍රමුඛ ජලිචනය දෙසට විහිදී ඒක කෙළවරක් නිදහස්ව පවතින්නාවූ බාධක වැල්ලකි.

දිවයිනේ බටහිර සහ නැගෙනහිර වෙරළ තීරයන් දිගේ වැලි තුඩු තිහර හමුවේ. මීගමුව මෝසෙහි කලින් කල

ගොඩනැගෙන වැලි කණ්ඩි සහ කළුගහ මෝසේ පවත්නා වැලි තුඩුව මීට නිදසුන් වේ ඇතැම් බාධක වෙරළ සහ වැලි තුඩු ආශ්‍රිතව විස්තීර්ණ වූ වැලි වැටි කල්පිටියේ පිහිටා ඇත.

වෘත්තමය වශයෙන් ඉතාම වැදගත්කමක් සහිත වැලි තුඩුව ත්‍රිකුණාමලයට උතුරින් කෝකිලායි මෝය කට ආශ්‍රිතව ඇති පුල්ලුඩෙහි පිහිටා ඇත. ඉල්මනයිටි නැමැති පාෂාණයෙන් පොහොසත් මේ නිධි මහා පරිමාණයකින් කනිනු ලබන නමුත් ඊසාන දිග මෝසම් සුළඟ මගින් ගොඩබිමින් උගෙන එන තැන්පත් ද්‍රව්‍ය මේ නිසා මේ නිධි වාර්ෂිකව ප්‍රතිජනනය වේ.

බොහෝ වැලි තුඩු විශේෂයෙන් මෝය දෙසට නෙරා ඇති අස්ථායි ඒවා වෙයි. (උදා කළු ගහ, වැලි තුඩුව) එලෙසම ඒවායේ පිහිටීම කලින් කලට වෙනස් වන අතර, එමගින් මෝය කටෙහි නියත ස්ථානය සහ රටාව

වෙනස් කරනු ලබයි. (මඩකලපුවේ මෝසෙහි මුවදොර එය වර්තමානයේ තිබෙන ස්ථානයට පැමිණියේ ඊට කි.මී. 5 පමණ දකුණින් පෙර පිහිටි ස්ථානයක සිටය.)

මෝය කටවල ඇතැම් වැලිතුඩු, කාලීනව නිර්මාණය වන අතර, ජල ගලායාමේ ස්වභාවික රටාවන්ට බාධක පමුණුවයි. තවද ඒවා පහත් බිම් ජලයෙන් යටවීමට හේතුපාදක වේ. උදා : කළු ගහ සහ මහමය මෝය වල බොහෝවිට දක්නට ලැබෙන පරිදි පහත් බිම් ජලයෙන් යට වේ.

වැලි වැටි

වැලි වැටි යනු සුළඟට ගසාගෙන විත් තැන්පත් වන වැලි රූසාරය වේ. මේවා වැල්ල සහ උදම් තලා වැනි යාබද භූමි ස්වරූප වලින් ප්‍රධානව වෙනස් වන්නේ වැලි වැටි වලට උදම් මගින් බලපෑමක් ඇති නොවන නිසාය. වැලි වැටි වල සාගරය පැත්තේ සීමාවේ ලවණමය, බුරුල් පසැතිව ඇතිරුණු නිරාවරණ කළාපයක් දක්නට ඇති අතර ගොඩබිම පැත්තේ සීමාවේ වඩදිය මට්ටමේ ඉහළ සීමාවේ සිට එකිනෙක මිශ්‍රවෙමින් විහිදෙන්නා වූ වෘක්ෂලතා කළාප 4 ක් දක්නට ඇත.

රට තුළ වර්ග තුනක වැලි වැටි දක්නට ඇත. ඒවා නම්

- * මීටර් 1 ට වඩා උසින් අඩු පහත් සමතලා ස්වරූපයේ සිට සුළු වශයෙන් උළු සහිත හුදකලා වූ වැලි වලින් සෑදුන වේදිකාවක් (උදා : කොත්ගල, මාතර, අකුරල සහ උස්වැටකෙයිගාවේ පවත්නා මූලික අවස්ථාවේ වූ වැලි වැටි)
- * උසින් මීටර් පහට වැඩි වූ ස්ථායි වෙරළ තීර ආශ්‍රිත උළු සහිත වැලි සංචිත වලින් යුතු ඒකල වශයෙන් පවත්නා පෙර වැලි වැටියකින් සමන්විත හරහට දිවෙන ප්‍රාථමික වැලි වැටි (උදා : මන්නාරම, පුතරින්, කල්පිටිය සහ දකුණු වෙරළ තීරයේ පවත්නා වැලි වැටි).
- * සාමාන්‍යයෙන් උසින් මීටර් 3 ඉක්මවන බණ්ඩනය වූ ද්විතීක වැලි වැටි, මන්නාරම, පුතරින්, කල්පිටිය සහ යාපනයේ දක්නට ලැබේ. මේවායින් බොහොමයක් දික් අතට පවත්නා අතර ඇතැම් ඒවා පාරාවලික (parabolic) හැඩය ගන්නා අතර, සුළු සංඛ්‍යාවක් හැඩයෙන් සංකීර්ණ වේ.

ශ්‍රී ලංකාවේ වඩාත් කැපී පෙනෙන වැලි වැටි පිහිටා ඇත්තේ මුලතිව් සහ ජේදුරු තුඩුව අතර, මන්නාරම හරහා අලිමංකඩ සහ වාචකව්වේරි අතර, අඹකඳවිල සහ කල්පිටිය අතර සහ හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කයේ අම්බලන්තොට (ගොඩවාය) සිට අම්පාර දිස්ත්‍රික්කයේ සංගමන්කන්ද තුඩුව දක්වා වූ ඊසාන දිග, වයඹ, සහ ගිනිකොණ දිග වෙරළ තීරයන්හිය. අවසානයට සඳහන් කරන ලද වැලි වැටි තීරය සමකයට ආසන්නව පිහිටා ඇති ලෝකයේ දිගම වැලි වැටි තීරය ලෙස හඳුනාගෙන ඇත.

3.2 ගැටළුවේ ස්වභාවය :

ශ්‍රී ලංකාවේ බොහෝ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන් පසුගිය වකවානුවලදී විවිධ ප්‍රමාණයෙන් හායනයට භාජනය වී ඇති අතර, එහි ප්‍රතිඵල ලෙස ඒවායේ අඩංගු සම්පත් මෙන්ම විශාලත්වය පෙර නොවූ විරු ලෙස් ක්ෂය වී ගොස් ඇත. පසුගිය දශක දෙක තුළ සිදු වී ඇති එවැනි හායනයන්ගේ විශාලත්වය ඇමුණුම් අංක 3.1 හි දක්වා ඇත.

වෙරළ බඩ පරිසර පද්ධතීන් හායනයට ලක්වීමට හේතු පාදක වී ඇත්තේ පහසුවෙන් විනාශවන සුළු ගතිය නිසාත් ස්වභාවික සහ මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් හේතුකොට ගෙන ඇතිවන ගතික ක්‍රියාවලීන්ට ඒවා ඉතාම සංවේදී වීමත් නිසාය. පසුගිය දශක දෙක තුළ, ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කළාපය තුළ පැහැදිලිව දැකිය හැකි ජනගහනයේ වැඩිවීමෙන් ඇතිවූ මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් නිසා වෙරළබඩ ක්‍රියාවලියට බාධා වීම ඉතා අධික ලෙස ඉහල ගොස් ඇත.

3.2.1 ගැටළු සහ නර්ජන :

කොරල්පර විනාශ කිරීම සහ හානි පැමිණීම

ඒවායේ රමණීය බව නිසා ඉමහත් ප්‍රසිද්ධියක් ලබා ඇති ශ්‍රී ලංකාවේ කොරල් පර නොගැඹුරු මුහුදු පද්ධති අතරින් ඉතාම ඉහළ වටිනාකමකින් යුත් පද්ධතිය වේ. මෙම කොරල්පර මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් මෙන්ම ස්වභාවික හේතු නිසාද දැනට බොහෝ ස්ථානවල හායනයට පත් වී ඇත. බලපෑමට ලක්වී ඇත්තේ විශේෂයෙන් බටහිර සහ දකුණු දිග වෙරළ ප්‍රදේශයන්ගේ වෙරළාශ්‍රිත

1998 ට පෙර ජනාවාස වලින් ඇත් වූ, හොඳින් වැඩුණු බාරපරය වැනි කොරල්පර ශ්‍රී ලංකාවේ තිබිණි. අනෙක් අතට 1999 සහ 2000 දී කරන ලද සමුද්‍ර සමීක්ෂණයන් අනුව බාරපරය ආශ්‍රිත සමුද්‍ර අභය භූමිය තුළ ජල මට්ටමින් මීටර් තුනක් පමණ යට පිහිටි නොගැඹුරු ජීවී කොරල් පද්ධතීන් ප්‍රමාණය ශුන්‍ය වීමට ආසන්නව තිබූ බව වාර්තා විය. හික්කඩුව සමුද්‍ර අභය භූමියේ එය 7% දක්වාත් වැලිගම එය 28% දක්වාත්, රුමස්සල පරයේ එය 20% දක්වා පහළ වැටී තිබුණු බවද වාර්තා විය.

කොරල් පරයන්ගේ (පරිච්ඡේද 2) 1988 සිට මුහුදු හිරිගල් කැණීම, එක්රැස් කිරීම, ප්‍රවාහනය (පරිච්ඡේද 2 බලන්න) එසේ වුවත් 1998 දී පුද්ගලයින් 211 ක් මුහුදු හිරිගල් කැණීම (එක්රැස් කිරීම සහ ප්‍රවාහනයේ නිරතවී සිටි බව වාර්තා විය. 1998 සිට මුහුදු හිරිගල් කැණීම, එක්රැස් කිරීම, ප්‍රවාහනය සහ පිරිසැකසුම් කිරීම යනාදිය තහනම් කරනු ලැබුවත්, කොරල්පර හායනයට ප්‍රධානතම හේතුව වී ඇත්තේ හුණු කර්මාන්තය සඳහා

හිරිගල් කැණීමයි. 1984 සහ 1998 කාලය තුළ මුහුදු හිරිගල් කැණීම සම්බන්ධයෙන් පැහැදිලි පහත බැසීමක් පවත්නා දත්ත අනුව පෙන්නුම් කෙරේ. (පරිච්ඡේදය 2 බලන්න.) එසේ වුවත් 1998 දී පුද්ගලයින් 211 ක් මුහුදු හිරිගල් කැණීම, එක්රැස් කිරීම සහ ප්‍රවාහනයේ නිරතවී සිටි බව වාර්තා වේ.

හික්කඩුවේ බොහෝ කොරල්පර මැරුණු ඒවා හෝ මියදෙමින් පවතින ඒවා හෝ වෙති. කොරල්පර නැරඹීම සඳහා සංචාරකයින්ගෙන් පිරුණු විදුරු පතුල් සහිත බෝට්ටු කොරල්පර වලට විශාල වශයෙන් හානි

නිලාවේලි සිට අක්කරේපත්තු දක්වා වූ නැගෙනහිර වෙරළ තීරයේ ද හිරිගල් කැණීම පිළබඳ සිද්ධි වාර්තා වී ඇත. (පරිච්ඡේදය 2)

පමුණුවයි. හෝටල් මගින් වන දූෂණය, නැව් සහ විශාල යාත්‍රාවලින් සිදුවන තෙල් දූෂණය, ගංගා මගින් විශාල ලෙස රොන්මඩ ගලා ඒම, කිමිදුම්කරුවන්ගෙන් පැහිමට ලක්වීම සහ කොරල්පර ආශ්‍රිත ජීවීන් එක්රැස් කිරීම සහ බෝට්ටු නැංගුරම් ලෑම ද කොරල්පර වලට හානි පමුණුවන හේතු අතර වේ. 1998 මැයි මස ඇලිනොනෝ බලපෑම නිසා, මුහුද මතුපිට උෂ්ණත්වය ඉහළ යාමෙන්ද කොරල්පර වලින් විශාල ප්‍රතිශතයකට හානි සිදු විය.

පොකිරිස්සන් ඇල්ලීම සඳහා පතුලේ එලන දැල් භාවිතය, වි සිතුරු මසුන් ඇල්ලීම සඳහා මොක්සි දැල් භාවිතා කිරීම සහ ඩයිනමයිට් භාවිතයෙන් මසුන් මැරීම වැනි අහිතකර ධීවර ක්‍රම භාවිත මෙම පරිසර පද්ධතිය විනාශ වීම කෙරෙහි බලපාන අනෙකුත් සාධක වෙයි. පාලනයට

නතු නතු නොවූ ධීවර කටයුතු හේතුවෙන්ද කොරල්පර ආශ්‍රිත ඉතා වටිනා මෙන්ම දුර්ලභ මත්ස්‍ය විශේෂ අඩුවී ඇත. සංචාරක කර්මාන්තයේ පාලනයට නතු නොවූ වර්ධනය ද කොරල් පර ආශ්‍රිත ගැටළු ඇතිවීමට බලපා ඇත. වි ශේෂයෙන් දකුණු සහ ඊසාන දිග වෙරළ ප්‍රදේශයන්හි කොරල්පර මත ඇවිදීම, විදුරු පත්ල සහිත බෝට්ටු කොරල්පර වල ඇතිල්ලීම සහ සිහිවටන ලෙස කොරල් පර දවා එක්රැස් කිරීම හේතුකොට ගෙන මෙම ප්‍රදේශයන්හි සෘජුවම පරිසර පද්ධතීන් විනාශ වන බව පෙනේ. මෙයට අමතරව සංචාරක පහසුකම් වැරදි සහගත ලෙස ස්ථානගත කිරීම, ප්‍රමාණවත් නොවූ හෝ නිසි ලෙස සැලසුම් නොකරන ලද යටිතල පහසුකම් නිසි වන දූෂණය වැනි වක්‍ර බලපෑම් ද බොහෝවිට මෙම ප්‍රදේශයන්හි දැකිය හැක.

1998 දී බොහෝ නොගැඹුරු ප්‍රදේශයන්හි සිදුවූ එල්නිනෝ බැලපෑමෙන් ජලයේ උෂ්ණත්වය ඉහල යෑම නිසා (විරාජනය) සුදු පැහැ ගැන්වීමෙන් කොරල්පර භායනයක් සිදු විය. (ඇමුණුම් අංක 3.3 බලන්න) පසැහිල්ලන් වේගවත්ව ව්‍යාප්ත වීමත් අනෙකුත් ආක්‍රමණශීලී විශේෂයන් ව්‍යාප්තවීම ඇතුළු අනෙකුත් ස්වභාවික හේතු සංයෝගවීමත් ශ්‍රී ලංකාවේ කොරල්පර විනාශය තව තවත් උග්‍ර වීමට හේතු වී ඇත. ඇමුණුම් අංක 3.3 ත් කොරල්පර හා සම්බන්ධිත පරිහරණයන්, කාර්යයන් සහ එම වටිනා පද්ධතීන්ට එල්ලවී ඇති තර්ජනයන් සාරාංශගත කොට දැක්වේ.

මුහුදු තෘණ තලාවන්ට සිදුවන හානි

කොරල්පර සහ කලපු තුල හා අවට ඇති වටිනා මුහුදු තෘණතලා (මුහුදු තෘණ තලා හා සම්බන්ධිත පරිහරණයන්, කාර්යයන් සහ අනෙකුත් ආශ්‍රිත ක්‍රියාකාරකම් සඳහා ඇමුණුම් අංක 3.3 බලන්න) බොහෝවිට ධීවර සම්පත් නෙලාගැනීමේ අහිතකර පන්තකුම හේතුකොට හානියට පත්වෙයි. පුත්තලම සහ යාපනය අතර මාලු ඇල්ලීම සඳහා මහා පරිමාණයෙන් වානිජ වශයෙන් කරන ට්‍රෝලින් ක්‍රමය සහ තෘණ තලා මත පාවෙන දැල් එළීම සහ වෙරළ තීරයේ ඇතැම් ස්ථානයන්හි කරනු ලබන මාදැල් ධීවර කටයුතු මගින් මුහුදු තෘණ තලා කෙරෙහි විනාශකාරී බලපෑම් ඇතිවේ. ඇතැම් ප්‍රදේශවල ඉස්සන් අභිජනනය කිරීමේදී ක්‍රීඩකයින් සඳහා ආහාර ලබා ගැනීමට, වානිජ මට්ටමින් පණුවන් එකතු කිරීමද මුහුදු තෘණ තලාවලට විශාල වශයෙන් හානි පැමිණවීමට හේතු වී ඇත. (උදා - මීගමුව සහ හලාවත මෝයයන්) අනෙකුත් අහිතකර බලපෑම් එල්ලවනුයේ වාරිමාර්ග යෝජනා ක්‍රම මගින් පෝෂක ප්‍රදේශයන්හි ජලාප වහනයේ වන වෙනස්කම් වැනි ගොඩබිම් පදනම් වූ ක්‍රියාකාරකම් හේතුකොට ගෙන රොන්මඩ තැන්පත් වීමෙනි. ස්වභාවික හේතු මගින් හෝ මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් හේතුකොට ගෙන මෝය/කලපු කටවල්වල වැලිපර ඇතිවීමට ද මුහුදු තෘණ තලා හානි සිදුවීමට හේතු වේ. (ඇමුණුම් අංක 3.3)

කලපු සහ මෝය පරිසර පද්ධතීන් භායනය වීම

1956 සහ 1981 අතර කාලය තුළ මීගමුව මෝයේ සක්‍රීය ජල ප්‍රදේශයෙන් හෙක්ටයාර් 791 ක්ෂය විය. මීට හේතු වූයේ තාවකාලික නැලෙලි (shoals) මතුපිටට නෙරා ඇති නොගැඹුරු ස්ථානයන්හි කඩොලාන පැලෑටි සිටුවා ඒවා ස්ථායී කිරීමට තැත් කිරීම, ඉඩම් ගොඩ කිරීමෙන් භූමිය අනවසරව අත්පත් කර ගැනීමට තැත් කිරීම, කසල තැන්පත් කිරීම, ජැටි අංගන සහ පාලම් ඉදි කිරීම නිසා ජලය ගලායාම සීමා වීම සහ රොන්මඩ තැන්පත් වීම ප්‍රචර්ධනය වීම යනාදියයි.

මල ද්‍රවය, පිරිපහදු නොකරන ලද කාර්මික අපද්‍රව්‍ය, නාගරික අපද්‍රව්‍ය සහ දැවිතෙල් ගලාඒම හේතුකොට ගෙන සිදුවන දූෂණය මගින් කලපු සහ මෝය මෙන්ම ඒවායේ අඩංගු ජෛව විවිධත්වයට ද බෙහෙවින් අහිතකර

ලෙස බලපා ඇත. වයඹ දිග වෙරළ තීරයේ පවත්නා කලපු සහ මෝය ප්‍රදේශයන් ඉස්සන් ගොවිපල වලින් නිකුත්වන රසායනික සංයෝගයන් නිසා දූෂණය වී ඇත. ඇතැම් කලපු සහ මෝය පරිසර පද්ධතීන් දූෂණය වී ඇත්තේ පොල්ලෙලි පල් කිරීම (උදා : මාදු ගහ මෝය, බොල්ගොඩ මෝය, මීගමුව මෝය), වැලි හැරීම සහ බෝට්ටු නැංගුරම් ලෑම මගිනි. මෝය සහ කලපු වලට අත්විදීමට සිදුවී ඇති සෙසු අහිතකර බලපෑම් වනුයේ වාරිමාර්ග යෝජනා ක්‍රම වැනි රට අභ්‍යන්තරයේ සිදුවන සංචර්ධන කටයුතු හේතුකොට රොන්මඩ තැන්පත් වීම ඉහළ යාම, කෘෂිකාර්මික කටයුතු මගින් පසට වන අවහිරතා, කැලෑ එළිපෙහෙළි කිරීම, කැනීම් සහ ඉදි කිරීම යනාදියයි. වාරි මාර්ග යෝජනාක්‍රම හේතුකොට ස්වභාවික ජල ගලායෑම් වෙනස්වීම මගින් ඇති කරන ලද බලපෑමෙන් කලපු සහ මෝය කිහිපයක කරදිය මට්ටම් වෙනස් වී ඇත. මෙය ඇතැම් විට සැල්වි නියා සහ කටුපෙද වැනි ආක්‍රමණශීලී පැලෑටි වර්ධනය ඇතිවීමට හේතු වී ඇත. වානිජමය වශයෙන් වැදගත් මත්ස්‍ය/ජීවී විශේෂයෙන් ඉවක් බවක් නැතිව නෙලා ගැනීමද මෙම පද්ධතීන් කෙරෙහි බල පා ඇත.

උඩවලව ජලාශයෙන් පිටාර ගලනු ලබන ජලය 1950 දී කළමැවිය කලපුවට හැරවීමෙන් එහි ලවනතාවයේ පැහැදිලි පහත වැටීමක් සිදුවිය. මෙයට සංසන්දනාත්මකව වේලි සහ වාරිමාර්ග ඉදි කිරීම් හේතුකොට කලාමය සහ මී ඔයෙන් පුත්තලම මෝයට ගලා එන මිරිදිය ජල ප්‍රමාණය පහත වැටීම නිසා පසුගිය වසර 30 තුළ පුත්තලම මෝයේ ලවනතාව 25% කින් ඉහළ ගොස් ඇත.

මෙම පද්ධතීන් හා සම්බන්ධ අනෙකුත් ගැටළු වනුයේ අනවසර අත්පත් කර ගැනීම සහ ඉඩම් ගොඩ කිරීම් හේතුකොට කලපු සහ මෝයන්හි සක්‍රීය ප්‍රදේශ අඩු වී යාමයි. (උදා : බොල්ගොඩ සහ මීගමුව මෝය, මාවැල්ල සහ ලුනාව කලපුව) ඇතැම් මෝය සහ කලපු වල පාරිසරික ගුණය සහ දර්ශණීය අංගයන්ද අඩු වී ඇත. (උදා : බෙන්තොට, මීගමුව, මාදු ගහ මෝය සහ බොල්ගොඩ කලපුව). මෙම හේතූන් නිසා ධීවර කටයුතු, සංචාරක කර්මාන්තය, විද්‍යාත්මක පර්යේෂණ සහ

අධ්‍යාපනය කටයුතු සඳහා කලසු සහ මෝය ප්‍රදේශයන් යොදා ගැනීම අඩාල වී ඇත. ශ්‍රී ලංකාවේ කලසු සහ මෝය ප්‍රදේශයන්හි පුරුණ කාලීනව සහ අර්ධ කාලීන ධීවරයින් 30,000 ක් පමණ නිරත වන නිසා මෙය භාරදුර ප්‍රශ්නයක් වී ඇත. කලසු සහ මෝය ප්‍රදේශයන්ගේ භාවිතයන් සහ ක්‍රියාකාරකම් මෙම පද්ධතීන්ට වර්තමානයේ එල්ලවී ඇති තර්ජන පිළිබඳව විශේෂිත කරුණු, ඇමුණුම් අංක 3.3 මගින් සපයා ඇත.

කඩොලාන ප්‍රදේශ භායනයට හා විනාශයට පත්වීම

ඉස්සන් වගාව, පහත්බිම් වල කෘෂිකර්ම කටයුතු හා නිවාස ඉදි කිරීම වැනි භාවිතයන්ට විශාල වශයෙන් කඩොලාන වගුරු බිම් යොදා ගැනීම නිසා ස්වභාවයෙන්ම කැබිලි වී ඇති කඩොලාන වගුරු අධික ලෙස විනාශයට පාත්‍ර වී ඇත. මෙම ප්‍රදේශ ඉහත සඳහන් කළ කටයුතු සඳහා අයුතු ලෙස යොදා ගැනීම නිසා රටේ කඩොලාන ප්‍රදේශයන්හි විශාලත්වය 1986 හා 2002 අතර කාලය තුළ 50% කින් අඩු වී ඇත. (වගු අංක 3.3 බලන්න) තවද අධි භාවිතාව ද මීට හේතු වී ඇත (වගු අංක 3.3 බලන්න) වැට ඉති වලටත්, දර සඳහාත්, මස් අතු ධීවර කටයුතුවලට රිකිලි ලබා ගැනීම නිසාත් කඩොලාන භාවිතය නිරසාර මට්ටම ඉක්මවා ඇත. ජල දූෂණය මගින් රොන්මඩ එකතු වීමෙන්ද කඩොලාන පද්ධතීන් භායනයට ලක්වේ.

ලවන වගුරු භායනයට හා විනාශයට පත්වීම

ප්‍රධාන වශයෙන් ලුනු ලේවායන් සහ ඉස්සන් ගොවිපොළ සඳහා යොදා ගැනීම නිසාත් ඉඩම් ගොඩ කිරීම් (උදා : මුතුරාජවෙල වගුරු බිම) නිසාත් පාරිසරික වශයෙන් ඉතා වැදගත් ක්‍රියාවලියක් (ඇමුණුම 3.3) ඉටුකරන ලවණ වගුරු බිම් ප්‍රමාණය අඩුවී ඇත. 1986 හා 2002 අතර කාලය තුළදී පුත්තලම දිස්ත්‍රික්කයේ පමණක් ලවන වගුරු බිම් හෙක්ටයාර් 2960 ක් පමණ අහිමි වී ඇත. (ඇමුණුම් අංක 3.1) මෙම පද්ධති කෙරෙහි බලපානු ලබන ප්‍රධාන තර්ජනයන් ඇමුණුම් අංක 3.3 හි සාරාංශ ගත කොට ඇත.

වැලි වැටි, බාධක වෙරළ සහ වැලි තුඩු භායනය

වැලි වැටි නිර්මාණය වීම සහ පැවැත්ම රඳා පවතින්නේ සුළඟ මගින් වන වැලි ප්‍රවාහනයත් තෙතමනය සහ ශාඛ වැස්ම නිසා වැලි රඳවා ගැනීමත් අනුවය. මේ නිසා ශාඛ වලින් ආවරණය නොවන විට වැලි වැටි අස්ථායී බවට පත්වෙයි. අනෙක් අතට සාපේක්ෂ වශයෙන් දිගු කාලයක් ස්ථායීව පවත්නා බාධක වෙරළ තීරයන් වගා කටයුතු සඳහා යොදා ගෙන ඇත. කල්පිටිය සහ

මෙම වටිනා පාරිසරික පද්ධතීන්ගේ භාවිතයන් කාර්යයන් සහ සම්බන්ධිත කටයුතු මෙන්ම ඒවා බලපානු ලබන ප්‍රධාන තර්ජනයන් ඇමුණුම් අංක 3.3 හි සාරාංශ ගත කොට ඇත. ශ්‍රී ලංකාවේ පිහිටි වැලි වැටි, බාධක වෙරළ සහ වැලි තුඩු, නේවාසික

භම්බන්තොට වැනි නගර මධ්‍යස්ථාන ගොඩනැගිලි ඉදි කිරීම සඳහා ආශ්‍රිතව පවත්නා ස්ථායී වැලි වැටි එලි පෙනෙලි කොට, පොල් වගාව, එළවළු කොටු (ප්‍රදාන වශයෙන් දුම්කොළ, එෆුන්දු සහ ගර්කින් පිපික්කොළ) ගෙවතු කටයුතු සඳහාත්, සංචාරක හෝටල් සහ අනෙකුත් ඉදිකිරීම් මෙම වැලිවැටි වල ස්ථායීතාව අවම කිරීමට හේතු විය හැක. මනල්කාඩුවල දැකිය හැකි පරිදි ශාඛ ඉවත් කිරීම හේතුකොට වැලි වැටි සංක්‍රමණය වීමද සිදු විය හැක.

ගොඩනැගිලි ඉදි කිරීම සඳහා අනවසරයෙන් අත්පත් කර ගැනීමත්, සංචාරක හෝටල් ඉදි කිරීම සඳහා නුසුදුසු ආකාරයට ඉඩම් වෙන් කිරීම නිසාත්, පොල්, දුම්කොළ, එෆුන්දු සහ අනෙකුත් බෝග වගාවන් සඳහා කෘෂිකාර්මික ඉඩම බවට සාමාන්‍යයෙන් සනථ වැඩුන කෙටි පළුරු සහ උසින් අඩු ගස් විශේෂයන්ගෙන් සමන්විත “වෙරළාශ්‍රිත ලඳු කැලෑ කලාපය”

බොහෝ ප්‍රදේශයන්හි විශාල වශයෙන් අඩුවීමයි. දකුණු සහ නැගෙනහිර වෙරළ තීරයන්හි ඇතැම් ප්‍රදේශවල වෙරළ සහ වැලි තුඩාව මෙන් කඩොලානද වෙරළ බාදනය නිසා විනාශ වී ඇති බවද පෙනී යයි. කොරල්පර කැනීම, පැතිබැම් සහ පනාබැම් ඉදි කිරීම සහ ගංගා සහ වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීමෙන් ද මේ ගැටළුවල තව තවත් උග්‍ර වී ඇත.

විශේෂයෙන් නාගරික ප්‍රදේශයන්හි තවත් ගැටළුවක් වී ඇත්තේ සහ අපද්‍රව්‍ය මුදාහරිනු ලබන ස්ථානයන් ලෙස වෙරළ තීර භාවිතා කිරීමයි. බටහිර සහ දකුණු වෙරළ තීරයන්හි වාද්දුව සිට මිලිස්ස දක්වා වූ ප්‍රදේශයන්ගෙන් වාර්තා වී ඇති අන්දමට නැව් මගින් මුදා හරිනු ලබන තෙල් සහිත අපජලය, වෙරළ වෙත ලඟා වීමේදී සෑදෙන එම තෙල් තාර කැටිති මගින් ද වෙරළ තීරයන් දූෂණයට ලක් වී ඇත. මෙම තත්ත්වය කොරල්පර සහ මුහුදු තෘණ තලා වැනි අනෙකුත් පරිසර පද්ධතීන්ටද අහිතකර ලෙස බලපෑ හැක. භම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කයේ ඇතැම් වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි අභ්‍යාතන (exotic) පැලෑටි වි ශේෂයන් වැලි වැටි ස්ථායීකරණය සඳහා භාවිතා කිරීමේ බුද්ධි ගෝචර බව සැකයට පාත්‍ර වී ඇත.

දකුණු දිග වෙරළ තීරයේ කොස්ගොඩ හා පලටුපාන අතරත් උතුරු වෙරළේ පාලනිවි දූපත්, සහ අරුගම් බොක්ක කැස්බෑවුන් විශේෂ පහක් සඳහා බිජුලන ස්ථාන වන අතර ඒවා සීග්‍රයෙන් භායනයට ලක් වෙමින් පවතී.

මෙම පරිසර පද්ධතීන් සීඝ්‍රව භායනය වීමට හේතු වී ඇත්තේ සංචාරක කර්මාන්තය සඳහා හෝටල් ඉදි කිරීමට අවධිමත් ලෙස භූමිය වෙන් කිරීම, වෙරළබඩ ප්‍රදේශයේ පැල්පත් ඉදි කිරීම, සංචාරක හෝටල් ඉදිකිරීම හා වෙරළ කටයුතු රේඛීය ලෙස සංවර්ධනය කිරීම යනාදිය නිසාය.

3.3 වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය උදෙසා

3.3.1 ප්‍රතිපත්ති සැලසුම්, නීති සහ ආයතනික විධිවිධාන

විල්පත්තු, යාල, වුන්ඩිකුලම් සහ තෙල් වත්ත වැනි වෙරළ කලාපයට මායිම් වූ ස්ථාන ස්වභාවික රක්ෂිත/වනජීවී අභයභූමි ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කිරීම සහ කළමනාකරනය ඇතුළත් වූ ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ පරිසර සංරක්ෂණය 1938 දක්වා වූ ඇතර් දිවෙයි. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති මූලික කොටගත් ප්‍රථම ප්‍රකාශය 1940 දී අම්බලන්ගොඩ/හික්කඩුව ගල්පර ආශ්‍රිත දූපත් අභයභූමි වශයෙන් ප්‍රකාශයට පත් කිරීම සමග එළි දැක්වින. එතැන් සිට වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කිහිපයක් සඳහා ආරක්ෂිත තත්ත්වයක් ප්‍රදානය කරන ලද අතර විවිධ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන් සහ ඒවායේ සම්පත් සංරක්ෂණය සඳහා වූ සංරක්ෂණ ක්‍රියාකාරකම් ආරම්භ කරන ලදී.

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති වල සීග්‍ර භායනය නිසා ඒවා සංරක්ෂණය කිරීම සහ ඵලදායීකළමනාකරණය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය කෙරෙහි අවධානය යොමු විය. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති වඩාත් සවිස්තරත්මකව සහ පුරුණ අවධානයකින් යුතුව කළමනාකරණය කිරීම ආරම්භ කරන ලද්දේ වෙරළසංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් 1990 සහ

1997 දී පිළියෙල කරන ලද ජාතික වෙරළ කළාප කළමනාකරන සැලසුම් සහ 1992 දී සම්පාදනය කරන ලද “වෙරළ 2000, ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි සම්පත් කළමනාකරණ ක්‍රමෝපාය සඳහා වූ නිර්දේශයන්” මගිනි. මේ මගින් රෙගුලාසි පැනවීම, අධ්‍යාපනය සහ දැනුවත් කිරීම, සැලසුම් සහ ප්‍රතිපත්ති සංවර්ධනය, සුපරීක්ෂණය, පර්යේෂණය සහ සම්බන්ධීකරණය වැනිදැ ඇවරණය වන්නා වූ කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන් කිහිපයක් සම්පාදනය කිරීමට හා ක්‍රියාත්මක කිරීමට එම සැලසුම් සහ ප්‍රකාශනය හේතු කාරක විය. එම ක්‍රමෝපායන් වගු අංක 3.1 හි ඇතුළත් කොට ඇත. ස්වභාවික සම්පත් සහ පාරිසරික අමාත්‍යාංශය මගින් ක්‍රියාත්මක කරන්නාවූ ජාතික ජෛව විවිධත්ව පිළිබඳව සංරක්ෂණ ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම මගින්ද, වෙරළබඩ සහ සමුද්‍රීය පරිසර පද්ධති සහ ඒවායේ ජෛව විවිධත්වය පිළිබඳ ව ද අවධානය යොමු කොට ඇත. 1981 අංක 56 දරණ වෙරළ සංරක්ෂණ පනත සහ 1988 අංක 64 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ (සංශෝධන) පනතේ දැක්වෙන නියෝගාත්මක ක්‍රියාකාරකම් මගින් ද වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය ප්‍රවර්ධනය කෙරේ.

වගුව 3.1 වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් යොදා ගන්නා ලද ප්‍රධාන කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන්

නියෝගාත්මක	<ul style="list-style-type: none"> * මුහුදු හිරිගල් කැණීම හා සම්බන්ධිත සියළු කටයුතු තහනම් කිරීම * වෙරළ කළාපය තුළ සිදු කරනු ලබන සියලු සංවර්ධන කටයුතු සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවෙන් අවසර පත්‍ර ලබා ගැනීම අනිවාර්ය කිරීම.
අධ්‍යාපනය සහ දැනුවත් කිරීම	<ul style="list-style-type: none"> * වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතියේ විවිධාකාර සහජ හා සම්බන්ධිත ගැටළු පිළිබඳව තොරතුරු ලිඛිත මාධ්‍යයෙන් සංවිද්‍යා කිරීම. * වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති කෙරෙහි බලපාන ගැටළු පිළිබඳව කරුණු ද්විතික පාසැල් විෂයය නිර්දේශයන්ට ඇතුළත් කිරීම * පාසැල් ළමුන් ගුරු භවතුන් සහ ප්‍රධාන පාර්ශ්වකරුවන් සඳහා වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති පිළිබඳ දැනුවත් කිරීමේ වැඩ සටහන් පැවැත්වීම.
සැලසුම් සහ ප්‍රතිපත්ති සංවර්ධනය	<ul style="list-style-type: none"> * විශේෂිත වෙරළ ප්‍රදේශ කළමනාකරනය මගින් වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය ප්‍රවර්ධනය (උදා. හික්කඩුව, රැකව)
සුපරීක්ෂණය	<ul style="list-style-type: none"> * වැලි ඉවත් කිරීම සහ හිරිගල් කැණීම පිළිබඳ සුපරීක්ෂණ වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම
පර්යේෂණ	<ul style="list-style-type: none"> * හිරිගල් සහ කඩොලාන පිළිබඳ පර්යේෂණයන්ට සහාය වීම.
සම්බන්ධීකරණය	<ul style="list-style-type: none"> * ජාතික මට්ටමින් : වෙරළ සංරක්ෂණ උපදේශක සභාව * ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් : වෙරළ සංරක්ෂණ සම්බන්ධීකරණ කමිටු, මෙහෙයුම් කමිටු සහ ප්‍රජා සම්බන්ධීකරණ කමිටු.

3.3.2 ආයතනික යාන්ත්‍රණය සහ ප්‍රධාන ක්‍රියාකාරී පියවර

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සහ කළමනාකරණය පිළිබඳ වගකීම් දරණ අමාත්‍යාංශ, දෙපාර්තමේන්තු සහ වෙනත් ආයතන ගණනාවක් ඇත. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, ධීවර සහ ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය, ස්වභාවික සම්පත් සහ පරිසර අමාත්‍යාංශය, වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, ජාතික ජලජ සම්පත් පර්යේෂණ සහ සංවර්ධන නියෝජිතායතනය, මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය සහ නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය වැනි එක් එක් ආයතන වලට විවිධ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සහ කළමනාකරණය කිරීමේ සුවිශේෂ භූමිකා ඇත. වාරිමාර්ග දෙපාර්තමේන්තුව සහ කෘෂිකර්ම දෙපාර්තමේන්තුවේ ක්‍රියාකාරකම් නිසාද වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන් කෙරෙහි බලපෑමක් ඇති කරන අතර, අදාළ පළාත් සභා, ප්‍රාදේශීය සභා සහ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාලයන්ගේ කටයුතු ද වෙරළ පරිසර පද්ධතීන් කෙරෙහි තවදුරටත් බලපායි.

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සඳහා ප්‍රධාන ක්‍රියාකාරී පියවර

කොරල්පර :

- * කොරල්පර වලින් සමන්විත සමුද්‍රීය ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ දෙකක් ස්ථාපිත කිරීම : හික්කඩුව ස්වභාවික රක්ෂිතයක් වශයෙන් 1979 දී ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද අතර එය 1998 දී සමුද්‍ර අභයභූමියක තත්ත්වයට උසස් කරන ලදී. බාර් පරය ආශ්‍රිත සමුද්‍ර අභයභූමිය 1992 දී ප්‍රකාශයට පමුණුවන ලදී. මෙම ස්ථාන දෙකම වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් කළමනාකරනය කරනු ලබන අතර 2002 සිට 2005 කාලය තුළදී වෙරළ සම්පත් කළමනාකරන ව්‍යාපෘතිය යටතේ විශේෂිත කළමනාකරන ප්‍රදේශ වශයෙන් තෝරා ගෙන ඇත. 1996 දී හික්කඩුව සමුද්‍රීය අභයභූමිය සඳහා කළමනාකරණ සැලැස්මක් සකස් කරන ලද අතර ඇතැම් ක්‍රියාකාරකම් දැනටමත් ක්‍රියාත්මක කොට ඇත. (වැඩි විස්තර සඳහා 6 වන පරිච්ඡේදය බලන්න.)
- * 1985 දී නාරා ආයතනය මගින් කොරල්පර පිළිබඳ පර්යේෂණ වැඩසටහනක් ස්ථාපිත කරන ලදී.
- * 1982 දී නාරා ආයතනය මගින් සහ සමුද්‍ර උද්‍යාන සහ අභයභූමි සඳහා වූ අන්තර් අමාත්‍යාංශ කමිටුවක් ස්ථාපිත කරනු ලබන අතර, එමගින් සමුද්‍ර උද්‍යාන සහ අභයභූමි ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කිරීම සඳහා වූ ස්ථාන 20 කට වැඩි සංඛ්‍යාවක් හඳුනා ගන්නා ලදී. එසේ වුවත් මේවා මේ වනතෙක් ක්‍රියාත්මක වී නොමැත. එල්නිනෝ වැනි ස්වභාවික හේතු නිසාද මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් නිසාද, මේවායින් වැඩි කොටසක් භායනයට පත් වී ඇත..
- * මහා රාවනා කොටුව, කුඩා රාවණ කොටුව ආශ්‍රිත කොරල් පර, 2001 වසරේදී ධීවර කළමනාකරණ ප්‍රදේශයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කිරීම, බුත්තුව හා කුඹුක්කන් මය අතර ඇති මෙම ප්‍රදේශය රක්ෂිතය වශයෙන් ප්‍රකාශයට පත් කරන ලද්දේ එහි ඇති නොකැළඹුන ගල්පර, විශේෂයෙන් ම පෞරාණික මුහුදු බත් වූ නැව් තිබීමෙන් ලබන පුරා විද්‍යාත්මක අගයන් නිසාය.
- * 2001 වසරේ ජනවාරි මස මඩිහ-පොල්හේන කොරල්පර පරිසර පද්ධතිය ධීවර කළමනාකරණ ප්‍රදේශයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත් කිරීම.
- * එක්සත් රාජධානියේ සමුද්‍ර සංරක්ෂණ සංගමයේ සහයෝගය මත කොරල් පර ආශ්‍රිත මසුන් සහ අපෘෂ්ඨ වංශිකයන් හා ශ්‍රී ලංකාවේ සමුද්‍රීය විසිතුරු මසුන් පිළිබඳ නාරා ආයතනය විසින් කරන ලද ව්‍යාපෘතිය මගින් මෙම සම්පත් උපයෝගී කර ගන්නා ප්‍රජාවගේ සමාජ ආර්ථික තත්ත්වයන් පිළිබඳ සමීක්ෂණයක් කරන ලදී. ශ්‍රී ලංකාවේ ආරක්ෂිත සමුද්‍රීය විශේෂයන් පිළිබඳව අත් පොතක් ප්‍රකාශයට පමුණුවන ලද අතර, විසිතුරු මත්ස්‍ය කර්මාන්තයේ යෙදෙන්නන් සඳහා වැඩ මුළු දෙකක් ද පවත්වන ලදී.
- * ජී. සී. ආර්. එම්. එන්. හෙවත් කොරල්පර සුපරීක්ෂණය පිළිබඳ ගෝලීය ජාලය සහ නාරා ආයතනය එක්ව කොරල්පර සඳහා වූ මහා දත්ත සමුදායක් සකස් කොට සංයුක්ත තැටි වශයෙන් ඉදිරිපත් කර ඇත. නාරා ආයතනයේ වෙබ් අඩවියට ද මෙය ඇතුළත් කොට ඇත.

- * රජයේ ඉදිකිරීම් කටයුතු සඳහා හිරිගල් වලින් නිෂ්පාදනය කරන ලද හුණු භාවිතය රජයේ සියළු ආයතන විසින් භාවිතා කිරීම තහනම් කරමින් අමාත්‍ය මණ්ඩලය මගින් විධානයක් පැනවීම.
- * ආරුගම් බොක්ක, කල්කුඩා සිට පාසිකුඩා, පයිරෙට්ස් කොට්ටේ, පොල්හේන වැලිගම බොක්ක, නිලාවේලි සහ පරේවි දූපත, සිලාවතුර, ත්‍රිකුණාමල බොක්ක, බාර් පරය සහ උණුවටුන බොක්ක යන ප්‍රදේශයන්හි කොරල්පර ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා ප්‍රමුඛතාවය දී ඇත. (පරිච්ඡේද 6 බලන්න.)
- * 1996 අංක 2 දරන ධීවර හා ජලජ සම්පත් පනත සහ 1993 ශාක සහ සත්ත්ව හා කුරුල්ලා සංරක්ෂණ පනත (සංශෝධිත) යටතේ ඇතැම් මුහුදු මත්ස්‍ය විශේෂයන් අපනයනය සීමා කිරීම සහ ආරක්ෂා කිරීම සඳහා ප්‍රකාශයට පමුණුවන ලදී.

මෝය සහ කළුපු

- * ධීවර කටයුතු පාලනය සහ කළමනාකරණය සඳහා කළුපු සහ මෝය ආශ්‍රිත ධීවර කළමනාකරන ප්‍රදේශ කිහිපයක් ප්‍රකාශයට පත් කොට ඇත. මේවාට අදාළව ස්ථාන දෙකක කළමනාකරණ කටයුතු, අදාළ ප්‍රදේශවල ප්‍රජාව විසින් ධීවර කම්බු ස්ථාපනය කිරීම මස්සේ ආරම්භකොට ඇත. (උදා. මීගමුව සහ රැකව)
- * අපනයනයන්ගෙන් කොස්සා මත්ස්‍ය විශේෂය ආරක්ෂා කිරීම සඳහා 1996 අංක 2 දරන ධීවර සහජලජ සම්පත් පනත යටතේ (රෙගුලාසි) නියෝග 1998 දී හඳුන්වා දෙන ලදී
- * මෝය සහ කළුපු ආරක්ෂා කිරීම සඳහා රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන මගින් ආරක්ෂණ සහ සංරක්ෂණ කටයුතු දියත් කිරීම
- * කළුපු සහ මෝය ප්‍රදේශ රාශියක් ආවරණය වන පරිදි තෙත් බිම් වාර්තා පෙළක් සම්පාදනය කිරීම උදා. කොග්ගල, මාදුගහ, පුත්තලම, ලුනා - කළමැටිය, පලටුපාන, බුන්දල, කරගම්ලේවාය, මීගමුව - මුතුරාජවෙල, මුත්තලම කළුපුව, බෙන්තොට, හලාවත යනාදී ස්ථාන පිළිබඳව

කඩොලාන

වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් කළු වා මෝදර, ඔල්ලැව, මීගම, ඉත්තාපාන, ගලතර, බේරුකුඩුව, හික්කඩුව, මාදුගහ, මාගාල්ල, රැකව සහ කහඳ මෝදර කොළඹට දකුණින් පිහිටි කඩොලාන පද්ධති 10 ක් ද සහ කොළඹට වයඹ දෙසින් වනාන්තරිල්ල, සෙගුවන්තිවි, එන්නාල්, කල්පිටිය I, කල්පිටිය II, මුත්තලම, මැරවල, පම්බල, තලවිල, මුත්තකකර කළමනාකරණ සැලැස්මක් යටතේ කළමනාකරණය සහ සංරක්ෂණය කරනු ලැබේ.

බාධක වෙරළ, වැලි වැටි සහ වැලි තුඩුව

- * බහුවිධ ආයෝජනයන් සඳහා වැලි වැටි භාවිතා කිරීමට, වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් වැලි ආශ්‍රිතව කස ගස් සිටුවීමේ වැඩ සටහනක් ආරම්භ කිරීම.
- * පාරිසරික වශයෙන් සංවේදී ප්‍රදේශ සැලකිල්ලට ගනිමින් දිස්ත්‍රික් මට්ටමේ ව්‍යාපෘති කළාපීකරන සැලැස්මක් හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කය සඳහා සකස් කරන ලදී. මෙම ව්‍යාපෘතිය යටතේ හම්බන්තොට පිහිටි වැලි මැටි කළමනාකරණය සහ දැනුවත්භාවය සඳහා වූ වැඩ සටහනක් ද ඇතුළත් කොට ඇත.
- * 1998 ජූලි මාසයේ දී මීගමුව කළුපු කළමනාකරණ ප්‍රදේශයක් ලෙසින් ප්‍රකාශයට පත් කරන ලදුව, 1999 පෙබරවාරි මාසයේ දී රැකව කළුපුව ද 2001 ජූලි මස බොල්ගොඩ වැවද, 2001 ජනවාරි මාසයේ දී මඩකලපුවේ කළුපුව ධීවර කළමනාකරණ ප්‍රදේශ වශයෙන් ද ප්‍රකාශයට පත් කරන ලදී.

වෙරළ කළාපය තුළ ක්‍රියාත්මක වන සංවර්ධනය පෙරටු කොටගත් අනෙකුත් විශේෂිත ආයතනයන් අතර ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය, සංචාරක කටයුතු

සංවර්ධනය කිරීම සඳහා මහා සැලැස්මක් පිළියෙල කොට ඇති අතර, එහි පරිසර දූෂණය පාලනය කිරීමට සංවර්ධකයින් විසින් පිළිපදිය යුතු මාර්ගෝපදේශ ඊට ඇතුළත් කොට ඇත. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සහ ඒවායේ සංරක්ෂණය සහ කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් වගකීමක් දරන බොහෝ ආයතන ගණනාවක් ඇති බව සලකන විට වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන්ගේ ඵලදායී කළමනාකරණයක් අත්කර ගැනීමට නම් එම කටයුතු වඩාත් කාර්යක්ෂම ලෙස සම්බන්ධීකරණය කිරීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් තිබීම අවශ්‍ය බව පෙනී යයි.

1996 අංක 2 දරන ධීවර සහ ජලජ සම්පත් පනත සහ 1937 අංක 2 දරන ශාක සහ සත්ත්ව ආරක්ෂණ ආඥා පනත සහ විශේෂයෙන් පසු කාලීන සංශෝධනයන් වූ 1993 අංක 49 දරන පනත ඇතුළු සමුද්‍රීය විශේෂ අපනයනය සීමා කරනු ලබන පනත් කිහිපයක් ද වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන් ගේ සම්පත් ආරක්ෂාව සඳහා වැදගත් වේ.

3.3.3 කළමනාකරණ ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳ අනාගත නැඹුරුව

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන් පිළිබඳ තත්ත්ව වාර්තාවන් පිළියෙල කිරීම නියුණු අවධානයකින් කළ යුතුය. ඒවා සකස් කිරීම පදනම් විය යුත්තේ පරිසර පද්ධති වල විශාලත්වය නිර්ණය කිරීම, සම්පත් භාවිතය පිළිබඳ ඉසුළුම් ධාරිතාව, මුහුණ දිය යුතු තර්ජන, අනාගත නැඟියාවන් සහ සම්පත් වල තිරසාර අස්ථාව්‍ර මට්ටම් යනාදී පර්යේෂණයන් මගිනි. අනතුරුව එම තොරතුරු සැලසුම්කරණය, සංවර්ධන හෝ අනෙකුත් ක්‍රියාකාරකම් වලට අදාළ ආංශික සංවිධාන සහ පෞද්ගලික ආයතන වෙත බෙදාහැරී යුතුය. මේ පිළිබඳ උනන්දුවක් දක්වන පොදු සහ පෞද්ගලික ආයතන සහ පර්යේෂකයින්ට භාවිතා කළ හැකි වෙරළබඩ පාරිසරික පද්ධති පිළිබඳ විස්තීර්ණ වූ දත්ත පදනමක් පැවතීම සහ ඒ සමග එවැනි තොරතුරු නිරන්තරව යාවත් කාලීන කිරීම, ප්‍රධාන අවශ්‍යතාවයකි. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති කළමනාකරණයේ සාර්ථක අසාර්ථක බව සුපරීක්ෂණය සහ ඇගයීමේ වැඩසටහන් පිළියෙල කිරීමටද වැදගත් අවශ්‍යතාවයක් වෙයි.

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති කළමනාකරණය සඳහා මීට පෙර අනුගමනය කරන ලද ඒකාබද්ධ ප්‍රවේශයන් පිළිබඳ අත්දැකීම් අනුව සලකා බැලීමේ දී විවිධ වෙරළබඩ සම්පත් පිළිබඳ බල අධිකාරියක් සහ ආයතනයන් අතර සම්ප සම්බන්ධීකරනයක අවශ්‍යතාව පැහැදිලි වේ. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සහ ඵලදායී කළමනාකරණය සඳහා වූ යථාර්ථවාදී අනාගත ක්‍රමෝපායන් සකස් කිරීමේදී අතීතයේ දී මුහුණදුන් දුෂ්කරතා

ගැන ප්‍රමාණවත් අවධානයක් යොමු කළ යුතුය. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති හා සම්බන්ධව වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් මීට පෙර යොදා ගත් කළමනාකරණ පිළියම්, නියෝගාත්මක පියවර මත බොහෝදුරට එල්ල ගෙන ඇති ආයතන අතර පැවතින. ආයතන අතර සම්බන්ධීකරණය සහ ප්‍රජා සහභාගීත්වය මෙතෙක් දුර්වලව පැවති බව පිළිගෙන ඇති නිසා ඒවා ශක්තිමත් කිරීමට ප්‍රමුඛත්වයන් දිය යුතුව ඇත. විවිධ පරිසර පද්ධතීන් හා සම්බන්ධව දැකිය හැකි භාවිත ගැටළු විසඳීම සඳහා ප්‍රජා සහභාගීත්වය ඉතා වැදගත් වන අතර, විශේෂිත වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සහ ඒවා සම්බන්ධව විවිධ ගැටළු පිළිබඳව කටයුතු කිරීමේදී හැකි සෑම අවස්ථාවන්හිදීම ප්‍රජා සහභාගීත්වය ප්‍රවර්ධනය සඳහා විශේෂිත කලාප කළමනාකරණය යොදා ගත යුතුය.

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති හා සම්බන්ධ නීතිය බලාත්මක කිරීමේ දී සහ පරිසර අමාත්‍යාංශය විසින් පිළියෙල කොට ඇති ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණ ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම වැනි වෙනත් කළමනාකරණ සැලසුම් වල නිර්දේශයන් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ දී ඒකාබද්ධ ප්‍රවේශයක් යොදා ගැනීම අවශ්‍ය වෙයි. වෙරළබඩ සම්පත් පිළිබඳ සියලුම සැලසුම් සකස් කිරීමේ දී ප්‍රමාණවත් ආයතනික සම්බන්ධීකරණයක් හා සහයෝගීත්වයක් ද තිබිය යුතුය. ඒකාබද්ධ වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති කළමනාකරණයේදී ජල පෝෂක ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සමග සම්පතම සම්බන්ධතාවයක් අවශ්‍ය වීම ඊට උදාහරණයකි. මේ නිසා කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ දී තම විෂයය පථයට අයත් සියලු ආයතන ඒ හා

සම්බන්ධ විය යුතුය. එලෙසම වෙරළබඩ දූෂණය පිළිබඳ ගැටළු වලට පිළියම් සෙවීමේ දී විවිධ සංවර්ධන කටයුතු සුදුසු ක්‍රියා පටිපාටීන් යටතේ පාලනය කිරීම ද වැදගත් වෙයි. පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සඳහා ප්‍රජාව දැනුවත් කිරීම ද වඩාත් ඵලදායී මෙවලමක් වන බැවින් අනාගත කළමනාකරණ කටයුතු වලදී මෙයට ප්‍රමාණවත් අවධානයක් යොමු කළ යුතුය.

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සඳහා වූ අනාගත ප්‍රවේශයන්, භූගෝලීය වශයෙන් විශේෂිත විය යුතු අතර, මානව ක්‍රියාකාරකම් සහ ස්වභාවික පද්ධතීන්ගේ වෙනස්වීම් අතර පවත්නා සහ සම්බන්ධතාව පැහැදිලි කර ගැනීම මත පදනම් විය යුතුය.

වෙරළබඩ පාරිසරික පද්ධති තිරසාර ලෙස කළමනාකරණය කිරීමත්, අනාගතයේ දී කළමනාකරණයේ සමස්ථ අරමුණ විය යුත්තේ ඒවායේ ස්වභාවික ගති ලක්ෂණ සංරක්ෂණය කිරීම සහ වැඩි දියුණු කිරීමය. මෙම අරමුණ ලගාකර ගැනීමේදී එක් එක් පද්ධතිය හා සම්බන්ධ ගැටළු වෙන් වෙන් වශයෙන් ගෙන ඒවායේ නිශ්චිත ගති ලක්ෂණ සහ අවශ්‍යතාවයන් සැලකිල්ලට ගැනීම අවශ්‍ය වේ. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සඳහා වූ සියළු ප්‍රතිපත්ති සහ ක්‍රියාකාරකම්, ජාතික භෞතික සංවර්ධන සැලසුම්, ජාතික පාරිසරික ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම සහ ජාතික ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණ ක්‍රියාකාරී සැලැස්මට අනුකූල වන බවට වග බලාගත යුතුය. ඇතැම් වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන් ඉතා දැඩි තර්ජනයන්ට මුහුණ පා ඇති නිසා, වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති කළමනාකරණය ක්‍රියාත්මක කිරීම ප්‍රමුඛතා මත සිදු කිරීම වැදගත් වේ. කළමනාකරණ ක්‍රියාකාරකම් සඳහා වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන් ප්‍රමුඛතාව මත පෙළ ගැස්වීම සඳහා උත්සාහයක් මෙම සැලැස්ම මගින්ගෙන නොමැති වුවත්, එය වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කරන අවස්ථාවේ දී සැලකිල්ලට භාජනය කළ යුතු වැදගත් ක්ෂේත්‍රයකි.

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය සඳහා අනාගත අවශ්‍යතාවන් හඳුනා ගැනීමට, අතීතයේ ක්‍රියාත්මක කරන ලද ක්‍රියාකාරකම් වල පැවති අඩු ලුහුඬු කම් මෙන්ම වර්තමාන කළමනාකරණ අවශ්‍යතාවන් විශ්ලේෂණය කිරීමෙන් අනතුරුව ක්‍රියාකාරකම් ද මේ පරිච්ඡේදයෙන් හඳුනා ගෙන ඇත. එක් එක් පද්ධතිය පිළිබඳ විශේෂිත සංරක්ෂණ ගැටළු හඳුනා ගෙන ඇති අතර එම තත්ත්වයන් සමනය කිරීම සඳහා ඒවායේ වර්තමාන තත්ත්වය සහසම්බන්ධ භාවිතයන්ට අනුව අවශ්‍ය ප්‍රතිපත්ති, ක්‍රමෝපායන් සහ ක්‍රියාකාරකම් හඳුනාගෙන ඇත.

3.4 කළමනාකරණ අරමුණු, ප්‍රතිපත්ති සහ ක්‍රියාකාරකම්

අරමුණ : 1

ජෛව විවිධත්වය ඉහළ නංවාලීම, ජෛවීය සම්පත් තිරසාර භාවිතයට ඉඩ ප්‍රස්ථා සැලසීම, ආර්ථික කටයුතු තිරසාර කිරීම සහ වෙරළ බාදනයට එරෙහි වූ බාධකයන් වැළැක්වීම සඳහා කොරල්පර සංරක්ෂණය කරනු ලැබේ.

ප්‍රතිපත්තිය : 1.1

වෙරළ කළාපය තුළ සහ ඉන් පිටත සිදුවන සංවර්ධන කටයුතු හේතුකොට කොරල්පර භායනය වීම සහ ක්ෂය වීම අවම කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 1.1.1

සංවර්ධන කටයුතු නිසා සිදුවන කොරල්පර භායනය සහ විනාශය අවම කිරීම/ මූලිකව දැමීම සඳහා සුදුසු නීති සහ රෙගුලාසි සකස් කිරීම, හඳුන්වා දීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. කොරල්පර පද්ධතීන් භායනය වලක්වාලීම සඳහා පවත්නා නීති/රෙගුලාසි බලාත්මක කිරීම (පරිච්ඡේද 2 හි වෙරළ බාදන කළමනාකරණය පිළිබඳ නිර්දේශයන් බලන්න.)
2. මුහුදු හිරිගල් කැනීමට එරෙහිව පවත්නා නීති වඩාත් කාර්යක්ෂම ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම.
3. ගොඩනර හිරිගල් කැනීම, පාලනය කිරීමට අදාළ බලධාරීන්ට සහාය වීම.
4. කොරල් මත පදනම් වූ හුණු භාවිතකරුවන්, කොරල් කැනීමේ නියුක්ත වුවත්, විසිතුරු මසුන් එක්රැස් කරන්නන්, ධීවරයින්, සංචාරක මග පෙන්වන්නන් සහ විදුරු පතුල් සහිත බෝට්ටු ක්‍රියාකරුවන්ගෙන් වැනි හඳුනාගත් ඉලක්ක කණ්ඩායම් සඳහා කොරල්පර වලට සිදුවන හානි වැළැක්වීමට අදාළ නීති සහ රෙගුලාසි පිළිබඳව දැනුවත් කිරීම සඳහා සන්නිවේදක වැඩ සටහන් දියත් කිරීම..

ක්‍රමෝපාය : 1.1.2

කෘෂි කර්මාන්තය සහ ඉදි කිරීම් ක්ෂේත්‍රය සඳහා අවශ්‍ය වන හුණු වෙනුවට භාවිතා කළ හැකි වි කල්ප ද්‍රව්‍ය භාවිතය ප්‍රවර්ධනය කිරීම

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. හිරිගල් මත පදනම් වූ හුණු සඳහා වන විකල්ප ආදේශ පිළිබඳ ව ප්‍රමාණවත් ප්‍රචාරණයක් ලබා දීම (වෙරළ බාදන කළමනාකරණය පිළිබඳ වූ පරිච්ඡේද 2 හි සඳහන් නිර්දේශයන්ද බලන්න)
2. විවිධ භාවිත කණ්ඩායම් අතර හිරිගල් මත පදනම් වූ හුණු සඳහා වන ආදේශක ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා වෙළඳපොළ ආශ්‍රිත පෙළඹ වීම් භාවිතා කිරීම.
3. රජයේ ඉදි කිරීම් වැඩ සඳහා හිරිගල් මත පදනම් වූ හුණු භාවිතය සීමා කිරීම සඳහා වූ ප්‍රතිපත්තිය දැඩි ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ක්‍රමෝපාය : 1.1.3

හිරිගල්පර වලට හානි පමුණුවන හෝ විනාශකාරී ක්‍රියාකාරකම් හි නිරතවුවත් සඳහා ප්‍රජා සහභාගීත්වය සහ දැනුවත් භාවය වැඩි කිරීම ඔස්සේ විකල්ප ජීවන මාර්ගයන් සහ/හෝ පහසුකම් ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. මුහුදු හිරිගල් කර්මාන්තයේ නියුතු වූවන්ට විකල්ප ජීවනෝපායන් සැපයීම සඳහා ක්‍රියාකාරී වැඩසටහනක් ආරම්භ කිරීම.
2. කොරල්පර ආශ්‍රිත ප්‍රදේශයන්හි පොල් ලෙලි පල් කිරීම සඳහා විකල්ප ක්‍රියාවලීන් සහිත වූ ශිල්ප ක්‍රම හඳුන්වා දීම.
3. කොරල්පර වලට හානිදායක වූ අහිතකර ධීවර ක්‍රියාකාරකම් වැළැක්වීම සඳහා ධීවර සහ ජලජීවී වගාව පිළිබඳ (පරිච්ඡේද 5) පරිච්ඡේදයේ සඳහන් යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
4. හැකි සෑම ස්ථානයන්හිම කොරල්පර ආශ්‍රිත ප්‍රදේශයන්ගෙන් පිටත නැංගුම් පොලවල් ස්ථානගත කිරීම සහ අදාළ ක්‍රියාකාරකම් සඳහා සහාය වීම.

ක්‍රමෝපාය : 1.1.4

රොන්මඩ සහ අපද්‍රව්‍ය(දූෂක) මගින් කොරල්පර වලට සිදුවන අහිතකර බලපෑම් වළකාලීම/අවම කිරීම සඳහා අන්තර් ආයතන සහයෝගීතාව ඔස්සේ සහාය වීම සහ අදාළ ක්‍රියාකාරකම් ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. කොරල්පර වලට වන්නා වූ අහිතකර බලපෑම් පිළිබඳව විශේෂ අවධානයක් යොමු කරමින් වෙරළබඩ ජල දූෂණය අවම කිරීම සඳහා අනෙකුත් ආයතන මගින් සිදු කරනු ලබන කටයුතු ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
2. සමුද්‍ර දූෂණයේ බලපෑම සහ එමගින් කොරල්පර වලට වන හානිය අවම කිරීම සඳහා අන්තර් ආයතනික සහයෝගිතාව ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
3. වෙරළ තීරයක් පවිත්‍ර කිරීමේ ප්‍රජා වැඩ සටහන් දිරිමත් කිරීම සහ වෙරළ බඩ ජලදූෂණය අඩු කිරීම සඳහා දැනුවත් කිරීමේ ප්‍රචාරණයන් සහ සන්නිවේදන ක්‍රියාකාරකම් පැවැත්වීම.
4. වෙරළබඩ දූෂණය ඇති කරන්නාවූ සියලු සංචරිත කටයුතු වලදී මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය මගින් සපයා ඇති මාර්ගෝපදේශ දැඩි ලෙස පිළිපැදීම සහතික කිරීම.
5. කොරල්පර ආශ්‍රිත ප්‍රදේශයන්හි ජලයේ ගුණාත්මක බව පිළිබඳව නියැදි මැන ගැනීමේ ආශ්‍රයෙන් වැඩ සටහනක් විධිමත්ව අදාල ආයතන වල සහයෝගිතාවයෙන් සිදු කිරීම (පරිච්ඡේද 4 බලන්න.)

ප්‍රතිපත්තිය : 1.2

තිරසාර ධීවර කළමනාකරණ ක්‍රම අනුගමනය කිරීම තුළින් කොරල්පර ආශ්‍රිත ජෛව විවිධත්වය සංරක්ෂණය කිරීම සහ වැඩි දියුණු කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපායන් : 1.2.1

විසිතුරු මසුන්, පොකිරිස්සන්, බෙල්ලන්, මුහුදු කුඩුල්ලන් වැනි කොරල් පර ආශ්‍රිත ජීවීන් ප්‍රමාණය ඉක්මවා නෙලා ගැනීම පාලනය සඳහා, යෝග්‍ය කළමනාකරණ විධි විධාන තුළින් අවම කිරීම/වළක්වා කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. කොරල්පර ආශ්‍රිත ධීවර කටයුතු හා සම්බන්ධව ධීවර සහ ජලජීවී වගාව පිළිබඳ පරිච්ඡේදයේ යෝජනා කොට ඇති ක්‍රියාකාරකම් (පරිච්ඡේද 5) ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ක්‍රමෝපාය : 1.2.2

කොරල්පරයන්හි ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණය සඳහා අදාල වන්නාවූ ක්‍රියාකාරකම් අනෙකුත් අන්තර් ආංශික සැලසුම් සහ වැඩ සටහන් සමග ඒකාබද්ධ කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. කොරල්පර ආශ්‍රිත ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණයට අදාල වන ලෙස ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණ ක්‍රියාකාරී සැලැස්මේ යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් ක්‍රියාත්මක කිරීමට සහාය දැක්වීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 1.3

කොරල්පර සංරක්ෂණය සහ ප්‍රතිස්ථාපනය සඳහා අදාල වන්නාවූ විද්‍යාත්මක පර්යේෂණයන් ප්‍රවර්ධනය කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 1.3.1

සහභාගීත්ව පර්යේෂණයන් සහිතව කොරල්පර පද්ධතීන් සහ ඒවායේ සම්පත් පිළිබඳ සම්බන්ධ කිරීමේ සහ කොරල් පර ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම සහ ඵලදායී ලෙස තොරතුරු බෙදා හදා ගැනීම/සන්නිවේදනය කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. කොරල්පර ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීමට අදාල ප්‍රමුඛ ස්ථාන පිළිබඳව සහ කොරල්පර ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීම සඳහා වූ තාක්ෂණය සහ ක්‍රමවේදයන් පිළිබඳව තොරතුරු හඳුනා ගැනීම සහ බෙදා හැරීම.
2. විශාල වශයෙන් කොරල්පර වලට හානි පමුණුවා ඇති ප්‍රදේශයන්හි ප්‍රජා සහභාගීත්වයෙන් නැවත කොරල්පර වගා කිරීම සඳහා වැඩ සටහන් දේශීය හා විදේශීය ආධාර ආයතන සහ පර්යේෂණ ආයතන/විශ්ව විද්‍යාල සමග සහයෝගයෙන් ආරම්භ කිරීම.
3. ජීවන තත්ත්වයේ ගුණාත්මක බව උසස් කිරීමට ඉවහල් වන්නාවූ කොරල්පර ජීවීන් (උදා-මාෂධීය වටිනාකමක් සහිත ජීවීන්) පිළිබඳ සහයෝගාත්මක පර්යේෂණයන් ප්‍රවර්ධනය සඳහා වූ ක්‍රමවේදයක් ආරම්භ කිරීම.
4. පසැහිල්ලන්(තාරකා මසුන්) මුලින් උසුටා ගැනීමේ වැඩ සටහනක් දියත් කිරීම.
5. උණවටුන ප්‍රදේශයේ කොරල්පර කෙරෙහි ඇස්කිඩියාවන්ගේ (Ascidians) බලපෑම අධ්‍යයනය කිරීම සහ අවම කිරීම සඳහා සුදුසු පිළිවෙත් හඳුනාගැනීම.
6. කොරල්පර කළමනාකරණය පිළිබඳ ගෝලීය ජාලය (GCRMN) සහ නාරා ආයතනය මගින් සකස් කරන ලද දත්ත සමුදාය විධිමත්ව යාවත්කාලීන කිරීම, කොරල්පර පිළිබඳ අන්තර් ආයතන දත්ත සමුදාය (Meta Data Base) ස්ථාපිත කිරීම, සහ මෙම තොරතුරු බෙදා හැරීම සඳහා උචිත විධි විධාන ඇති කිරීම.
7. කොරල්පර නෙලා ගැනීම සහ අනෙකුත් හානිකර කළමනාකරණය කිරීම සඳහා කොරල්පර පිළිබඳ සමාජ ආර්ථික දත්ත එක් රැස් කිරීම වැඩි දියුණු කිරීම.

ප්‍රතිපත්තිය : 1.4

කොරල්පර හා සම්බන්ධිත සංචාරක කර්මාන්තය, සම්පත් කෙරෙහි හානිදායක නොවන බව තහවුරු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය පිළිවෙත් යොදනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය : 1.4.1

කොරල්පර වලට හානිදායක නොවන සහ පරිසර හිතකාමී සංචාරක කර්මාන්තය සහභාගීත්ව ක්‍රියාමාර්ග තුළින් ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. සුදුසු ප්‍රදේශයන්හි ප්‍රජා සහභාගීත්වය සහිතව පාරිසරික සංචාරක කර්මාන්තය ස්ථාපිත කිරීම සඳහා පොද්ගලික අංශයේ සහභාගීත්වය ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
2. කොරල්පර වලට හානිදායක වන සංචාරක භාවිතයන් හඳුනා ගැනීම සඳහා අදාල පරිශ්වකරුවන් සමග සහයෝගයෙන් කටයුතු කිරීම සහ අවම කිරීමේ පිළිවෙත් ආරම්භ කිරීම.
3. සම්පත් සංරක්ෂණය සහ විනෝදාස්වාදය වැඩි කිරීම සඳහා කොරල්පර නැරඹිය හැකි ප්‍රදේශයන්හි හෝටල් ආශ්‍රිතව, දැනුම ලබාදීමේ පහසුකම් ස්ථාපිත කිරීම සඳහා ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය/හෝටල් සමග සහයෝගිතාව වැඩ සටහන් ඇරඹීම.
4. ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය, හෝටල්, සංචාරක නියෝජිතයින්, රේගුව, ගුවන් කොටුවල අධිකාරීන් සමග සහභාගීත්ව වැඩ සටහන් ඔස්සේ කොරල් පර සහ ආශ්‍රිත ජීවීන්ගේ සංරක්ෂණය පිළිබඳව සංචාරකයින් අතර දැනුවත් බව ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
5. අපනයනය තහනම් කරන ලද කොරල් ආශ්‍රිත ජීවීන් හඳුනා ගැනීමට උපකාරී වීම සඳහා අදාල රාජ්‍ය නිලධාරීන්ට පරිශීලන ද්‍රව්‍ය සහ පුහුණු කිරීමේ වැඩ සටහන් සම්බන්ධීකරණය සහ සහාය වීම.

අරමුණු : 2

පාරිසරික කාර්යයන් පවත්වාගෙන යෑමටත්, අදාල සමාජ හා ආර්ථික කටයුතු ප්‍රවර්ධනය කිරීමත් සඳහා මෝය හා කළු ප්‍රාදේශීය සංරක්ෂණය කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 21 :

වෙරළ කලාපය තුළ මෙන්ම එයින් සිදු කෙරෙන සංවර්ධන කටයුතු නිසා මෝය හා කළුපිටුව සිදුවන හායනය අවම කරනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 21.1 :

දැනට පවත්නා රෙගුලාසි හා මාර්ගෝපදේශ වලට අනුකූලතාව ලබා ගැනීමෙන් හා සුපරීක්ෂණය මගින් පිරිපහදු නොකළ කාර්මික අපද්‍රව්‍ය හා පල්දෝරු, මෝය වලට හා කළුපිටුවට බැහැර කිරීම අවම කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. ඉස්සන් ගොවිපල වලින් බැහැර කෙරෙන අපද්‍රව්‍ය ඇතුළු කාර්මික අපද්‍රව්‍ය සහ කැලි කසල මෝය හා කළුපිටුව වෙත අපවහනය කිරීමේ බලපෑම් තක්සේරු කිරීම සඳහා කලින් කල නියැදි පදනම් කරගත් ජලයේ ගුණාත්මකභාවය සුපරීක්ෂණය
2. මෝය සහ කළුපිටුව වෙත කැලි කසල සෘජුව බැහැර කිරීම සහ කර්මාන්තවලින් ඇතිවන අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා පළාත් පාලන හා වෙනත් ආයතනවල සහයෝගිත්වයෙන් වැඩ සටහන් ආරම්භ කිරීම හෝ දැනට ක්‍රියාත්මක වන වැඩසටහන් සඳහා අවශ්‍ය සහය ලබා දීම.
3. වෙරළ කලාපය තුළ ඇති සියළුම කර්මාන්ත මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ පරිසර බලපෑම් ක්‍රියා පටිපාටි හා පාරිසරික ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලත්වය දක්වන බව තහවුරු කිරීමට අවශ්‍ය සුපරීක්ෂණ වැඩ පිළිවෙලක් සකස් කිරීම.
4. 4 වන පරිච්ඡේදයේ අඩංගු අදාළ නිර්දේශ ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 21.2 :

ජලය හැරවීම හා වාරි මාර්ග ක්‍රම මගින් මෝය හා කළුපිටුව පරිසරය කෙරෙහි ඇති කරන බලපෑම් සහයෝගිතා වැඩ සටහන් තුළින් අවම කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. වාරිමාර්ග ඇතුළු ගංගා වල ඉහත්තේ සිදු කෙරෙන සංවර්ධන කටයුතු නිසා ඇතිවන ජල දූෂණය, අවසාදනය හා ලවණතාවේ වෙනස් වීම් යනාදිය අවම කිරීම සඳහා මෝය හා කළුපිටුව කළමනාකරණය, ජලාධාර කළමනාකරණය හා සම්බන්ධ කිරීමේ යාන්ත්‍රණයක් ඇති කිරීම.
2. තෝරාගත් මෝය හා කළුපිටුව කෙරෙහි ජලය හැරවීම හා වාරිමාර්ග කටයුතු වලින් ඇතිවන අහිතකර බලපෑම් හඳුනාගෙන ඒවා අවම කිරීමට අවශ්‍ය ක්‍රියා මාර්ග හඳුනා ගැනීම.

ක්‍රමෝපාය 21.3 :

අනවසර ඉඩම් අත්පත් කර ගැනීම, ගොඩ කිරීම හා වැලිපර සාධනය හේතුවෙන් මෝය හා කළුපිටුව ක්‍රියාකාරී ප්‍රදේශ අඩු වීම අවම කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. මෝය හා කළුපිටුව පිළිබඳ අධිකාරී බලය සතු ආයතන හඳුනාගෙන මෝය සහ කළුපිටුව මුහුම් ගත කොට මායිම් නියම කිරීම.
2. අනවසර ඉඩම් අත්පත් කර ගැනීම් වැලැක්වීම පිණිස මෝය හා කළුපිටුව අතර රක්ෂිතයන් ඇති කිරීම.
3. කළුපිටුව අභිමුඛය හැකිතාක් දුරට පොදු ප්‍රවේශයක් ලෙසට පවත්වාගෙන යෑම, කළුපිටුව ඉදිරියෙන් ඇති ප්‍රදේශවල සංවර්ධන කටයුතු සඳහා සීමාවන් පැනවීමට අවශ්‍ය අවස්ථාවන්හිදී නිරස් ප්‍රවේශයන් තැබීම.

4. කළුපිටුව හා මෝයන්හි සම්පත් භාවිතා කරන්නන් සඳහා ප්‍රමාණවත් පිවිසුම් පහසුකම් සැලසීම.
5. ඉඩම් ගොඩ කිරීම හා අනවසර අත් පත් කර ගැනීම් පාලන කෙරෙන පවත්නා නීති බලාත්මක කිරීම.
6. තෝරාගත් මෝය හා කළුපිටුව කෙරෙහි වැලිපර සාධනයෙන් හා වැලි ඉවත් කිරීමේ බලපෑම් අධ්‍යයනය කොට ඒවායේ අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීමට ක්‍රියාකාරකම් හඳුනා ගැනීම.

ක්‍රමෝපාය 21.4 :

සහයෝගාත්මක ව්‍යායාමයන් තුළින් වෙරළ කලාපයේ සහ රට අභ්‍යන්තරයේ ක්‍රියාත්මක අහිතකර කෘෂි වගා ක්‍රමයන්ගෙන් ඇතිවන දූෂණය අවම කිරීමට උපකාරී වීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. මෝය හා කළුපිටුව වෙත අපද්‍රව්‍ය පිටාර ගලා යෑමෙන් සිදුවන ප්‍රතිඵල හඳුනා ගැනීමට සුපරීක්ෂණ වැඩ සටහනක් ඇරඹීම.
2. කෘෂි කර්මාන්තයේ දී අධික ලෙස පොහොර හා කෘෂි රසායන යෙදීම, පාලනය කිරීම සඳහා කෘෂිකර්ම දෙපාර්තමේන්තුව සහ වෙනත් අදාළ ආයතන හා ඒවායේ ව්‍යාප්ත නිලධාරීන්ගේ සම්බන්ධීකරණයක් සකස් කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 21.5 :

සහ ද්‍රව්‍ය අපහරණය නිසා මෝය හා කළුපිටුව වෙත එල්ලවන තර්ජනයන් අවම කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. පරිසර හා ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය විසින් පිළියෙල කොට ඇති සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායට අනුකූලව පළාත් පාලන ආයතන හා ප්‍රජාවන් සමග මෝය හා කළුපිටුව වෙත සහ අපද්‍රව්‍ය මුදා හැරීම අවම කිරීමේ වැඩ සටහනක් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
2. වෙරළ කලාපය තුළ සහ අපද්‍රව්‍ය දැමීම ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීමේ වැඩපිළිවෙලක් සැලසුම් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
3. සහ අපද්‍රව්‍ය ආර්ථික වැදගත්කමකින් යුතු ජීව වායු හෝ කොම්පෝස්ට් පොහොර වැනි ද්‍රව්‍ය වලට පරිවර්තනය කිරීම ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 22 :

මෝය හා කළුපිටුව ආර්ථික, පාරිසරික හා සමාජීය අගය. වැඩි දියුණු කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 22.1 :

ප්‍රජා සහභාගීත්වයෙන් මෝය හා කළුපිටුව නිරසාර කළමනාකරණය ප්‍රවර්ධනය කෙරෙනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. ධීවර පන්න ක්‍රම හා කටයුතු පාලනය කිරීමෙන් මෝය හා කළුපිටුව ධීවර කටයුතු නිරසාර මට්ටමකට පවත්වාගෙන යන බව සහතික කිරීම.
2. මෝය හා කළුපිටුව පාරිසරික හා විනෝදාත්මක අගයන් සංරක්ෂණය කිරීම හා වැඩි දියුණු කිරීම අරබයා සම්පත් භාවිතා කරුවන් හා වෙනත් ප්‍රධාන පාර්ශවකරුවන් සමග සඵල සන්නිවේදනයක් ඇති කිරීම.

- ප්‍රජාවන්ගේ සහභාගීත්වය ඇතිව කළයුතු හා ආශ්‍රිත පරිසර හිතකාමී සංචාරක කටයුතු සුදුසු තැන්හි ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
- සංරක්ෂණ හා ප්‍රජා සංචර්ධන කටයුතු සම්බන්ධයෙන් “දූෂණය කරන්නා වන්දි ගෙවයි” යන මූලධර්මය ක්‍රියාවට නැංවීම සඳහා අවශ්‍ය යාන්ත්‍රණයක් ඇති කිරීම.
- පරිසර හා ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය විසින් සකස් කොට ඇති ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණ සැලැස්මේ අදාළ නිර්දේශ ක්‍රියාත්මක කිරීම.

අරමුණු 3 :

පාරිසරික කාර්යයන් හා ආර්ථික හා සමාජ අගය පවත්වාගෙන යා හැකි වන පරිද්දෙන් මුහුදු තෘණ තලා සංරක්ෂණය කිරීම

ප්‍රතිපත්ති 3.1 :

අදාළ ආයතන හා සහයෝගයෙන්ද යෝජිත රෙගුලාසි මගින්ද මුහුදු තෘණ තලාවලට සිදුවන හානිය අවම කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

- මුහුදු තෘණ තලාවලට හානි පමුණුවන, හානිකර ධීවර ක්‍රම, ජල දූෂණය, වැලි ඉවත් කිරීම යනාදිය වලක්වාලීමට දැනට පවත්නා හා යෝජිත රෙගුලාසි ක්‍රියාත්මක කිරීම (5 වන පරිච්ඡේදයේ හානිකර ධීවර ක්‍රම බලන්න.)

ප්‍රතිපත්ති 3.1 :

මුහුදු තෘණ තලා වලට මෙම පරිසර පද්ධති තුළින් හෝ බැහැරින් සිදුවන හානි අවම කෙරෙනු ඇත.

ප්‍රතිපත්ති 3.2 :

ශ්‍රී ලංකාවේ මුහුදු තෘණතලා පිළිබඳ පර්යේෂණ කටයුතු ප්‍රවර්ධනය කෙරෙනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 3.2.1 :

මුහුදු තෘණ තලා කළමනාකරණය වැඩි දියුණු කිරීමට තුඩුදෙන අන්දමේ අන්තර් ආයතනික සහයෝගාත්මක පර්යේෂණ හා සුපරීක්ෂණ වැඩ සටහන් දියත් කරනු ලැබේ.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

- ශ්‍රී ලංකා මුහුදේ ඇති මුහුදු තෘණ තලා ක්‍රමාණුකූලව සිතියම්ගත කිරීමට අදාළ වන වැඩසටහන් ඇරඹීම හෝ දැනට පවත්නා වැඩ සටහන් ශක්තිමත් කිරීම.
- ජලාධාර ප්‍රදේශ වල ජල කළමනාකරණයේ අහිතකර බලපෑමත්, වැලි බාධක ඇති වීමෙන් සිදු වන හානියත් අධ්‍යයනය කිරීමට වැඩසටහන් අරඹා ඒවා පදනම්කොට ගෙන කළමනාකරණ ක්‍රම යෝජනා කිරීම.

අරමුණු 4 :

පාරිසරික වශයෙන් ඉටුවිය යුතු කාර්යයන් හා සේවා සහ ජෛව විවිධත්වය පවත්වාගෙන යෑම හා අදාළ සමාජ හා ආර්ථික කටයුතු පවත්වාගෙන යෑමට හැකි වන පරිද්දෙන් කඩොලාන පද්ධතීන් සංරක්ෂණය කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 4.1 :

නිසිසේ සැලසුම් නොකළ සංචර්ධන කටයුතු වලින් කඩොලාන පද්ධතීන්ට තවදුරටත් හානි පැමිණීම හා අවකරණය වැළැක්වීම/අවම කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 4.1.1 :

උචිත කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන් යොදා ගැනීම මගින් කඩොලාන පද්ධතීන්ට සිදුවන හානි වැළැක්වීම හෝ අවම කිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ හා රෙගුලාසි සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කරනු ලැබේ.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

- කළමනාකරණය කඩිනමින් අවශ්‍යවන සංවේදී කඩොලාන ප්‍රදේශ හඳුනාගෙන ඒවා සඳහා උචිත කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- තෝරගත් ප්‍රදේශ සඳහා, වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සකස් කොට ඇති සංරක්ෂණ කළමනාකරණ සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීමට සහාය වීම.
- භායනය වූ කඩොලාන ප්‍රදේශවල කඩොලාන නැවත වගා කිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම.
- අවසර පත්‍ර ක්‍රමය හා පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමේ ක්‍රියාවලීන් තුළින් කඩොලාන ප්‍රදේශ වල නව සංචර්ධන කටයුතු පාලනය කිරීම.
- කඩොලාන පද්ධතීන් තුළ දැනටමත් කෙරෙන හෝ අනාගතයේ දී සිදු කිරීමට අපේක්ෂිත සංචර්ධන කටයුතු වල අහිතකර බලපෑම් හඳුනාගෙන ඒවා අවම කිරීමේ ක්‍රියා මාර්ග සකස් කිරීමට උපකාරී වන සුපරීක්ෂණ යාන්ත්‍රණයක් හඳුන්වා දීම.
- නිරසාර ලෙස කඩොලාන සම්පත් නිස්සාරණය අවසර ලබා දිය හැකි ස්ථාන හඳුනාගෙන, එම භාවිතයන් සඳහා මාර්ගෝපදේශ සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 4.2 :

ආර්ථික කටයුතු හා සම්බන්ධ කඩොලාන සම්පත් නිරසාර ලෙස භාවිතය දිරිමත් කෙරේ.

ක්‍රමෝපාය 4.2.1 :

ආයතනික හා ප්‍රජා සහභාගීත්වය තුළින් ආර්ථික කටයුතු සඳහා නිරසාර කඩොලාන කළමනාකරණයට සහාය වීමත්, ප්‍රවර්ධනය කිරීමත් සිදු කරනු ලැබේ.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

- උචිත ස්ථාන වල ප්‍රජා සහභාගීත්වය ඇතිව පරිසර හිතකාමී සංචාරක කටයුතු ඇරඹීමට පුද්ගලික අංශය දිරිමත් කිරීම.
- කඩොලාන වල විනාශකරණය, ඒවා සංරක්ෂණය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය පිළිබඳව පාසැල් සිසුන් ඇතුළු ප්‍රධාන පාර්ශවකරුවන් සඳහා සුදුසු සන්නිවේදන වැඩ සටහන් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- දැනට විනාශකාරී ලෙස කඩොලාන සම්පත් භාවිතා කරන්නවුන් එම කටයුතු වලින් බැහැර කොට, විකල්ප ජීවනෝපායන් කෙරෙහි යොමු කරවීම සඳහා නව ක්‍රියා මාර්ග සකස් කිරීම.
- ප්‍රජා මට්ටමෙන් යොදාගත හැකි හානිකර නොවන කඩොලාන භාවිතයන් හඳුනාගෙන ඒ පිළිබඳ තොරතුරු පාර්ශවකරුවන් අතර ප්‍රචාරය කිරීම.
- නිරසාර ලෙස කඩොලාන භාවිතා කිරීම ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා සුදුසු අන්තර් ආයතන සම්බන්ධීකරණ යාන්ත්‍රණයක් ඇති කිරීම.

අරමුණු 5 :

පාරිසරික කාර්යයන් හා ආර්ථික හා සමාජමය අගය පවත්වාගෙන යෑමට හැකිවන පරිද්දෙන් ලවණ වගුරු සංරක්ෂණය කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 5.1 :

ලවණ වගුරු භායනයට පාත්‍ර කරවන සංචර්ධන කටයුතු වැළැක්වීම හෝ අවම කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 5.1.1 :

අදාළ ආයතන අතර සම්බන්ධතා සවිමත් කිරීම තුළින් නව සංචර්ධන කටයුතු, අදාළ මාර්ගෝපදේශ/රෙගුලාසි වලට අනුකූලව සිදු කෙරෙන බව සහතික කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. ලවණ වගුරු බිම් වල පාරිසරික හා සමාජ හා ආර්ථික වටිනාකම අනුව අනියමිත වැදගත් වන ඒවා හඳුනාගෙන, ආශ්‍රිත සංවර්ධන කටයුතු සැලසුම් කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම.
2. අදාළ වෙනත් ආයතනවල සහාය ඇතිව, ලවණ වගුරු බිම්වල ප්‍රශස්ථ භාවිත සීමාවන් නිර්ණය කොට, අනාගතයේ දී සිදුකළ හැකි සංවර්ධන කටයුතු වලට ඉවහල් වන සේ කලාපන සැලසුම් සකස් කිරීම.
3. පවත්නා නීති, රෙගුලාසි හා අවසර පත්‍ර වලට අනුකූල වන පරිද්දෙන් ලුණු ලේවා, ඉස්සන් පොකුණු වැනි කටයුතු පාලනය කිරීම.
4. ලවන වගුරුවල හා අවට සිදුවන සංවර්ධන කටයුතු අදාළ ආයතන මගින් පාලනය කිරීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් සකස් කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 5.1.2 :

අදාළ පාර්ශවකරුවන් සඳහා වන සන්නිවේදන වැඩ පිළිවෙලක් තුළින් ලවණ වගුරු සංවර්ධනය ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. සම්පත් භාවිතා කරන්නවුන් හා ඉඩම් හිමියන් ලවන වගුරුවල වැදගත්කම පිළිබඳව දැනුවත් කොට ඒවා සංරක්ෂණය කිරීමට ඔවුන්ගේ කැපවීම හා වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා විශේෂ වැඩසටහන් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.

අරමුණු 6 :

පාරිසරික කාර්යයන්, ආර්ථික හා සමාජීය අගයන් හා සෞන්දර්යාත්මක වැදගත්කම පවත්වා ගෙන යා හැකි වන පරිද්දෙන් බාධක වෙරළවල්, තුඩු හා වැලි වැටි සංරක්ෂණය කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 6.1 :

බාධක වෙරළ තුඩු හා වැලි වැටි භාගයන්ට ලක් කරන වෙරළබඩ සංවර්ධන කටයුතු පාලනය කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 6.1.1 :

වැලි වැටි, ආරක්ෂක ඉම් හා රෙගුලාසි මගින් බාධක වෙරළ, තුඩු හා වැලි වැටි කෙරෙහි සංවර්ධන කටයුතු මගින් ඇති කෙරෙන අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. වෙරළබඩ පහත් බිම් අභිමුඛව ඇති බාධක වෙරළවල්, තුඩු හා වැලි වැටි ඉතා වැදගත් ප්‍රදේශ වශයෙන් ප්‍රකාශයට පත් කොට, සියලුම භාතිකර කටයුතු තහනම් කිරීම.
2. බාධක වෙරළවලට හා වැලි වැටි වලට ආසන්න ප්‍රදේශවල පිහිටා සංවර්ධන කටයුතු ස්ථානගත කිරීම පිළිබඳ නිර්ණායක සකස් කොට ප්‍රසිද්ධියට පත් කිරීම.
3. බාධක වෙරළ, තුඩු හා වැලි වැටි වලට ආසන්නයෙන් පිහිටුවීමට යෝජිත කටයුතු හා අවශ්‍ය අවස්ථාවලදී වෙරළ බඩ ප්‍රදේශයෙන් පිටත පිහිටුවීමට යෝජිත කටයුතු වලට පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීමේ ක්‍රියාවලිය අනිවාර්ය කිරීම.
4. බාධක වෙරළ වල් හා වැලි වැටි ආසන්නයේ සිදු කරන සියළුම සංවර්ධන කටයුතු, ඒවාට අදාළ සියලුම රෙගුලාසි වලට අනුකූලව වන බව සහතික කරනු වස්, අන්තර් ආයතනික සහයෝගිතාව ශක්තිමත් කිරීම.

5. බාධකවෙරළ, තුඩු හා වැලි වැටි වලට යා වන රජයසතු ඉඩම් සංවර්ධන කටයුතු සඳහා වෙන් කිරීම වලක්වාලීමට අදාළ ආයතන අතර සහයෝගීත්වය ඇති කිරීම
6. මෙම සැලැස්මට ඇතුළත් කර ඇති 2004 වෙරළාරක්ෂිත ඉම සැලකිල්ලට ගනිමින් ඉඩම් මිනුම්ගත කිරීම පදනම් කර ගනිමින් වැදගත් වැලි වැටි ප්‍රදේශවල වැලි වැටි ආකර්ෂක ඉම් ස්ථාපනය කිරීම.
7. වැලි වැටි ආරක්ෂක ඉම් ඇතුළත සියළුම නව සංවර්ධන කටයුතු හෝ දැනට පවත්නා සංවර්ධන කටයුතු ව්‍යාප්ත කිරීම තහනම් කිරීම.
8. වැලි වැටි ඉම් නිසි පරිදි පවත්වාගෙන යෑමේ වැදගත්කම පිළිබඳව ප්‍රධාන පාර්ශවකරුවන් දැනුවත් කිරීමේ සඵල වැඩසටහන් සකස් කිරීම.
9. 1992 අංක 23 දරන ඛනිජ හා කැනීම් පනතට අනුකූලවත්, භූ විද්‍යා සමීක්ෂණ හා කැනීම් මණ්ඩලය හා සාකච්ඡා කිරීමේදී බාධක වෙරළවලින් වැලි තුඩු හා වැලි වැටි වලින් ඛනිජ හෝ ඛනිජ වැලි ගවේෂණය/නිස්සාරණය පාලනය කර ගැනීම හා කළමනාකරණය කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 6.2 :

බාධක වෙරළ, වැලි තුඩු හා වැලි වැටි භාගයන්ට ලක් කෙරෙන වෙරළබඩ දූෂණය වැලැක්වීම, අවම කෙරෙනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 6.2.1 :

ඝන අපද්‍රව්‍ය හෝ කැනීම් කටයුතු වලින් මතු වන ද්‍රව්‍ය, බාධක වෙරළ වැලි තුඩු හෝ වැලි වැටි මත දැමීම අවම කිරීම සඳහා පළාත් පාලන ආයතන හා පාර්ශවකරුවන් පෙළ ගැස්විය යුතුය.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. ඝන අපද්‍රව්‍ය අපහරනය දැනට බාධක වෙරළ, වැලි තුඩු හා වැලි වැටි වල යොදා ගෙන ඇති තැන් වෙනුවට වෙනත් ස්ථාන භාවිතා කිරීමට පළාත් පාලන ආයතනයන්ට සහාය වීම.
2. පළාත් පාලන ආයතන හා සියළුම පාර්ශවකරුවන්ගේ සහභාගීත්වයෙන් වෙරළ පටිනු කිරීමේ වැඩ සටහන් දියත් කිරීම.
3. වෙරළ ප්‍රදේශවල පදිංචිකරුවන් අතර කළමනාකරණ කණ්ඩායම් පිහිටුවා බාධක වෙරළවල වැලි තුඩු හා වැලි වැටි සංවර්ධනය කිරීම සඳහාත්, ඒවා දූෂණයෙන් ආරක්ෂා කර ගැනීම සඳහාත් මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 6.3 :

බාධක වෙරළ, වැලි තුඩු හා වැලි වැටි වල ජෛව විවිධත්වය භාගයන්ට පාත්‍ර කරවන කටයුතු අවම කරනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 6.3.1 :

සඵල සන්නිවේදනය මගින් බාධක වෙරළ, වැලි තුඩු හා වැලි වැටි වල ජෛව විවිධත්වය සංරක්ෂණය කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. බාධක වෙරළ, වැලි තුඩු හා වැලි වැටි සංරක්ෂණය සඳහා ඉවහල්වන සන්නිවේදනය, අධ්‍යාපනය හා කැප කිරීම් වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා පළාත් පාලන ආයතන හා සහයෝගයෙන් සංරක්ෂණ සමිති පිහිටුවීම.
2. මෙම පරිසර පද්ධතියේ පාරිසරික වැදගත්කම පෙන්වන තොරතුරු මුද්‍රණය කොට බෙදා හැරීම.
3. බාධක වෙරළ, වැලි තුඩු හා වැලි වැටි වල වැදගත්කම පෙන්වන අන්දමේ සංඥා පුවරු ප්‍රදර්ශනය කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 6.3.2 :

ජෛව විවිධත්වය අඩු කිරීමට තුඩුදෙන මානව ක්‍රියාකාරකම්, අන්තර් ආයතනික සම්බන්ධතාව තුළින් අවම කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. බාධක වෙරළ, වැලි තුඩු හා වැලි වැටිවල සතුන් හා ශාක විනාශ කිරීම තහනම් කිරීම.
2. හානියට භාජනය වූ වැලි වැටිවල සුදුසු ආවේනික ශාක වගා කිරීමට වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සමග සහයෝගයෙන් කටයුතු කිරීම (2 වන පරිච්ඡේදයේ වැලිවැටි පිළිබඳ නිර්දේශ බලන්න)
3. මුහුදු කැස්බෑවුන් බිජුලන වැදගත් ස්ථාන හඳුනාගෙන ඒවා සංරක්ෂණයට අවශ්‍යවන සහයෝගාත්මක කටයුතු යෙදීම.
4. *Prosopis Juliflora* වැනි ආක්‍රමණශීලී ශාක විශේෂයන් නිසා ඇතිවන ගැටළු නිරාකාරණයට හා අවම කිරීමට අවශ්‍ය වන සහයෝගාත්මක පියවර ගැනීම.

4. වෙරළබඩ ජල දූෂණය පාලනය කිරීම.

4.1 ගැඹිණිවීම

4.1.1. ගැටළුවේ ස්වභාවය

වඩාත් පුළුල් දෘෂ්ටියකින් දූෂණය පිළිබඳව සලකා බැලීමේදී එය විවිධ අයුරින් අර්ථ කථනය කළ හැකිය. 1980 ජාතික පාරිසරික පනත අනුව දූෂණය අර්ථ කථනය කරනු ලබන්නේ “පරිසරය වැඩදායී ලෙස උපයෝගී කර ගැනීමට අහිතකර ලෙස හෝ මහජන සෞඛ්‍යයට ආරක්ෂාවට හෝ සුභ සාධනයට නැතහොත් සත්වයන්ට, කුරුල්ලන්ට, වනජීවීන්ට, ජලජ ජීවීන්ට හෝ සියළු ආකාරයේ ශාක වලට උපද්‍රවකාරී හෝ සම්භාවී උපද්‍රවකාරී තත්ත්වයක් ඇති වන ලෙස අප ද්‍රව්‍ය (අපත) බැහැර කිරීමෙන් හෝ විමෝචනයෙන් පරිසරයේ යම් කොටසක භෞතික, තාපජ, රසායනික, ජෛවීය හෝ විකිරණශීලී ගති ලක්ෂණ සෘජුව හෝ වක්‍ර ආකාරයෙන් වෙනස් කිරීම යනුවෙනි.”

වෙයි. ධීවර, සංචාරක සහ අනෙකුත් කර්මාන්තයන්ගේ නිරසාර සංවර්ධනය සහ ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවගේ යැපීම මෙම ප්‍රදේශයන්හි සම්පත් මෙන්ම විවිධ පරිසර පද්ධති වල එල්ලායීතාව මත බොහෝදුරට රදා පවතී. විශේෂයෙන් වෙරළාසන්න ප්‍රදේශයන්ගේ ජලය විනෝද හා ධීවර කටයුතු ආදියට පුළුල් ලෙස භාවිතා කරනු ලබන අතර, ඒ සඳහා ජලයේ විවිධ මට්ටම් වල ගුණාත්මක භාවයන් අවශ්‍ය වේ.

වෙරළබඩ ජලයේ දූෂණ මට්ටම් ප්‍රමාණයන් සමීප සුපරීක්ෂණයකට ලක්කළ යුතු අතර, පවත්නා මාර්ගෝපදේශ අනුව ඒවායේ භාවිතයන් පාලනය කළයුතුය. (උදාහරණ - පිහිනීම, කිමිදීම, බෝට්ටු පැදීම, සුළං ඔරු පැදීම වැනි ස්පර්ශී භාවිතයන් හෝ ස්පර්ශී නොවන විනෝදාත්මක භාවිතයන්).

බෙහෙවින් විවිධය. ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ජල දූෂණය නිසා සාමාජයට සිදුවන පාඩුව ඉහළ නැංී ඇති බවට පැහැදිලි සාධක තිබේ. උදාහරණයක් වශයෙන් වෙරළබඩ ජල දූෂණය හේතුකොට කොළඹ නාගරික ප්‍රදේශයන්හි ප්‍රජා සෞඛ්‍යය ආරක්ෂා කිරීමට වැය වූ මුදල 1992 දී රුපියල් දශලක්ෂ 2 වූ අතර, එය 1997 දී රුපියල් දශලක්ෂ 4 දක්වාත්, 2002 දී රුපියල් දශලක්ෂ 14 දක්වාත් පිළිවෙලින් වැඩි වී ඇති බවට ඇස්තමේන්තු කොට ඇත. තවද, ජෛව විවිධත්වය අඩු වීම, විනෝදාත්මක, දර්ශනීය, සංස්කෘතික සහ පුරාවිද්‍යාත්මක වටිනාකම් පහත වැටීම, ඉඩම් මිල පහත බැසීම, ධීවර, සංචාර සහ අනෙකුත් සංවර්ධන කටයුතු මගින් ලැබෙන ආදායම අඩු වීම ආර්ථික හා සමාජමය වශයෙන් දරන්නට සිදුවී ඇති වෙනත් පාඩු අතර වේ.

කාර්මික අපසන්දන බැහැර කිරීමෙන් ලුනාව කලපුව දැඩි අහිතකර බලපෑමකට ලක්ව ඇත. මීගමුව මෝය කාර්මික අපසන්දන, මල ද්‍රව්‍ය ධීවර යාත්‍රා වලින්, කලපු ඉවුර දිගට පිහිටා ඇති ධීවර යාත්‍රා අළුත්වැඩියා අංගනයක් සහ ඉන්ධන හල් වලින් නිකුත් කරනු ලබන දැව් තෙල් හේතු කොට අහිතකර බලපෑම් වලට ලක්ව ඇත. කැලණි ගංමෝය කාර්මික අපසන්දන සහ මල ද්‍රව්‍ය හේතු කොට දූෂණයට ලක්ව ඇත. වාලව්වේනේ සහ වලව් ගඟ මෝය රජයට සතු කඩදාසි නිෂ්පාදන කම්හල්වලින් නිකුත් කරනු ලබන අපද්‍රව්‍ය හේතු කොට දූෂණයට ලක් ව ඇත.

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි ජල දූෂණය පිළිබඳ ගැටළුව පසුගිය දශක කිහිපය පුරා වර්ධනය වන්නකි. වෙරළ කලාපය තුළ සහ ඉන් පිටත පිහිටි ජනාවාස සහ සංවර්ධන කටයුතු මගින් විශාල දූෂක ප්‍රමාණයන් සාගර ජලය, ගංගා, දොල මාර්ග, මෝය සහ කලපු සහ වෙරළ බඩ මතුපිට ජලයට එකතු

වෙරළබඩ සහ සමුද්‍රීය පද්ධතින්ට දූෂණය මගින් එල්ලවල බලපෑම සහ එහි ප්‍රතිඵල වශයෙන් හටගන්නා ජීව විද්‍යාත්මක සහ සමාජ ආර්ථික ආදිතාව

දූෂණ මට්ටම්වල ඉහළයාමත් සහ වෙරළබඩ ඉඩම් වල වටිනාකම අඩුවීමත් ධීවර ඵලදායීතාව පහත වැටීමත් අතර පැහැදිලි සම්බන්ධතාවයක් දක්නට ඇත. උදාහරණය වශයෙන් පරිසර දූෂණය හේතු කොට ලුනාව කලපුවේ මත්ස්‍ය අලෙවි යෙන් අහිමි වූ වාර්ෂික ආදායම දළවශයෙන්

රුපියල් දශලක්ෂ 1,963 ක් ලෙසටත්, එම ප්‍රදේශයේ ඉඩම වටිනාකමේ වාර්ෂික පහත වැටීම රුපියල් දශලක්ෂ 712 ක් ලෙසටත්, ඇස්තමේන්තු කොට ඇත. වෙරළබඩ ජලදූෂණය, කළමනාකරණය කිරීමෙන් අපේක්ෂිත ප්‍රතිලාභ ඉතා ඉහල මට්ටමක පවතින නිසා වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්ගේ ජල දූෂණය අවම කිරීම ඉතාම වැදගත් වේ.

වෙරළබඩ ජලය දූෂණයේ ප්‍රාණාදියක් වශයෙන්

ගොඩබිමෙහි සිදු කෙරෙන කටයුතු මගින් උත්පාදනය වන ඝන අපද්‍රව්‍ය, ගෘහස්ත සහ කර්මාන්ත අස් ජලය සහ පල්දෝරු මගින් එකතු වන අපද්‍රව්‍ය වැනි විශාල දූෂක ප්‍රමාණයක් වෙරළාසන්න ජලයට එකතු කෙරේ. මේවා සෘජුවම සාගරයම වෙතට ගලා ඒම හෝ ගංගා, ඇලදොල මෝය සහ කලපු මගින් සාගරය වෙත ළඟාවීම සිදු වේ. මෙය විශේෂයෙන්ම බරපතල කරුනක් වන්නේ නියත විවිධ කටයුතු සඳහා වෙරළාසන්න ජලයේ විශේෂිත ගුණාත්මක මට්ටම් අවශ්‍ය වන බැවිනි.

උදම් වල ක්‍රියාකාරිත්වය හෝ ගංගා ජලයේ ගලා බැසීම නිසා සිදු වන ජලයේ තනුක බව හේතු කොට ගෙන දූෂක මට්ටම වෙනස් වුවද විශාල වශයෙන් ගලා එන දූෂක ද්‍රව්‍ය හේතුකොට ගෙන, මෝය සහ කලපු වල වෙරළබඩ ජලය, විශාල වශයෙන් දූෂණයට පාත්‍රවේ. වෙනස් වූද, මෙම ජලය දූෂණය වීම, වැදගත් පරිසර පද්ධතීන් හා ඒවයේ අඩංගු විවිධ වූත්, ආර්ථික වශයෙන් වැදගත් වූත් ශාක සහ සත්ත්වයින් කෙරෙහි බලපෑමක් ඇති කරයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ ගංගා 103 ක් මධ්‍යම කඳුකරයෙන් විහිදී වෙරළ වෙත ගලා බසී. මෙම ගංගා විවිධ දූෂක බලපෑම් වලට යටත් වේ. ඇතැම් ඒවා කාබනික සහ අකාබනික දූෂක, මල ද්‍රව්‍ය, දැව් තෙල් සහ දෘශ්‍ය දූෂක අන්තර් ගත විශාල ප්‍රමාණයක දූෂක ගෙනයනු ලබයි. ගංගාවල දූෂක ප්‍රමාණයන් කාලීන මෙන්ම අවකාශය අනුව ද වෙනස් විය හැක. මෙසේ වනුයේ ඒවාට විවිධ ස්ථාන වලින් ඇතුළු වන දූෂක ද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණය විශාල වශයෙන් වෙනස් වන බැවිනි.

භූගත ජලය බොහෝ විට ලබා ගන්නේ පොළවට උරාගන්නා වර්ෂා ජලය සහ ඇල දොළ, ජලාශ වැනි මතුපිට තලයන්ගේ ප්‍රතිආරෝපණය මගිනි. මෙරට ඇස්තමේන්තුගත භූගත ජල සම්පත කියුබික් මීටර් මිලියන 7,250 ක් පමණ වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ පවත්නා පොහොසත්ම භූගත ජල මූලය වන්නේ පුත්තලම සිට මන්නාරම දිස්ත්‍රික්කය හරහා යාපනය අර්ධ ද්වීපයට දිවෙන හුණුගල් පරාස ආශ්‍රිත ජලධරයයි. පසුගිය වර්ෂයන් තුල ගෘහස්ථ, කෘෂිකාර්මික සහ කාර්මික අවශ්‍යතාවයන් සඳහා භාරන ලද ලීං සහ ගැඹුරු නලලීං මගින් භූගත ජලය විශාල වශයෙන් උකහා ගෙන ඇත.

බොහෝ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි භූගත ජලය කෙරෙහි වඩාත්ම බරපතල තර්ජනයන් එල්ල වනුයේ නයිට්‍රේට් සහ බැක්ටීරියා ආසාදනය මගින් බවට නිරීක්ෂණය කොට ඇත. වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි භූගත ජලය කෙරෙහි බල පවත්නා ප්‍රධාන දූෂණ ගැටළුව වනුයේ පොහොර කාන්දු වීම මගින් වන නයිට්‍රේට් දූෂණය, අසුචි ද්‍රව්‍ය හා අභ්‍යන්තරයට ගලායාම, කාර්මික කලාපයන්හි බර ලෝහ ආශ්‍රිතව සිදුවන ද දූෂණයන් යනාදිය වේ. භූගත ජලය පිරිසිදු කිරීමට වැයවන වියදම අධික වන නිසා භූගත ජලය දූෂණය වීම වැලැක්වීම ඉතා වැදගත් වේ. මේ සම්බන්ධයෙන් අවධානය යොමුවිය යුතු තවත් කරුණක් නම් නිරසාර මට්ටමට වඩා අධික ලෙස වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි භූගත ජලය උකහා ගැනීමයි. මේ නිසා ලීං වලට කිවුල් ජලය ගලා යාම විශේෂයෙන් කෘෂිකාර්මික කටයුතු සඳහා ලීං ජලය බෙහෙවින් යොදා ගන්නා උතුරු සහ වයඹ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි දැකිය හැක.

භූගත ජලය දූෂණය වීම

කෘෂිකාර්මික කටයුතු මගින් මතුපිට ජලය ගලායාම හේතු කොට සිදුවන ජලදූෂණය පිළිබඳව නිරවද්‍ය තක්සේරුවක් මෙතෙක් කර නොමැති නමුත්, ඇතැම් අධ්‍යයනයන් මගින් මේවා අතර ඇති සම්බන්ධතාව පෙන්වනු ලබන බව කෙරේ. නොගැඹුරු ජල මට්ටමක් සහ අධික පාරගමය පස් සහිත ලක්ෂණයන්ගෙන් හෙබි කල්පිටිය අර්ධ ද්වීපයේ විශාල වශයෙන් වගා කරන ලද ප්‍රදේශයන්හි පවත්නා ලීං ජලය අධික නයිට්‍රේට් සාන්ද්‍රණයකින් යුක්තවේ. (මෙය ලෝක සෞඛ්‍ය සංවිධානයේ මාර්ගෝපදේශවල දක්වා ඇති මට්ටම වන මී. ග්‍රෑ. 10/ලීටරයකට ඉක්මවා යයි) තවද මී. ග්‍රෑ. 50-200/ලීටරයකට දක්වා පරාසයකින් යුත් ක්ලෝරයිඩ් සාන්ද්‍රණයක්ද එම ජලයේ අඩංගු වේ. අනික් අතට මෙම ප්‍රදේශයෙන් පිටත පිහිටි ගෘහස්ථ ලීං වල නයිට්‍රේට් මට්ටම මී. ග්‍රෑ. 2/ලීටරයකට අඩු ප්‍රමාණයක් වන අතර ක්ලෝරයිඩ් සාන්ද්‍රණය මී. ග්‍රෑ. 100/ලීටරයකට වඩා අඩු විය. කෘෂි කාර්මික කටයුතු ආශ්‍රිතව මතුපිට ජල ගලා යෑම සහ වල වැසිකිලි තිබීමේ හේතුවෙන් යාපනය අර්ධද්වීපය පුරා භූගත ජලය දූෂණය වී ව්‍යාප්ත වී ඇත. යාපනය අර්ධද්වීපයේ භූගත ජලයේ ඉහල නයිට්‍රේට් සාන්ද්‍රණයක් වාර්තා වී ඇති අතර. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් දූෂණය වූ ජලය භාවිතා කරන්නන් අතර නිල් බිළිඳු හෙවත් ඩිමෙතැමෝල්ලෝබිනේමියාඩ් නැමැති රෝගය ව්‍යාප්තව ඇත.

මූලාශ්‍රය : මත්වනායක හා මද්දුම බණ්ඩාර 1999 හා මුබාරක් 2003

4.1.2 වෙරළබඩ ජල දූෂණයේ ස්වභාවය

වෙරළබඩ ජල දූෂණයට හේතු කාරක වන මූලික සාධක -

වෙරළබඩ ප්‍රදේශ වල ජල දූෂණයට හේතු කාරක වන වැදගත් සාධක වන්නේ විශේෂයෙන් සංචාරක සහ කර්මාන්ත ව්‍යාප්තව ඇති ප්‍රදේශ වල පවත්නා ඉහල ජනගහන ඝනත්වයයි (පරිච්ඡේද 1 බලන්න.) වැදගත් සමාජ, ආර්ථික සහ සංවර්ධන කටයුතු වෙරළ තීරය දිගේ අඛණ්ඩව සිදු වන බැවින්, වෙරළබඩ දූෂණය හා සම්බන්ධ ගැටළු අනාගතයේ දී තවදුරටත් උග්‍ර විය හැකි යයි අපේක්ෂා කළ හැක.

දූෂක වර්ග සහ ඒවායේ ප්‍රභවයන් -

වෙරළබඩ දූෂණය ප්‍රධාන වශයෙන් සිදුවන්නේ කර්මාන්ත, සංචාරක මධ්‍යස්ථාන සහ ජලජීවී වගා කටයුතු මගින් පිරිපහදු නොකරන ලද හෝ අර්ධ වශයෙන් පිරිපහදු කරන ලද අපද්‍රව්‍ය ජලයට මුදා හැරීම, වෙරළබඩ ප්‍රදේශවලට ඝන අපද්‍රව්‍ය මුදාහැරීම, අමු කැළි කසල, ධීවර යාත්‍රා, නැව්, වෙරළබඩ සේවා ස්ථාන සහ තෙල් පිටාර ගැලීම මගින් දැව් තෙල් බැහැර කිරීම යනාදිය මගිනි. මෙම ජලයට කෘෂිකාර්මික ඉඩම් වලින් ගලා යන කෘෂි රසායන ද්‍රව්‍ය හා පොහොර අතිරික්ත සහ අනවසර ජනාවාස වලින් සහ වෙනත් ගෘහස්ථ ප්‍රභවයන්ගෙන් පිටවන අපද්‍රව්‍ය ද වෙරළබඩ ජලයට එකතු වේ. වෙරළබඩ ජලයට එකතු වන දූෂක අසුචි ද්‍රව්‍ය, පාවෙන හෝ අවලම්භිත දෘෂ්‍ය දූෂක, පෝෂක ද්‍රව්‍ය වැඩිපුර ඇති නයිට්‍රිජන් සහ/හෝ පොස්පරස්, විෂ ද්‍රව්‍ය (Toxic) සහ විෂ නොවන කාබනික කොටස් සහ බර ලෝහ, දැව් තෙල් කාපජ ජලය යනාදි වශයෙන් විවිධ වෙයි. (අංක වගුව 4.1) ඒවා වැඩි වශයෙන් කර්මාන්ත ශාලා, නාගරික පල්දෝරු හෝ මල පවිත්‍රාගාර සහ පොල් ලෙලි පල් කරන ස්ථානයන් වැනි සුවිශේෂ ස්ථාන වලින් ද (අ) ගංගා, ඇල මාර්ග සහ කලපු වැනි වෙරළබඩ ජල මාර්ග ඔස්සේ ප්‍රවාහනය කරනු ලැබීමෙන් ද (ආ) සෘජු කාන්දු වීම් හෝ උරා ගැනීම් මගින් ද උත්පාදනය වේ. තවද ඒවා මෙවැනි විශේෂිත මූලාශ්‍ර නොවන පාලනය කිරීම දූෂකර වන කෘෂි කාර්මික ඉඩම්, පනල් හෝ ජනාකීර්ණ ප්‍රදේශ යනාදියෙන් ද උත්පාදනය විය හැක.

වගුව 4.1 දූෂක වර්ග, ප්‍රභව සහ අහිතකර බලපෑම් -

දූෂක වර්ගය	ප්‍රධාන ප්‍රභව	අහිතකර බලපෑම්
මල (අසුළු) දූෂණය	<ul style="list-style-type: none"> * නාගරික පල්දෝරු * කර්මාන්ත * සංචාරක අංශය * ජලජීවී වගා කටයුතු * අනවසර ජනාවාස 	<ul style="list-style-type: none"> * ජල ආශ්‍රිත රෝග * සමුද්‍රීය ශාක සහ සත්ත්වයින්ගේ වැඩිම කෙරෙහි බලපෑම් * දුර්ගන්ධය සහ දර්ශනීය වටිනාකම හීන වීම * නිර්වායු පරිසර තත්ත්වයන් ඇති වීමට තුඩු දීම
දෘෂ්‍ය දූෂණය	<ul style="list-style-type: none"> * කර්මාන්ත * සංචාරක අංශය * කෘෂිකර්ම සහ ජලජීවී වගාව * අනවසර ජනාවාස * නාගරික සහ ගෘහස්ථ සහ අපද්‍රව්‍ය 	<ul style="list-style-type: none"> * දර්ශනීය වටිනාකම හීන වීම. * සත්ත්ව වාසගුම් සහ සත්ත්ව ප්‍රජනන ස්ථානයන් කෙරෙහි අහිතකර බලපෑම් * ආලෝකය විනිවිදයාම අවම වීමෙන් මුහුදු කෘෂි වැනි ශාක කෙරෙහි ඇති වන අහිතකර බලපෑම
පොස්පරස් සහ නයිට්‍රජන් වැනි පෝෂක ද්‍රව්‍ය වලින් සාරවත් වීම	<ul style="list-style-type: none"> * නාගරික පල්දෝරු * කර්මාන්ත * සංචාරක අංශය * කෘෂිකර්ම සහ ජලජීවී වගාව * අනවසර ජනාවාස * නාගරික සහ ගෘහස්ථ සහ අපද්‍රව්‍ය 	<ul style="list-style-type: none"> * ඇල්ගී වැඩිම උත්තේජනය වීම. * ජෛව විවිධත්වය වෙනස් වීම හෝ අඩු වීම * ජලයේ ගුණාත්මක බව වෙනස් වීම
කාබනික (විෂ සහිත සහ රහිත) බර ලෝහ ආශ්‍රිත දූෂණය	<ul style="list-style-type: none"> * කර්මාන්ත * සංචාරක අංශය * කෘෂිකර්ම සහ ජලජීවී වගා රෝපණය * අනවසර ජනාවාස * නාගරික සහ ගෘහස්ථ සහ අපද්‍රව්‍ය 	<ul style="list-style-type: none"> * මුහුදු ජීවීන්ට සෞඛ්‍ය ආපදා ඇති කරන හෝ පිළිකා කාරක පදාර්ථයන්ගේ ජෛව ඒකරාශීභාවය * ජෛව විවිධත්වය අඩුවීම. * වෙරළබඩ හෝ මුහුදු පරිසරයේ මෙම ද්‍රව්‍ය දිගු කලක් නොනැසී පැවතීම * මුහුදු ජීවීන් වර්ධනය සහ ප්‍රජනනයට බලපෑම
තෙල් ආශ්‍රිත දූෂණය	<ul style="list-style-type: none"> * කර්මාන්ත * බෝට්ටු, තැටි තෙල් පිටාර ගැලීම් සහ සේවා ස්ථාන 	<ul style="list-style-type: none"> * දර්ශනීය වටිනාකම හීන වීම * මුහුදු පැලෑටි සහ ජීවීන් විනාශ වීම
තාප ආශ්‍රිත දූෂණය	<ul style="list-style-type: none"> * බල ශක්ති අංශය * කර්මාන්ත 	<ul style="list-style-type: none"> * තෙල් දහරා සහ තාර කැටිති ඇතිවීමෙන් පත්ල වාසී සත්ත්වයන් කෙරෙහි වන බලපෑම * සත්ත්වයින්ගේ සංක්‍රමණික රටා වෙනස් වීම * මුහුදු ජීවීන් සහ පැලෑටි වල වර්ධනයට බලපෑම * පාරිසරික පද්ධතිවල වෙනස්වීම් වලට හේතු පාදක වීම * ඇල්ගී වර්ධනය උත්තේජනය වීම

4.2 ගැටළු සහ තර්ජන

4.2.1 නාගරික පල්දෝරු බැහැර කිරීමේ පහසුකම් ප්‍රමාණවත් නොවීම -

පිරිපහදු නොකරන ලද නාගරික පල්දෝරු ජල මාර්ග හෝ ගොඩබිම වෙත සෘජුව මුදා හැරීම හේතුකොට ඇතැම් වෙරළබඩ ජල ප්‍රදේශ වල අසුළු/මළ නිසා වන දූෂණය ප්‍රධාන ගැටළුවක් වී ඇත. පල්දෝරු බැහැර කිරීමේ පද්ධතියක් ස්ථාපිත කර ඇති ශ්‍රී ලංකාවේ නගර අතලොස්සක් අතුරින් කොළඹ නගරය එකකි. එම පල්දෝරු පද්ධතියේ කොටසක් කොළඹ වරායට උතුරින් මෝදර දී දිගු නල මාර්ගයක් ඔස්සේ මුහුදට හරවා ඇති අතර ඉතිරි කොටස තවත් දිගු නල මාර්ගයක් ඔස්සේ වැල්ලවන්නේ දී මුහුදට බැහැර කෙරේ. දැනට පවත්නා පල්දෝරු පද්ධතියේ ධාරිතාව මුළු කොළඹ නගරය ආවරණය කිරීම සඳහා ප්‍රමාණවත් නොවේ. එම පද්ධතිය අවුරුදු 100ක් පමණ පැරණි වන අතර, නිරන්තරයෙන්ම අලුත් වැඩියාවන් අවශ්‍ය වේ. මේ සම්බන්ධයෙන් ගැටළුවක් වී ඇත්තේ නීති විරෝධී පල්දෝරු යා කිරීම් සහ අනවසරයෙන් වැසි ජලය බස්නා කාණු පල්දෝරු හා වැසි ජල කාණු පද්ධතියට සම්බන්ධ කිරීමයි.

මහ කොළඹ ප්‍රදේශය තුළ පල්දෝරු බැහැර කිරීමේ පහසුකම්

ප්‍රමාණවත් නිවාස සංඛ්‍යාවක් සහ පල්දෝරු බැහැර කිරීමේ පහසුකම් නොමැතිවූත් වැඩි වෙමින් පවත්නා වෙරළබඩ නාගරික ජනගහනය නිසාත් මතුපිට සහ භූගත ජලය අසුළු(මළ) නිසා දූෂණයට ලක් වීම තව තවත් සංකීර්ණ වී ඇත. උදාහරණ වශයෙන් - 2001 වසරේදී කොළඹ නාගරික ප්‍රදේශය තුළ පැවති ජනගහනය 642,163 ක් විය. 1992 දී දළ වශයෙන් මහ කොළඹ ජනගහනයෙන් 19% කට පල්දෝරු බැහැර කිරීමේ පද්ධතියේ සේවය සැලසී තිබුණු අතර ජනගහනයෙන් 59% කට අපිරිසිදු ජලය බැහැර කිරීමේ ස්ථානගත පහසුකම් තිබුණි. එහෙත් 22% ප්‍රමාණයකට එවැනි කිසිදු පහසුකමක් නොතිබිණ. අඩුතරමින් අප්‍රමාණවත් පහසුකම් වුවද නොවීය. පසුව සඳහන් කරන ලද කාණ්ඩය අඩු ආදායම් ලාභී අනවසර පදිංචිකරුවන්ගේ ජනාවාස වලින් සමන්විත වන අතර අප්‍රමාණවත් පහසුකම් ලබන මෙම ජනාවාස වලින් දිනකට පල්දෝරු ටොන් 138 ක් පමණ නගරයේ ජල මාර්ග වෙත මුදා හැරේ.

4.2.2 සේවාවන් අඩුවෙන් සැපයෙන ජනාවාස වල අපද්‍රව්‍ය මුදා හැරීමේ පහසුකම් ප්‍රමාණවත් නොවීම

අධික ජනගහනයෙන් යුත් වෙරළබඩ පහත් බිම්වල නොගැඹුරු හු ජල මට්ටමක් පවත්නා අතර, ඒවා ගං වතුරෙන් යටවීමේ උග්‍ර අවදානමකට ගොදුරු වේ. මෙම ප්‍රදේශයන්හි ප්‍රමාණවත් නොවන ජලපවහන පහසුකම් නොමැති වීම සහ අවිධිමත් සංචර්ධන කටයුතුන් නිසා, ගැඹුරට ලක් විය හැකි පහත් බිම් වල තුඩුදුසු පල්දෝරු බැහැර කිරීම් වල බලපෑම් තවදුරටත් තීව්‍ර වන අතර, එමගින් අභ්‍යන්තර සහ වෙරළාසන්න ජලය අසුළු ආශ්‍රිත දූෂණයට ලක්වීමටද හේතු වී ඇත.

නගරයේ දුප්පතුන් සඳහා වූ ප්‍රමාණවත් නාගරික යටිතල පහසුකම් නොමැති නිසා කොළඹ පල්දෝරු බැහැර කිරීමේ ගැටළුව තව දුරටත් සංකීර්ණ වී ඇත. පසුගිය සියවස මුලදී නගරය තුළ මුඩුකු ජනාවාස 1500 ක් හා කුටුම්භ 66,000 ක් තිබුණ අතර, එය නගරයේ මුළු ජනගහනයෙන් සියයට 51 පමණ විය. අපද්‍රව්‍ය

බැහැර කිරීම, ආරක්ෂිත ජලය සහ සනීපාරක්ෂාව අතින් මෙම ජනාවාස අඩු පහසුකම් වලින් යුක්ත ඒවා විය. මෙම ප්‍රභවයන් වෙතින් සිදුවන දූෂණය හේතු කොට ඇල සහ දොළ මාර්ගයන්හි ද්‍රාව්‍ය වූ ඔක්සිජන් (Dissolved Oxygen) ප්‍රමාණය පහත වැටී ඒ හේතුවෙන් එහි ප්‍රතිඵල ලෙස ඇනොක්සිය පරිසරයක් ද මිනිස් සෞඛ්‍යයට සහ ජලජ ජීවීන්ට අහිතකර දුර්ගන්ධයක් ද ව්‍යාප්ත වේ.

4.2.3 කාර්මික අපසන්දනයන් -

ආයෝජන සංවර්ධන මණ්ඩලය යටතේ ක්‍රියාත්මක වන අපනයන සැකසුම් කලාප 9 ක් ද, මහා පරිමාණ කාර්මික ජනපද 2 ක් ද ක්‍රියාත්මක වේ. මේවායින් අපනයන සැකසුම් කලාප දෙකක් (කටුනායක හා කොග්ගල) හා එක් කර්මාන්ත ජනපදයක් (මිරිස්පිල) වෙරළබඩ ප්‍රදේශයේ පිහිටා ඇත. මීට අමතරව කර්මාන්ත අමාත්‍යාංශය යටතේ ක්‍රියාත්මක වන කර්මාන්ත ජනපද 17 ක් ඇත. මේවායින් 03 ක් බටහිර, උඩුකාව හා රත්මලාන යන වෙරළ ප්‍රදේශයේ පිහිටා ඇත. පානදුර, වැලිගම, ඒකල සහ හලාවත යන වෙරළ ප්‍රදේශ වල තවත් කාර්මික ජනපද 04 ක් පිහිටුවා ඇත.

ඉතා සුළු පිරිපහදුවකට හෝ කිසිදු පිරිපහදුවකට යටත් නොකළ කාර්මික අපසන්දන නිකර මතු පිටට ගලා යෑමෙන්, කාන්දු වීමෙන් හෝ වැස්සීමෙන් කලපු හා මෝය තුළට ඇතුළු වේ. වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි ස්ථානගත වී ඇති බොහෝ කර්මාන්ත, මධ්‍යම හෝ පහළ දූෂණ මට්ටමකින් යුත් කාණ්ඩයට වැටේ. 1994 දී ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපය තුළ “මධ්‍ය” හෝ “ඉහළ” දූෂණ විභවයකින් යුත් කර්මාන්ත 336 ක් විය. ජලදූෂණයට වඩාත් දායක වන කර්මාන්ත වනුයේ රෙදිපිළි, කඩදාසි,

සම්පදම් කිරීම, ලෝහ සැකසුම් සහ ඉංජිනේරු, තිත්ත, රසායන ද්‍රව්‍ය, සිමෙන්ති, ආහාර සහ බීම වර්ග සහ ස්කෘතාරයන්ය. පොල් ලෙලි පල් කිරීම හා සම්බන්ධ කුඩා කර්මාන්තයන් මගින් ස්ථානීය වශයෙන් ජල දූෂණය කෙරෙහි බලපෑමක් ඇති කෙරේ. ස්ථානීය වශයෙන් ජන දූෂණයක් ඇති කරන්නේ ඉහළ මට්ටමේ COD සහ BOD₅ අගයන් ඇති කරන නිසාය.

අපද්‍රව්‍ය පිරිපහදු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය මූලික යටිතල පහසුකම් වලින් මේ වන තෙක් බොහෝ කර්මාන්ත ශාලා සන්නද්ධ වී නොමැති අතර, පිරිපහදු කිරීමේ පහසුකම් සඳහා වන පිරිවැය ඉහළ යෑම නිසා එම පහසුකම් ඇති කර්මාන්තශාලා වලට පවා ඒවා භාවිතා කිරීමේ දුෂ්කරතාවට මුහුණ දීමට සිදු වී ඇත. අපජලය මුදා හැරීමට ප්‍රථම, ඒවා පිරිපහදු කිරීමේ මධ්‍යම පහසුකම් ඇත්තේ බියගම සහ කටුනායක සැකසුම් කලාප වල පමණි.

වග අංක 4.2 මගින් වෙරළ ප්‍රදේශයන්හි ස්ථානගත වී ඇති කර්මාන්තශාලා සංඛ්‍යාව සහ ඒවායේ අපජල ප්‍රමාණයන් දක්වා ඇත. ආයෝජන මණ්ඩලය යටතේ පිහිටුවන ලද කර්මාන්ත ද මෙයට ඇතුළත්ය. වග අංක 4.3 මගින් වෙරළබඩ ජලයට මුදාහැරිය හැකි කර්මාන්ත සහ ගෘහස්ථ බැහැර කිරීම් වල ධාරන සීමාවන් පෙන්වා ඇත.

වග අංක 4.2 ඉහළ හෝ මධ්‍ය ප්‍රමාණයේ දූෂණ සහිත ප්‍රදේශ වල පිහිටා ඇති කර්මාන්ත

කර්මාන්ත වර්ගය හෝ දිනකට ක්‍රියාවලිය	ඒකක සංඛ්‍යාව	මුළු අප ද්‍රව්‍ය M ³ /දිනකට ප්‍රමාණය	ඇස්තමේන්තුගත දූෂණ ප්‍රමාණය කි.ග්‍රෑ		
			BOD ₅	COD	විෂසහිත ලෝහ
රෙදිපිළි	41	7100	4970	11360	-
ආහාර සහ බීම	47	4111	6166	12333	-
කැපු පොල් නිපදවීම	53	1200	4200	7200	-
රබර් සැකසීම	229	4840	9670	29040	-
සම්පදම් කිරීම	15	750	2000	5200	-
ලෝහ සැකසුම්/නිමගම්	76	6692	-	-	669*
තිත්ත සහ රසායන ද්‍රව්‍ය	33	928	-	-	92.8*

වග අංක 4.3 වෙරළබඩ සහ සමුද්‍රීය ජලය වෙත කාර්මික සහ ගෘහස්ථ අපසන්දන මුදාහැරීමේ ධරණීය මට්ටම්

නිර්ණායක	ධාරන සීමාව
මුළු අවලම්බිත ඝන ද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණය(උපරිම)	
(අ) ක්‍රියාවලියෙන් බැහැර කරන ජලය සඳහා (මි. ග්‍රෑ/ලී)	150
(ආ) සිසිල් කිරීම සඳහා භාවිතා කිරීමෙන් පසු බැහැර කරන ජලය සඳහා සම්පූර්ණයෙන්ම සහ 10%ක වැඩිපුර	සිසිල් කිරීමට භාවිතා කළ ජලයේ වූ අවලම්බිත ඝන ද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණය ප්‍රමාණයක්
අංශු ප්‍රමාණය	
(අ) පාවෙන ඝන ද්‍රව්‍ය උපරිම මි. මි.	3
(ආ) තැන්පත් වන ඝන ද්‍රව්‍ය උපරිම, මයික්‍රොමීටර්	850
සාධක උෂ්ණත්වයේ දී පීච්චි පරාසය	6.0 - 8.5
ජීව රසායනික අම්ලකර ඉල්ලුම (පිඟුම්ඉ)	
සෑ 20 දින 5 ක් කුළ උපරිම මිග්‍ර/ලී	100
උෂ්ණත්වය අවම (°C)	පිටකරන ස්ථානයේ දී උපරිම සෑ. 45°
තෙල් සහ ග්‍රීස් උපරිම, මිග්‍ර/ලී	20

අවශේෂ ක්ලෝරින උපරිම, මිග්‍ර/ලී	1.0
ඇමෝනියා නයිට්‍රජන උපරිම, මිග්‍ර/ලී	50.0
රසායනික අම්ලකර ඉල්ලුම උපරිම, මිග්‍ර/ලී	250
රිනෝලික සංයෝග (රිනෝලි OH ලෙස) උපරිම, මිග්‍ර/ලී	5.0
සයනයිඩ් (CH ලෙස) උපරිම, මිග්‍ර/ලී	0.2
සල්ෆයිඩ් (S ලෙස) උපරිම, මිග්‍ර/ලී	5.0
ෆ්ලුවෝරයිඩ් (F ලෙස) උපරිම, මිග්‍ර/ලී	15
ආසනික් (As ලෙස) උපරිම, මිග්‍ර/ලී	0.2
කැඩ්මියම් (Cd ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිග්‍ර/ලී	2.0
ක්‍රෝමියම් (Cr ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිග්‍ර/ලී	1.0
කම් (Cu ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිග්‍ර/ලී	3.0
රියම් (Ph ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිග්‍ර/ලී	1.0
රසදිය (Hg ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිග්‍ර/ලී	0.01
නිකල් (Ni ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිග්‍ර/ලී	5.0
සෙල්නියම් (Se ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිග්‍ර/ලී	0.05
සින්ක් (Zn ලෙස) මුළු ප්‍රමාණය උපරිම, මිග්‍ර/ලී	5.0
විකිරණශීලී ද්‍රව්‍ය	
(a) ඇල්ෆා විමෝචක උපරිම මයික්‍රෝ කියුරි/මිලී	10 ⁻⁸
(b) බීටා විමෝචක උපරිම මයික්‍රෝ කියුරි/මිලී	10 ⁻⁷
කාබනික පොස්පරස් සංයෝග උපරිම, මිග්‍ර/ලී	1.0
ක්ලෝරෝනිකාක හයිඩ්‍රොකාබන (CI ලෙස) උපරිම, මිග්‍ර/ලී	0.02

මේ අපසන්දනවල වර්ණය සහ අප්‍රසන්න ගන්ධය ඉවත් කිරීමට හැකි තාක් දුරට උත්සාහ කළ යුතුය. ඉහත කී ධාරන අගයන් පදනම් වී ඇත්තේ අඩු වශයෙන් පරිමාන 8 ක පිරිසිදු ජලයෙන් වත් අපසන්දන තනුක කිරීම අනුවය. 8 වරක් තනුක නොකෙරුනහොත් නියම වශයෙන් තනුක කළ ප්‍රමාණය 1/8 න් ගුණ කිරීමෙන් ධාරන සීමාව ලැබේ.

මේ ධාරන සීමා පනවන ලද්දේ 1988 අංක 56 දරන පනතේ සංශෝධිත 1980 අංක 47 දරණ ජාතික පාරිසරික පනත යටතේ 1990.02.02 දින අංක 595/16 දරන අතිවිශේෂ ගැසට් පත්‍රයේ පළ කරන ලද නියෝගයක් මගිනි.

ලුනාව කලපුව කෙරෙහි කර්මාන්ත දූෂණයේ බලපෑම් -

ලුනාව කලපුව දැඩි ලෙස කාර්මික දූෂණයට ලක් වී ඇති වෙරළබඩ ජලාශයකි. රෙදි පිළි/ඇඟලුම් වර්ණ යෙදීම සහ නිම කිරීම, රෙදි සෝදන ඒකක සහ සම්භාණ්ඩ නිෂ්පාදනය කරනු ලබන මහා පරිමාණ කර්මාන්ත 07 ක් හා කුඩා පරිමාණ කම්හල් 14ක් මගින්, ඒවායේ අපසන්දන සෘජුවම ලුනාව කලපුවට මුදා හැරේ. මෙහි ප්‍රතිඵල ලෙස එක් කලකදී බහුලව ධීවර සම්පත් පැවති මෙම කලපුව සම්පූර්ණ වශයෙන්ම විනාශ වී මදුරු උවදුරු බෝවන ජලජ පැලෑටි සහ මඩ තට්ටුවකින් වැසුණු නිසල ජලාශයක් බවට වර්තමානයේ දී පත්ව ඇත.

4.2.4 සංචාරක අංශයෙන් වන දූෂණය -

ශ්‍රී ලංකාවට පැමිණෙන සංචාරකයින්ගෙන් 89%ක් පැමිණෙනුයේ විනෝදය සඳහාය. මෙවැනි සංචාරක කටයුතු රඳාපවතින්නේ පරිසරයේ ගුණාත්මක භාවය මත වන අතර, සංචාරකයෝ ඔවුන් සැරිසරන ප්‍රදේශ වල පරිසර භායනය හෝ දූෂණය ගැන ඉතා සංවේදී බවක් දක්වති. වෙරළ කලාපය තුළ සංචාරක කර්මාන්තයේ නිරසාර බව රැක ගැනීම සඳහා එයට වන අහිතකර බලපෑම් වැළැක්වීමට දූෂණය පාලනය කළ යුතු වේ.

මූලාශ්‍රය පරිසර හා ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය, 2002

ලංකා සංචාරක මණ්ඩලයේ ලියාපදිංචි සංචාරක හෝටල් සංඛ්‍යාවෙන් 70% ක් පමණ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි ස්ථානගත කොට ඇත. (පරිච්ඡේද 1). සංචාරක කර්මාන්තයේ පිබිදීම ඇරඹුන මුල් අවධියේ දී ඇති වූ අවිධිමත් මහා පරිමාණ සංචාරක ව්‍යාපාර වල අහිතකර ප්‍රතිඵල, එකිනෙකට ආසන්නව පිහිටා ඇති ආපන ශාලා, සංචාරක

නිවාස, සහ අනෙකුත් ප්‍රධාන සංචාරක මධ්‍යස්ථානයන් සහිත බොහෝ වෙරළබඩ නිකේතනයන් තුළින් මේ වන විට පැහැදිලිව දැකිය හැක. පිරිපහදු නොකරන ලද පල්දෝරු ද, මුළු තැන් ගෙවල් වලින් ද, රෙදි සේදීමෙන් ද අපවිත්‍ර ජලය රොන්බොර සහ ජලාස්පික් ඇතුළු සහ අපද්‍රව්‍ය ද වෙරළාසන්න ජලයට මුසුවෙයි. මේ මගින් දකුණු සහ නිරිත දිග වෙරළ තීරයේ බොහෝ ප්‍රධාන සංචාරක මධ්‍යස්ථානයන්හි දූෂණය පිළිබඳ ගැටළු ද, වෙරළ දර්ශනය අවලස්සන විමද, ඉස්මතු වී ඇත. උණවටුන, හික්කඩුව සහ බේරුවල ප්‍රදේශයන්හි සංචාරක කර්මාන්තයේ සිදු සංවර්ධනය නිසා ජලයේ ගුණාත්මක භාවය භායනය වීම, මෙන්ම වෙරළාසන්න ජලයේ සහ වෙරළ තීරයන්හි දෘෂ්‍ය දූෂණයකටද තුඩු දී ඇත. රොන්මඩ පිළිබඳ ගැටළුව විශේෂයෙන් විශාල සංචාරක හෝටල් හා සම්බන්ධ ගැටළුවකි. මළ ද්‍රව්‍ය ආශ්‍රිත දූෂණයටත්, වෙරළබඩ ජලයෙහි සිදුකරන ජල ක්‍රීඩා වැනි කටයුතු වලටත් විශාල තර්ජනයක් වන සංචාරක කර්මාන්තයේ වර්ධනය හා බැඳුන, අනවසර ජනාවාස වර්ධනය වූ කලී වහා අවධානය යොමු කළ යුතු තවත් කරුණකි.

4.2.5 බලශක්ති අංශ මගින් වන දූෂණය -

බලශක්තිය උත්පාදනය කිරීමට ශ්‍රී ලංකාව දැනට ප්‍රධාන වශයෙන් යොදා ගන්නේ ඉතා අවම මට්ටමකින් පරිසර දූෂණයට තුඩු දෙන ජල විදුලි බලයයි. 2001 වසරේදී ස්ථාපිත මුළු ධාරිතාව වූ මෙගා වොට් 1,909 න් 61% ක්ම ජල විදුලි බල ශක්තිය මගින් සපයන ලදී. කෙසේ වුවත්, වාර්ෂික බලශක්තිය නිපදවීමේදී ජල විදුලියෙන් ලැබෙන දායකත්වය ක්‍රමයෙන් පහත බසීමත් පවතී. බලශක්ති ඉල්ලුම සහ ජල විදුලි බල උත්පාදනය අතර පවත්නා හිඟය සපුරාලීමට අනාගතයේ දී තාප බලාගාර ස්ථාපිත කිරීමට අපේක්ෂා කරන අතර, එවැනි බලාගාර වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි ස්ථාපිත කිරීමෙන් වෙරළබඩ ජලය, තාප දූෂණයට ලක් වීමට හේතු විය හැකිය.

4.2.6 ධීවර අංශයෙන් වන දූෂණය

ධීවර වරායන් සහ මසුන් ගොඩබෑමේ ස්ථාන පුළුල් කිරීම නිසා බෝට්ටු මගින් අනිසි ලෙස තෙල් (දැව්තෙල්) මුදා හැරීමෙන් ද, අනපේක්ෂිත ලෙස තෙල් පිටාර ගැලීමෙන් ද වෙරළබඩ ජලය දූෂණය වෙයි. නෙලා ගන්නා ලද මසුන් අවිධිමත් ලෙස පරිහරණය කිරීම නිසා ධීවර වරායන්/මසුන් ගොඩබෑමේ ස්ථානවල එක්රැස් වන මත්ස්‍ය අපද්‍රව්‍යද අදාල වෙරළබඩ ජලයේ (COD) මට්ටම අධික වීම ද සිදුවේ.

4.2.7 සනීපාරක්ෂාවට හිතකර නොවන අන්දමින් සහ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම -

ගෘහස්ථ, ආයතනික වෙළඳපොළ, වෛද්‍ය, වාණිජ සහ කාර්මික ආදී ප්‍රභව වලින්ද, විදි සහ වතු වලින්ද බැහැර කරන අපද්‍රව්‍ය ආදියද, ද්‍රව නොවන කැලි කසල වලින්ද සහ අපද්‍රව්‍ය සමන්විත වේ. ආහාර ශාක කොටස්, කඩදාසි,කාඩ්බෝර්ඩ්, රබර්, හම් හා ඉවත දැමූ ඇඳුම් ආදිය ඇතුළත් කාබනික අපද්‍රව්‍ය වලින්ද, ලෝහ,ජලාස්පික් හෝ විදුරු වලින් තැනූ ඇසුරුම්, ඇඟළුම් කර්මාන්ත ශාලා වලින් ඉවත් කරන රෙදි කැබිලි සහ අපද්‍රව්‍ය සහයට වැටේ.

ඇතැම් විට කිසිදු තැක්කීමක් නොමැතිව සහ අපද්‍රව්‍ය ජල මාර්ග වලට බහාලූ විට උදම් බලපෑම් නිසා ඒවා වෙරළාසන්න ජලාශ වෙත ගෙන යනු ලබයි. (උදාහරණ - මීගමුව කලපුව) බාදිය අවස්ථාවේදී සහ ද්‍රව්‍ය වෙරළ ඉමෙහි රැඳෙන නිසා එමගින් දෘෂ්‍ය දූෂණය සිදු වේ.

පසුගිය දශක කිහිපය තුළ සහ අප ද්‍රව්‍ය හා සම්බන්ධිත පාරිසරික ආපදාවන් ශ්‍රී ලංකාව තුළ වර්ධනය වෙමින් පවතින අතර, ඉදිරියේ දී ද එය ගැටළුවක් ලෙස පවතිනු ඇත. දිවයින පුරා පළාත් පාලන ආයතන මගින් එක්රැස් කරනු ලබන අපද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණය දිනකට ටොන් 2,694 ක් යැයි ඇස්තමේන්තු කොට ඇති අතර, එම ගැටළුව අනිවාර්යයෙන්ම නාගරික පෙදෙස් හා සම්බන්ධ වේ. මෙයින් සියයට 54 ක් ම උත්පාදනය වන්නේ

බස්නාහිර පළාතෙන්ය.

බොහෝ පළාත් පාලන ආයතන මුහුණ දෙනු ලබන බැරෑරුම් ප්‍රශ්නයක් වනුයේ ප්‍රමාණවත්, සුදුසු වූත් හිස් බිම් හිඟ වීම හේතු කොට ආරක්ෂිත ලෙස සහ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීමට පහසුකම් නොමැති වීමයි. මේ නිසා ප්‍රධාන වශයෙන් අපද්‍රව්‍ය මුදා හැරීම සඳහා විවෘත ප්‍රදේශයන් සහ ඇතැම් විට වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි පවත්නා පහත් වගුරුබිම් යොදා ගනු ලැබේ. වෙරළබඩ අනවසර ජනාවාස සහ සංචාරක මධ්‍යස්ථානයන්ට ආසන්නව ඇති වෙරළ තීරයන්හි, කැලිකසල ගොඩගසා තිබීමේ සහ අවිධිමත් ලෙසට සහ අපද්‍රව්‍ය වෙරළ ප්‍රදේශයන්හි මුදා හැරීමේ ගැටළුවක් පවතී. වෙරළ තීරයන්හි සහ අපද්‍රව්‍ය ඒකරාශී වීම හේතු කොට ජලයේ ගුණාත්මක බව පිරිහීමත් පාවෙන අප ද්‍රව්‍ය දිස්වීමත් සිදුවේ.

වගු අංක 4.4 මගින් වෙරළබඩ දිස්ත්‍රික්ක හතරක වෙරළ කලාපයේ පවත්නා සහ අපද්‍රව්‍ය මුදා හරිනු ලබන ස්ථාන සහ අපද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණයන් පෙන්වා දී ඇත. කොළඹ දිස්ත්‍රික්කයේ වැල්ලවත්ත සිට පානදුර දක්වා කොටසේ වැඩිම සහ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කරනු ලබන ස්ථාන පවතින අතර, ඊළඟට එම ප්‍රශ්නය උග්‍රවම පවත්නේ කළුතර දිස්ත්‍රික්කයේ ය.

වගුව 4.4 නෝරාගන්නා ලද වෙරළබඩ දිස්ත්‍රික්ක හතරක බැහැර කරන ලද සහ අපද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණයන් - 2002

දිස්ත්‍රික්කය	සහ මීටර් 30 අඩු	සහ මීටර් 3 සිට 10 අතර	සහ මීටර් 10 ට වැඩි
කොළඹ (වැල්ලවත්ත සිට පානදුර දක්වා)	03	15	13
කළුතර	08	11	08
මාතර	04	05	04
ගම්පහ	00	03	05

මූලාශ්‍රය - වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ ප්‍රසිද්ධ නොකළ දත්ත 2002

4.2.8 කෘෂිකාර්මික සහ ජලජීවී වගාවෙන් සිදුවන දූෂණයන් -

කෘෂිකර්මය -

කෘෂිකාර්මික කටයුතු සඳහා විශාල වශයෙන් රසායනික කෘෂිකාර්මික, පළිබෝධ නාශක සහ දිලීර නාශක යොදා ගන්නා අතර, මින් ඇතැම් ඒවා අනවසරයෙන් සිදුවේ. මෙමඳුවා මගින් පස හායනයට ලක් කරන අතර, ක්ෂීරනශයේ අපවිත්‍රකාරක දෑ අධිශෝෂණය වීම නිසා භූගත ජලයද දූෂණයට ලක් කෙරේ. දූෂණය වූ භූගත ජලය, කෘෂි කටයුතු සඳහා යොදා ගැනීමෙන් සහ කෘෂි කාර්මික ඉඩම් වලින් සිදුවන මතුපිට ජල වහනය නිසාද, වෙරළබඩ මතුපිට ජලය දූෂණයට ලක්වෙයි. මෙයට අමතරව අධික ලෙස පොහොර භාවිතයද හේතුකොට වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි නයිට්‍රිට් දූෂණය ද සිදුවේ.

ජල දූෂණය කෙරෙහි කෘෂිකර්මයේ බලපෑම

හරිත විප්ලවයේ එක් අභිනිකර බලපෑමක් නම් කෘෂි රසායනික ද්‍රව්‍ය අධික ලෙස භාවිතා කිරීමේ ප්‍රවණතාවයයි. එයට හේතු වූයේ කෘෂි කටයුතු සඳහා අධික ඵලදාවක් සහිත වගා විශේෂයන් භාවිතා කිරීම, එම වගා විශේෂ විවිධ කෘෂිමත්ට සහ රෝග වලට ලක් වීමට ඇති හැකියාව වැඩිවීම සහ එම විශේෂ සඳහා පෝෂණ අවශ්‍යතාවන් අධික වීමත්ය.

මෙහි එලයක් ලෙස 1950 සිට 1951 කාලය තුල ශ්‍රී ලංකාවේ කෘෂිම පොහොර භාවිතයේ ප්‍රමාණය N.P.K. ටොන් 20,000 1974 සිට 1975 කාලය තුල ටොන් 195,000 දක්වාත්, 1995 දී ටොන් 526,651 දක්වාත්, වැඩි විය. මේ ප්‍රවණතාවය අඛණ්ඩව පවත්නා අතර 1998 දී එය සියයට 9 කින් වැඩි වීමෙන් 1999 දී එම ප්‍රමාණය ටොන් 612,000 දක්වා වැඩි විය. ශ්‍රී ලංකාවේ රසායනික පොහොර භාවිතය වර්ෂයකට හෙක්ටයාරයක් සඳහා කි. ග්‍රෑ. 77 කි. එය අනෙකුත් ආසියා රටවලට වඩා දෙගුණයක සිට අටගුණයක් දක්වා වැඩි බව සැලකිය යුතු වේ.

ජලජීවී වගාව

ඕලන්ද ඇළට ගලා එන ඉස්සන් ගොවිපලින් බැහැර කරන අපද්‍රව්‍ය වල මුළු අවලම්බිත සහ ද්‍රව්‍ය ප්‍රමාණය ඉහල මට්ටමක (200 සිට 600 මි.ග්‍රෑ/ලීටර්) පවතින අතර එහි ජීව රසායනික ඔක්සිජන් ඉල්ලුම 60 සිට 180 මි.ග්‍රෑ./ලී. තරම් ඉහල ප්‍රමාණයකි. මේ අපද්‍රව්‍ය වලින් ඇල මාර්ගයේ අධික ලෙස අපසන්දන තැන්පත්වීමක් සිදුවන අතර බොර ස්වභාවයද ඉහල යයි. මෙම ජලයෙහි අධික සල්ෆයිඩ් සහ ඇමෝනියා මට්ටම් ඇති කිරීමට ඉස්සන් ගොවිපලවලින් බැහැර කරන අපද්‍රව්‍ය දායක වී ඇත.

වී ඇත. එම පොකුණු වලින් ඉවත ලන ජලයෙහි ඉහළ නයිට්‍රිට්, පොස්පේට් නිසා අසල මට්ටමේ වූ පිහිටි ජල මාර්ග සුපෝෂණය වී ඇති අතර භූගත ජලයද දූෂණය වී ඇත.

අවිධිමත් අන්දමින් සංවර්ධනය වූ ජලජීවී වගාවට අයත් ඉස්සන් පොකුණු වලින් මුදා හරින අපද්‍රව්‍ය විශාල ප්‍රමාණයක් වියම් පළාතේ වෙරළබඩ දූෂණයට දායක වී ඇත. මේ නිසා ඕලන්ද ඇලසහ අසබඩ වෙරළාසන්න ප්‍රදේශ මේ නිසා සැලකිය යුතු ප්‍රමාණයකින් දූෂණය

4.2.9 තෙල් පිටාර ගැලීම් සහ අනෙකුත් බැහැර කිරීම් මගින් සිදු වන දූෂණය

ප්‍රධාන වානිජ වරායන් මගින් හදිසි අනතුරු වලින් නිකුත් වන තෙල් නිසා වෙරළබඩ ජලය දූෂණයට ලක්වෙයි. දැව්තෙල් එකතු කිරීමට දැනට පවතින පහසුකම් අඩු වීමද, නැව් වලින් පිටකරන ජලය මගින් ද වරාය වල ජලය දූෂණය වේ. එවැනි පහසුකම් මෙන්ම, දූෂණ අවම කිරීමේ කටයුතු සැලසුම් ගත කිරීම හම්බන්තොට, කොළඹ දකුණ සහ ගාල්ල යෝජිත වරායන් සංවර්ධනයේ දී ඉතා වැදගත් අවශ්‍යතාවන් වෙයි.

විශාල තෙල් ටැංකි සහිත නැව් වලින් බැහැර වන දැව්තෙල්, නැව් වල තුලනය සඳහා යොදා ගන්නා ජලය හා තෙල් ටැංකි පවිත්‍ර කිරීමට යොදන ජලය පිට කිරීම, වරායන්හි යාන්ත්‍රික බෝට්ටු සහ නැව් පිළිසකර කිරීම සහ නඩත්තු කිරීම මගින් සුළු

ප්‍රමාණයේ තෙල් පිටකිරීම් නිසා තෙල් දහරාවත් හටගනී. මේ මගින් දැඩි බලපෑමක් සිදු නොවිය හැකි වුවත් දෘෂ්‍ය දූෂණයද සහ එමගින් විනෝදාත්මක කටයුතු සඳහා පවත්නා වෙරළබඩ තීරයන්ගේ දර්ශනීය බව හායනය වීමද සිදුවෙයි. මධ්‍යම ප්‍රමාණයේ බොරතෙල් පිටාර ගැලීම් පිළිබඳ සුළු සිද්ධි හතරක් ශ්‍රී ලංකා මුහුදු ජලයේ වාර්තා වී ඇති අතර ඒවා මගින් තාර කැටිති, වෙරළ වෙත එක් රැස් වීමද වාර්තා විය. මේවා වෙරළබඩ පද්ධතීන්ට සහ ජීවීන්ට තර්ජනයක් වන බැවින් තෙල් බැහැර කිරීම් පාලනය කිරීම සඳහා වූ අවම කිරීමේ සැලසුම් කිබීම අවශ්‍ය වේ. වාහන සේවා ස්ථානයන් ගෙන් නිකුත් වන අපත තෙල් ද අවසානයේ වෙරළබඩ ජලය වෙත ළඟා වන අතර තෙල් වෙන් කර ගැනීමේ උපකරණ ඒ සඳහා යොදා ගත යුතුය. දැනට එවැනි උපකරණ විරල වන අතර, පවතින උපකරණ වුවද අක්‍රීයව ඇත.

බඩු පැටවීම සහ ගොඩබෑම් සඳහා කොළඹ වරායට ලඟාවෙන නැව් වල දැව්තෙල් (අපත තෙල්) බැහැර කිරීම සඳහා නියත වැඩපිළිවෙල සකස්කොට ඇත. නැව් වලින් සෘජුවම බවසර රට වෙත තෙල් පොම්ප කිරීමේදී පිටවන දැව්තෙල් එකතු කිරීමට සමාගම් 36 ක් සමුද්‍ර දූෂණ වැලැක්වීමේ අධිකාරියේ ලියාපදිංචි වී ඇත. කොළඹ වරායේ පසුගිය පස්වසර තුල එම සමාගම් විසින් රැස් කරන ලද අපත තෙල් ප්‍රමාණයන් වගුව අංක 4.5 මගින් පෙන්වුම් කෙරේ. කෙසේ වුවත් මෙම අපත තෙල් අවසන් වශයෙන් බැහැර කිරීම් පිළිබඳව පාලන අධිකාරීන් විසින් සුපරීක්ෂණයක් නොකෙරේ.

වගුව අංක 4.5 කොළඹ වරායෙන් අදාළ සමාගම් මගින් එකතු කරගන්නා ලද හෝ ඉවත් කරන ලද අපත තෙල් ප්‍රමාණයන්

1998 (+)	1999(+)	2000(+)	2001(+)
1403.6	1667.5	2078.0	1878.0

මූලාශ්‍රය : සමුද්‍ර දූෂණ වැලැක්වීමේ අධිකාරියේ දත්ත සමුදාය 2002

4.3 සැලසුම්, ප්‍රතිපත්ති සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ක්‍රමෝපායන්

1990 දී පිළියෙල කරන ලද පළමු වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මට වෙරළබඩ දූෂණ ගැටළු ඇතුළත් නොකරන ලද නමුත් ඒවා 1997 සංශෝධනයට ඇතුළත් කරන ලදී. වෙරළබඩ ජල දූෂණය පාලනය කිරීමට බලපාන ප්‍රතිපත්ති, නීති සහ වැඩසටහන් ගණනාවක්ම සකස් කොට ඇත. වෙරළ කලාපය තුල ආරම්භ කරනු ලබන ප්‍රධාන සංවර්ධන ව්‍යාපෘති (ධීවර කටයුතු හැර) පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු වලට යටත් කරවීම ඊට උදාහරණයකි. 1988 අංක 56 දරන ජාතික පාරිසරික පනත යටතේ ලැයිස්තුගත කොට ඇති ව්‍යාපෘති මේවාට ඇතුළත් වන අතර එම ව්‍යාපෘති අනුමත කිරීමේ නියෝජ්‍යායතනය වශයෙන් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව ක්‍රියා කරයි (8 වන පරිච්ඡේදය බලන්න.)

කාර්මික කටයුතු නිසා සිදුවන වෙරළබඩ ජල දූෂණය වැළැක්වීමට භාවිත කළහැකි ප්‍රධාන නියෝගාත්ම මෙවලම් වනුයේ පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු

පිළිවෙත් සහ පරිසර ආරක්ෂණ බලපත්‍ර ක්‍රමයයි. පරිසර ආරක්ෂණ බලපත්‍ර ක්‍රමය 2000 නොවැම්බර් 22දින අංක 1159/22 අතිවිශේෂ ගැසට් නිවේදනය යටතේ නියමිත කටයුතු සඳහා අනිවාර්ය වේ. පරිසර ආරක්ෂණ බලපත්‍රය මධ්‍යමපරිසර අධිකාරිය, ආයෝජන මණ්ඩලය හෝ පළාත් පාලන ආයතන මගින් ලබා ගත හැකි අතර එය අවුරුදු තුනක කාලයක් සඳහා වලංගු වේ. එසේ නමුත් දූෂණ පාලනය බලාත්මක කිරීමේ අඩුපාඩු, සහ කර්මාන්ත ශාලා බොහෝ සංඛ්‍යාවක දූෂණය අවම කිරීමේ තාක්ෂණ වල දුර්වලතා නිසා, වෙරළබඩ ජලය කාර්මික ප්‍රභව මගින් දූෂණයට ලක්වෙයි.

වෙරළ කලාපයේ ජල දූෂණය වැළැක්වීම හෝ අවම කිරීම සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව දැනට විවිධ නිවාරණ සහ ප්‍රතිකාර්මික ක්‍රියාමාර්ගයන්හි නිරත වී සිටී. මෙවා බොහොමයකටම සෞඛ්‍ය ආයතන සහ නියෝජ්‍යායතනයන්ගේ සහභාගීත්වය සහ එලදායි සම්බන්ධීකරණය ලබා ගැනීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් අවශ්‍ය වේ. ජාතික මට්ටමින් ග්‍රාමීය සහ නාගරික ප්‍රදේශයන්ට ගුණාත්මක වශයෙන් සුදුසු ජලය සහ සනීපාරක්ෂාවට හිතකර සේවා ලබා දීම ජාතික ජල සම්පාදන හා ජලාපවහන මණ්ඩලයේ වගකීමයි. කොළඹ පිහිටි පහසුකම් රහිත ජනාවාසයන් සඳහා ප්‍රමාණවත් සනීපාරක්ෂක පහසුකම් නොමැති වීමේ ගැටළුවට පිළියම් යෙදීම ආයතන ගණනාවක් මගින්ද ඉටු කෙරේ. ප්‍රමාණවත් පහසුකම් නොමැති කොළඹ නගරයේ ජනාවාස සඳහා පිහිටුවා ඇති ආයතනයේ Real Estate Exchange Ltd. (REEL) මග පෙන්වීමෙන් ක්‍රියාත්මක වන තිරසාර පුරවර වැඩ සටහන මීට එක් නිදසුනකි.

වෙරළබඩ ජලයේ දූෂණය අවම කිරීම සඳහා ජලයේ ගුණාත්මක බව සුපරීක්ෂණය අත්‍යවශ්‍ය වුවත් මේ දක්වා වෙරළ කලාපයේ අභ්‍යන්තරයේ කලපු, මෝය සහ වෙරළාසන්න ජලයේ ගුණාත්මක බව පිළිබඳ තීරණය සුපරීක්ෂණය සඳහා වන හෙතෙක වගකීමක් සහිත තනි ආයතනයක් නොමැත. සමුද්‍ර දූෂණය වැළැක්වීමේ අධිකාරියට මුහුදු ජලයේ දූෂණය පාලනය සම්බන්ධව ක්‍රියාකිරීමේ බලය ඇතත් එය අදාළ වන්නේ ගැඹුරු මුහුදේ මූලාශ්‍රයන් සම්බන්ධයෙන් පමණි. එසේ වුවත් ලංකා ආයෝජන මණ්ඩලය, මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය සහ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව වැනි විවිධ ආයතනයන්ට වෙරළ කලාපයේ ජලයේ ගුණාත්මක බව පිළිබඳව සුපරීක්ෂණයන් සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් වලින් හට ගන්නා අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීමේ කටයුතු පාලනයකිරීමෙන් බලයක් ඇත. ජාතික ජල සම්පත් පර්යේෂණ ආයතනය (NARA) ජාතික ජල සම්පාදන හා ජලාපවහන මණ්ඩලය, ශ්‍රී ලංකා ඉඩම් ගොඩ කිරීම හා සංවර්ධනය කිරීමේ නීතිගත සංස්ථාව සහ කාර්මික තාක්ෂණික ආයතනය (ITI) වැනි ඇතැම් රේඛීය ආයතන, විශ්ව විද්‍යාල සහ අනෙකුත් පර්යේෂණ ආයතන විටින් විට ජලයේ ගුණාත්මක බව පිළිබඳව සුපරීක්ෂණ කටයුතු වල නිරත වෙති.

විවිධ භාවිතයන් සඳහා වෙරළබඩ ජලය යොදා ගැනීමේදී අවශ්‍ය වන ජලයේ සාදක ප්‍රමිතීන් ශ්‍රී ලංකාව විසින් මෙතෙක් දුරට සකස් කොට නැතත් අදාළ ප්‍රමිතීන් පිළිබඳව මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය විසින් යෝජනා ඉදිරිපත් කර ඇත. විශේෂයෙන් සෘතුමය බලපෑම් හේතුකොට ජලයේ ගුණාත්මක බව වෙනස් වන හෙයින් අවසන් තීරණය ගැනීමට පෙරාතුව මේවා ප්‍රමාණවත් පරිදි සැලකිල්ලට භාජනය කළ යුතුය. වෙරළබඩ ජලයේ දූෂණය සිදුවීම් පහත දැමීම සඳහා වන ප්‍රධාන පියවරක් වනුයේ දූෂණ අවම කිරීම සඳහා වන පහසුකම් සහිත කාර්මික ජනපද පිහිටුවීමට රජය ගෙන ඇති තීරණයයි. ජාතික සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායක් සහ එය ක්‍රියාත්මක කළ හැකි වන ලෙස සුදුසු රෙගුලාසි ගත පාලනයන් රජය මගින් සකස් කොට ඇත. අන්තරාකාරී අපද්‍රව්‍ය එක්රැස් කිරීම, ගබඩා කිරීම, ප්‍රවාහනය සහ බැහැර කිරීම් පාලනයකිරීම සඳහා අවශ්‍ය රෙගුලාසි 1996 දී ගැසට් පත් මගින් ප්‍රකාශයට පමුණුවන ලද අතර, පාරිසරික සහ ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය, අන්තරාකාරී අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපිත කිරීම සඳහා කටයුතු කරමින් සිටී. එසේ වුවත් කෘෂි රසායනික ද්‍රව්‍ය ඇතුළු ස්ථානීය නොවන මූලාශ්‍රයන් පිළිබඳව කටයුතු කිරීම සඳහා සුවිශේෂ ප්‍රතිපත්ති හා එලදායි ක්‍රියාකිරීමේ යාන්ත්‍රණයක් නොමැති වීම නිසා මේ පිළිබඳ කටයුතු කිරීම අපහසු වී ඇත.

වෙරළබඩ ජල දූෂණය කළමනාකරණය සඳහා වූ අනාගත මග පෙන්වීම් .

වෙරළබඩ ජල දූෂණය, වෙරළ කලාපය කළමනාකරණය කිරීමේදී සැලකිල්ලට භාජනය විය යුතු ප්‍රධාන ගැටළු වලින් එකක් වුවත්, මෙම ගැටළුව හුදෙක්ම වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් තනිව විසඳිය හැක්කක් නොවේ. වෙරළබඩ දූෂණය පාලනය කිරීම හා සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කරනු ලබන ආයතන සහ නියෝජ්‍ය ආයතන විශාල සංඛ්‍යාවක් පවත්නා බව සැලකීමේදී, සහභාගීත්වය පදනම් කොට ගත් වැඩ පිළිවෙලක් යටතේ ඒකාබද්ධ වෙරළ කලාප කළමනාකරණයක අවශ්‍යතාවය පැහැදිලි වේ. මේ සඳහා තම එක් එක් බල ප්‍රදේශ තුළ ඇති වෙරළ බඩ ජල තලයන්හි සුපරීක්ෂණ කටයුතු පිළිබඳව අවශ්‍ය වන ප්‍රධාන කාර්ය භාරයක් ඉටු කිරීමට අදාළ පළාත් පාලන ආයතන ශක්තිමත් කිරීම අවශ්‍ය වේ. හඳුනාගත් ස්ථානයන්හි ජලයේ ගුණාත්මක බව සුපරීක්ෂණය සඳහා මූල්‍ය ප්‍රතිපාදන අවශ්‍ය වේ. ප්‍රමුඛතා අනුව ජල සම්පත් වර්ගීකරණ පෙල ගැස්වීමට අවශ්‍යවන ජලයේ ගුණාත්මක බව පිළිබඳව තීරණායකයන් සකස් කළ යුතු අතර ගුණාත්මක බවින් අඩු වෙරළබඩ ජල තලයන්ගේ තත්ත්වය නැවැත්වීම සඳහා ඉංජිනේරුමය ක්‍රියාමාර්ග යොදා ගැනීම ද අවශ්‍ය වේ.

ප්‍රධාන දූෂණ මූලාශ්‍රයන් පාලනය කිරීමට හැකිවන ලෙස නීති සහ රෙගුලාසි ශක්තිමත් කළයුතු අතර එමගින් වෙරළබඩ ජලය වෙත ගලා එන දූෂණ ප්‍රමාණයන් අවම කර ගත හැක. දැඩි ලෙස නීතිය බලාත්මක කිරීමේ යාන්ත්‍රණයක්ද ප්‍රධාන වෙරළබඩ ජල දූෂණ සිද්ධීන්ගේ ප්‍රමාණය සහ සිදුවන ගණන අවම කිරීම අරමුණු කොටගත් ක්‍රියාමාර්ගයක් ද, දිගින් කළ යුතුය.

4.4 කළමනාකරණ අරමුණු, ප්‍රතිපත්ති හා ක්‍රියාකාරකම්

අරමුණු 1

සංවර්ධන කටයුතු මගින් බැහැර කෙරෙන පිරිපහදු නොකළ හෝ අර්ධ වශයෙන් පිරිපහදු අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම අවම කිරීම මගින් ජලයේ ගුණාත්මක බව පිළිගත හැකි මට්ටමකින් පවත්වා ගෙන යෑම.

ප්‍රතිපත්ති 1.1

වෙරළ කලාපයේ සියළුම සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් වෙතින් අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීමේ දී මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලව ක්‍රියාකිරීමට සලස්වනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 1.1.1

වෙරළබඩ ජලයේ ගුණාත්මක භාවය නිතර සුපරීක්ෂණයට භාජනය කිරීම තුළින් වෙරළ කලාපයේ සියළුම සංවර්ධන කටයුතු මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය මගින් අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම සම්බන්ධයෙන් පනවා ඇති ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලතාව දක්වන බව සහතික කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියා

1. වෙරළබඩ ප්‍රදේශයේ අවට ජල දූෂණය පිළිබඳ සිද්ධීන් සොයාගැනීම කිරීමටත් ප්‍රදේශය තුළ ඇති දූෂක තත්ත්වය හඳුනාගැනීමටත් ජලගුණාත්මකභාවය සුපරීක්ෂණය සඳහා වැඩ සටහනක් ආරම්භ කිරීම.
2. අධික හා පහත මට්ටමින් වෙරළ ප්‍රදේශයේ දූෂණයට හේතුවන අදාළ ප්‍රදේශයේ සංවර්ධන කටයුතු හඳුනාගෙන මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ සහභාගීත්වයෙන් දත්ත සමුදායක් සකස් කිරීම.
3. වෙරළ කලාපයන්, එහි ජල සම්පතක් දූෂණයට පාත්‍ර කිරීමට ඉඩ ඇති සංවර්ධන කටයුතු මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම් පිළිබඳව ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලව කටයුතු කරන බව සනාථ කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම.
4. දැනට අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම සඳහා ප්‍රමිතීන් නොමැති ජල වහා වැනි කටයුතු සඳහා අදාළ ආයතනවල සහභාගීත්වයෙන් ප්‍රමිති සකස් කිරීම ප්‍රවර්ධනය.

ප්‍රතිපත්ති 1.2

වෙරළ ප්‍රදේශය අවට ජලයේ ගුණාත්මක භාවය අධික ලෙස හායනයට ලක් කරන කර්මාන්ත ප්‍රතිස්ථානගත කිරීමට සහය වීම හා දූෂණය අවම කරන තාක්ෂණයන් භාවිතයන් ප්‍රවර්ධනය කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 1.2.1

අධික දූෂක කර්මාන්ත හඳුනාගෙන ඒවාට වෙරළබඩ අවට ජලයේ ගුණාත්මක භාවය හායනයට ලක් කරන අපද්‍රව්‍ය පිට කිරීමට අදාළ තාක්ෂණයන් පිළිබඳ තොරතුරු ලබා ගැනීමට පහසු කරවීම හා අදාළ දූෂණය අවම කිරීමේ තාක්ෂණයන් සහ/හෝ මූල්‍ය ප්‍රෝක්සහන ලබාදීමෙන් එම කර්මාන්ත ප්‍රතිස්ථානගත කරවීමට අදාළ අධිකාරීන් පෙළඹවීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. අදාළ අධිකාරීන් හා පාර්ශවකරුවන් සම්බන්ධ කරගෙන අධික දූෂක කර්මාන්ත ප්‍රතිස්ථානගත කිරීම.
2. දූෂණ පාලනය කිරීම හා පිරිසිදු නිෂ්පාදන තාක්ෂණයන් සපයන්නන් පිළිබඳ තොරතුරු වෙරළ කලාප කෙරෙහි අහිතකර බලපෑම ඇති කෙරෙන කර්මාන්ත වෙත සපයා දීම පහසු කිරීම.
3. කර්මාන්ත ප්‍රතිස්ථානගත කිරීමටත්, ඒවාට දූෂණ පාලනය පිළිබඳ තාක්ෂණය ලබා දීමටත් අවශ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රෝක්සහන ලබා දීමට අදාළ ආයතන වලට සහය වීම.

ප්‍රතිපත්ති 1.3

තෝරගත් ස්ථාන වල ජලයේ සාදක ගුණය පැවැත්වීමට අවශ්‍ය සීමාවන්/ පරාමිතිවලට අනුකූලව කටයුතු කරන සංවර්ධන කටයුතු පමණක් වෙරළතුළ පිහිටුවීමට අවසර දෙනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 1.3.1

නියමිත විවිධ කාර්යයන් සම්බන්ධයෙන් මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් තීරණය කොට ඇති මාර්ගෝපදේශයන් පරිදි අවට ජලයේ උපරිම සීමාවක් නොඉක්මවන පරිදි නව සංවර්ධන කටයුතු ඇති කළහැකිදැයි සොදිසි කිරීම සඳහා විටින් විට වෙරළ බඩ ජලයේ ගුණාත්මක භාවය සුපරීක්ෂා කරනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. ආර්ථික වශයෙන් අතිශයින් වැදගත් වෙරළබඩ ස්ථාන තෝරාගෙන අවකාශික හා කාලීන ජල ගුණාත්මක සුපරීක්ෂණයක් මගින් එක් එක් ස්ථාන වල අවට පවත්වාගෙන යායුතු ජලසාදක ප්‍රමිතීන් ස්ථාපිත කිරීම.
2. අදාළ ආයතනයන් හා සහයෝගීත්වයෙන් වෙරළබඩ ජලයට අදාළ විවිධ විභව භාවිතයන් හඳුනා ගැනීම.
3. එම විභව භාවිතයන් හා පවත්නා ජලයේ සාදක ගුණාත්මක භාවය පදනම් කරගෙන අලුත් සංවර්ධන කාර්යයකින් ආරම්භ කළ හැකි ස්ථාන හඳුනා ගැනීම.
4. ජලයේ සාදක ගුණාත්මකභාවයන්, අදාළ භාවිතයන්හි අතර ගැලපීමක් අති නොවන, ආර්ථික අතින් අතිශයින් වැදගත් ස්ථාන අධ්‍යයනය කොට, නවදුරටත් සංවර්ධන කටයුතු ආරම්භ කිරීම අදාළ දූෂණ අවම කිරීමේ උචිත ක්‍රියාමාර්ග යෝජනා කිරීම.

අරමුණු 2

අපසන්දනයන් හැර වෙනත් දූෂක ප්‍රභවයන් කළමනාකරණය තුළින් වෙරළබඩ ජලයේ ගුණාත්මකබව වැඩි දියුණු කෙරෙනු ඇත.

ප්‍රතිපත්ති 2.1

වෙරළබඩ ජලය දූෂණය අවම කිරීම සඳහා වෙරළ කලාපයේ සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණය ප්‍රවර්ධනය කරනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 2.1.1

වෙරළබඩ ජලය කෙරෙහි ඇතිවන අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා සහ අපද්‍රව්‍ය කළමනාකරණ සැලසුම් සකස් කෙරෙනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. පළාත් පාලන ආයතන මගින් වෙරළ කලාපයේ ස්ථානවල කුණු කසල (සහ අපද්‍රව්‍ය) දැමීම පාලනය කිරීම සඳහා පළාත්, ප්‍රාදේශීය හා ජාතික යන මට්ටම්වලදී සුදුසු පරිදි සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
2. සහ අපද්‍රව්‍ය සම්බන්ධයෙන් වහා සැලසුම් අවශ්‍ය වන, සහ අපද්‍රව්‍ය ජනිත කරන කර්මාන්ත, වෙරළබඩ සංචාරක මධ්‍යස්ථාන හා ධීවර වරායන් සහ අපද්‍රව්‍ය සම්බන්ධයෙන් සැලසුම් අවශ්‍ය වන නාගරික මධ්‍යස්ථාන හඳුනාගැනීම.
3. වෙරළ කලාපයෙන් පිටත අපද්‍රව්‍ය හෙලන ස්ථාන ප්‍රතිස්ථාපන සඳහා පාරිසරික වශයෙන් අඩු අනතුරුදායක විකල්ප ස්ථාන තෝරාගැනීමට පළාත් පාලන ආයතනවලට සහාය වීම.
4. සහ අපද්‍රව්‍ය හෙලීම නිසා අහිතකර බලපෑම් වලට භාජනය වූ තෝරාගත් වෙරළබඩ ප්‍රදේශවල පාරිසරික හායනය සුපරීක්ෂණය කිරීම.
5. කොම්පෝස්ට් පොහොර හා ජීව වායු නිපදවීම යනාදිය මගින් පාරිසරික හිතකාමී අපද්‍රව්‍ය අවම කිරීමේ කටයුතු වලට අවතීර්ණ වීමට පළාත් පාලන ආයතනවලට සහායවීම හා ඒ පිළිබඳව දිරිමත් කිරීම.
6. වෙරළ කලාපය තුළ සහ අපද්‍රව්‍ය හෙලීම පාලනය කිරීම සඳහා එම කටයුතු කරන පළාත් පාලන ආයතන වලට එරෙහිව අවශ්‍ය නෛතික ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම.

ප්‍රතිපත්ති 2.2

පළාත් පාලන ආයතන සමග සහයෝගීත්වයෙන් මළ/අසූරි ආශ්‍රිතව වෙරළබඩ ජලය දූෂණය වීම අවම කරනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 2.2.1

මළ/අසූරි ආශ්‍රිතව ඇතිවන ජල දූෂණයට ඒ සඳහා නියමිත අවම මට්ටම් ඉක්මවන ස්ථාන හඳුනාගෙන එම ගැටළුව පළාත් පාලන ආයතන සමග සහයෝගීත්වයෙන් විසඳීමට ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. තෝරා ගැනීමේ නිර්ණායක පදනම් කරගෙන, වෙරළබඩ කලාපය තුළ මළ/අසූරි ආශ්‍රිතව ඇතිවන දූෂණය පාලනය කළ යුතු වැදගත් ස්ථාන තීරණය කිරීම.
2. වැඩිවශයෙන් නැම, ජල ක්‍රීඩා වැනි දේ සඳහා ජල භාවිතය කෙරෙන ස්ථාන වල පවත්නා මළ/අසූරි ආශ්‍රිත ජල දූෂණය මට්ටම නිමානය කිරීම සඳහා එම ස්ථාන සුපරීක්ෂණය.
3. මළ/අසූරි ආශ්‍රිත දූෂණයේ අහිතකර විපාක ගැන පළාත් පාලන ආයතන දැනුවත් කොට, එය අවම කිරීමේදී ඔවුන්ට සහාය වීම.

ප්‍රතිපත්ති 2.3

තෙල් ආශ්‍රිත දූෂණයෙන් වෙරළබඩ ජලයට ඇතිවන අහිතකර විපාක අවම කරනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 2.3.1

වෙරළබඩ ජලයට තෙල් මුදා හැරීමේ ප්‍රධාන මූලාශ්‍ර හඳුනාගෙන ඒවාට නිවාරණ සහ ප්‍රතිකාරාත්මක පිළියම් වශයෙන් ගත යුතු ක්‍රියාමාර්ග අදාළ ආයතන වල සහයෝගීත්වයෙන් සකස් කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වෙරළ කලාපයට තෙල් මුදා හැරීමට අදාළ වන මූලාශ්‍ර හඳුනාගැනීමට සම්පූර්ණ දූෂණය වැළැක්වීමේ අධිකාරිය හා සම්බන්ධ කටයුතු කිරීම.
2. විශේෂයෙන්ම වරාය හා විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් ස්ථානවලට මුදා හරින තෙල් උකහා ගැනීමට හෝ වැළැක්වීමට අවශ්‍ය ක්‍රියා මාර්ග අදාළ බලධාරීන් හා සහයෝගීත්වයෙන් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 2.4

තයිට්‍රේට් මගින් ඇතිවන ජල දූෂණය, හා භූගත ජලය ලවණීකරණයට භාජනය වීම අවම කිරීමත් සඳහා පියවර ගනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 2.4.1

තයිට්‍රේට් ආශ්‍රිත දූෂණයටත්, භූගත ජලය ලවණීකරණයට පාදක වන ප්‍රධාන හේතුකාරක හඳුනාගෙන සහයෝගීත්ව ප්‍රතිකාරාත්මක පිළිවෙත් ක්‍රියාත්මක කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වෛතික නිර්නායක පදනම් කරගෙන අධික ලෙස තයිට්‍රේට් දූෂණය හා භූ ජල ලවණීකරණය සිදුවන ස්ථාන තීරණය කිරීම.
2. එම දූෂණය අවම කිරීම අරබයා, අදාළ ආයතන වල සහායෝගීත්වයෙන් හඳුනාගන්නා ලද ස්ථාන සුපරීක්ෂණය කිරීම
3. මල/අසුරි දූෂණයට අදාළ ගැටළු සහ ස්ථාන පිළිබඳව පළාත් පාලන අධිකාරීන් දැනුවත් කොට එය අවම කිරීමට ඔවුන්ට සහාය වීම.

අරමුණු 3

ක්‍රමානුකූලව සිදු කරන පර්යේෂණ හා සුපරීක්ෂණය මගින් වෙරළබඩ ජලයට එක්වන දූෂක ප්‍රමාණය ගණනය කොට අවම කරනු ලැබේ.

ප්‍රතිපත්ති 3.1

මතුපිට ජලාශ වෙතින් වෙරළබඩ ජලය වෙත ගලායන දූෂක ප්‍රමාණය ගණනය කිරීම සහයෝගීතා ක්‍රියාමාර්ග තුළින් සිදු කෙරෙනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 3.1.1

මතුපිට ප්‍රධාන ජලාශ වෙතින් වෙරළ කලාපයට එක් වන දූෂක ප්‍රමාණය හඳුනාගෙන ජලයේ ගුණාත්මක භාවය වෙනත් ආයතන හා සහායෝගීත්වයෙන් වැඩි දියුණු කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වෙරළබඩ ජලය වෙත දූෂක ද්‍රව්‍ය ගෙන එන මතුපිට ප්‍රධාන ජල මාර්ග හඳුනාගෙන, වර්ෂා කාලයේ දීත් වියලි කාලයේ දීත් ගලා එන ප්‍රමාණයන් නිගමනය කිරීම.
2. අවශ්‍ය කරන තොරතුරු සැපයීම මගින් අධික දූෂක ද්‍රව්‍ය ගලා ඒම අවමකිරීමට ක්‍රියාමාර්ග ගැනීමට පළාත් පාලන ආයතන වලට, මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියට සහ අදාළ ආයතන වලට සහාය වීම.
3. එවැනි ජලාශ වල ජලයේ ගුණාත්මක භාවය වැඩිදියුණු කිරීමට අවශ්‍ය වන පර්යේෂණ කටයුතු කිරීම සඳහා අදාළ ආයතන හා සහායෝගීත්වයෙන් කටයුතු කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 3.2

භූගත ජල දූෂණය අඩු කිරීම සඳහා සහයෝගීත්ව ක්‍රියාකාරකම් සිදු කරනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 3.2.1

භූගත ජලය දූෂණය වීමේ ක්‍රම හා අදාළ මට්ටම් හඳුනාගෙන ජලය දූෂණය වීමේ විභවය තක්සේරු කොට භූගත ජලයේ ගුණාත්මකභාවය වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා අදාළ ආයතන වල සහායෝගීත්වයෙන් උචිත ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. ආර්ථික අතින් අහිමිය වූදගත්කමකින් යුතු ස්ථාන තෝරාගෙන සුදුසු යැයි නම් කළ ජල භාවිතයන්ට ආශ්‍රිතව ඒවායේ ජලගුණාත්මකභාවය සුපරීක්ෂණය කිරීම.
2. භූගත ජල දූෂණ සිදුවීම් අඩු කිරීමට අදාළ ආයතනවලට සහායවීම.

අරමුණු 4

ක්‍රමෝපාය සන්නිවේදනය භාවිතා කරමින් අධ්‍යාපනය, ප්‍රචාරණය, තොරතුරු බෙදා හදා ගැනීමෙන් වෙරළබඩ දූෂණය අවම කරනු ලැබේ.

ප්‍රතිපත්ති 4.1

ජල ගුණාත්මක භාවය වැඩි දියුණු කිරීමට අදාළ පුහුණුවීම් හා කුසලතා වර්ධනය කිරීම සඳහා දක්ෂතා ඇති ආයතනයන් සමග සහායෝගීත්ව වැඩ සටහනක් ක්‍රියාත්මක කෙරෙනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. ඇමරිකා යුතු ප්‍රශ්න, අවශ්‍යතා සහ සුවිශේෂ කණ්ඩායම් වල තත්ත්වය මැන ගැනීමට අවශ්‍යතා ඇගයීමක් දියත් කිරීම.
2. එලදායී පුහුණු කිරීමේ සහ දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් පිළිබඳ උනන්දුවන කණ්ඩාය සහ සන්නිවේදන සජීවීකාරකයින් හඳුනාගෙන සහයෝගීතා වැඩසටහන් සකස් කිරීම.
3. ජල දූෂණය අවම කිරීම සඳහා වෘත්තික මට්ටමෙන් පුහුණු කිරීමට අදාළ පුද්ගලයින් කණ්ඩායම් අතුරින් තෝරාගෙන ජල දූෂක ප්‍රභව/ක්‍රම දූෂක මට්ටම් සහ අවම කිරීමේ ක්‍රම ගැන දැනුවත් කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 4.2

දූෂනය ජනිත කිරීමට සෘජුව හෝ වක්‍රව සම්බන්ධවන සියලුම ඉලක්ක කණ්ඩායම් වෙතදූෂනයේ අහිතකර ඵල විපාකත්, දූෂණය අවම කිරීමේ යාන්ත්‍රණ පිළිබඳවත් අවබෝධයක් හා දැනුවත්කමක් ලබාදෙනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 4.2.1

පාසැල් සිසුන්, පරිසරයට හානිකරන පිරිස් පළාත් පාලන ආයතන හා ප්‍රතිපත්ති සකස් කරන්නන් ඉලක්ක කරගත් දැනුවත් කිරීමේ උචිත වැඩ සටහන් හවුල්කාර සංවිධාන/සන්නිවේදක සජීවීකරුවන්ගෙන් සහයෝගීත්වයෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීම

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහනක් සම්බන්ධයෙන් ඉලක්ක කණ්ඩායම් හා අඩංගු විය යුතු සුවිශේෂ ගැටළු හඳුනා ගැනීම සඳහා අදාළ ආයතන හවුල්කාර පාර්ශ්වයන් සමග අවශ්‍යතා ඇගයීමක් කිරීම.
2. සන්නිවේදන අවශ්‍යතාවන්ට අනුකූලවන උචිත ලෙස සැකසූ දැනුවත් කිරීමේ වැඩ සටහන් සකස් කොට තෝරාගත් ඉලක්ක කණ්ඩායම් සඳහා ක්‍රියාත්මක කිරීම.

3. වෙරළබඩ ප්‍රදේශයේ පරිසර දූෂණය හා සිදුවන ක්‍රියාකාරකම් අවම කිරීම සඳහා වැඩ මුළු හා ප්‍රචාරණ වැඩ සටහන් සංවිධානය කිරීම
4. වෙරළබඩ දූෂණය අවම කිරීමේ ප්‍රයත්න වලට මහජන සහයෝගීත්වය ලබා ගැනීම සඳහා සංඥා පුවරු සවිකිරීම හා තොරතුරු පත්‍රිකා බෙදා හැරීම.

5. වෙරළබඩ ධීවර කර්මාන්ත සහ ජලජීවී වගාව ඒකාබද්ධ කිරීම

5.1 හැඳින්වීම

5.1.1 වෙරළබඩ ධීවර කර්මාන්තයේ සහ ජලජීවී වගාවේ වැදගත්කම

කරදිය සහ කිවුල්දිය ජලාශවල මසුන් ඇල්ලීම ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළකලාපයේ වඩා වැදගත් ආර්ථික කටයුතු වලින් එකකි. 2002 වර්ෂයේ දී ජලජීවී වගා අංශය ඇතුළු මුළු ධීවර කර්මාන්තයේ නිෂ්පාදනයටත් 302,890 ක් විය. මෙම ප්‍රමාණයෙන් ටොන් 286,000ක් දේශීයව පරිභෝජනය කරන ලද අතර, ඉතිරිය අපනයනය කරන ලදී. ශ්‍රී ලංකාවේ දළ දේශීය නිෂ්පාදනයට 1998 සිට 2002 අතර වූ වර්ෂ 05 ක කාලය තුළ ධීවර අංශය දැක්වූ දායකත්වය 2.7% ක් විය. කරදිය සහ ජලජීවී නිෂ්පාදන අපනයනය කිරීමෙන් මෙම අංශය විසින් 2002 දී රුපියල් දශලක්ෂ 8047 ක විදේශ විනිමය ප්‍රමාණයක්ද උපයා ගන්නා ලදී. මීට අමතරව ධීවර අංශය විසින් 150,000ක ජනතාවකට සෘජු රැකියා අවස්ථාද, අඩු තරමින් දශලක්ෂයකට ද ජීවන තත්ත්ව සැපයීම්. ධීවර පවුල් 100,000 කට සම්බන්ධ අයත් 450,000 ක් වූ ජනගහනයක් වෙරළ කලාපය තුළ ජීවත් වෙති. කළු පු ධීවර කටයුතු වල යෙදී සිටින ජනතාව පිළිබඳව මෑතකද සිදු කළ ඇස්තමේන්තු නොමැති අතර, 1988 දී සිදු කළ අධ්‍යයන වලින් දක්වා ඇත්තේ එම කටයුතු වල නිරතවන පුරුෂ සහ අර්ධ කාලීන ධීවරයින් සංඛ්‍යාව 30,000 ක් විය හැකි බවයි. ඉස්සන් වගාව වෙරළබඩ කලාපයේ තවත් වැදගත් ක්‍රියාකාරකමක් වන අතර, එමගින් 8,000 ක් පමණ පුද්ගලයින්ට රැකියා සැපයේ.

5.1.2 ගැටළුවේ ස්වභාවය

විශේෂයෙන්ම කඩොලාන, මුහුදු තෘණතලා, හිරිගල් පර සහ මෝය හා කළු පු ඉතා ඵලදායී වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති වන අතර, ඒවායින් ධීවර අංශය සඳහා වැදගත් කාර්යයක් ඉටු වේ. වෙරළාසන්න කරදිය ජලය, කළු පු සහ මෝය වැනි වෙරළබඩ ජල ප්‍රදේශ වල ධීවර සම්පත් වල ගතික ස්වභාවය හා අනිකුත් වෙරළබඩ කලාපය සහ එහි සම්පත් වල ගතික ස්වභාවය අතර කිට්ටු සම්බන්ධතාවයක් ඇත. ධීවර සහ ජල ජීවී වගා කටයුතු සමාජ ආර්ථික අතින් වැදගත් වන නමුත් ඒවායින් වෙරළබඩ පරිසරය කෙරෙහි අධික පීඩනයක් ඇති කරන බවද සත්‍යයකි.

රටේ ආර්ථිකය සඳහා ධීවර කටයුතු වෙතින් ලැබෙන ප්‍රතිලාභ ඉමහත්ය. එසේ වුවත් එම කටයුතු නියම අයුරින් කළමනාකරණය නොකරන්නේ නම් එම කටයුතු වලින් වෙරළබඩ පරිසරයට පීඩාකාරී බලපෑම් ඇති විය හැකිය. එමෙන්ම, පාරම්පරික වෙරළබඩ ධීවර කටයුතු වල ඵලදායීතාවය සහ තිරසාර භාවය කෙරෙහි ද වෙරළබඩ කලාපයේ අනිකුත් සංවර්ධන ක්‍රියාවලීන් වැදගත් බලපෑම් ඇති කෙරේ. වෙරළබඩ කලාපය විවිධකාර්යයන් සඳහා යොදා ගැනීම නිසා සම්පත් භාවිතා කරන්නන් අතර නිතරම සමාජ ගැටළු ඇතිවේ. ය සමාජ හා ආර්ථික ගැටුම් හා ආරවුල් උද්ගත වීමට ද හේතු වේ. මේ බලපෑම් නිසා ජාතික මට්ටමෙන්, ප්‍රාදේශීය මට්ටමින්ද, වෙරළබඩ ධීවර ප්‍රජාව කෙරෙහි ද සමාජ ආර්ථික විපාක ඇතිවේ.

ධීවර අංශයේ යහ පැවැත්ම සඳහා එම අංශය තුළම හටගන්නා ගැටළු පමණක්ම නොව, වෙරළබඩ කලාපයේ සෙසු අංශවල ආර්ථික ක්‍රියාකාරකම් ද බලපාන බව දැන් හොඳින් පැහැදිලි වී ඇත. තවද වෙරළබඩ කලාපය තුළ මෙන්ම සහ ඉන් පිටත සිදු කරන ආර්ථික ක්‍රියාවලීන් මගින් ධීවර හා ජලජීවී

අංශ කෙරේ බලපෑම් ඇතිකෙරේ. බහු ආශික ප්‍රවේශයක් පදනම් කරගත් ඒකාබද්ධ වෙරළකලාප කළමනාකරණයක් වැනි වර්තමාන සංශෝධිත වෙරළබඩ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මට ධීවර සහ ජලජීවී වගා පිළිබඳ පරිච්ඡේදයක් ඇතුළු කිරීමට හේතු සාධක වූයේ මෙම දැක්මයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ ධීවර සහ ජලජීවී සම්පත් සංවර්ධය සහ පර්යේෂණ පිළිබඳ වගකීම ධීවර සහ ජලජ සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුව, ජලජීවී වගා සංවර්ධන අධිකාරිය සහ ජාතික ජලජ සම්පත් සහ පර්යේෂණ ආයතනය(නාරා) වැනි ආයතන සතුය. මූලික වශයෙන් අන්තර් ආයතන සහයෝගීතාව තුළින් වෙරළබඩ කලාප කළමනාකරණය මෙන්ම ධීවර කළමනාකරණයද මුදුන්පත් කර ගැනීම සඳහා අවශ්‍යතා හඳුනාගැනීම මෙම පරිච්ඡේදයේ මූලික කාර්යයි.

5.2 ගැටළු සහ තර්ජන

දේශීය සහ විදේශීය වෙළඳ පොළේ වැඩිවන ඉල්ලුම සපුරාලීම සඳහා පුළුල් වන ධීවර ආයාසය නිසා වෙරළබඩ ධීවර සම්පත් කෙරේ සැහෙන පීඩනයක් එල්ල වී ඇත. වෙරළබඩ සම්පත් සහ පරිසර පද්ධතීන්ට පීඩාකාරී පත්ත ක්‍රම (ධීවර ක්‍රම) භාවිතය තවමත් සිදුවේ. මීට හේතු සාධක වන්නේ ධීවරයින් එම භාතිය ගැන දැනුවත් නොවීම හෝ වඩාත් පරිසර හිතකාමී ධීවර ක්‍රම පිළිබඳ ඔවුන්ගේ දැනුවත්කම නොමැති වීමයි. ධීවර කළමනාකරණ සැලසුම් සහ වැඩ සටහන් පිළියෙල කිරීමේදී ධීවරයින් සහ පරිපාලකයින් අතර ප්‍රමාණවත් සංවාදයක අවශ්‍යතාව මෙයින් ඉතා පැහැදිලි වේ. තොරතුරු සන්නිවේදන, අධ්‍යාපන වැඩ සටහන සහ ධීවර කළමනාකරණ කමිටු මගින් මේ පිළිබඳව වැදගත් කාර්යය භාරයක් ඉටු කළ හැකිය.

5.2.1 මසුන් ඇල්ලීමේ සහ ධීවර ආශ්‍රිත ක්‍රියාවන් නිසා වෙරළබඩ පරිසරය කෙරෙහි ඇති වන බලපෑම

වෙරළබඩ ධීවර කර්මාන්තයේ එක් වැදගත් සංඝාතමක බලපෑමක් වන්නේ ඇතුළු මසුන් ඇල්ලීමේ සහ ධීවර ආශ්‍රිත ක්‍රියාවලීන් මගින් කරදිය සහ කිවුල්දිය පද්ධති වලට සිදුවන හානියයි. දැව්තෙල් දැමීම, පල් වූ ජලය, වරාය වල, ගම් ආශ්‍රිත තොටුපල වල, කළුපු/මෝය යනාදියේ නැගුරම්ලන බෝට්ටු වලින් බැහැර කරන මත්ස්‍ය අපද්‍රව්‍ය (බොකු බඩවැල්) යනාදියේ හටගන්නා වෙරළබඩ ජලාශ දූෂණය එම හානිකර තත්ත්වයට හේතුවේ. (4වන පරිච්ඡේදය බලන්න) මීගමුව මෝය මේ සඳහා හොඳ නිදසුනකි. බහුදින යාත්‍රා 100 ක් පමණ සහ මුහුදු යන පිටත සවිකල ඇන්ජින් සහිත (FRP) බෝට්ටු 200-250 ක් කළු පු ප්‍රදේශයේ නැගුරම් ලා ඇත.

ධීවර ආශ්‍රිත වෙනත් ක්‍රියාකාරකම් නිසාද කළු පු අසල ඇති විශාල ධීවර මුහුදු බෝට්ටු සඳහා අවශ්‍ය සේවාවන් සැපයීමේදීද සැහෙන දුරට කළු පු ජල දූෂණය ඇතිවේ. මීගමුව මෝයට වාර්ෂිකව යාන්ත්‍රික යාත්‍රා මගින් ලීටර් 40,000 ක් පමණ දැව් තෙල් ද මෝටර් රථ සේවා ස්ථාන වලින් ලීටර් 13,000 ක් පමණ අපත තෙල් ද බැහැර කරන බවට ඇස්තමේන්තු කර ඇත. මීට අමතරව බොහෝ ධීවර වාරයන්, නැගුරම්පොලවල් ද, ධීවර වෙළඳපොලවල ද ප්‍රමාණවත් යටිතල පහසුකම් සහ සේවා පහසුකම් නොමැති වීම නිසා ඒවායින් පිටවන මත්ස්‍ය අපද්‍රව්‍ය සෞඛ්‍යාරක්ෂකව බැහැර කිරීමේ ගැටළුවද උද්ගත වී ඇත.

ධීවර යාත්‍රා (බරු/කොල්ලෑ) ධීවර උගුල්, ජා කොටු, මස් අතු, දැල් සහ රුවල් සඳහා සායම් ආදී විවිධ ධීවර ආශ්‍රිත යෙදීම් සඳහා දැව් නිස්සාරන කිරීම නිසා කඩොලාන පද්ධති භායනයට ගොදුරු වී ඇත. ධීවරයෝ ඇතුළු වෙරළබඩ ප්‍රජාව, නිවාස ඉදිකිරීම්, වැටවල් සහ දර සඳහා ද්‍රව්‍ය ලෙසද, කඩොලාන යොදා ගනිති. වාණිජමය වශයෙන් වැදගත් වන ඉස්සන් හා කකුළුවන් වැනි කවචයින් සහ කටු රහිත මත්ස්‍යයින්ගෙන් ආහාර මෙන්ම අභිජනන සහ කුඩා කාලයේ වාසස්ථාන අඩු වීමටද කඩොලාන විනාශ කිරීම හේතු වෙයි.

ධීවර ක්‍රියාකාරකම් නිසා හානි සිදුවිය හැකි අනිකුත් පරිසර පද්ධතියක් වන්නේ හිරිගල් පරයි. සමහර ස්ථාන එනම්, මාතර දිස්ත්‍රික්කයේ මඩිහ-පොල්හේන වැනි ස්ථානවල ඔවුන්ගේ බෝට්ටු නැගුරම්ලෑම සඳහා කොරල් පරය පුපුරවා බිඳ දමා ඇත. ධීවර බෝට්ටු සහ සංචාරකයින් සඳහා විදුරු පතුලක් සහිත බෝට්ටු හික්ඩුවේ නොගැඹුරු ප්‍රදේශවල හිරිගල් පර වල ඇතිල්ලීම නිසා එම පරවලට හානි සිදු වූ බවට වාර්තා වී ඇත.

ධීර නොවූපලවල් සහ කලපුව සැලසුම් නොකෙරුණු බැව් ඉදි කිරීමත් එවැනි බැව් ව්‍යාප්ත කිරීමත් නිසා ජලය ගලා යෑමට බාධා ඇති වන අතර, රොන් මඩ එකතු වීමත් සිදු වේ. මීගමු මෝය මීට හොඳ උදාහරණයකි.

5.2.2 වෙරළබඩ ධීවර කටයුතු කෙරෙහි මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් වල සෘනාත්මක බලපෑම්

වෙරළබඩ කලාපය තුළ සහ ඉන් පිටත සිදු කෙරෙන සංචර්ධන ක්‍රියාවන් ඇතුළත් මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් නිසා ධීවර සම්පත් අඩුවීම සහ එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස කරදිය සහ කිවුල්දිය යන දෙකෙහිම ධීවර ඇස්වැන්න අඩු වීම සිදු වී ඇත. වෙරළආරක්ෂණව්‍යුහ ඉදි කිරීම් ජල මාර්ගවල ඉහත්තාවේ වාරි යෝජනා ක්‍රම පිහිටුවාලීම, සංචාරක කර්මාන්තයේ සංචර්ධනය සහ වැලිගොඩ දැමීම, හිරිගල් නිස්සාරනය, පිරිපහදු නොකරන අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම වැනි ක්‍රියාවන් මෙම මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් අතර වේ. ඉඩම් ගොඩ කිරීම, රොන්මඩ එකතු වීම සහ අපද්‍රව්‍ය දැමීම කලපු වල ඵලදායීතාවට විශේෂයෙන් බලපාන අතර මෙහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස ධීවර කටයුතු සඳහා ඇති ඉඩ ප්‍රමාණය අඩු වී ඇත. එනමුත්, මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් හෝ විශේෂිත ස්ථාන වල ක්‍රියාවලි නිසා මත්ස්‍ය නිෂ්පාදනය අඩු වීමේ මට්ටම පිළිබඳ තොරතුරු ඉතා අල්පය.

වෙරළන ඉම ආරක්ෂණ ව්‍යුහ වල බලපෑම -

1980 මැද භාගයේ සිට වෙරළ බාදනය අඩු කිරීම සඳහා පනා බැව් සහ පැති බැව් වැනි වෙරළ ආරක්ෂණ ව්‍යුහ ඉතා විශාල සංඛ්‍යාවක් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ඉදිකර ඇත. වෙරළදිගේ වැලි වලන රටාව වෙනස් කිරීමට මෙම ව්‍යුහ හේතු වී ඇති අතර, එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වෙරළේ ප්‍රදාන භෞතික වෙනස්කම්ද, සිදු වී ඇත. මා දැල් කර්මාන්තය සඳහා ඇති ස්ථාන එනම්, බොහෝ පාරම්පරික වෙරළ බඩ නොවූපලවල් නැති වීම හෝ අඩු වීම ද එහි ප්‍රතිඵලයකි (පහතින් දැක්වෙන කොටුව බලන්න.) කෙසේ වුවද, සමහර වෙරළ ආරක්ෂණ ව්‍යුහ නිසා තව නොවූපලවල් නිර්මාණය වීම වැනි ධීවරයින්ට යහපත් ප්‍රතිලාභ ගෙන දෙන අවස්ථාද ඇත.

වෙරළ අහිමි වීම නිසා මා දැල් කර්මාන්තය කෙරෙහි ඇති වූ ප්‍රතිඵල

-

සංචාරක කර්මාන්තය, වෙරළ ආරක්ෂණ ව්‍යුහ ඉදිකිරීම් සහ වෙරළ බාදනය වැනි විවිධ කරුණු නිසා වෙරළ පරිසරය වෙනස් වීමෙන් විශේෂයෙන්ම මා දැල් කර්මාන්තය කෙරෙහි අහිතකර බලපෑම් එල්ල වී ඇත. යාන්ත්‍රික ධීවර යාත්‍රා සහ කෘතිම දැල් භාවිතයට පෙර එනම් 1950 මුල් කාලයේ දී මුළු ජාතික මත්ස්‍ය නිෂ්පාදනයට මා දැල් ධීවර නිෂ්පාදනය මගින් 40% ප්‍රමාණයකින් දායක විය. එසේ වුවද, 1980 අවසාන භාගයේ දී එහි දායකත්වය රටේ මුළු මත්ස්‍ය නිෂ්පාදනයෙන් 5% ක් දක්වා අඩු විය. මාදැල් ධීවර කර්මාන්තය නිශ්චල ජලය සහිත ප්‍රදේශවල සිදු කරන අතර, අතින් දැල් ඇදීමට 40 සිට 100 අතර පිරිසක් යොදා ගැනේ. මසුල් වේලීම, දැල් වේලීම හා සකස් කිරීම සඳහා විශාල බිම් ප්‍රමාණයක් ද අවශ්‍ය වේ. 1984 දී ධීවර දෙපාර්තමේන්තුව මා දැල් එලීම සිදු කරන ස්ථාන හඳුන්වා ඇත්තේ “මා දැල් පාඩු” ලෙසයි. හෝටල් ඉදි කිරීම සහ වෙනත් සංචාරක කර්මාන්තය ආශ්‍රිත කටයුතු නිසා දිවයිනේ බොහෝ ප්‍රදේශවල මා දැල් එළු ඇතුළු ස්ථාන ඇතිවී ඇත. වෙරළ බාදනයේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස වෙරළ භූමි අහිමි වීමද නිසා මා දැල් එලීම සහ වියලීම / ගොඩගැසීම ආදිය කෙරෙහි සෘණාත්මක බලපෑම් එල්ල වී ඇත.

පැති බැව් ඉදි කිරීම් නිසා පාරම්පරික මා දැල් එලීම සිදු කළ ස්ථාන බොහොමයක්ම ධීවර කර්මාන්තයට අහිමි වී ඇත. වෙරළ ආරක්ෂණ ව්‍යුහ ඉදිකිරීම් මගින් ධීවර නිෂ්පාදන කෙරෙහි වූ අහිතකර බලපෑම පිළිබඳ තොරතුරු ලබා ගත හැක්කේ දිස්ත්‍රික්ක කීපයකින් පමණි. මෙලෙස බලපෑම් වලට ලක් වූ

නොවූපල හා ධීවර යාත්‍රා සංඛ්‍යාව සහ ධීවර කටයුතු වලින් ඉවත් වූ ධීවරයින් සංඛ්‍යාවක් ගණනය කිරීමට මේ හා සම්බන්ධ තොරතුරු යාවත් කාලීන කළ යුතුය.

සංචාරක කර්මාන්තය -

සංචාරක කර්මාන්තය නිසා ධීවර කර්මාන්තය කෙරේ විවිධ සෘණාත්මක බලපෑම් ඇති විය හැකි බව පවත්නා සංඛ්‍යාලේඛන හා දත්ත මගින් පෙන්නුම් කෙරේ. නිදසුනක් ලෙස විවිධ සංචාරක කර්මාන්තය හා ආශ්‍රිත කටයුතු නිසා පරම්පරා ගණනාවක් තිස්සේ ප්‍රාදේශීය ධීවර ප්‍රජාව ධීවර නොවූපලවල් වෙතට ලඟාවීමට යොදාගත් පොදු මාර්ග විවිධ අවස්ථාවල අහිමි වී ඇත. විවිධ ස්ථාන වල ධීවරයන් සහ හෝටල් කරුවන් අතර ආරවුල් ඇති කිරීමට ද මෙය හේතු වී ඇත. (වගු අංක 5.1 බලන්න.)

හිරිගල් පර නැරඹීම සඳහා සංචාරකයින් ගෙන යන වීදුරු පතුල් සහිත බෝට්ටු මගින් කරදිය විසිතුරු මත්ස්‍ය විශේෂ සහ පොකිරිස්සන් ද ඇතුළත් අනිකුත් වාණිජමය වශයෙන් වැදගත් ආහාරමය මත්ස්‍යයන්ට හා ඔවුන්ගේ වාසස්ථානයන්ට හානි සහ තර්ජන එල්ල වී ඇත. ප්‍රශස්ථ සමාජ ආර්ථික ප්‍රතිලාභ ලබාගැනීම සඳහා වෙරළ කලාපයේ සක්‍රීය වන විවිධ අංශවල සංචර්ධන ආයාසයන් සමායෝජනය කිරීමේ සහ සම්බන්ධීකරණයේ වැදගත් කම මෙයින් පැහැදිලිව පෙනී යයි.

වගු අංක 5.1 වෙරළබඩ ධීවර අංශ කෙරේ සංචාරක කර්මාන්ත සංචර්ධනය නිසා ඇති වූ ඇතුළු බලපෑම් -

පරිපාලන කොට්ඨාශය	පිහිටීම	වෙරළබඩ ධීවර අංශය කෙරේ ඇති වූ බලපෑම
හලාවත	මාරුවිල	සංචාරක හෝටලයක් ඉදිකිරීම නිසා කුරුස්ගහ පාඩුව මාදැල් පොළ අහඹුදමා ඇත.
	තෝන්ගල්වත්ත කරුක්කපොහේ	මාදැල් කටයුතු සඳහා ඇති ඉඩ ප්‍රමාණය, සංචර්ධනයකදී විසින් වෙරළ මායිමේ අතවසර මායිම් බැම්මක් ඉදි කිරීම නිසා සීමා වී ඇත.
ගාල්ල	අහුන්ගල්ල (බලපිටිය)	හෝටල් ව්‍යාපෘතියක් නිසා මාදැල් කටයුතු සඳහා ඇති ඉඩ ප්‍රමාණය සීමා වී ඇත.
	උණුවුන (කොත්ගල)	සංචාරකයින් දිය නැමට, පිහිනීම සඳහා පැමිණීම නිසා රිටි පත්තකරුවන්ට බාධා පමුණුවා ඇත.
තංගල්ල	කපුහේන්වල	හෝටල් ව්‍යාපෘතියක් ඉදිකිරීම (මායිම් බැම්ම ආදිය නිසා ධීවර යාත්‍රා නොවූපල වලට බාධා පමුණුවා ඇත.)

වෙරළබඩ දූෂණය -

ධීවර යාත්‍රා වෙතින් තෙල් කාන්දු වීම හා තෙල් අපද්‍රව්‍ය ඉවත දැමීම මෙන්ම භාණ්ඩ ප්‍රවාහනය කරන යාත්‍රා තෙල් පොම්ප කරන ස්ථාන වලින් තෙල් කාන්දු වීම නිසා වෙරළබඩ කරදිය ජලය නිරතුරුවම දූෂණයට ලක්වේ. කලපු සහ මෝය බොහොමයක්ම පළාත් පාලන ආයතන සහ පුද්ගලයින් විසින් කුණු කසල බැහැර කිරීම සඳහා ද යොදා ගනු ලැබේ. සහ අපද්‍රව්‍ය මුහුදු වෙරළට දැමීම ද නොඅඩුවක් අඛණ්ඩවත් සිදු කෙරෙමින් පවතී.

කෘෂිකාර්මික බෝග සඳහා යොදා ගන්නා කෘෂි රසායන ද්‍රව්‍ය, කෘමි නාශක, වල් පලෑටි නාශක සහ පොහොර වර්ග වල අතිරික්තය මෝය සහ කළපුවලට ඇතුල්වීම නිසා පෝෂණ මට්ටම වැඩි වීමෙන් ජලජ පැලෑටි සහ ඇල්ගී වල සශ්‍රීක වර්ධනය නිරතුරුවම අධි වර්ධනය වීමට හේතු වේ. මීගමුව, හලාවත සහ ඕලන්ද ඇල්ගී මෝය හොඳින් දැකිය හැකිය. කුඩා පරිමාණ ධීවර කර්මාන්තයේ සිටින ධීවරයින්ගේ ධීවර ආම්පන්න සහ දැල් නිරතුරුවම එම පැලෑටි හා පදුරුවල පැටලීම නිසා ධීවර කටයුතු අවහිරවීම සිදුවේ. ඇල්ගා වල සශ්‍රීක වර්ධනය නිසා හිරු එළිය ජලය තුලට ඇතුල් වීම වලකින නිසා ජලජ ශාක සහ සතුන්ගේ සමාන වර්ධන රටාවට බාධා ඇති කෙරේ.

කාර්මික අපද්‍රව්‍ය මෝය සහ කළපුවලට මුදා හැරීම නිසාත්, වෙරළබඩ ජලය දූෂණය වේ. ඇතැම් විට මෙම පරිසර පද්ධතීන්ගේ ගුණාත්මක භාවයට සිදුවන හානිය නැවත යථා තත්ත්වයට පත් කළ නොහැකිය. දුනාව කළපුව තුළ කිසිදු ජලජ ජීවිත සම්පුර්ණයෙන්ම පාහේ නොපවතින අතර ධීවර සම්පත් සම්පුර්ණයෙන්ම විනාශ වී ඇත. වාලව්වේන, කැළණි ගඟ සහ මීගමුව මෝය සහ මාවැල්ල කළපුවේ “මත්ස්‍ය මරණ” වාර්තා වී ඇත. බස්නාහිර සහ දකුණු ප්‍රදේශයේ බොහොමයක් ගංගා සහ මෝය වලට කාර්මික අපද්‍රව්‍ය ගලා එන බැවින් කාර්මික අපද්‍රව්‍ය නිසා මත්ස්‍ය සම්පතට සිදුවන බලපෑම ප්‍රමාණාත්මකව දැක්වීමට විධිමත් සහ දිගුකාලීන අධ්‍යයනයන් අවශ්‍ය වේ. නුදුරු අනාගතයේ දී දූෂණ මට්ටම අවම මට්ටමට වඩා වැඩි වීම වලක්වාලීමට වෙරළබඩ ජලාශ සම්බන්ධයෙන් අඛණ්ඩ අධ්‍යයනයන් සිදු කිරීම අවශ්‍ය වේ. දූෂක ප්‍රභව පිළිබඳ අධ්‍යයනයන් ද, ජාතික ජලජ සම්පත් හා පර්යේෂණ ආයතනය, මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය සහ සමුද්‍ර දූෂණ වැලැක්වීමේ අධිකාරිය මගින් සිදු කළ යුතුව ඇත.

මීගමු කළපුවේ ජල දූෂණය

කර්මාන්ත ඒකක 65 ක් ඇතුළත් වන ඒකල කාර්මික පුරයෙන් හා කර්මාන්ත 60 ක් ඇතුළත් ඒකල ප්‍රදේශයෙන් පිරිපහදු නොකළ අපද්‍රව්‍ය ද, කටුනායක ආර්ථික ප්‍රවර්ධන කලාපයෙන් අර්ධ ලෙස පිරිපහදු කරන ලද අපද්‍රව්‍ය ද, මීගමුව කළපුවට මුදා හරින ලැබේ. මේ විෂ සහිත අපද්‍රව්‍ය නිසා නිරතුරුවම මසුන් මිය යෑම මේ ප්‍රදේශයෙන් වාර්තා වේ. ලේනපරවි(Rabbit Fish) වැනි සංවේදී මත්ස්‍යයන්ගේ සමේ තුවාල ඇතිවීමෙන් පෙනී යන්නේ දූෂණය උග්‍ර තත්ත්වයන්ට පත්ව ඇති බවයි. දළ වශයෙන් මිනිස් මළ ටොන් 90ක් පමණ වාර්ෂිකව මීගමුව මෝයට ඇතුල් වේ. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් වූ සුපෝෂිතභාවය මත්ස්‍ය අස්වැන්න අඩු වීමට අර්ධ වශයෙන් බලපා ඇත.

හිරිගල් කැඩීම (Coral Mining)

වාණිජමය වශයෙන් වැදගත් වන ආහාරමය මත්ස්‍යයින් ද, ඇමට ගන්නා මත්ස්‍යයින් ද කරදිය විසිතුරු මසුස් ව්‍යාපාරයට වැදගත් විවිධ ජීවීන්ගේ පැවැත්මට හිරිගල් පර උපකාරී වන බැවින් හිරිගල් පර වාසස්ථාන විනාශ කිරීම සහ ඒවායේ ගුණාත්මය අඩුවීම වෙරළබඩ ධීවර සම්පත් කෙරේ අහිතකර ලෙස බලපායි. හිරිගල් පර පොකිරිස්සන් සඳහා වඩාත් හිතකර වාසස්ථානයක් වේ. විශේෂයෙන් ම හිරිගල් හැරීම නිසා දකුණු වෙරළේ පොකිරිස්සන් සම්පත අඩුවීමේ ප්‍රවණතාවක් පෙන්නුම් කෙරේ. හිරිගල් පරවල ගුණාත්මය අඩු වීම සහ බාදනය වේගවත් වීම නිසා, පාරම්පරික මාදැල් කර්මාන්තය සිදු කරන ස්ථාන ක්‍රම ක්‍රමයෙන් නැති වී යාම සිදු වේ.

ඉඩම් ගොඩ කිරීම

ජලජීවී වගා කටයුතු සඳහා පොකුණු ඉදිකිරීම සහ වේලි බැඳීම, නිවාස සහ කර්මාන්ත ගොඩනැගිලි අනවසරයෙන් ඉදි කිරීම සඳහා මෝය සහ කළපු පිරවීම සහ ගොඩකිරීම සිදු කෙරේ. මීගමුවේ මුන්නකකරයේ නිවාස යෝජනා ක්‍රමය සහ හලාවත ඉස්සන් ගොවිපලවල් මේ ප්‍රවණතාවය සඳහා හොඳ නිදසුන් වේ. මෙහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් කළපු/මෝය නිමිතවල ඵලදායී ප්‍රදේශ අඩු වීමත්, එහි අන්තර්ගත මත්ස්‍ය සම්පත්(ධීවර) ප්‍රමාණය සහ ව්‍යාප්තිය කෙරෙහි හානිදායී බලපෑම් ඇති වීමත් සිදුවේ.

ලවණතාවයේ වෙනස් වීම

කෘෂිකාර්මික කටයුතු ව්‍යාප්ත වීමත් සමග ජල මාර්ගවල ඉහත්තාවේ ඇති වාරි ව්‍යාපෘති වලින් අතිරික්ත ජලය ගලා ඒම නිසා විශේෂයෙන්ම දකුණු ප්‍රදේශයේ මෝය සහ කළපු වලට, සැලකිය යුතු පීඩාකාරී බලපෑමක් සිදු වී ඇත. මෝයට හොඳම නිදසුනක් ලෙස ලුණුගම් වෙහෙර ජලාශයෙන් ගලා එන අතිරික්ත ජලය නිසා මලල කළපුවේ ඉස්සන් ඇල්ලීමේ කටයුතු අඩුවීම දැක්විය හැකිය. කිරිම ජලාශයේ අතිරික්ත මිරිදිය ජලය රැකව කළපුවට ඇතුල්වීම නිසා බොහෝ ධීවරයින්ගේ ජීවන මාර්ග අඩු වී ඇත. මීට වෙනස් තත්ත්වයක් කොන්ගල කළපුවේ දක්නට ලැබේ. වැලි වැටිය කඩා වැටීම සහ මිරිදිය ගලා ඒම අඩු වීම නිසා, එහි ලවණතාවය වැඩි වී ධීවර සම්පත කෙරෙහි හානිදායී බලපෑම් හට ගෙන ඇත.

අර්ධ ස්වාභාවික හේතු නිසා ඇති වන බලපෑම්

මානව ක්‍රියාවන් නිසා උග්‍රවන වෙරළබාදනය හා අවසාදනය වැනි අර්ධ ස්වභාවික හේතුන් නිසා වෙරළ බඩ ධීවර සම්පත කෙරේ විවිධ බලපෑම් එල්ලවී ඇත. ඉහත සඳහන් ආකාරයට වෙරළ බාදනය ධීවර කොටුපල මධ්‍යස්ථාන නැතිවීමට හේතු වී ඇත. පළාත් පාලන ආයතන වලින් හා පුද්ගලයින් සහ නිවෙස් වලින් ඝන අපද්‍රව්‍ය සහ කුණු කසල ඉවත දැමීමේ හේතුවෙන් අවසාදනය සහ රොන්මඩ එකතු වීම නිසා නිමිත ප්‍රදේශය අඩු වී ඇත. (3 වන පරිච්ඡේදය ද බලන්න) ජල මාර්ග වල ඉහත්තාවේ සහ ගංගාවල ජල පෝෂක ප්‍රදේශවල සිදුවන පාංශු බාදනය නිසා මෝය වලට විශාල ප්‍රමාණයකරොන් මඩ ඇතුළු වේ. අධිවේගී බෝට්ටු ධාවනය නිසා ගං ඉවුරුවලට හානි පැමිණෙන්න අතර, ජල ක්‍රීඩා නිසා වෙරළ බඩ ජලාශ වල අවසන්දනය වැඩි වී ඇත. මීගමුව මෝයට වාර්ෂිකව රොන්මඩ ඝන මීටර් 50,000 ක් පමණ එකතු වන අතර, මේ නිසා මෝය තුළ ධීවර කටයුතු කළහැකි ප්‍රදේශය අඩුවන බවත්, ඒ නිසා මත්ස්‍ය අස්වැන්න අඩුවන බවත් ධීවරයින්ගේ අදහසයි. කෙසේ වුවත් ධීවර අංශයට මේ නිසා ඇති වූ අහිතකර බලපෑම් ප්‍රමාණය පිළිබඳව ප්‍රමාණාත්මක තොරතුරු නොමැත.

5.2.3 වෙරළබඩ කලාපය කෙරෙහි වෙරළබඩ ජලජීවී වගා කටයුතු වල බලපෑම-

දැනට ශ්‍රී ලංකාවේ කිවුල්දිය ජලජීවී වගා කටයුතු අතින් ප්‍රදාන වශයෙන් සිදු කෙරෙන්නේ ඉස්සන් වගා කිරීමයි. මුල්ම ඉස්සන් ගොවිපල මඩකළපුවේ ආරම්භ කිරීමත් සමග 1970 න් පසු භාගයේ සිට වාණිජමය ඉස්සන් වගාව රටේ ආරම්භ වූ අතර, සැලකිය යුතු ව්‍යාප්තියක් මේ කර්මාන්තය සම්බන්ධයෙන් ඇති විය. බටහිර සහ වයඹ දිග වෙරළ තීරයේ, ප්‍රධාන වශයෙන් මහමය සහ පුත්තලම/කල්පිටිය අතර ප්‍රදේශයේ ඉස්සන් ගොවිපලවල් විශාල සංඛ්‍යාවක් පිහිටා ඇත. මෙම ගොවිපලවල් 1300 දළ වශයෙන් හෙක්ටයාර් 5000ක ප්‍රමාණයක් ආවරණය වෙමින් පවතී. ඉස්සන් වගාව දැනට නැගෙනහිර වෙරළෙහි ද ආරම්භ වී ඇති අතර, මඩකළපු කළපු ප්‍රදේශය අවටද ඉස්සන් ගොවිපලවල් 25 කට වඩා පවතින බවට වාර්තා වී ඇත.

දූෂණය

ඉස්සන් පොකුණු වලින් සතියකට දෙවරක් ඒ අසල ජල ප්‍රදේශවලට අප ජලය මුදා හැරීම ජල දූෂණයට හේතු වන අතර, මෙම අපද්‍රව්‍ය තුළ අධික මට්ටමක පෝෂක සහ රසායනික ද්‍රව්‍ය (නුණු සහ කෘමිනාශක ද්‍රව්‍ය) අඩංගු වේ. වයඹ පළාතේ ඉස්සන් පොකුණු මින් සතියකට ඝන මීටර් 1,699 ක පොකුණු ජල ප්‍රමාණයක් මුදා හරින අතර, ඉස්සන් බීජාගාර මගින්ද දිනපතා ඝනමීටර් 1,240 ක ජල ප්‍රමාණයක් බැහැර කරනු ලැබේ. පුත්තලම සහ පුත්තලම මෝය අතර ඇති මීලන්ද ඇල ඉස්සන් ගොවිපල සඳහා ජලය සපයන මූලාශ්‍රය වනවා හැරුණු විට, බැහැර කෙරෙන අපද්‍රව්‍ය රැස්කර ගන්නා ගඬාවද වේ. ඉස්සන් වගාවේ ඵලදායීතාව අඩුවීමටත්, රෝග ඇතිවීමේ තත්ත්වයන් වැඩි වීමටත් පුත්තලම ප්‍රදේශයේ ඉස්සන් වගාවේ තිරසාර භාවය තර්ජනයක් වීමත් ජලයේ ගුණාත්මක භාවය අඩු වීමේ ප්‍රතිඵලයකි.

ඉස්සන් පොකුණුවල දූෂණ කාරක කළපු සහ මෝය වලට අතුල් වී එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස සුපෝෂණයත්, අධික ඇල්ගී වර්ධනයක් ඇති කරයි. ඇල්ගී විෂ සහිතවන අතර, ඔක්සිජන් හින වීම නිසා මත්ස්‍යයන්ගේ සහ ඉස්සන් ස්වභාවිකව මිය යෑම සිදු විය හැකිය.

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති අභිමි වීම

කිවුල් දිය ජලජීවී වගාව සඳහා සුදුසු විභවයක් ඇති ප්‍රදේශ ලෙස හඳුනාගෙන ඇත්තේ කඩොලාන සහ ලවණ වගුරු වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ ඉස්සන් වගාව සඳහා 1986 දී මුලින්ම හෙක්ටයාර් 6,000 ක් හඳුනා ගන්නා ලදී. නමුත් වර්තමානයේ වයඹ පළාතේ මේ සඳහා යොදා ගත් බිම් ප්‍රමාණය මුල් ඇස්තමේන්තු අගය ඉක්මවා ඇත. ඉස්සන් වගාව සඳහා පොකුණු ඉදි කිරීමට කඩොලාන එළි පෙහෙලි කිරීම විශේෂයෙන් ඉතා අධික වී ඇත. 1981 සිට 1992 දක්වා කාලය තුළ පුත්තලම ප්‍රදේශයේ අභිමි වූ කඩොලාන හෙක්ටයාර් 750න් හෙක්ටයාර් 160 ක් පමණ (21%) අභිමිවූයේ ඉස්සන් වගාව නිසාය. දැන් කිවුල් ජලජීවී වගාව සඳහා කඩොලාන සහිත බිම් යෝග්‍ය නොවන බවට පිළිගෙන ඇත. කඩොලාන හා එක්ව කෙරෙන ජලජීවී වගා කටයුතු තුළින් ගුණාත්මක බව අඩු කඩොලාන ප්‍රදේශ පෙර තත්ත්වයට පත් කිරීම සඳහා යොදා ගනු ලැබේ. ලවණ වගුරු ප්‍රදේශ ද ජලජීවී කටයුතු නිසා පීඩනයට ලක්වී ඇත. විශේෂයෙන්ම හලාවත, පුත්තලම සහ මීගමුව වැනි ප්‍රදේශ කිපයකම ලවණ වගුරු යොදා ගනිමින් ඉස්සන් ගොවිපලවල් ආරම්භ කොට ඇත.

ඉස්සන් වගාව නිසා ඇතිවන අහිතකර සමාජ බලපෑම

වයඹ පළාතේ ඉස්සන් වගා කටයුතු වලින් අපේක්ෂා කළ ප්‍රතිලාභ එම කර්මාන්තය මගින් සාපේක්ෂව අඩු රැකියා සංඛ්‍යාවක් පමණක් සැපයීම නිසා එම ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාවට අත් නොවිය. මෙයට අමතරව ඉස්සන් වගාව නිසා විවිධ පීඩාකාරී සමාජ ආදීනව ද ඇති විය. ඉස්සන් වගාවට ඉඩම් කොටු කර ගැනීම නිසා ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවට තමන්ගේ නීත්‍යානුකූල කටයුතු සඳහා මුහුදු තීරයට හෝ කළුපලට යැමට බාධා ඇති වීම, කෘෂිකාර්මික ඉඩම් ඉස්සන් ගොවිපල බවට පත් කළ නිසා කෘෂිකාර්මික ක්‍රියාවල නිරත වූවන්ට ජීවන මාර්ග අහිමි වීම ද, යනාදිය මේවා අතර වේ.

වර්තමාන අගය අනුව ශ්‍රී ලංකා රුපියල් දශලක්ෂ 108 ක තක්සේරු අගයකින් යුතු හෙක්ටයාර් 292 ක් වූ කුඹුරු ප්‍රමාණයක් ද හෙක්ටයාර් 340 ක පොල් වගා භුමි ප්‍රමාණයක් ද (ශ්‍රී ලංකා රුපියල් දශ ලක්ෂ 225) තක්සේරු අගයකින් යුතු ඉස්සන් වගාව නිසා අහිමි වූ බවට ඇස්තමේන්තු කර ඇත. ඉස්සන් ගොවිපල සඳහා ඉදිකරන ලද නොගැඹුරු පොකුණු දේශීය ජලවහන රටාව අවුල් කළ අතර, 1995 දී ඇති වූ අධික මෝසම් වැස්ස නිසා හලාවත සහ පුත්තලම ප්‍රදේශ ජලයෙන් යටවූ අතර, 3,000 කට අධික නිවැසියන්ට එමගින් විනාශදායී විපාක විඳීමට සිදු විය. ඉස්සන් වගාව පවතින සමහර ප්‍රදේශ වල බිමට ගන්නා ලිං ජලයේ ලවණතාවයක් පවතින බවද වාර්තා වී ඇත.

ආර්ථික විභවය සහ පරිසරික අවශ්‍යතා අනුව වයඹ පළාත හැරුණු විට උතුරු නැගෙනහිර සහ දකුණු පළාතේ ඉස්සන් වගා කටයුතු ඇරඹීමේ හැකියාවන් ඇති බව පෙනී යයි. 1988 සිට 1989 දී ජාතික ජලජ සම්පත් පර්යේෂණ ආයතනය මගින් කරනලද අධ්‍යයනයකට අනුව හෙක්ටයාර් 4,720 ක් වූ වෙරළ තීරය තුළ ඇති පදුරු(අතුල) බිම්, තණබිම්, කඩොලාන සහ ලවණ වගුරු බිම් ජලජීවී වගා කටයුතු සඳහා විභවයක් සහිත ප්‍රදේශ ලෙස සැලකිය හැකිය. වයඹ පළාතෙන් දැනටමත් ලබාගෙන ඇති අත්දැකීම් ප්‍රයෝජනයට ගනිමින් මෙම කර්මාන්තය අනිකුත් ප්‍රදේශවලට ව්‍යාප්ත කිරීම පදනම් විය යුත්තේ විධිමත්ව කලාප සැලසුම් සකස් කිරීමෙන් හා අදාළ මාර්ගෝපදේශ භාවිතා කිරීම මගිනි. එමගින් අපේක්ෂිත අහිතකර බලපෑම් වලක්වා ගැනීමට හැකිවනු ඇත. ඉස්සන් වගා කටයුතු අදාළ තාක්ෂණ කොන්දේසි වලට අනුකූලව සිදු කරන බව සහතික කිරීම සඳහා සාර්ථක සුපරීක්ෂණ යාන්ත්‍රණයක් අවශ්‍ය වේ. තවද එම කටයුතු වලදී ස්වයං පාලනයක් සඳහා අවශ්‍ය මාර්ගෝපදේශ එම ගොවීන් වෙත ලබා දීමද අවශ්‍ය වේ. පාරිසරික මාර්ගෝපදේශ ක්‍රියාත්මක කිරීම මගින් වයඹ පළාතේ මුළු ඉස්සන් වගා බිම් ප්‍රමාණයෙන් සියයට 20ක් අඩු කළහැකි බව නිර්දේශ වී ඇත.

5.3 ප්‍රතිපත්ති, සැලසුම්, නීති සහ ආයතනික සැකැස්ම -

ධීවර සහ ජලජීවී වගා කටයුතු සම්බන්ධයෙන් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ කාර්යය වන්නේ වෙරළබඩ කලාපය තුළ ධීවර කළමනාකරණය සඳහා ධීවර සහ ජලජ සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුවට සහායවීමත් ධීවර ආශ්‍රිත ක්‍රියාකාරකම් කෙරෙහි බලපෑමක් දක්වන සෙසු වෙරළබඩ ක්‍රියාකාරකම් කළමනාකරණය කිරීමත්ය. ධීවර මෙහෙයුම් බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමත් සහ ප්‍රජා සහභාගීත්වය පදනම් කරගත් ධීවර කමිටු තුළින් ධීවර කළමනාකරණය කිරීමත් සඳහා අවශ්‍ය වන නෛතික පදනම, 1996 අංක 2 දරන ධීවර හා ජලජ සම්පත් ආඥාපනත මගින් සැපයේ.

1981 අංක 57 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ 42 කොටසේ “සංවර්ධන ක්‍රියා” නිර්වචනය කර ඇති අන්දමට ධීවර කටයුතු එයට අයත් නොවේ. මේ අනුව වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් පාලනය කරන බලපත්‍ර ක්‍රමයට ධීවර කටයුතු ඇතුළත් නොවේ. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස 1990 සහ 1997 වෙරළබඩ කලාප කළමනාකරණ සැලසුම් වලින් ධීවර කටයුතු ආවරණය නොවීය. වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ 42 වැනි වගන්තියේ ජලජීවී වගාව යන්න සංවර්ධන ක්‍රියාවක් ලෙස විශේෂිතව සඳහන් නොවූනම්, 1997 වෙරළ සංරක්ෂණ කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් ජලජීවී වගාව ඉදි කිරීම හා අදාළ පහසුකම් පිහිටුවාලීම සංවර්ධන කටයුතු ලෙස පිළිගෙන ඇත.

ධීවර හා ජලය සම්පත් විෂය භාර රේඛීය අමාත්‍යාංශය වන ධීවර හා ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශයේ වගකීම වනුයේ ධීවර හා ජලජ සම්පත් සංවර්ධනය සඳහා වන ප්‍රතිපත්ති, සැලසුම් හා වැඩසටහන් සම්පාදනය කිරීමයි. මේ සැලසුම සහ වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීමට දෙපාර්තමේන්තු දෙකක් සහ ව්‍යවස්ථාපිත ආයතන 05 ක් සහ ප්‍රසිද්ධ සමාගමක් ද වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ ධීවර හා ජලජ සම්පත් කළමනාකරණය විධිමත් කිරීම, සංරක්ෂණය සහ සංවර්ධනය කිරීමේ වගකීම ධීවර හා ජලජ සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුව සතු වන අතර අභ්‍යන්තර ජලාශ ධීවර කර්මාන්තය සහ ජලජීවී වගා සංවර්ධන කටයුතු වල වගකීම දරන ප්‍රධාන රාජ්‍ය අංශයේ ආයතනය වන්නේ ජාතික ජලජීවී සංවර්ධන අධිකාරියයි (NAQDA) සියළුම ජීව සහ අජීව ජලජ සම්පත් වලට අදාළ පර්යේෂණ කටයුතු බාර වන්නේ ධීවර හා ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශයේ පර්යේෂණ අංශය වන ජාතික ජලජ සම්පත් පර්යේෂණ හා සංවර්ධන නියෝජ්‍යායතනය (NAQDA)

ධීවර හා ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය ප්‍රතිලාභීන් විශාල පිරිසකගේ සහභාගීත්වය ඇතිව “වගකීමක් ඇතුළු කරන ධීවර කටයුතු” ප්‍රවර්ධනය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය පිළිගෙන ඇත. තවද ධීවර සම්පත් වල නිරසාර භාවිතය හා සම්බන්ධ අන්තර් ජාතික සහ කලාපීය සංවිධාන වල ගිවිසුම් වලට අවශ්‍ය සහයෝගය සපයන බවට ද එමගින් සහතික කර ඇති. පවතින ධීවර නීති සහ නියෝග සංශෝධනය කිරීමටත්, අධීක්ෂණය පාලනය හා සෞඳිසි කටයුතු වඩාත් කාර්යක්ෂම හා ශක්තිමත් කිරීමත් තුළින් සඵල ධීවර කළමනාකරණයක් ඇති කර සම්පත් පමණට වඩා භාවිතය වැළැක්වීමට සහ භාතිදායී ධීවර කටයුතු නැවැත්වීමට අවශ්‍ය කටයුතු දැනටමත් ආරම්භ කර ඇත. පිරිසිදු නිෂ්පාදන මූලධර්ම සහ ක්‍රියා පිළිවෙත් ධීවර නිෂ්පාදන කටයුතු වලට සහ සේවාවන්ට ඇතුළු කිරීමෙන් පරිසරය සුරක්ෂිත කිරීම සහතික කිරීම ද අපේක්ෂා කෙරේ. වඩාත් හොඳ සම්පත් කළමනාකරණයක අවශ්‍යතාවන්ද ඒ සඳහා නිර්දේශයන්ද ජාතික ජෛව විවිධත්ව සංරක්ෂණ ක්‍රියාකාරී සැලැස්මෙන් දක්වා ඇත.

5.3.1 ධීවර සහ ජලජීවී වගාව වෙරළබඩ කලාප කළමනාකරණයට සම්බන්ධ කිරීම

ඒකාබද්ධ වෙරළබඩ කලාප කළමනාකරණය හා සම්බන්ධ ප්‍රශ්න වලට පිළියම් සෙවීමේ දී අන්තර් ආයතනික ඒකාබද්ධ ක්‍රියාකාරීත්වයක් සහ සහයෝගීතාවයක් අවශ්‍ය වේ. මේ පිළිබඳව ද්විත්ව කළමනාකරණ ප්‍රවේශයක් කෙරෙහි අවධානය යොමු කළයුතු වේ. එනම් ධීවර සහ ජලජීවී වගා කටයුතු හා සම්බන්ධ ගැටළු පීඩාකාරී ලෙස වෙරළබඩ කලාපයේ පරිසරයට හා සම්පත් වලට බලනොපාන බවත්, වෙරළබඩ හා ඉන් පිටතත් සිදු වන වෙනත් සංවර්ධන කටයුතු වලින් ධීවර අංශය වෙත අහිතකර බලපෑම් එල්ල නොවන බවත්, සහතික කිරීමයි. ධීවර කටයුතු හා ජලජීවී රෝපණ කළමනාකරණය සම්බන්ධ අභියෝග ත්‍රිවිධාකාරයකින් අධ්‍යයනය කළ යුතු වේ.

එනම් -

(අ) ධීවර සම්පත් සහ වෙරළ බඩ පරිසරය හා එහි සම්පත් වල ස්ථායීතාව ධීවර කටයුතු වලින් ඇති විය හැකි අහිතකර බලපෑම් වැළැක්වීම හෝ අවම කිරීම (ආ) කරදිය සහ වෙරළබඩ ධීවර කටයුතු සහ ජලජීවී වගාවල තිරසාර භාවය සඳහා බලපාන මානව සහ අර්ධ ස්වාභාවික ක්‍රියා අවම කිරීම ට ආධාර වීම සහ (ඇ) නිරෝගී වෙරළ බඩ පරිසරයක් සහතික කිරීම සඳහා වෙරළ බඩ ජලජීවී වගා කටයුතු පාලනය කිරීම සඳහා උපකාරී වීම, එම ත්‍රිවිධ ප්‍රවේශය වේ.

5.4 කළමනාකරණ අරමුණු, ප්‍රතිපත්ති සහ ක්‍රියා -

1. අරමුණ

ධීවර සහ ධීවර ආශ්‍රිත කටයුතු තිරසාර ලෙස කළමනාකරණය කිරීම මගින් වෙරළ බඩ පරිසරය සංරක්ෂනය කිරීම ප්‍රවර්ධනය කරනු ලැබේ..

1.1 ප්‍රතිපත්තිය

වෙරළබඩ කරදිය වාසස්ථාන (පරිසර පද්ධතීන්) හා ඒවා මත පදනම් වූ සම්පත් භායනයට ලක් කරන පීඩාකාරී ධීවර කටයුතු හා පන්න ක්‍රම භාවිතය පාලනය කිරීම සහ අවම කිරීම.

1.1.1 ක්‍රමෝපාය

කරදිය ධීවර කර්මාන්තයේ පීඩාකාරී ධීවර භාවිතයන් (පන්නක්‍රම) හඳුනාගෙන, පරිසර හිතකාමී විකල්ප ක්‍රම භාවිතය ප්‍රවර්ධනය කිරීම සඳහා ස්ථාන විශේෂිත ප්‍රජා කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායන් පිළියෙල කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. හිරිගල් පර, ගල්පර, සහ මුහුදු තෘණතලා හා වඳවීමට ආසන්න ජීවීන් විනාශ කරන පීඩාකාරී ධීවර භාවිතයන් (පතුලේ එළන කරමල් දැල, ත්‍රිත්ව දැල සහ පුපුරුණ ද්‍රව්‍ය භාවිතය ආදී) පිළිබඳව දිස්ත්‍රික් මට්ටමකින් දත්ත සමූදායක් පිහිටුවා ධීවර/ජෛව විවිධත්වය කෙරෙහි ඒවායේ බලපෑම් තක්සේරු කිරීම.
2. තෝරාගත් ධීවර ස්ථානවල හානිදායී පන්න ක්‍රම නැවැත්වීම/කල් දැමීම සඳහා නව ධීවර හා ජලජ සම්පත් පනත යටතේ ධීවර කමිටු පිහිටුවා ප්‍රජා කළමනාකාර පද්ධති හඳුන්වා දීම
3. තෝරාගත් පන්න ක්‍රම/එවැනි පන්න කරන ස්ථාන සඳහා ධීවර හා ජලජ සම්පත් පනත යටතේ ස්ථාපනය කරනු ලබන ධීවර කමිටු මගින් හානිදායී පන්න ක්‍රම නැවැත්වීම/ක්‍රමයෙන් ඉවත් කිරීම සඳහා ප්‍රජා මූල කළමනාකරණ පද්ධති හඳුන්වා දීම.
4. හානිදායී පන්න ක්‍රම වල යෙදී සිටින ධීවරයින් සඳහා වෙනත් ධීවරකටයුතු සහ/හෝ ආර්ථික ක්‍රියාවල යෙදීම සඳහා යෝග්‍ය ආධාර සැපයීම සහ කළමනාකරණ සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ධීවර කමිටුවලට සහය වීම
5. හානිදායී පන්න ක්‍රම භාවිතය නැවැත්වීම සඳහා දැනට පවතින නීති සහ රෙගුලාසි (නියෝග) වල ප්‍රමාණවත් බව සහ සාධාරණීකරණය පරීක්ෂා කිරීම, පවතින නීති සංශෝධනය කිරීම හෝ ප්‍රජා සහභාගිත්වය සඳහා යෝග්‍ය ලෙස නව නීති හඳුන්වා දීම

6. නීති විරෝධී/හානිදායී පන්න ක්‍රම (ඩයිනමයිට් යොදා මසුන් මැරීම, තිරසාර නොවන පොකිරිස්සන් ඇල්ලීම ආදිය) තහනම් කරන නියෝග (රෙගුලාසි) ක්‍රියාත්මක කිරීම, යෝග්‍ය ආයතනික ක්‍රම තුළින් ශක්තිමත් කිරීම.
7. වඳවීමේ තරණයක් ඇති සතුන් ඇල්ලීම හෝ මස් විකිණීම අවම කිරීම සහ රටපුරා දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් පැවැත්වීම.

1.2 ප්‍රතිපත්තිය

කිවුල්දිය පරිසර පද්ධති (වාසස්ථාන) සහ ඒවායේ ජෛව සම්පත් වල ගුණාත්මක බව අඩු කරන හානිදායී පන්න ක්‍රම පාලනය කරනු ලැබේ.

1.2.1 ක්‍රමෝපාය

තෝරාගත් කලපු/මෝයවල ධීවර ප්‍රජාව සජීවීකරණයෙන් ස්ථාන විශේෂිත කළමනාකරණ සැලසුම් සම්පාදනය සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමෙන් ද යෝග්‍ය නීතිමය සහ ආර්ථික විධිවිධාන හඳුන්වා දීමෙන්ද හානිදායී පන්න ක්‍රම භාවිතය අවම කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. හානිදායී පන්න ක්‍රම භාවිතා කරන කලපු සහ මෝය හඳුනා ගෙන ඒවා ප්‍රමුඛතා ගත කොට කලින් කලට කරන අධ්‍යයනයන් තුළින් තෝරාගත් ප්‍රධාන කලපු/මෝය වල එවැනි භාවිතා වන්නි ප්‍රවනතාවය තක්සේරු කිරීම.
2. තෝරාගත් කලපු සහ මෝය වල, හානිදායී පන්න ක්‍රම සහ ඒවායින් මුහුදු තෘණ තලා, කඩොලාන ආශ්‍රිත වලට සිදුවන බලපෑම හඳුනා ගැනීම.
3. හානිදායී ධීවර පන්න ක්‍රම අඩු කිරීම සඳහා ධීවර හා ජලජ සම්පත් පනත යටතේ ප්‍රජා මූල කළමනාකරණයට ධීවර කමිටු ස්ථාපනය සඳහා තෝරාගත් කලපු/මෝය වල ධීවරයන්ගේ සහයෝගය ලබා ගැනීමට යෝග්‍ය නීති සහ සජීවීකරන ක්‍රම හඳුන්වාදීම.
4. හානිදායී පන්න ක්‍රම භාවිතා කරන ධීවරයින් වෙනත් ධීවර හෝ ආර්ථික ක්‍රියාවල යෙදීමට සහය වීම.
5. තෝරාගත් කලපු/මෝයවල ධීවර පැතිකඩ පිළිබඳ තත්ත්ව වාර්තා පිළියෙල කිරීම සහ යෝග්‍ය දර්ශක යොදා කළමනාකරණ ක්‍රමවල බලපෑම තක්සේරු කිරීම.
6. තෝරාගත් කලපු/මෝය සඳහා ධීවර කළමනාකරණ සැලසුම යෝග්‍ය අවස්ථාවල දී විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම

සමග ඒකාබද්ධ කිරීම.

1.3 ප්‍රතිපත්තිය

අධික ලෙස වෙරළබඩ සම්පත් තෙලා ගැනීම නිසා වෙරළබඩ ධීවර සම්පත්/ මත්ස්‍ය වාසස්ථාන වලට සිදු වන හානිදායී බලපෑම් අවම කරනු ලැබේ.

1.3.1 ක්‍රමෝපාය

වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති (වාසස්ථාන) සහ ඒවායේ ජෛව සම්පත් අධික ලෙස තෙලා ගැනීම නිසා ඇති වූ හානිදායක බලපෑම හඳුනා ගැනීම සහ අවමකිරීම සඳහා ස්ථාන විශේෂිත ප්‍රජා කළමනාකරණ විධි විධාන යෙදීම සහ සම්පත් අධික ලෙස තෙලා ගැනීම නිසා ඇති වූ හානිදායී බලපෑම් හඳුනා ගැනීමට සහ අවම කිරීම සඳහා ස්ථාන විශේෂිත ප්‍රජා කළමනාකරණ විධි විධාන යෙදීම සහ සම්පත් අධික ලෙස තෙලා ගැනීම නිසා තර්ජනයට ලක්වූ කර්මාන්තයට සහ ධීවර ප්‍රජාව සඳහා යෝග්‍ය ක්‍රමෝපායන් සකස් කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. තෝරාගත් වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කලපු සහ මෝය වල අධික ලෙස අස්වනු නෙලීම නිසා ධීවර සම්පතට ඇති වූ තර්ජන හඳුනා ගැනීම සහ අස්වනු නිරසාරව තෙලා ගැනීම තක්සේරු කිරීම.
2. ප්‍රධාන කලපු/මෝය සඳහා ධීවර දත්ත එකතු කිරීම මෙහෙයුම් පද්ධති පිහිටුවීම සහ ජෛව සම්පත් සහ මත්ස්‍ය වාසස්ථාන වල අධික ලෙස අස්වනු නෙලීම නිසා ඇති වන බලපෑම තක්සේරු කිරීම.
3. ධීවර හා ජලජ සම්පත් ආඥාපනත යටතේ, ධීවර කම්ටු ස්ථාපනය කිරීමෙන් සම්පත්/මත්ස්‍ය ගහණ පුනරුත්ථාපනය සඳහා වන වැඩසටහන් ඇතුළත් ප්‍රජාමූල ධීවර කළමනාකරණය තෝරාගත් වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කලපු හා මෝය වල ඇරඹීම.
4. ප්‍රජා මූලික කළමනාකරණය යටතේ ක්‍රියාත්මක කරන කළමනාකරණ විධි විධාන නිසා ධීවර ප්‍රජාවගේ නිෂ්පාදනයට සහ ආදායමකෙරෙහි ඇතිවන බලපෑම තක්සේරු කිරීම.
5. තෝරාගත් වෙරළබඩ කලපු/මෝය ධීවරයින් සඳහා කළමනාකරණ ක්‍රම හඳුන්වා දීම නිසා බලපෑමට ලක්වූ ධීවර පවුල් වලට විකල්ප ජීවන ක්‍රම/ආදායම් වැඩි කිරීමේ ක්‍රම හඳුන්වා දීම.
6. අධික ලෙස වෙරළබඩ හා කිවුල් දිය සම්පත් තෙලා ගැනීම නිසා ඇති වූ හානිදායී බලපෑම අවම කිරීමට හා යහපත් වෙරළක් පවත්වා ගෙන යෑමට ප්‍රජා දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් පැවැත්වීම සහ මෙවැනි ක්‍රියාකාරකම් දිරිමත් කිරීමේ විධික්‍රම හඳුනා ගැනීම.
7. අපනයන මත පදනම් වූ විසිතුරු මසුන් මුහුදු කුඩාල්ලන්, කාචාටින් වැනි වෙරළබඩ සම්පත් තෙලා ගැනීම සුපරීක්ෂණය කිරීම හා අදාළ මාර්ගෝපදේශ සැපයීම.

8. තෝරා ගත් ප්‍රදේශවල විසිතුරු මසුන් කර්මාන්තයේ ධරණීය අස්වැන්න කෙරෙහි පාරිසරික බලපෑම දැන ගැනීම සඳහා බලපෑම් තක්සේරු අධ්‍යයන පැවැත්වීම හවුල් කාර පිරිසගේ සහභාගිත්වයෙන් සිදුවන අනිකර බලපෑම් අවම කිරීමට සුදුසු කළමනාකරණ උපාය මාර්ග සැලසුම කිරීම ක්‍රියාත්මක කිරීම.

1.4 ප්‍රතිපත්තිය -

ධීවර ආශ්‍රිත ක්‍රියාවල හානිදායී බලපෑම් වලින් වෙරළබඩ සහ කරදිය පරිසරය ආරක්ෂා කරනු ලැබේ.

1.4.1 ක්‍රමෝපාය

දූෂණය, සහ අපද්‍රව්‍ය සහ මත්ස්‍ය අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම වැනි හානිකර තත්ත්වයන් හා ක්‍රියා නිසා බලපෑමට ලක් වූ ධීවර වරාය, නැගුරම් පොලවල් , තොටුපල, වෙළඳපොල වැනි වෙරළබඩ ප්‍රදේශ හඳුනා ගැනීම සහ පහසුකම් සැලසීම මගින් සහ ප්‍රතිලාභ ලබන්නන්ගේ වැඩිපුර සහභාගිත්වය ලබා ගැනීමෙන් එම බලපෑම් අවම කිරීමට වැඩසටහන් ආරම්භ කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. සහ අපද්‍රව්‍ය(මත්ස්‍ය අපද්‍රව්‍ය) බැහැර කිරීමේ දී ධීවර වරාය, නැගුරම් පොලවල් සහ වෙළඳපොලවල් ආදියට ඇතිවන ගැටළු අවම කිරීම සඳහා ප්‍රමාණවත් යටිතල පහසුකම් ලබා දීම.
2. ධීවර වරාය, නැගුරම් පොලවල්, වෙළඳපොලවල් ආදියේ පල්ලි ජලය, වෙරළබඩ ජලය වෙත ධීවර යාත්‍රා මගින් ඉවත් කරන තෙල්, සහ අපද්‍රව්‍ය නිසා ඇතිවන ගැටළු අවම කිරීමට පවතින යටිතල පහසුකම් වඩාත් යෝග්‍ය ලෙස භාවිතා කිරීමට ප්‍රතිලාභ ලබන්නන්ගේ සහභාගිත්වය ඇති කිරීමට වැඩ සටහන් හඳුන්වාදීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.

2. අරමුණු

වෙරළබඩ කලාපය තුළ සහ ඉන් පිටත ඇති වෙනත් සංවර්ධන ක්‍රියා කළමනාකරණය කිරීම තුළින් කරදිය සහ කිවුල්දිය පරිසරවල පාරම්පරික ධීවර කටයුතු ආරක්ෂා කරනු ලැබේ.

2.1 ප්‍රතිපත්තිය

කළමනාකරණ ක්‍රම මගින් වෙරළ බඩ කලාපය තුළ සහ ඉන් පිටත ඇති අනිකුත් සංවර්ධන ක්‍රියා නිසා සිදුවන තර්ජන වලට මුහුණ දීමෙන් පාරම්පරික ධීවර කටයුතු වැඩිදියුණු කරනු ලැබේ.

2.1.1 ක්‍රමෝපාය

සමාජ හා ආර්ථික සාධක පදනම් කර ගනිමින් වෙනත් සංවර්ධන ක්‍රියා නිසා තර්ජනයට ලක් වූ ධීවර කටයුතු සහ ධීවර ප්‍රජාව, හඳුනාගෙන ස්ථාන විශේෂිත අන්තර් ආයතන කළමනාකරණ යාන්ත්‍රණයක් හා නියෝගාත්මක යාන්ත්‍රණයක් සකස් කිරීම.

<p>යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :</p> <ol style="list-style-type: none"> පසුගිය වර්ෂ 20ක කාලයක් තුළ සංචාරක කර්මාන්තය සහ වෙනත් සංවර්ධන ක්‍රියා නිසා පාරම්පරික ධීවර කටයුතුවලට බාධා පැමිණවීම, තොටුපලවල් අභිමිච්ඡා, වෙරළට යන මාර්ග නැතිවීම වැනි සමාජ බලපෑම් ධීවර හා ජලජ සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුවේ දිස්ත්‍රික් කාර්යාලවල සහාය ඇතිව හඳුනාගැනීම සහ ඒ පිළිබඳව විස්තරාත්මක දත්ත සමුදායක් සකස් කිරීම. ධීවරයන්ට සහ ධීවර කටයුතුවලට හානිදායී බලපෑම් ඇති කරන සංචාරක සහ අනිකුත් සංවර්ධන ක්‍රියා සම්බන්ධ නීති විරෝධී සහ අනවසර ව්‍යුහ හඳුනාගැනීම සහ ඒවා ඉවත් කිරීම/විනාශ කිරීම සඳහා ක්‍රියා ආරම්භ කිරීම. 1981 මාදුල් ධීවර නියෝග (මාදුල්) යටතේ සියලුම මාදුල් පාඩු (වරාය) සඳහා මායිම් ලකුණු කිරීම සහ මාදුල් පාඩු වෙන් සංවර්ධන ක්‍රියාවලීන් ආරක්ෂා කිරීම. ප්‍රධාන වශයෙන් හිරිගල් හැරීම සිදුවන ප්‍රදේශ වලින් හිරිගල් හැරීම නිසා පරවල මත්ස්‍ය නිෂ්පාදනයට සිදුවන සෘජු හානිය, ධීවර කටයුතු සඳහා ඇති සැපයුම අඩුවීම නිසා සිදුවන වක්‍ර හානිය වැනි බලපෑම් අධ්‍යයනය කිරීම. කෙල් වර්ග, පිරිපහදු නොකළ කාර්මික අපද්‍රව්‍ය, සංචාරක කර්මාන්තයේ අපද්‍රව්‍ය ආදිය නිසා, තෝරාගත් ප්‍රදේශවල කරදිය ජලය දූෂණයවීම පිළිබඳව පර්යේෂණ කිරීම සහ කරදිය මත්ස්‍ය කටයුතු කෙරේ. ඒවායේ බලපෑම අධ්‍යයනය කිරීම. සංවර්ධන කටයුතු හේතුකොට ගෙන ඇතිවන වෙරළ බාදනය නිසා ධීවර අංශයේ නිෂ්පාදනය සහ ආදායම් අඩුවීම පිළිබඳ බලපෑම තක්සේරු කිරීම. මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ අදාළ නියෝග/මාර්ගෝපදේශ සහ අන්තර් ආයතනික සහයෝගීතාව/සමායෝජනය තුළින් වෙරළබඩ කලාපය තුළ සහ ඉන් පිටත කරදිය ධීවර කටයුතු කෙරෙහි සංවර්ධන සහ ආර්ථික ක්‍රියා නිසා ඇතිවන බලපෑම විධිමත් කිරීම.
--

2.2 ප්‍රතිපත්තිය :
වෙරළබඩ කලාපය තුළ සහ ඉන් පිටත අනිකුත් සංවර්ධන ක්‍රියා සහ ක්‍රියාවලි නිසා ඇතිවන තර්ජන කළමනාකරණ ක්‍රියා මගින් පාලනය කිරීමෙන් කිටුල් දිය මත්ස්‍ය නිෂ්පාදනය වැඩි කරනු ලැබේ.

2.2 ක්‍රමෝපාය :
කලපු/මෝය ධීවර කටයුතු සඳහා ඇති තර්ජන හඳුනාගැනීම, ඒවායින් ධීවර ප්‍රජාවට ඇතිවන බලපෑම තක්සේරු කිරීම සහ සඵල ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ නියෝග/මාර්ගෝපදේශ මෙහෙයුම්කරණයක් අන්තර්-ආයතන යන්ත්‍රණය යටතේ පිළියෙල කිරීම.

<p>යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :</p> <ol style="list-style-type: none"> ප්‍රධාන කලපු සහ මෝය සඳහා ධීවර දත්ත එකතු කිරීමේ ක්‍රමයක් හඳුන්වාදීම සහ ධීවර දත්ත සමුදායක් පිහිටුවීම. තෝරාගත් කලපු සහ මෝය ආශ්‍රිත ධීවර ප්‍රජාවට අහිමි වූ පාරම්පරික පිවිසුම් මාර්ග හඳුනාගැනීම සඳහා සම්බන්ධ සිදුකිරීම සහ ඒවා පෙර තත්ත්වයට පත් කිරීමට වැඩ සටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම. ඉඩම් ගොඩ කිරීම, පිරවීම සහ අවසාදනය නිසා තෝරාගත් කලපු සහ මෝයවල අහිමි වූ ක්‍රියාකාරී ප්‍රදේශ ඇස්තමේන්තු කිරීම සහ ධීවර කටයුතු සහ ධීවර නිෂ්පාදනය සඳහා ඒවායේ බලපෑම තක්සේරු කිරීම.
--

<ol style="list-style-type: none"> කලපු සහ මෝය මායිම් ලකුණු කිරීම සහ අනෙකුත් ආයතන සහ ප්‍රජා සහභාගිත්වය තුළින් අනවසර ඉඩම් අත්පත් කර ගැනීම්වලට විරුද්ධව නියෝග ක්‍රියාත්මක කිරීම. කලපු සහ මෝයවලට කාර්මික දූෂණය සිදු කරන මූලාශ්‍ර, ඒ හා අදාළ ආයතන හඳුනා ගැනීම හා ධීවර හා ධීවර සම්පත් කෙරෙහි ඇතිවන හානිදායී බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා අන්තර් ආයතන යාන්ත්‍රණය පිහිටුවීම. තෝරාගත් කලපු සහ මෝයවලට අහිමිකම් මිලිදිය ජලය ගලා ඒම නිසා සිදුවන හානිය තක්සේරු කිරීම සහ එම කලපු සහ මෝය පුනරුත්ථාපනය කිරීමට ඇති විකල්ප පරීක්ෂා කිරීම සහ පීඩාවට පත්වූ ධීවර ප්‍රජාව සඳහා අවශ්‍ය සහන ලබාදීමට ක්‍රියා කිරීම. වෙග බෝට්ටු භාවිතය වැනි සංචාරක ක්‍රියා නිසා මෝයවල ධීවර ක්‍රියාවලට ඇතිවන බලපෑම තක්සේරු කිරීම සහ එවැනි හානිදායී බලපෑම් අඩු කිරීම සඳහා ක්‍රම හඳුනා ගැනීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම. තෝරාගත් කලපු සහ මෝයවල වැලි වැටි ඇතිවීම නිසා ඇතිවන බලපෑම තක්සේරු කිරීම සහ එවැනි හානිදායී බලපෑම් අඩු කිරීම සඳහා ක්‍රම ක්‍රියාත්මක කිරීම.

2.3 ප්‍රතිපත්තිය :
වෙරළබඩ කලාපය තුළ වර්තමාන සහ අනාගත සංවර්ධන ක්‍රියා සහ ස්වභාවික හේතුන් නිසා සමාජ, ආර්ථික තත්ත්වය අහිමි වූ ධීවර ප්‍රජාව ආරක්ෂා කරනු ඇත.

2.3.1 ක්‍රමෝපාය :
සංවර්ධන ක්‍රියා සහ ස්වභාවික හේතුන් නිසා බලපෑම්වලට පත්වූ ධීවර ප්‍රජාව හඳුනා ගැනීම සහ මවුන්ගේ සමාජ ආර්ථික මට්ටමට සිදුවන බලපෑමක් අවම කරන අන්දමින් නැවත ස්ථානගත කිරීම.

<p>යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :</p> <ol style="list-style-type: none"> දැනට පවතින සංවර්ධන ක්‍රියා සහ ස්වභාවික හේතුන් නිසා බලපෑම්වලට ලක්වූ ධීවර ප්‍රජාව පිළිබඳව දත්ත සමුදායක් සකස් කිරීම සහ හානියට පත් ප්‍රජාව නැවත ස්ථානගත කිරීම සඳහා ක්‍රියා මාර්ග ගැනීම. වෙරළබඩ කලාපය තුළ ක්‍රියාත්මක කරන සියළුම අනාගත සංවර්ධන ක්‍රියා අවතැන්වීම හා ප්‍රතිස්ථානගත කිරීම ප්‍රමාණවත් ලෙස සැලකිල්ලට භාජනය කරන කලාප සැලසුම් යටතේ සියළුම අනාගත සංවර්ධන කටයුතු ක්‍රියාත්මක කළ යුතුවේ. සංවර්ධන ක්‍රියා සඳහා වූ සියළුම පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම් තුළ ධීවර ප්‍රජාවගේ අයිතිවාසිකම් ආරක්ෂා කිරීමට සැලැස්වෙන අන්දමේ විධිවිධාන තිබෙන බව සහතික කළ යුතු වේ.

3 අරමුණ :
නිරසාර ජලජීවී වගා කළමනාකරණය තුළින් වෙරළබඩ පරිසරය සංරක්ෂණය කෙරෙනු ඇත.

3.1 ප්‍රතිපත්තිය :
වයඹ පළාත තුළ ජල ජීවී වගා කටයුතු නිසා වෙරළබඩ ප්‍රජාවට සහ පරිසරයට සිදුවූ හානිදායී බලපෑම් අවම කරනු ලැබේ.

3.1.1 ක්‍රමෝපාය :

වයඹ පළාතේ ඉස්සන් රෝපණය හා සම්බන්ධ පාරිසරික සහ සමාජ, ආර්ථික ගැටළු හඳුනා ගැනීම සහ එම කර්මාන්තය පුනරුත්ථාපනය කිරීම සඳහා අන්තර් ආයතනික පාර්ශවකරුවන්ගේ සහයෝගීතාවය ලබා ගැනීම සහ රෙගුලාසි සඵල ලෙස නියෝග ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ මාර්ගෝපදේශවලට අනුකූල වනසේ ක්‍රියා කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. වයඹ පළාත තුළ නව ඉස්සන් ගොවිපලවල් අනුමත කිරීම වර්ෂ 5ක කාලයක් සඳහා නාවකාලිකව නැවැත්වීම.
2. ප්‍රදේශයේ ඉස්සන් රෝපණය සඳහා ප්‍රශස්ථ ධාරිතාව තීරණය කිරීම සඳහා පුළුල් අධ්‍යයනයක් සිදු කිරීම.
3. දැනට අනවසරයෙන් ක්‍රියාත්මක වන ගොවිපලවල් පාරිසරික මාර්ගෝපදේශ සහ වෙනත් අදාළ අවශ්‍යතාවන්ට අනුකූලව ක්‍රියා කිරීමට පෙළඹවීමත්, ඒ සඳහා ප්‍රමාණවත් ප්‍රචාර/දැනුවත් කිරීම් සහ සහන කාලයක් ලබාදීම ආදී යෝග්‍ය ක්‍රියා මාර්ග ගැනීම.
4. පාරිසරික මාර්ගෝපදේශ ක්‍රියාත්මක කිරීමෙන් දැනට වයඹ පළාතේ ඉස්සන් වගා කර ඇති මුඩුබිම් ප්‍රමාණයෙන් අවම වශයෙන් 20%කින් අඩු කිරීම.
5. ණය පැහැර හැරීම කළ සියළුම අයගේ ජලජීවී වගා බලපත්‍ර ඉවත් කිරීම සහ ඔවුන්ට ලබාදුන් සියළුම රාජ්‍ය ආධාර/සහන ඉවත් කිරීම.
6. ඕලන්ද ඇලේ බහු ප්‍රතිලාභ ඉස්මතු කොට දක්වන යෝජනාවලියක් පිළියෙල කොට එය පුනරුත්ථාපනය සඳහා විදේශාධාර (විදේශීය සහ දේශීය පාර්ශවකරුවන්ගේ) ලබා ගැනීමට ඉදිරිපත් කිරීම.
7. ඉස්සන් බිජාගාර හා ගොවිපලවල් නවීකරණය කිරීම හා ප්‍රතිව්‍යුහගත කිරීම, පරිසරයට වන හානිය අවම කිරීම හා ඵලදායිතාවය වැඩි කිරීම සඳහා ඉස්සන් බිජාගාර හා ගොවිපලවල් නවීකරණය කිරීමේ වැඩ සටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.
8. ජාතික ජලජ සම්පත් පර්යේෂණ ආයතනය, ජාතික ජලජීවී වගා සංවර්ධන අධිකාරිය සහ වයඹ පළාත් සභාවේ බලය ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ මෙහෙයුම් ධාරිතාව ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
9. විශේෂයෙන් කුඩා පරිමාණ ඉස්සන් ගොවීන්/අභිජනකයින් වෙත තාක්ෂණික උපදෙස් සැපයීම සඳහා තාක්ෂණික කණ්ඩායමක් පිහිටුවීම, ගොවීන්ගේ ස්වයං පාලනය සහ රෝග නිවාරණ ධාරිතාව දියුණු කිරීම සහ ශක්තිමත් කිරීම.
10. ඉස්සන් ගොවිපල ප්‍රදේශවල පාරම්පරික පිටිසුම් ස්ථාන ලකුණු කිරීම සඳහා සමීක්ෂණයක් පැවැත්වීම සහ ප්‍රාදේශීය ජනතාවට එම පිටිසුම් පාවිච්චි කිරීමට අවස්ථාව සලසා දීම.

3.2 ප්‍රතිපත්තිය :

ඒකාබද්ධ වෙරළ කලාප කළමනාකරණය හා ගැලපෙන වයඹ පළාතෙන් බැහැරවූ ප්‍රදේශවල ජලජීවී වගා කටයුතු ප්‍රවර්ධනය කරනු ලැබේ.

3.2.1 ක්‍රමෝපාය :

රටේ අනිකුත් ප්‍රදේශවල ජලජීවී වගා සංවර්ධන, කළාප සැලසුම්, භූමි භාවිත සැලසුම්, ආකෘති සහ මාර්ගෝපදේශ භාවිතය සහ සැලසුම් පදනමක් මත දියුණු කරනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. රටේ විවිධ කොටස්වල ඇති නොයෙකුත් ජලජීවී භාවිතයන්වල ධාරිතාව/ විභවය තීරණය කිරීම.
2. විස්තරාත්මක කළාප සැලසුම් කලින් පිළියෙල කිරීම, අපේක්ෂිත සංවර්ධකයින්ට ව්‍යාපෘති සැලසුම්කරණයට සහ අනුමත කිරීමේ ක්‍රියාවලිය සරල සහ පාරදෘශ්‍ය වීමට සහාය වීම සඳහා අත්පොත්/ මාර්ගෝපදේශ ලබාදීම.
3. බාහිර-වගා කිරීම් සංකල්පය පදනම් වූ යෝග්‍ය ආකෘති ඉස්සන් වගාව සඳහා යොදාගත හැකි විශේෂිත ප්‍රදේශවල අවශ්‍යතාවලට සරිලන සේ පිළියෙල කිරීම.
4. සංවර්ධන අවශ්‍යතා, පාරම්පරික භූමි භාවිතයෙන්, දේශීය ප්‍රජාවගේ පාරම්පරික භාවිත අයිතීන්වලට සුදුසු ලෙස දේශීය ව්‍යවසායකයින්ට සහ පුද්ගලයින්ට ප්‍රමුඛතාව ලැබෙන සේ රාජ්‍ය ඉඩමේ වෙන් කිරීම.
5. ඉඩම් වෙන් කිරීම සඳහා උපමාන වැඩි දියුණු කිරීම (ධීවර හා ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය, ජාතික ජලජීවී වගා සංවර්ධන අධිකාරිය සහ අදාළ පළාත් පරිපාලනය) සහ රාජ්‍ය ඉඩම් වෙන් කිරීමේ දී ප්‍රජා අදහස් විමසීම/පාරදෘශ්‍යතාව සහතික කිරීම.
6. පොකුරු පදනම යටතේ ඇල පද්ධති වල මූලික යටිතල පහසුකම් පිළියෙල කිරීම.
7. ජෛව විවිධත්ව පිළිබඳ අධික භානිය නැවැත්වීම සහතික කිරීමට සහ ජලජ තත්ත්ව සහ ශාක සඳහා සියළුම ජෛව විවිධත්ව සරු ප්‍රදේශ ආරක්ෂා කිරීම සඳහා ජලජීවී රෝපණ කඩොලාන ප්‍රදේශ සහ ලවණ වගුරු වලට ව්‍යාප්ත කිරීම පාලනය කිරීම සහ වැළැක්වීම.

3.3 ප්‍රතිපත්තිය :

වගකීමක් සහිත ජලජීවී වගා කටයුතු කිරීමට, ජලජීවී කටයුතු සඳහා ආයෝජනය කිරීමට අපේක්ෂා කරන ව්‍යවසායකයින්ට සහාය ලබාදෙනු ඇත.

3.3.1 ක්‍රමෝපාය :

පරිසරයට සිදුවන හානිදායී බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා, ජලජීවී වගා ව්‍යවසායකයින්ගේ කැපවීම වැඩි දියුණු කිරීමට අවශ්‍ය සහයෝගය හා ආධාර සැපයෙනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. ජලජීවී වගා කටයුතුවල ආයෝජනය කිරීමට අපේක්ෂා කරන ව්‍යවසායකයින් අතර ධාරිතාව වැඩි දියුණු කිරීමටත් ස්වභාවික පරිසරය ආරක්ෂා කිරීම සඳහා පාර්ශවකරුවන්ගේ සහභාගීත්වය ලබා ගැනීමටත් ඉවහල්වන මාර්ගෝපදේශ ලබාදීම.
2. පරිසරයට සිදුකළ හානිය/විනාශය නිවැරදි කිරීම/අඩු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය පුනරුත්ථාපනයට යන පිරිවැය සංවර්ධකයින් විසින් දැරීම සහතික කිරීමට අවශ්‍ය නීති හඳුන්වා දීම.

3.4 ප්‍රතිපත්තිය :

ප්‍රාදේශීය ජනතාවගේ සමාජ හා ආර්ථික අභිමතාර්ථයන් ඉටු කර ගැනීම සඳහා ප්‍රජා සහභාගීත්වය ප්‍රවර්ධනය කරනු ඇත.

3.4.1 ක්‍රමෝපාය :

පරිසරය හා ගැලපෙන තිරසාර ජලජීවී වගා කටයුතුවල නිරතවීම සඳහා ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවගේ ධාරිතාව ශාක්තිමත් කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම් :

1. ජලජීවී වගා දියුණු කළ හැකි ප්‍රදේශ වශයෙන් හඳුනාගැනුනු ප්‍රදේශ සම්බන්ධයෙන් ජීවනෝපායන් පිළිබඳ අධ්‍යයනයන් කිරීම.
2. වෙරළබඩ ජලජීවී වගා කටයුතුවල ප්‍රජාවට සහභාගීච්ඡමට හැකිවන පරිදි ඔවුන්ට අවශ්‍ය තාක්ෂණික හා ආයෝජන ආධාර ලබා දීම.
3. පරිසර හිතකාමී පරිද්දෙන් ලාභදායී වශයෙන් වෙරළබඩ ජලජීවී වගා කටයුතුවල යෙදීමට අවශ්‍යවන දැනුවත්භාවය සහ පුහුණුව ලබාදීම.

6. විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය :

6 . 1 හැඳින්වීම

6 . 1 . 1 සංදර්භය සහ පරිස්ථිතිය

සංකල්පය :

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සංකල්පය කිසියම් භූගෝලීය ප්‍රදේශයක් තුළ සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා සහයෝගාත්මක, නම්‍යශීලී අනුවර්තන ප්‍රවේශයක් මත පදනම් වී ඇත. දැන් එය ජාතික වෙරළ කලාප කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්ති හා සබැඳි අකල අංශයක් බවට පත්වී ඇත. තෙත් බිම් වැනි පාරිසරික වශයෙන් ඉතා සංවේදී ප්‍රදේශයන්හි ශීඝ්‍ර ආර්ථික වර්ධනය නිසා ඇතිවූ ප්‍රතිඵල ලෙස ඇති වූ අහිතකර බලපෑම් පිළිබඳව කටයුතු කිරීම සඳහා මෙම සංකල්පය 1980 අග භාගයේ දී ශ්‍රී ලංකාවට හඳුන්වා දෙන ලද අතර, ඒ සඳහා මහජනතාවගේ වෙනත් නියෝජිතයන්ගෙන් දැඩි සහයෝගයන් මෙන්ම නව කළමනාකරණ විධිවිධානත් අවශ්‍ය විය.

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය :

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය වූ කලී ප්‍රාදේශීය පදනමකින් යුක්තවූත්, භූගෝලීය වශයෙන් විශේෂිත වූත් සැලසුම් ක්‍රියාවලියක් වන අතර, න්‍යායාත්මක වශයෙන් දැඩි සහභාගීත්වයක් මත පදනම් වූවකි. එමගින් ප්‍රධාන පාර්ශ්වකරුවන් වන ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාවගේ සක්‍රීය සහභාගීත්වයෙන් ස්වභාවික සම්පත් සක්‍රීය ලෙස කළමනාකරණයට ඉඩ ප්‍රස්ථා සලසයි. ස්වභාවික සම්පත් භාවිතය සහ කළමනාකරණය පිළිබඳ අධිකාරියක් හා වගකීමත්, තීරණ ගැනීමේ හැකියාවත් රජය හා, ප්‍රාදේශීය සම්පත් භාවිතකරුවන් හා ප්‍රජාව අතර බෙදා ගැනීමට සලස්වන සම්පත් කළමනාකරණ ක්‍රමයක් එමගින් ඇති කෙරේ. ප්‍රාදේශීය වශයෙන් වූ ප්‍රජාවගේ කළමනාකරණ ප්‍රයත්නයන් සඳහා තාක්ෂණික සහමූල්‍යමය ආධාර සපයාදීම මගින් රජයේ ආයතන සහ අනෙකුත් සැලසුම් නියෝජිතයන්ගෙන් පහසුකාරක කාර්යභාරයන් ඉටු කරයි. කළමනාකරණය කරනු ලබන සම්පත්වල භාරකරුවන් වශයෙන් ප්‍රදේශයේ ප්‍රජා කණ්ඩායම් සලකනු ලබන අතර, ඒ මගින් අදාළ ප්‍රදේශයේ සම්පත් භාවිතයට, ජීවනෝපාය ක්‍රියාමාර්ග තුලින් මග පාදයි.

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණයේ ප්‍රධාන අරමුණක් වනුයේ විශේෂිත භූගෝලීය සීමාවන් තුළ වූ ස්වභාවික සම්පත් සඳහා වූ තරහකාරී තත්ත්වය සමනයකිරීම සඳහා ප්‍රශස්ථ තිරසාර මට්ටමින් සැලසුම් කරන ශ්‍රී ලංකා වෙරළ කලාප ප්‍රතිපත්තියේ වැදගත් අංශයක් ලෙස වි.ප්‍ර.ක. දැන් සලකනු ලැබේ.

මූලාශ්‍රය : සේනාරත්න, 2003.

විකාශය පරිනාමය සහ මෙහෙයුම් ආශ්‍රිත අත්දැකීම්

වෙරළ කලාප කළමනාකරණයේ ප්‍රධාන සංවිස්ථානයක් වන 1990 දී පිළියෙළ කරන ලද පළමුවන වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින්

වෙරළ කලාපයේ වෙරළ බාදනය, වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති සහ ඓතිහාසික, සංස්කෘතික දර්ශනීය සහ විනෝදාත්මක අගයන් සහිත ස්ථාන භාගය හා විනාශවීම පිළිබඳව අවධානය යොමු කරන ලදී. සමස්ථ ජාතික ප්‍රතිපත්තියට අනුකූලව වඩාත්ම වැදගත් කළමනාකරණ මෙවලම ලෙස රෙගුලාසි ක්‍රියාත්මක කිරීම එම සැලැස්මෙන් එවකට අවධාරණය කෙරින. වෙරළ කලාපය කෙරෙහි ඇති වන බොහෝ අහිතකර බලපෑම් වැළැක්වීම සඳහා මෙම ප්‍රවේශය ඉවහල් වූ අතර, වෙරළ කලාප කළමනාකරණය සාකච්ඡා පදනමක් මත සිදු කිරීම මගින් වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණයේ දී ප්‍රාදේශීය පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සහභාගීත්වය ලබා ගැනීමේ අවශ්‍යතාව වඩාත් පැහැදිලි විය. එවැනි සහභාගීත්වයක් ලබාගත හැක්කේ සම්පත් භාවිතාකරනවුන් හා වෙනත් පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සමාජීය, ආර්ථික අවශ්‍යතාවන් සැලකිල්ලට ගැනීමෙන් වෙරළ කලාපයේ එලදායී කළමනාකරණය සඳහා ලෝකයේ වෙනත් ස්ථානයන්හි යොදාගෙන ඇති ආකාරය පදනම් කොට ගෙන ඇති විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සංකල්පය 1980 දී ශ්‍රී ලංකාවට හඳුන්වා දෙන ලදී. ඉන් අනතුරුව, වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණයේ දී ප්‍රාදේශීය පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සහභාගීත්වය ලබාගැනීමේ වැදගත් බව හඳුනා ගැනීමත්, සමහර විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය ශ්‍රී ලංකාවේ විකාශය විය.

ශ්‍රී ලංකාවේ විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සැලසුම් කිරීම ආරම්භවීමට පෙර රැකව කලපුව සහ භික්කඩුව සමුද්‍ර අභය භූමිය (පසුව ස්වභාවික රක්ෂිතයක් ලෙස උසස් කරන ලද) ආශ්‍රිතව නියමු ව්‍යාපෘති දෙකක් ආරම්භ කරන ලදුව, එමගින් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සංකල්පය සහ ස්වයක්ෂතාව ප්‍රාදේශීය තත්ත්වයන් තුළ පරීක්ෂා කිරීම සිදු කරන ලදී. මෙම කටයුතුවලින් ලත් අත්දැකීම් සහ ප්‍රතිඵල අනුව ලැබූ දිරිමත්වීම පදනම් කොට ගනිමින් තෝරාගත් වෙරළබඩ ස්ථාන 23ක විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් සකස් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම 1997 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් ප්‍රවර්ධනය කරන ලදී. මෙම ස්ථාන තෝරා ගැනීමේ දී නිර්නායකයන් 4ක් යොදාගන්නා ලද අතර, ඒවා ගැටළුවල උග්‍රතාව, ජෛව විවිධත්වය, ව්‍යාපෘතියේ ස්වයක්ෂතාව සහ ආර්ථික වැදගත්කම යනාදිය වේ. විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ කටයුතු දිස්ත්‍රික් සහ ජාතික මට්ටමේ සංවර්ධන ව්‍යාපෘතින් හා එක් කිරීමෙන් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සංකල්පය ව්‍යාප්ත කිරීමේ නියැලී සිටී.

වර්ෂ 2000-2005 යන කාලය තුළ වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය යටතේ බාරපරය, මීගමු කලපුව/මුතුරාජවෙල වගුරුබිම, ලුනාට් කලපුව, මාදුගම මෝය, භික්කඩුව ස්වභාව රක්ෂිතය, කොත්ගල මෝය ඇතුළු උණවටුන බොක්ක, මාවැල්ල සහ කලමැටිය කලපුව සහ හම්බන්තොට වෙරළ තීරය යන ස්ථාන කිහිපය සඳහා විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය ව්‍යාප්ත කිරීමට වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව කටයුතු යොදා ඇත.

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණයේ විකාශය පිළිබඳ නවදුරටත්.....

ප්‍රාදේශීය මට්ටමින්.....

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි විශේෂ ප්‍රදේශ සැලසුම් කිරීමේ සහ කළමනාකරණය කිරීමේ මුල් ප්‍රයත්නය 1991 දී රැකව සහ භික්කඩුව ආශ්‍රිතව සිදු කරන ලදී. මෙම ව්‍යාපෘතිය සඳහා මූල්‍ය සහ තාක්ෂණික සහාය ජාත්‍යන්තර සංවර්ධනය සඳහා වූ එක්සත් ජනපද නියෝජිතයාගතයේ මූල්‍යාධාර මත ක්‍රියාත්මක වූ වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය ඔස්සේ ලැබිණ. 1992 සිට 1995 කාලය තුළදී රැකව කලපුව සහ ආශ්‍රිත පරිසරය සඳහා විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලැස්මක් පිළියෙල කිරීම රැකව නියමු ව්‍යාපෘතිය මගින් සිදුකරන ලදුව, ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. භික්කඩුව සඳහා වි. ප්‍ර. ක. සැලැස්මක් 1996 දී සකස් කරන ලදුව, ක්‍රියාත්මක කෙරිණි.

දිස්ත්‍රික් මට්ටමින්.....

දිස්ත්‍රික් මට්ටමේ ව්‍යාපෘති හා සම්බන්ධ ක්‍රියාකාරකම් ආශ්‍රිතව විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සංකල්පය හඳුන්වාදීමෙන් වෙරළ

සංක්ෂේප දෙපාර්තමේන්තුව ඉදිරි පියවරක් ගෙන ඇත. මේ මගින් හම්බන්තොට ඒකාබද්ධ වෙරළ කලාප කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතියට විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් කිරීම අනුගත කිරීමට හේතු වූ අතර, මාවැල්ල කලාප සහ කුඩාවැල්ල හුම්මානගය ආශ්‍රිත ප්‍රදේශයන් හම්බන්තොට වැලිවැටි පිළිබඳවත් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය උපයෝගී කර ගැනින. මෙහිදී මූලික මූලධර්මයන් ඒ අයුරින්ම යොදා ගත්ත ද ක්‍රියාත්මක කිරීමේ පටිපාටීන් එක සමාන නොවීය. ඒවායේ තවත් ප්‍රධාන ලක්ෂණයක් වූයේ සැලසුම් අදියරට සමගාමීවම, විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ ඇතුළු ක්‍රියාකාරකම් දියත් කිරීමයි.

බහු ආංශික මට්ටමෙන්

ඉහත සඳහන් ව්‍යාපෘතීන්ට අමතරව විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සංකල්පයට ඉතා සම්පූර්ණ බහු ආංශික ව්‍යාපෘතියක් පුත්තලම/මුත්දලම මෝය ප්‍රදේශ සඳහා නාරා ආයතනය විසින් 1990 දී දියත් කරන ලදී. කළමනාකරණය සඳහා වන ක්‍රමෝපාය හඳුනාගැනීම පෙරදැරිකොට එම ප්‍රදේශයේ සම්පත් පදනමේ වර්තමාන තත්ත්වය සමීක්ෂණය කිරීමට සහ එහි තිරසාරභාවය සහ ඵලදායිතාවට ඉවහල් වන සාධකයක් විමර්ෂණය කිරීමට ද එම ව්‍යාපෘතිය ඉවහල් විය. මෙම ව්‍යාපෘතිය සඳහා ස්විඩනයේ සරෙක් ආයතනයේ ආධාර ලැබිණි.

මහා සැලසුම් සමග ඒකාබද්ධ වීම

ශ්‍රී ලංකාවේ විධායක ජනාධිපතිගේ විධානයක් යටතේ නෙදර්ලන්ත රජයේ මූල්‍ය ආධාර පදනම්කොට, ලංකා ආයෝජන මණ්ඩලය මගින් 1989 දී මුතුරාජවෙල වගුරු බිම සහ මීගමුව මෝය ආශ්‍රිත වෙරළබඩ තෙත් බිම් පරිසර පද්ධතිය සඳහා වෙරළබඩ සම්පත් පදනම් වූ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියක් අරඹන ලදී. වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණය පිළිබඳ ලොව පුරා පවත්වන ලද ආයතනික සමීක්ෂණයක් ඔස්සේ සකස් කරන ලද විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ මාර්ගෝපදේශ පදනම්කොට සකස් කරන ලද ප්‍රවේශයක් මේ සඳහා යොදා ගැනින. 1991 දී සැලසුම් ක්‍රියාවලිය සම්පූර්ණ කරන ලදුව, සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා අමාත්‍ය මණ්ඩල අනුමැතිය ද ලැබිණි. ඉන් අනතුරුව, මුතුරාජවෙල වගුරුබිම සහ මීගමුව මෝය ආශ්‍රිත වෙරළ බඩ තෙත්බිම් පද්ධතිය පිළිබඳ මහා සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගකීම රාජ්‍ය ආයතන කිහිපයක් වෙත පවරන ලදී. මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ තෙත් බිම් සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය හා ඒකාබද්ධ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය (1991 සිට 1999) මගින් මෙම ව්‍යාපෘතියේ කටයුතු සිදු කරන ලදී. මෙය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අදියර 1989 දී ආරම්භ කරන ලදුව, 2002 වර්ෂයේ දී අවසන්විය. මෙම ව්‍යාපෘතියේ වැඩි අවධානය යොමු වූයේ මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියට ජාතික වශයෙන් වගකීමක් පැවරී ඇති ජල පෝෂක ප්‍රදේශ කළමනාකරණය පිළිබඳවයි. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ අවධානය හා ක්‍රියාකාරිත්වය වෙරළ කලාපයට පමණක් සීමාවිය.

මුතුරාජවෙල වගුරුබිම සහ මීගමුව මෝය ආශ්‍රිත වෙරළබඩ තෙත්බිම් පරිසර පද්ධතිය පිළිබඳ විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ මෙහෙයුම් අත්දැකීම්.

මුතුරාජවෙල වගුරු බිම සහ මීගමුව මෝය ආශ්‍රිත වෙරළබඩ තෙත් බිම් පරිසර පද්ධතිය :

කොළඹට ආසන්නව උතුරින් වූ මුතුරාජවෙල වගුරු බිම සහ මීගමුව මෝය ආශ්‍රිත වෙරළබඩ තෙත් බිම, ශ්‍රී ලංකාවේ බටහිර වෙරළේ පිහිටා ඇති අතර, හෙක්ටයාර් 6232 ක ප්‍රදේශයක් පුරා පැතිරී ඇත. මෙම මෝය මුහුද සමග සම්බන්ධවී ඇත්තේ, ඒක පටු විවෘත ස්ථානයක් මගිනි. වර්ග කි. මී. 727 ක ජලපෝෂක ප්‍රදේශයක් සහිත දඬුගම් ඔය මෙම ප්‍රදේශයට ජලය ගෙනෙන ප්‍රධානතම ගංගාව වන අතර, මෝය සහ වගුරු බිම් එකිනෙක සම්බන්ධවන ස්ථානයෙන් එය මුහුදට ගලා බසී.

යොදා ගන්නා ලද ක්‍රියාපිළිවෙත්

ප්‍රාදේශීය සහ ජාතික සංවර්ධන ක්‍රියාවලියට අන්තර්ගත වන ලෙස වෙරළ කලාප කළමනාකරණයට අදාල සියලු ක්‍රියාකාරකම් ඒකාබද්ධ වන අයුරින් කළමනාකරණ ප්‍රදේශය තෝරා ගෙන සීමාවන් තීරණය කරන ලදී. බහුවිධ භාවිතයන් සඳහා වැදගත් ස්වභාවික සම්පතක් වන මීගමුව මෝය ප්‍රදේශය සහ ඒකල කාර්මික ජනපදය ද ඇතුළුවන ජලපෝෂක ප්‍රදේශයේ ඉහළ ප්‍රදේශ ඇතුළත්වන ලෙස මායිම් හඳුනා ගැනීම මීට නිදසුනකි.

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සැලසුම් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම පහසු කිරීම සඳහා :

- වගුරු බිම් - මෝය පද්ධතියේ පහළ කොටස්වල ජෛව විවිධත්වය සහ පාරිසරික ක්‍රියාකාරිත්ව ආරක්ෂා කිරීම සඳහා ක්‍රමෝපායික කලාපීකරණය කිරීමත්, මිශ්‍ර නාගරික කලාපයෙහි ඉඩම් සංවර්ධනය හා ආර්ථික හා සංවර්ධනය ඇති කිරීමත්.
- නිවාස සංවර්ධනය සහ ආදායම් උත්පාදනය සඳහා විවිධ ආයෝජනයන් ඔස්සේ ප්‍රජාවට ප්‍රතිලාභ ලබාදීමත්.
- ඉහළ ජලාධාර ප්‍රදේශයන්හි ඉඩම් භාවිත කළමනාකරණය සහ කර්මාන්ත ආශ්‍රිත දූෂණ බලපෑම් සමග පහළ ජලාධාරවල වගුරු මෝය පද්ධතීන්ගේ කළමනාකරණය ඒකාබද්ධ කිරීමත්
- විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය සඳහා පාර්ශ්වකරුවන්ගේ වැඩි සහභාගීත්වයක්, ලබාගැනීම සඳහා මෙම ස්ථානය හා සම්බන්ධ ප්‍රජා සංවර්ධන ජාලයක් විධිමත් ලෙස ලියාපදිංචි කිරීම, තීරණ ගැනීමේ ක්‍රියාවලියේ දී ප්‍රජා සහභාගීත්වය ලබා ගැනීම, දඬුගම ප්‍රදේශය සඳහා පරිසර ආරක්ෂණ කමිටු ස්ථාපිත කිරීම හා කර්මාන්ත ව්‍යාපාර, ප්‍රාදේශීය සහ මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය යනාදිය ඇතුළත් වන සේ ජාලයක් ඇති කිරීම, ඉඩම් පරිහරණය සහ ජලයේ ගුණාත්මක බව සුපරීක්ෂණය සඳහා ප්‍රජා මූලික පරිසර ආරක්ෂණ කමිටු සහ භූ තොරතුරු පද්ධතියක් ස්ථාපිත කිරීම යනාදිය සිදු කරන ලදී.

අන්තර්ගන්නා ලද ප්‍රතිලාභ :

- පරිසර පද්ධතියේ කාර්යක්ෂම ක්‍රියාකාරිත්වයට බාධා නොවන සේ ක්‍රමවත්ව ඉඩම් වෙන්කිරීම පහසු කිරීම සඳහා ක්‍රමෝපායික කලාපීකරණයක් ඇති කිරීම.
- කොළඹ කටුනායක අධිවේගී මාර්ගයේ අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා කේවල් කිරීමේ පදනමක් ලෙස කලාපීකරණ සැලසුම් යොදා ගැනීම.
- මූල්‍යමය ආධාර සැපයීම මගින් අදාළ ධීවර කමිටු ශක්තිමත් කිරීම තුළින් මීගමුව මෝය ප්‍රදේශයේ ධීවර කළමනාකරණය වැඩි දියුණු කිරීම.
- ජීවනෝපාය වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා පහසුකම් ලබාදීමෙන් ප්‍රදේශවාසීන්ගේ දුගීබව තුරන් කිරීම අරභයා (අ) ජැටි ඉදිකිරීම, (ආ) පොද්ගලික අංශයේ රැකියා අවස්ථාවන්ට පිවිසිය හැකි ලෙස ප්‍රදේශයේ ආර්ථික වශයෙන් දුබල කාන්තාවන්ට පුහුණුවීම් ලබාදීම හා (ඇ) අතිරේක ආදායම් මාර්ගයක් ලෙස සත්ත්ව පාලන වැඩසටහන් ස්ථාපිත කිරීම.
- සමාජ අභිවෘද්ධිය අරභයා (අ) නියමිත කාලයට පෙර පාසැල් හැරයාම වැළැක්වීම සඳහා අතිරේක අධ්‍යාපනයක් ලබාදීම, (ආ) ප්‍රජා මූලික සෞඛ්‍ය හා පෝෂණ වැඩ සටහන් දියත් කිරීම, හා (ඇ) අනවසරයෙන් ස්ථානගත වී ඇති අඩු ආදායම් පවුල් සඳහා ස්ථිර සහ සේවා සහිත නිවාස ලබාදීම හා (ඈ) ප්‍රදේශයේ ජනතාවට රැකියා අවස්ථා ලැබෙන අන්දමේ බහු සංචාරක මධ්‍යස්ථාන සංකල්පය මුතුරාජවෙල ස්ථාපිත කිරීම.

මුතුරාජවෙල වගුරුබිම සහ මීගමු මෝය ආශ්‍රිත විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ වැඩ සටහන් ඇගයීම මගින් ලබාගත් ආදර්ශයන්

2002 වසරේදී මුතුරාජවෙල වගුරු බිම මීගමු මෝය ආශ්‍රිත විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සහ සම්බන්ධිත ක්‍රියාකාරකම් ඇගයීම මගින් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය වැඩි දියුණු කිරීමට ඉවහල් වන බොහෝ ආදර්ශයන් ගණනාවක්ම ඉස්මතු වී ඇත. ඒවා නම්. -

- ඉඩම් පරිහරණ කලාපීකරණය
 - පරිසර පද්ධති සංරක්ෂණය, ප්‍රධාන සංවර්ධන කටයුතු මගින් වන අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම සහ සම්ප්‍රදායිකව සම්පත් භාවිත කරන්නන් අතර වන ගැටළු නිරාකරණය කිරීම සහ ප්‍රදේශයේ බහුවිධ භාවිතයන්ට ඉඩ ප්‍රස්තා සැලසීම යනාදියට මෙය උපකාරී වේ. කෙසේ වුවත් අමාත්‍ය මණ්ඩල අනුමැතිය වැනි ඉහළ මට්ටමේ අනුග්‍රහයක් එහි සාර්ථකත්වයට අවශ්‍ය වේ.
- තීරණ ගැනීමේදී ප්‍රජාවගේ සහභාගිත්වය ලබාගැනීම සඳහා ඔවුන්ගේ විශ්වාසය දිනා ගැනීම අවශ්‍ය වේ. එය ලබාගත හැක්කේ —
 - විවිධත්වයෙන් යුත් අමතර ආදායම් මාර්ග ක්‍රියාත්මක කිරීම, අධ්‍යාපනය, සෞඛ්‍ය හා පෝෂණය වැඩි දියුණු කිරීම, සහ ප්‍රජා කණ්ඩායම් විසින් හඳුනාගන්නා ලද කුඩා ප්‍රමාණයේ යටිතල පහසුකම් ව්‍යාපෘතීන් ඇරඹීම, හා
 - පුහුණුව ලත් ප්‍රදේශයේ නේවාසික ක්ෂේත්‍ර නිලධාරීන් විසින් කරනු ලබන සමාජ සජීවීකරණය මගිනි.
- සම්පත් කළමනාකරණය සහ තීරණ ගැනීමේ ක්‍රියාවලියට ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාව සහභාගිවීමට අවශ්‍ය සංවිධාන ශක්තිය ඔවුන් අත්කර ගන්නාතෙක්, ප්‍රාරම්භක මූල්‍ය ආධාර සැපයීම අවශ්‍ය වේ.
- කළමනාකරණ සැලසුම් ඵලදායී ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා රාජ්‍ය ආයතන අතර පවත්නා සහයෝගිතාව පිළිබඳ දුර්වලතාවයන්ගෙන් සහ ගැටළු සහගත අපේක්ෂාවන්ගෙන් ප්‍රමාණවත් ලෙස බැහැර විය යුතුය.
- ජනතාව දැනුවත් කිරීම විශ්වාසදායක විද්‍යාත්මක තොරතුරු පදනම් කර ගනිමින් සිදුකළ යුතුය.
- විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණයට බාධා පමුණුවන අන්දමේ බාහිර අහිතකර බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා ශක්තිමත් ප්‍රජා ජාලයක ආධාරය අවශ්‍ය වේ.

හික්කඩුව සමුද්‍ර අභයභූමිය ආශ්‍රිත පරිසරයේ විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ මෙහෙයුම් අත්දැකීම්.

හික්කඩුව සමුද්‍ර අභය භූමිය සහ අවට පරිසරය :

හික්කඩුව කොළඹට කි. 100ක් පමණ දකුණින් දකුණු පළාතේ, ගාල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ, පිහිටා ඇත. වෙරළාසන්නව පිහිටා ඇති දර්ශනීය කොරල්පර සහ මුහුදු වෙරළ හේතුකොට වාර්ෂිකව සංචාරකයින් දහස් ගණනක් මෙහි පැමිණෙන අතර, එය දිවයිනේ වඩාත් ජනප්‍රිය වෙරළබඩ සංචාරක මධ්‍යස්ථානය බවට පත්වී ඇත. මෙමගින් විදේශ විනිමය ප්‍රතිලාභ රැසක් ලැබුන ද, සංචාරක කර්මාන්තය නිසා ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවට ඇතිවූ පාරිසරික අහිතකර බලපෑම් වලින් සිදු වූ අඩුපාඩු අධිකය. මෙම ගැටළු සම්බන්ධව කටයුතු කිරීමත් ප්‍රදේශයේ වෙරළබඩ සම්පත් ආරක්ෂා කිරීමත් සහ කළමනාකරණය කිරීමත් එමගින් ප්‍රාදේශීය සංචාරක කර්මාන්තය සහ ධීවර ආර්ථිකය තිරසාර

කිරීමටත්, පෙහොසත් ජෛව විවිධත්වයක් සහ ප්‍රදේශයේ පාරිසරික ගුණය මගින් ප්‍රජාවට අඛණ්ඩ ප්‍රතිලාභ අත්කර ගැනීමත් අරමුණු කොට විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය ප්‍රවේශය හික්කඩුවට හඳුන්වා දෙන ලදී. 1979 දී වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව හික්කඩුව සමුද්‍ර අභයභූමියක් ලෙස පළමුවරට ප්‍රකාශයට පත්කළ අතර, 1998 අගෝස්තු මස, එය දැඩි ස්වභාව රක්ෂිතයක් ලෙසට උසස් කරන ලදී.

හික්කඩුව සමුද්‍ර රක්ෂිතයේ සහ අවට පරිසරයේ විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ කටයුතු ක්‍රියාත්මක කරන්නේ රජයේ විවිධ දෙපාර්තමේන්තු ආයතන හා රාජ්‍ය නොවන පාර්ශවකරුවන් විසිනි. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, නාරා ආයතනය, ධීවර සහ ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය, ලංකා ධීවර වරාය නීතිගත සංස්ථාව, පාරිසරික සහ ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය, මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය, නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය, ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය සහ පළාත් පාලන ආයතන ඒ අතර වේ. මෙහි කළමනාකරණ කටයුතු සම්බන්ධීකරණ කෙරෙහි හික්කඩුව විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ හා සමුද්‍ර රක්ෂිත සම්බන්ධීකරණය කමිටුව මගිනි. මෙම සැලැස්මේ ආයෝජන කටයුතු සඳහා අරමුදල් ලබාගැනීම පහසු කරනු සඳහා මෙම සැලැස්ම දකුණු ප්‍රදේශ යෝජිත සංවර්ධන සැලැස්මට ඇතුළත් කර ඇත.

යොදාගන්නා ලද ක්‍රියා පිළිවෙත් :

- සමුද්‍ර උද්‍යානයේ එකිනෙක ගැටෙන භාවිතයෙන් හා ප්‍රමාණවත් පාලනයකින් තොරව කරනු ලබන කළමනාකරණ කටයුතු වැඩි දියුණු කිරීමට සහ මුහුදු ජීවීන් හා කොරල්පර වල හායනය/විනාශ කිරීම අවම කිරීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් සංවර්ධනය කිරීම මගින් හික්කඩුව ස්වභාව රක්ෂිතයේ සම්පත් සංරක්ෂණය කිරීම.
- ප්‍රමාණවත් නොවන ජල සැපයුම සහ සහ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීමේ පහසුකම් සම්බන්ධ ගැටළු අවම කිරීම, මුහුදු ජලයට සහ භූගත ජලයට මලද්‍රව්‍ය සහ අපත ජලය ඇතුළුවීම පිළිබඳව කටයුතු කිරීම මගින් ජලයේ ගුණාත්මක භාවය පවත්වාගෙන යාම සහ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම පාලනය කිරීම.
- අහිතකර ලෙස වෙරළ සහ අභයභූමිය භාවිතා කිරීම සහ නීති විරෝධී ඉදිකිරීම් පාලනය කිරීම මගින් වෙරළ තීරය ක්‍රමවත් ලෙස නඩත්තු කිරීම.
- වරාය සහ වෙරළ වෙත වූ පොදු පිවිසුම් මාර්ග නැතිවී යාම අවම කිරීම සහ රථවාහනවල ප්‍රමාණය ඉක්මවූ වේග සීමාවන්, මාර්ග තදබදය සහ සෝෂාවන් අවම කිරීම මගින් ප්‍රජාවේ ගති ලක්ෂණ හායනය නොවී පවත්වාගෙන යාම.
- තැරැව්කරුවන් සහ සාමාජීය වශයෙන් අහිතකර ක්‍රියා මගින් වන හර්ජනයන් අඩුකිරීම සහ අවිධිමත් සංචාරක පහසුකම් සම්බන්ධීකරණය මගින් සංචාරක කටයුතුවල අහිතකර බලපෑම් පාලනය කිරීමට කටයුතු කිරීම.
- ආදායම් උත්පාදන විකල්පයන් ලබාදීම සහ ධීවර වරායන්ට පිවිසීම සහ ධීවර බෝට්ටු නැංගුරම්ලීම සහ නවතා තැබීමේ ස්ථාන ප්‍රමාණවත් නොවීමේ ගැටළුවලට විසඳුම් සොයා ගැනීම මගින් ජීවනෝපාය අවස්ථාවන් වැඩි දියුණු කිරීම.

අත්කරගන්නා ලද ප්‍රතිලාභ :

- සමුද්‍ර උද්‍යාන කළමනාකරණය කාර්යක්ෂම කිරීම වැඩිදියුණුව සඳහා
 - පුහුණු පහසුකම් සහිතව තාවකාලික අභයභූමි කාර්යාලයක් ස්ථාපිත කිරීම නිසා වනජීවී තාක්ෂණ නිලධාරීන් එහි රැඳී

- සිව්ම, අභය භූමිය භාවිතා කරන්නන් දැනුවත් කිරීම සහ අභය භූමියට අදාළ රෙගුලාසි ක්‍රියාත්මක කිරීම මේ මගින් පහසු කරන ලදී. (සටහන : මෙහි ස්ථිර වනජීවී සංරක්ෂණ කාර්යාලයක් පිහිටුවීම මේ වන විට වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය යටතේ සිදුවේ.)
- නික්කඩුව අභය භූමිය පිළිබඳ දැන්වීම් පුවරු ස්ථාපිත කිරීම මගින් ප්‍රචාරයක් ලබාදීම.
 - රක්ෂිතයේ කටයුතු සඳහා පාසැල් සිසුන් තරඟවලට සහභාගිකර ගනිමින් රක්ෂිතය සඳහා නිල ලාංඡනයක් නිර්මාණය කිරීම.
 - කොරල් පර භාවිතාකරුවන් සඳහා දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් පැවැත්ම.
 - නව මායිම් සහ රෙගුලාසි සහිතව අභය භූමි තත්ත්වයෙන් ස්වභාව රක්ෂිතයක් ලෙස ගැසට් මගින් ප්‍රකාශයට පමුණුවා ලසස් කිරීම.
 - වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය මගින් නව කලාපීකරණ සැලැස්මක් සකස් කිරීම සහ කලාප සලකුණු කිරීම.
 - අධ්‍යාපන සහ දැනුවත් කිරීමේ පහසුකම් සහිතව අමුත්තන්/ සංචාරකයින් සඳහා වූ මධ්‍යස්ථානයක් ස්ථාපිත කිරීම සහ අධ්‍යාපන වැඩසටහන් සම්පාදනය කිරීම.
 - ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයේ නවතා තබන ධීවර යාත්‍රා රක්ෂිතයෙන් පිටත ඇති ධීවර වරායේ නැගුරම් ලැංට සැලැස්වීම.
 - ප්‍රදේශය තුළ වූ ධීවර සමුපකාර සමිති ශක්තිමත් කිරීම, වරාය සහ වරාය ඇල මාර්ගය වැනි අදාළ පහසුකම් පුළුල් කිරීම.
 - වීදුරු පතුල් සහිත බෝට්ටු හිමියන්ගේ සංගමය, වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සහ ප්‍රාදේශීය සභාව අතර සහයෝගිතාව ඉහල නැංවීම ඔස්සේ අභය භූමිය තුළ වීදුරු පතුල් සහිත බෝට්ටු ගමනාගමනය විධිමත් කිරීම.
 - කෘත්‍රීම ලෙස කොරල් පර නැවත සකස් කිරීම, ජලයේ ගුණාත්මක බව පිළිබඳ සුපරීක්ෂණ අධ්‍යයනයක් ඇතුළුව පර්යේෂණ සහ සුපරීක්ෂණය සැලැස්මක් අභය භූමිය සඳහා සංවර්ධනය කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.
- සහ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම සහ ජලයේ ගුණාත්මක් බව වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා.
- කසල බැහැර කිරීම, ප්‍රතිවක්‍රීකරණය සහ කොම්පෝස්ට් නිපදවීම ඒකාබද්ධ කිරීම සඳහා හෝටල් හිමියන් සහ ප්‍රාදේශීය සභාවට සහයවීම සහ වෙරළ පිරිසිදු කිරීමේ ප්‍රජා වැඩසටහන් සහ කසල ගොඩගැසීමේ ස්ථාන ස්ථාපිත කිරීම.
 - ප්‍රදේශයේ සතිපාරක්ෂාව ඉහල නැංවීම සහ සංචාරක ස්ථාන සඳහා පහසුකම් සැලසීමට අප ජලය පිරිපහදු කිරීමේ පද්ධති සංවර්ධන කිරීම.
 - පාර්ශවකරුවන් දැනුවත් කිරීමෙන්ද සහ දූෂක ප්‍රභවයන් හඳුනා ගැනීමෙන් ද අභය භූමියට සහ ආශ්‍රිත මුහුදු ප්‍රදේශයන්ට අපද්‍රව්‍ය සහ රොන්මඩ ඇතුළුවීම අවම කිරීම.
- පරිසරය වැඩි දියුණු කිරීමෙන් සහ ප්‍රමාණවත් යටිතල පහසුකම් මගින් වෙරළ තීර සංවර්ධනය තහවුරු කිරීම සඳහා
- විශේෂ කළමනාකරණ ප්‍රදේශය තුළ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ වෙරළාරක්ෂිත අවශ්‍යතාවන් සහ ගොඩනැගිලි තැනීමේ රෙගුලාසි බල ගැන්වීම.
 - අනවසර ඉදිකිරීම් කඩා ඉවත් කිරීම.
 - විශේෂ කළමනාකරණ ප්‍රදේශය තුළ වැලි ඉවත්කිරීම වැලැක්වීම සඳහා පියවර ගැනීමට සහ මෘදු වෙරළ ස්ථායීකරණ කළමනාකරණ කිරීම.

- නික්කඩුව සංචාරක පරිසරය සඳහා 1987 දී සකස් කරන ලද නාගරික සංවර්ධන අධිකාරියේ සැලැස්ම සහ එම කටයුතු සඳහා වූ වේරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ මාර්ගෝපදේශ යාවත් කාලීන කිරීම.
- වේරළ තීර කළමනාකරණයට උපකාරීවීම සඳහා අධ්‍යයන ප්‍රදේශයේ ද්‍රව්‍ය ප්‍රවාහනය සහ සමුද්‍ර විද්‍යාත්මක රටාවන්, රොන්මඩ වලනය සම්බන්ධ අධ්‍යයනයක් ඇරඹීම.
- වාහන ගමනාගමනය විධිමත් කිරීම තහවුරු කිරීම සඳහා වාහන නවතා තැබීමේ පහසුකම්, විකල්ප මාර්ගයන් හඳුනාගැනීම සහ වාහන ගමනාගමන නීති බලාත්මක කිරීම.
- සංචාරක කර්මාන්තය ප්‍රවර්ධනය කිරීම සහ ජීවනෝපායන් පිළිබඳ අවස්ථාවන් වැඩි දියුණු කිරීම
- (අ) පරිසරයට සහ ප්‍රාදේශීය ආර්ථිකයට සංචාරක කර්මාන්තයේ වැදගත්කම පිළිබඳව, හා (ආ) සමාජ සේවාවන්, සංචාරක ව්‍යාපාර සමඟ අධ්‍යාපන ජාලයන් ස්ථාපිත කිරීම ඔස්සේ කර්මාන්තයේ අභිනතර සමාජ බලපෑම් අවම කිරීම පිළිබඳව පාසැල් ශිෂ්‍යයින් දැනුවත් කිරීම.
- සංචාරක මධ්‍යස්ථානයක් ඉදිකිරීම සඳහා සැලසුම් සංවර්ධනය කිරීම හා ඊට සුදුසු ස්ථානයක් හඳුනාගැනීම.
- ප්‍රදේශය තුළ සංචාරක පොලිස් ඒකකයක් ස්ථාපිත කිරීම.

රැකව කලසුව ආශ්‍රිත විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ මෙහෙයුම් අත්දැකීම්

රුකව කලපුවේ විශේෂ ප්‍රදේශය

රැකව කලපුව ශ්‍රී ලංකාවේ දකුණු පළාතේ, හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කයේ, කොළඹ 03. මී. 200 ක් දකුණින් පිහිටා ඇත. මෙම කලපුව විශාලත්වයෙන් හෙක්ටෙයාර් 250 ක් වන අතර, පුළුල් ද්‍රෝණියක් සහ මුහුද ආසන්නයේ ඇති මෝය වෙත දිවෙන පටු වංගු සහිත ඇල මාර්ගවලින් යුක්තවේ. ප්‍රදේශයේ ඇති ප්‍රධාන සම්පත් වනුයේ කලපුව, එහි ජල සැපයුම, ධීවර සම්පත්, කඩොලාන සහ අනෙකුත් ලදු කැලෑ, වනපෙන්, කෘෂි භූමි, සහ ගතික වෙරළබඩ පරිසරයන්ය. මෙම ප්‍රදේශයේ සම්පත් ප්‍රමාණය ඉක්මවා නෙලා ගැනීම, හා වැරදි සහගත සම්පත් භාවිතය හා ඇතිවූ ප්‍රතිඵල නිසා ජනිතවූ ගැටළු කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීම විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලැස්ම පිළියෙළ කිරීමට හේතුවේ. මෙම සැලැස්මේ ප්‍රධාන අරමුණ නම් රැකවට යන් සම්පත් ආරක්ෂා කිරීම සහ කළමනාකරණය මගින් ප්‍රදේශයේ ජෛව විවිධත්වය සහ පාරිසරික ගුණය ආරක්ෂා කරගැනීම මගින් එහි ප්‍රතිලාභ අවණ්ඩව ලබාගැනීමට සැලැස්වීමය. තවද ස්වභාවික සම්පත් මත පදනම් වූ ආර්ථිකයට ආධාරකාරීවීමත්, ඊට ගැලපෙන නිරසාර නව සංවර්ධනයන් ප්‍රදේශය තුළ ඇති කිරීම පහසු කැරවීමත් එයින් අපේක්ෂා කෙරේ. රාජ්‍ය ආයතන බොහෝ ගණනාවක් මගින් රැකව විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ කටයුතු ක්‍රියාත්මක කරනු ලබයි. මූලික කළමනාකරණ වගකීම රෙගල සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව යටතට වැටෙන අතර ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කාර්යය භාරයන් සහිත අනෙකුත් ආයතන වනුයේ මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය, ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය, වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වාරිමාර්ග දෙපාර්තමේන්තුව, ධීවර සහ ජලජ සම්පත් අමාත්‍යාංශය, නාරා ආයතනය, සහ වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවයි. පළාත් පාලන ආයතන, රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන, සහ ප්‍රජා මූලික සංවිධාන වලටද විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ ප්‍රධාන කාර්යභාරයන් ඉටුකිරීමට ඇති අතර, සැලැස්ම කියාත්මක කිරීමේ සහ හවුල්කරුවන් ෫ වෙති.

සහයෝගාත්මක ක්‍රියාකාරකම් ඔස්සේ යොදාගත් ක්‍රියාපිළිවෙත්

- මිරිදිය ගලා ඒම (දැන් වාරිමාර්ග භාවිතයන් නිසා පහල බැස ඇත.) සහ කලපුවේ කරදිය හුවමාරුව වැඩි දියුණු කිරීමෙන් හා දූෂණය සහ රොත් මඩ තැන්පත්වීම පාලනය කිරීමෙන් කලපු ජලයේ ගුණාත්මක බව පවත්වාගෙන යාම.
- කලපුවෙන් ඉස්සන් හා මසුන් ප්‍රමාණය ඉක්මවා අල්ලා ගැනීම පාලනය කිරීම, කොරල් කැණීම වැලැක්වීම, කැස්බෑ බිජු එක්රැස් කිරීම නවතාලීම, සහ කැස්බෑවුන් මැරීම, කඩොලාන සහ ලඳු කැලෑ වලට හානි පැමිණවීම යනාදිය වලක්වාලීම මගින් කලපු සහ සමුද්‍රීය සම්පත් වැඩිදියුණු කිරීම.
- අධික ලවණතාව නිසා ඉඩම් වල වගා කටයුතු අත්හැර දැමීම, මාර්ගෝපදේශ ප්‍රමාණවත් නොවීම, සහ ජලජීවී වගාවට සහ සංචාරක කර්මාන්ත සංවර්ධනයට කලාපීකරණයක් නොමැතිවීම නිසා ඇති වූ ඉඩම් පරිහරණ හානිය අවම කිරීම.
- සමාජ සුභසාධක වැඩසටහන් මත ප්‍රමාණය ඉක්මවා යැවීම, දුර්වල නායකත්වයෙන් යුත් ප්‍රජා මූලික සංවිධාන, විකල්ප ජීවනෝපායන් සඳහා ප්‍රමාණවත් පුහුණුව සහ අධ්‍යාපනය නොමැතිවීම සහ තිරසාර නොවන ජලජීවී වගාව සහ සංචාරක කර්මාන්තය යන හේතූන් නිසා ප්‍රදේශයේ පවත්නා දුගී බව අවම කිරීම.

අත්කර ගන්නා ලද ප්‍රතිලාභ

- ජලයේ ගුණාත්මක භාවය වැඩි දියුණු කිරීම
 - කපුහේන්වල සපත්තු පාලම නැවත සකස් කිරීම සහ කලපුවලට මිරිදිය ජලය බාධා රහිතව ගලා ඒම තහවුරු කිරීම සඳහා පාලමක් ඉදිකිරීම.
 - ජලයේ ගුණාත්මක භාවය සුපරීක්ෂණයට ලක්කිරීම හා සම්පත් පරිහරණ රටාව වෙනස් කිරීම.
- සම්පත් කළමනාකරණයේ කාර්යක්ෂමතාව පුළුල් කිරීම.
 - වෙරළබඩ කලපු පරිසර අධ්‍යාපන සහ පර්යේෂණ මධ්‍යස්ථානයක් ස්ථාපිත කිරීම
 - කඩොලාන ප්‍රදේශ වනරක්ෂිත ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කිරීම, කලාපීකරණ වැඩසටහනක් සංවර්ධනය කිරීම, කඩොලාන තිරසාර ලෙස භාවිතය සඳහා සැලැස්මක් ඇති කිරීම සහ ප්‍රජාව මගින් කඩොලාන පද්ධතිය කළමනාකරණය කිරීම.
 - රැකව කලපුවේ ධීවර කළමනාකරණ කමිටුවේ ශක්තිමත් කිරීම සහ පුළුල් කිරීම. මෙය 1995 දී ස්ථාපිත කරන ලද රැකව කලපු ධීවර සමූපකාර සමිතිය වෙයි.
 - ධීවර සමූපකාර වෙළඳසැලක් ස්ථාපිත කිරීම සහ අවශ්‍ය උපකරණ මිලදී ගැනීම.
 - ඉස්සන් පැටවු කලපුව තුළට බහාලීම මගින් කලපුවේ ඇති ඉස්සන් සම්පත ප්‍රතිපෝෂණය කිරීම.
 - කැස්බෑ සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති මගින් මුහුදු කැස්බෑවුන් සංරක්ෂණය සඳහා ප්‍රජා මූල සංවිධානයක් ගොඩ නැංවීම.
 - මුහුදු ධීවර සමූපකාර සමිතිය පුළුල් කිරීම හා ශක්තිමත් කිරීම.
- දුගීබව තුරන් කිරීම සඳහා
 - ස්වභාවධර්මය මත පදනම් වූ සංචාරක හෝටලයක් ස්ථාපනය කිරීම.
 - ප්‍රජා සංවිධාන විධික්‍රම යොදා ගනිමින් ආදායම් උත්පාදන ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීම.
 - ප්‍රජා සංවිධාන අධ්‍යාපන හා පුහුණුව මගින් ප්‍රාදේශීය, ආර්ථික සංවර්ධනය හා ස්වයං ශක්තිය ප්‍රබුද්ධවා ලීම.
 - යාර වල හා පානපල්ලම වෙල්යාය වලට අයත් කරදිය මිශ්‍රිත ඉඩම් පුනරුත්ථාපනය කිරීම.

හික්කඩුව සහ රැකව විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ අතුරු ඇගයීමෙන් උගත් ආදර්ශ

හික්කඩුව සහ රැකව ප්‍රදේශවල ක්‍රියාත්මක කරන ලද විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිවල පළමු වසරේදී මෙම ඇගයීම කරන ලදී. ව්‍යාපෘති දෙකෙහිදීම ආයතනික නිර්මිතයේ ප්‍රධාන ගැටළු සහ, සැලසුම් වල ගුණාත්මක බව නිර්මිතය සහ මූලික ක්‍රියාත්මක කිරීම් පිළිබඳව මෙම ඇගයීමේ අවධානය යොමු විය. ප්‍රථම පහත සඳහන් පරිදි වේ.

- විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ භූමි භාග වල සීමාවන් නම් කල යුත්තේ වී. ප්‍ර. ක. ව්‍යාපෘති සැලසුම් කළ යුත්තේ, පැහැදිලි නිර්ණායක මතය. සැහෙන මූල්‍යාධාර අවශ්‍ය වන, උසස් මට්ටමේ තාක්ෂණික විශ්ලේෂණ මතය. මූල්‍යාධාර සීමිත නම් සැලසුම් සහ කළමනාකරණය නිර්ණය සඳහා විකල්ප ක්‍රම අවශ්‍යවේ.
- ප්‍රජා සංවිධාන ගොඩනැගීම සහ සජීවීකරණය සඳහා වෙරළබඩ භාවිතා කරන කණ්ඩායම් කෙරෙහි මූලික අවධානය යොමු කිරීම විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා වන ඵලදායී ක්‍රමෝපායකි.
- ව්‍යාපෘති ප්‍රදේශයට පරිබාහිරව වෙසෙන අය ඇතුළුව ඵල ලාභී අයිතිය සහිත භාවිත කණ්ඩායම් හඳුනාගැනීම අනාගත විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් වලදී වැඩි අවධානයක් ලැබිය යුතුය.
- අවශ්‍ය වන ප්‍රජා සජීවීකරණයක් සඳහා ද රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන සහ රාජ්‍ය නිලධාරීන් සමග සමායෝජනයන් ලබාගැනීම සඳහා ද කටයුතු සඳහා ද දිරිමත් වූ ඵලදායී ව්‍යාපෘති ද පහසුකාරකයින් විසින් ඉතා වැදගත් කාර්යය භාරයක් උසුලනු ඇත.
- ප්‍රමුඛතා ගත කල උපාය මාර්ග ද, ක්‍රියාකාරකම් ද, ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කාර්යය සටහනක් ද අනාගත සැලසුම් වල අඩංගු කළ යුතුය.
- ව්‍යාපෘතියට අවශ්‍ය තාක්ෂණික සහාය ලබාගැනීමේ යාන්ත්‍රණයක් වශයෙන් වෙරළබඩ ප්‍රදේශවල වෙසෙන ආර්ථික වශයෙන් ආන්තික වුවත් සඳහා වැඩි දියුණු කල ජීවන උපායයක් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිවල අවශ්‍ය අංගයකි.
- ප්‍රාදේශීය මට්ටමෙන් රාජ්‍ය සම්පත් ද, තෛතික/පරිපාලන ආධාර වශයෙන් ප්‍රමාණවත් සහායක් සනාත කිරීමට තරම් වූ නව උත්පාදක යාන්ත්‍රණයක් අවශ්‍ය වීම ලංකාවේ විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ව්‍යාපෘති වල සාර්ථකත්වය සඳහා රජයේ සක්‍රීය කාර්යය භාරයේ මූලික ලක්ෂණයකි.
- ව්‍යාපෘති නිර්මාණකරණ මුල් අවස්ථාවේදී ම, රාජ්‍ය සහභාගිත්වය සඳහා වන මූලික රීති ස්ථාපිත කිරීම ද විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය තුළ ඇති රාජ්‍ය ආයතන වල කාර්ය භාරය පිළිබඳ ව ද මනා අවබෝධයක් ලබාදීමෙන් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් සඳහා වන රාජ්‍ය යෙදවුම් පිළිබඳ උභ්‍යාර්ථයක් සහ ව්‍යාකූලත්වයන් පහවනු ඇත.
- තාක්ෂණික හා දේශපාලනමය සහාය ලබාදීමේදී ද අවශ්‍ය සම්බන්ධකරණ සේවා සැපයීමේ දී ද මේ අවශ්‍යතා සපුරාලීමට කාර්යය මණ්ඩල ධාරිතාව පුළුල් කිරීමට ද වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සහ වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘති නිලධාරීන්ගෙන් වැදගත් සේවාවක් බලාපොරොත්තු වේ.
- සහ සහයෝගිතා පද්ධති විකාශය වීමට කලක් ගතවේ. එනිසා විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිවල ප්‍රතිපල කෙටි කාලීනව දිස් නොවිය හැක. එහෙත් සහයෝගිතා සම්පත් කළමනාකරණයට අඛණ්ඩ සහාය තහවුරු කිරීමට නම් භාවිත කණ්ඩායම් වලට ප්‍රත්‍යක්ෂ ප්‍රතිලාභ පෙනී යා යුතුය.
- සහයෝගිතා කාර්යයන්ගේ සාර්ථකත්වය සනාථ කිරීමට ප්‍රාදේශීය රාජ්‍ය ආයතන හා භාවිත කණ්ඩායම් අතර සතුටුදායක සක්‍රීය සම්බන්ධතා ගොඩනැගී තිබිය යුතුය.

රැකව විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් කරන ක්‍රියාවලියේ අන්දැකීම්, 2002

ශ්‍රී ලංකාවේ ග්‍රාමීය වෙරළ බඩ ප්‍රජාවක් තුළ පවතින ජීවනෝපායයන්ගේ නිරසාර බවට බලපාන සාධක විශ්ලේෂණය පිළිබඳ පුළුල් අධ්‍යයනයක් සම්බන්ධව 2002 වසරේ අගෝස්තු මස පවත්වන ලද සම්මන්ත්‍රණය මගින් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා අන්දැකීම් (පාඩම්) කිහිපයක් සැපයීණි.

- රජයේ සහනාධාර මත ප්‍රමාණය ඉක්මවා බලාපොරොත්තුවීම මගින් සුරක්ෂිතභාවය පිළිබඳ වැරදි සහගත හැඟීමක් ලබාදෙයි. එබැවින් ආධාර මුදල් ඇතහිටීමෙන් පසු අරමුදල් ස්වාධීනව උත්පාදනය කරගැනීම සඳහා ප්‍රජා මූල සංවිධානවල ධාරිතාව ගොඩනැගීමේ යාන්ත්‍රණයක් අවශ්‍යවේ.
- ප්‍රජාව අතර ස්වභාවික සම්පත් සහභාගීත්ව කළමනාකරණය සඳහා ප්‍රජා මූලික සංවිධානයන්ගේ කාර්යභාරය පිළිබඳ දැනුවත් කිරීමක් ගොඩනැගිය යුතුය.
- සම්පත් භාවිතය පිළිබඳ ව වූ ගැටළු නිරාකරණය කිරීම සඳහා පිළිගත් ගැටළු නිරාකරණය කිරීමේ ශිල්ප ක්‍රම යොදාගත යුතු අතර, ප්‍රජා මූල සංවිධානයන්හි සාමාජිකයින්ට මෙම ශිල්ප ක්‍රම භාවිතය පිළිබඳ පුහුණුවක් දිය යුතුය.
- කළමනාකරණ ප්‍රතිමානයක් ලෙස මූල්‍යමය විනිවිදභාවය අත්‍යවශ්‍යවේ.
- ප්‍රදේශයේ ජනතාව විසින් සම්පත් නිරසාර ලෙස කළමනාකරණය කිරීමේ සාර්ථකත්වය තහවුරු කිරීම සඳහා කළමනාකරණය කරන්නාවූ ස්වභාවික සම්පත් පිළිබඳ අවබෝධය නිරන්තරව ලබාදීම සඳහා ඵලදායී සන්නිවේදනයක් වැදගත් වෙයි.
- විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේදී ප්‍රජාවගේ අඛණ්ඩ සහාය සහතික කිරීම සඳහාත්, ගැටළු නිරාකරණය සඳහාත් සම්පත් භාවිත කණ්ඩායම් සහ පළාත් පාලන ආයතන අතර එක්ව වැඩ කිරීමේ ප්‍රමාණවත් සබඳතාවක් අත්‍යවශ්‍ය වෙයි.
- විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ස්ථානයන්හි තහනම් කරන ලද කාර්යයන් යළි නොඅරඹන බව සහතික කිරීම සඳහා සුපරීක්ෂණය කිරීම සහ රෙගුලාසි අඛණ්ඩව ක්‍රියාත්මක කිරීම වැදගත් වේ.
- විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය ඔස්සේ විකල්ප ආදායම් උත්පාදන කාර්යයන් අක්‍රමවත්ව හඳුන්වා නොදිය යුතු අතර, දිගුකාලීන නිරසාරභාවය සහතික කිරීම සඳහා සුදුසු වෙළඳපොළවල් හඳුනාගැනීම සහ ගැඹුරින් කරන ලද ශබ්‍යතා අධ්‍යයනයක් මත කළ යුතුය.
- විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය ඔස්සේ උත්පාදනය වූ වැඩ සටහන් ස්වාධීනව සුපරීක්ෂණය කිරීම සහ ඇගයීම වැදගත් වන අතර, විශේෂයෙන්ම ජීවනෝපාය වැඩි දියුණු කිරීම වැදගත් වේ.
- ප්‍රජාව අතර සංරක්ෂණය පිළිබඳ දැනුවත්භාවය වැඩිකිරීමට සඳහා ප්‍රජා සජීවී කරන ශිල්ප ක්‍රම පිළිබඳව ප්‍රජා සංවිධානවලට අවශ්‍ය පුහුණුව ලබාදිය යුතුය.
- විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ කමිටුවල සාර්ථකත්වය වැඩි වශයෙන් රඳා පවත්නේ ඒවායේ සභාපතිවරුන්ගේ උනන්දුව හා කාර්යක්ෂමතාව මතය.

සහ හික්කඩු නියමු ව්‍යාපෘති සහ මිගමු මෝය සහ මුතුරාජවෙල වගුරුබිම ආශ්‍රිත ලැබූ මහඟු අන්දැකීම් යොදා ගත හැක.

ii වන මට්ටමේ වි.ප්‍ර.ක. ප්‍රදේශ (විශේෂිත අවධාන ප්‍රදේශ)

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය ඔස්සේ ලබාගත් වැදගත් අන්දැකීමක් වනුයේ, බහුවිධ සම්පත් භාවිතයෙන් පිළිබඳව සංකීර්ණ ගැටළු සහිත ස්ථානයක් සඳහා වඩාත් විස්තීර්ණ වූ සහයෝගාත්මක විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් අවශ්‍ය වන අතර, භූගෝලීය වශයෙන් කුඩා, සංකීර්ණ බවින් අඩු පහසුවෙන් නිරාකරණය කළ හැකි භාවිත ගැටළු කිහිපයක් සහිත ලක්ෂණයන්ගෙන් යුතු, ස්ථාන කළමනාකරණය සඳහා වන ii මට්ටමේ වි. ප්‍ර. ක. (APC) යනුවෙන් තවත් වර්ගයක් තිබිය යුතු බවයි. කෙසේ වුවත් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් මෙන්ම එම සැලසුම් ක්‍රියාවලිය සහ සැලසුම් මූලධර්ම ද iii වන මට්ටමේ වි. ප්‍ර. ක. සඳහා අනුගමනය කළ යුතුය. එම ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා වන ව්‍යාපෘති සංකීර්ණ නොවූ පරිපාලන ගැටළුවලින් තොරවූත් ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් ලබාගත හැකි අරමුදල් මගින් ක්‍රියාත්මක කළ හැකි වූත් ඒවාය.

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් කිරීමේ කාර්යක්ෂමතාව වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා එම සංකල්පයේ මූලික අවශ්‍යතාවන් පදනම් කොට ප්‍රධාන ගැටළු කිහිපයක් කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීම සඳහා

1. විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා සැලසුම් ආකෘතියක් (Blue Print) නොමැත. ඒකාබද්ධ වූ ක්‍රමවේදයක් යොදාගැනීමේ අවශ්‍යතාව, සැලසුමට පදනම් වන ස්ථානයට විශේෂ වූ ගැටළු ආවරණය කළ යුතු ප්‍රදේශයේ විශාලත්වය, යන කරුණු මත එක් එක් ස්ථානය අද්විතීය වශයෙන් සැලකිය යුතුය.
2. ප්‍රදේශයේ විශාලත්වය ප්‍රධාන සාධකයකි. විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය මගින් සාර්ථකත්වයක් ළඟා කර ගැනීමේ හැකියාව කුඩා ප්‍රදේශ සඳහා වැඩි වශයෙන් පවතී.
3. වි. ක. ප්‍ර. සම්බන්ධයෙන් විශාල ප්‍රදේශ පිළිබඳව සලකා බැලිය හැකිය. එසේ වුවද වෙරළබඩ කලාපයේ අර්ථ දැක්වීම තුළින් ප්‍රකාශිත මුළු මහත් වි. ක්‍ර. ප. සැලසුම් ප්‍රදේශය ආවරණය කිරීමට නිර්මාණය කළ වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ සංශෝධන යටතේ ඒ සඳහා රෙගුලාසි පැනවිය යුතුවේ. එසේ හෙයින් එවැනි ප්‍රදේශයක සිදු කරන සියළුම සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් සිදුකළ යුත්තේ පනත සංශෝධනය වූ දිනයේ සිටය. එසේ ප්‍රකාශ කරන ලද ප්‍රදේශයේ විශාලත්වය අවම ප්‍රමාණයක තැබිය යුතුය.
4. සැලසුම් සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අදියර වලදී ගන්නා තීරණ පැහැදිලි විය යුතුය. ලේඛණගත කළ යුතුය. ඒවා සියල්ලත් වෙන දැන්විය යුතු අතර මෙම ක්‍රියාවලියේ කඩා වැටීමක් සිදු නොවීම සඳහා සියල්ලත් ඒවාට අනුකූලව ක්‍රියා කළ යුතුය.
5. විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය ස්ථානයන්හි ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගකීම සහිත රාජ්‍ය ආයතන ඔවුන්ගේ වාර්ෂික වැඩ සටහන් සහ අයවැය ඇස්තමේන්තුවලට සැලැස්මේ අදාළ කොටස් ඇතුළත් කළ යුතුය.
6. විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සැලසුම් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සාර්ථකත්වයට සෘජුව රඳා පවතිනුයේ සියලුම අදියරයන්හි නියෝජනය කරනු ලබන පාර්ශ්ව කණ්ඩායම් පූර්ණ සහ සක්‍රීය ලෙස සහභාගිවීමෙනි. මෙය අහිතකර බලපෑම් අභිබවා යෑමට වැදගත් වේ.
7. විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය සම්පූර්ණයෙන් විනිවිද වූත් පාර්ශ්වකරුවන් සියල්ලන්ගේ එකඟතාව සමඟ සහභාගීත්වයෙන් යුක්තවූත් එකක් විය යුතුය.

6.2 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා සඵලත්වය වැඩි දියුණු කිරීම

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම්කරණය දශක දෙකක් පමණ කාලයක් තුළ සිදුකොට ඇත. සංකීර්ණ වටපිටාවක් තුළ සංවර්ධනයක් කළමනාකරණය කිරීම සඳහා මෙම ප්‍රවේශය පැහැදිලි ලෙස ඵලදායී බව හැඟියන අතර, මෙම කළමනාකරණ ක්‍රියාවලියේ උපරිම ප්‍රතිලාභ යථාර්තයක් බවට පත්කිරීම බාධක කීපයක් මගින් වළක්වා ඇත. අනාගතයේදී වෙනත් ස්ථානවල විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සැලසුම් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම, රැකව

8. ප්‍රජාවන් හා සම්පත් භාවිතාකරුවන් ඇතුළු සියළුම පාර්ශවකරුවන්, රාජ්‍ය හා රාජ්‍ය නොවන ආයතන එකවි වැඩ කළ යුතුවා මෙන්ම, සැලසුම් හා ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අදියර වලදී විවෘතව කතිකා කළ යුතුය.
9. ස්වභාවික සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා ක්‍රියාශීලීවීමට නම් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ මූලික අවස්ථාවේදී ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාවට දැනෙන ප්‍රතිලාභ අත්කර ගැනීමේ අවස්ථාවක් තිබිය යුතුය.
10. බාහිර මූල්‍යාධාර කෙරෙහි යැපීම අවම කිරීම සඳහා ස්වයං විශ්වාසය ඇති කිරීමේ අපේක්ෂාවෙන් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම්වලට අදාළ ක්‍රියාමාර්ගයන් ඇතුළත් කළ යුතුය.
11. හැකි සෑම අවස්ථාවේදීම විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම් දිස්ත්‍රික්ක හෝ පළාත් සමග ඒකාබද්ධ කිරීම හෝ රජයේ ප්‍රාදේශීය ව්‍යාපෘති ජාතික සහ ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන සැලසුම් සමග අනුකූල විය යුතුය.
12. ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ක්‍රියාවලිය අඛණ්ඩව වැඩි දියුණු කිරීමට සහ ප්‍රතිඵල ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීම සඳහා ව්‍යාපෘති සැලසුම් කිරීමේ ආරම්භයේදී හඳුනාගත් නිර්ණායකයන් මත වූ සහභාගිත්ව පසු විපරම් සහ තොරතුරු ගලා ඒමේ පද්ධතියක් සඳහා වූ ක්‍රියාමාර්ගයක් සියලු විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම්වල තිබිය යුතුය.
13. කාලය අනුව සිදුවන වෙනස්වීම් ලේඛණගත කිරීමෙන්, සියලු දෙනාටම කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය අවබෝධ කර ගැනීමට හැකිවන අතර, ධනාත්මක ප්‍රතිඵල ලැබීම නිසා වඩාත් හොඳ සහභාගිත්වයක් හා කළමනාකරණ කටයුතු වල නියැලීමට පෙළඹි විමක් ද සිදුවේ.

6.3 විශේෂ ප්‍රදේශ සැලසුම් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා වූ යාන්ත්‍රණ

6.3.1 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ස්ථාන හඳුනාගැනීම සහ ඒ පිළිබඳ එකඟතාව

විසඳිය යුතු විශේෂිත සංකීර්ණ ගැටළු සහිත විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා විභවයක් ඇති (භික්කඩුව, මීගමුව සහ රැකව ඇතුළු) ස්ථාන 23 ක් 1997 සංශෝධිත වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් හඳුනාගන්නා ලදී. භික්කඩුව, රැකව සහ මීගමුව යන ස්ථානයන්හි විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය ඒ වන විටත් ආරම්භ කොට තිබූ නමුත් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා විභවයක් ඇති ස්ථාන ලැයිස්තුව යටතේ 1997 සැලැස්මට ඇතුළත් කරන ලද්දේ විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය අඛණ්ඩව සිදුකිරීම සඳහා මූල්‍යාධාර ලබාගැනීමේ අපේක්ෂාවෙනි. එම ස්ථාන 23 නෝරා ගන්නා ලද්දේ (අ) සම්පත් කළමනාකරණ ගැටළුවල උග්‍රතාවය (ආ) ජෛව විවිධත්වය (ඇ) ස්ථානීය ස්වයංක්ෂමතාව සහ (ඈ) ආර්ථික වැදගත්කම යන නිර්ණායක අනුවය. ප්‍රමුඛතා පෙළගැස්වීම අනුව මේවා අතුරින් නවයක් අධි ප්‍රමුඛතා ස්ථාන ලෙස හඳුනා ගන්නා ලද අතර ඒවා නම් අරුගම බොක්ක, මඩකලපුව මෝය, බාර්පරය, හලාවත කලපුව, බේරුවල - බෙන්තොට වෙරළ තීරය, භික්කඩුව නගරය සහ සමුද්‍ර උද්‍යානය, මීගමු මෝය, රැකව කලපුව සහ උණුවවුන බොක්ක යනාදියයි.

1997 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ස්ථාන ලැයිස්තුවේ ප්‍රධාන අඩුපාඩුවක් වූයේ ඊට උතුරු සහ නැගෙනහිර පළාත්වලින් ස්ථාන සුළු සංඛ්‍යාවක් පමණක් ඇතුළත් වීමයි. මහජන අදහස් විමසීම සඳහා මෙම ප්‍රදේශවලට පිවිසීමට සහ යුධමය තත්ත්වය හේතු කොට එම ස්ථානයන් හඳුනාගැනීමට තිබූ බාධාවන් ඊට හේතුවිය. එම ප්‍රදේශවල විවිධ ස්ථාන පිළිබඳ තොරතුරු හිඟවීම නිසා ද එම දුර්වලතා තවත් උග්‍රවිය.

වෙරළබඩ සම්පත් කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය යටතේ මැනදී 2002 ජනවාරි සිට ජුනි දක්වා කාලය තුළ කරන ලද වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති

පිළිබඳ සමීක්ෂණය මගින් පෙන්වා දෙන ලද්දේ 1997 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මෙන් හඳුනාගත් ස්ථාන සංඛ්‍යාව පසුගිය වසර පහ තුළ සිදුවී ඇති විශාල වෙනස්කම් හේතු කොට ගෙන තවදුරටත් වලංගු නොවන බවයි. මෙම පසුබිම අනුව, මාස 6ක කාලයක් තුළ දිවයිනේ වෙරළ කලාපයේ විශේෂ කළමනාකරණ ප්‍රදේශ හඳුනාගැනීම සඳහා සමීක්ෂණයක් කරන ලදී.

විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණයට සුදුසු ස්ථාන හඳුනාගැනීමට දිස්ත්‍රික් මට්ටමින් පාර්ශවකරුවන් සඳහා වූ වැඩමුළු පවත්වන ලදුව විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා විභවයක් ඇති ස්ථාන සහ ඒවායේ මායිම්, දැනට පවත්නා ගැටළු වල උග්‍රතාව, විශේෂ සමාජ - ආර්ථික සහ පාරිසරික වැදගත්කම යනාදිය පදනම් කොට ගැනීමෙන් පාර්ශවකරුවන් විසින් හඳුනාගන්නා ලදී. ඉන් පසුව එම ස්ථාන, කාණ්ඩ දෙකක් යටතේ පෙළ ගස්වන ලදී. එනම්, (අ) විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ස්ථාන වශයෙන් හඳුන්වන බහු විධ සම්පත් භාවිත ගැටළු සහිත භූගෝලීය වශයෙන් විශාල ප්‍රදේශ හා (ආ) භූගෝලීය වශයෙන් කුඩා වන සීමාසහිත ගැටළු කීපයක් පමණක් ඇති එය මට්ටමේ වී. කු. ප. යනුවෙන් හඳුන්වන විශේෂිත අවධාන ප්‍රදේශ වශයෙන් හඳුන්වන ප්‍රදේශ වේ. (APC) ii මට්ටමේ වී. කු. ප. ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ප්‍රමුඛතාව පාර්ශවකරුවන්ගේ විමසීමක් තුළින් පෙළ ගස්වන ලද අතර විශේෂඥයින්ගේ ඇගයීමක් තුළින් එය තවදුරටත් සනාථ කර ගන්නා ලදී. (ඇමුණුම 6.1) එම පෙළගැස්වීම සමාජ ආර්ථික හා පාරිසරික නිර්ණායක කීපයක් ආශ්‍රයෙන් සිදු කෙරිණි. (ඇමුණුම 6.2) විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ස්ථාන ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා මෙහිදී ප්‍රමුඛතා නොකරන ලද අතර එය ආයතනික වශයෙන් ස්ථාවර තත්ත්වයකට පත් කළ යුතු බවත්, එම ස්ථාන ප්‍රමුඛතාගත කිරීම් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ පැහැදිලි අවබෝධයක් ඇති විශේෂඥ මණ්ඩලයක් මගින් කළ යුතුව ඇත. එසේ වුවත් දැනට වී. ප්‍ර. ක. ක්‍රියාවලිය ක්‍රියාත්මක වන ස්ථාන වල හැරෙන්නට සෙසු ස්ථාන පිළිබඳ කරන ලද පාර්ශවකරුවන්ගේ ඇගයීම ඇමුණුම 6.3 හි ඇතුළත් කොට ඇත. කෙසේ වුවත් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ස්ථාන සඳහා වූ ඇගයීම ඇමුණුම 6.3 ඇතුළත් කොට ඇති අතර ඊට දැනට ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීම් කටයුතු අරඹා ඇති ස්ථාන ඇතුළත් කොට නොමැත.

දැනට විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය අරඹා ඇති ස්ථාන වගු අංක 6.1 හි දක්වා ඇත. මෙම ලියවිල්ලේ දක්වා ඇති කළමනාකරණය සඳහා ලැයිස්තුගත කොට ඇති ඉතිරි ස්ථාන 50 අතරින් ස්ථාන 27 ක් විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණයට හැකියාවක් ඇති ස්ථාන ලෙස හඳුනාගෙන ඇති අතර ස්ථාන 23 ක් විශේෂ අවධානයක් යොමු කළ යුතු ස්ථාන ලෙස හඳුනාගෙන ඇත. (වගු අංක 6.2)

වගුව 6.1 දැනට විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය ආරම්භ කොට ඇති

දිස්ත්‍රික්කය	ක්ෂේත්‍රය
කොළඹ	දුතාව කලපුව
ගාල්ල	මාදුගල ගං මෝය භික්කඩුව ස්වභාවික රක්ෂිතය සහ අවට ප්‍රදේශය උණුවවුන බොක්ක සහ කොරගල ගං මෝය
හම්බන්තොට	හම්බන්තොට වෙරළ තීරය මාවැල්ල කලපුව කලෝටිය කලපුව
ගම්පහ	මීගමුව ගං මෝය / මුතුරාජවෙල වගුරු බිම්
පුත්තලම	බාර් පරය

වග් අංක 62 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සඳහා විභවයක් පවත්වා ස්ථාන

දිස්ත්‍රික්කය	විශේෂ කළමනාකරණ ප්‍රදේශය - මට්ටමේ වි.ක.ප්‍ර.	විශේෂ අවධානයක් යොමු කළ යුතු ප්‍රදේශ II මට්ටමේ වි. ක. ප්‍ර.
අම්පාර	<ul style="list-style-type: none"> පෙරිය කලපුව සහ කොරෙයි කලපුව පානම වැලි වැටිය, අරුගම බොක්ක සහ අරුගම කලපුව 	<ul style="list-style-type: none"> කල්මුගේ ධීවර ප්‍රදේශ කෝනවත්ත කලපුව සහ ඔලුවිල් ධීවර ප්‍රදේශ කෝමාරි කලපුව
මඩකලපුව	<ul style="list-style-type: none"> මඩකලපුව මෝය අපාර පනිවිටත්කර්නි මෝය (වාකරෙයි) කල්කඩා පාසිකුඩා බොක්ක, වැන්දිලස් සහ තෙන්නාඩි බොක්ක, වාලවිවෙත මෝය 	<ul style="list-style-type: none"> පුත්තෙයිකුඩා, කලුවත්කර්නි බොක්ක කාන්තන්කුඩි තෝත වෙරළ ප්‍රදේශ වෙරුගල් ආරු
කොළඹ		<ul style="list-style-type: none"> දෙතිවල - ගල්කිස්ස වෙරළ
ගාල්ල	<ul style="list-style-type: none"> බෙරුවල වෙරළ තීරය සහ බෙන්තොට මෝය දොඩන්දුව කලපුව (රත්ගම වැව) 	<ul style="list-style-type: none"> කොස්ගොඩ කලපුව සහ වෙරළ මැදමිපේ වැව
හම්බන්තොට	<ul style="list-style-type: none"> රැකව කලපුව 	
යාපනය	<ul style="list-style-type: none"> මාතල්කොටු වැලි වැටි යාපනය මෝය (තහර ප්‍රදේශ) තොන්ඩිමාතාරු කලපුව කන්කසන්තුරේ සහ කිරිමලේ වෙරළ ප්‍රදේශය මන්ඩිතිවි, ඩෙල්ෆ්, තෙයිතතිවි දූපත් කරෙයිතහර වෙරළ ප්‍රදේශ (කැණවිතා වෙරළ ඇතුළුව) තාවාලි වෙරළ ප්‍රදේශ 	<ul style="list-style-type: none"> වඩමාරවිච්චි වෙරළ තිරුවාඩිතිලෙයි සන්තකෙයි වෙරළ ප්‍රදේශ පාලකිවු දූපත
කළුතර		<ul style="list-style-type: none"> කළුගහ මෝය
මන්නාරම	<ul style="list-style-type: none"> මන්නාරම බොක්ක තලෙයිමන්නාරම වෙරළ ප්‍රදේශය සිලාවකුරේ, ආරිප්ප සහ අරවි ආරු වෙරළ ප්‍රදේශය සහ කොන්ඩිවි බොක්ක 	<ul style="list-style-type: none"> පෙරියකඩේ වෙරළ ප්‍රදේශය සවුත්තාර වෙරළ ප්‍රදේශය ඵරුකුලම්පිඩි වෙරළ බටහිර මාන්නාඩි වෙරළ ප්‍රදේශය පේසාලෙයි වෙරළ ප්‍රදේශය වාන්කාලෙයි වෙරළ ප්‍රදේශය
මාතර	<ul style="list-style-type: none"> වැලිගම බොක්ක 	<ul style="list-style-type: none"> පොල්තේන වෙරළ
මුලතිවු	<ul style="list-style-type: none"> තාන්තිකඩාල් කලපුව තායිආරු මෝය 	
පුත්තලම	<ul style="list-style-type: none"> පුත්තලම මෝය හලාවත මෝය මුත්දලම වැව සහ පුත්තලම ජලාශය 	
ත්‍රිකුණාමලය	<ul style="list-style-type: none"> ත්‍රිකුණාමලය බොක්ක තිලාවලි වෙරළ, පිපත්දූව, පෙරයකරවිච්චි හා සිත්තකරවිච්චි මෝය ක්ලපත්තර බොක්ක 	<ul style="list-style-type: none"> කුවිවෙලි පුඩුවකටුව වෙරළ ප්‍රදේශය (පයිරි කෝවි ඇතුළුව) තම්පලම් බොක්ක පුල්මුඩේ වෙරළ ප්‍රදේශය

6 . 3 . 2 විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය සඳහා වන මාර්ගෝපදේශ

අතීතයේ අත්දැකීම් වලින් ලබාගත් ආදර්ශ ඇසුරෙන් පහත සඳහන් මාර්ගෝපදේශයන් සකසා ඇත. කෙසේ වුවද නියත ස්ථානවල අවශ්‍යතා වලට අනුකූලව මේ මාර්ගෝපදේශ යොදා ගැනීමේදී පවතින තත්ත්වය අනුව ඇතැම් පියවර නොසලකා හැරීම වුවද කල හැකිය.

I. ස්ථානයක් තෝරා ගැනීම.

වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ 6.2 වගුව යටතේ ලැයිස්තුගත කොට ඇති ස්ථාන සඳහා වි. ප්‍ර.ක. සැලසුම් සකස් කිරීමට තෝරා ගන්නා ලද ස්ථානය සඳහා ස්ථානීය විශේෂ වූ සැලැස්මක් වෘත්තිමය පහසුකරුවෙක්/

කළමනාකරුවෙක් මගින් දිරිමත් කළ ප්‍රජා සහභාගිත්වයකින් ක්‍රියාත්මක කෙරෙන ආයතන මගින් පිළියෙල කළ යුතුය.

II. ස්ථානීය සැලැස්ම පිළියෙල කිරීම

සැලැස්ම පිළියෙල කිරීමේ දී පහත සඳහන් මාර්ගෝපදේශ අනුගමනය කළ හැක.

(අ) ප්‍රජාව විමසීම මගින් ගැටළු හඳුනාගැනීම

තාර්කික රාමු ප්‍රවේශය(Logical frame work) සහභාගිත්ව ගැමි විමසුම (PRA) හෝ (SWOT) වැනි සුදුසු ක්‍රමවේද යොදා ගනිමින් ප්‍රජාව විමසීමක් ඔස්සේ සිදුකරන සහභාගිත්ව ඇගයුම් මගින් ස්ථානයට අදාල ගැටළු හඳුනාගැනීම සහ පෙල ගැස්වීම වි. ප්‍ර. ක. /අ.අ. ස්ථාන කළමනාකරුගේ, පහසුකරුවන්ගේ වගකීමයි. (මෙම අවස්ථාවේදී ගැටළුවේ විශාලත්වය හඳුනාගැනීමට නොහැක.)

(ආ) ප්‍රජා සම්බන්ධීකරණ කමිටුව ස්ථාපිත කිරීම

- වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් කිරීමේ සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ආයතනය ලෙස ක්‍රියා කිරීම සඳහා ප්‍රජා සම්බන්ධීකරණ කමිටුවක් අදාළ ස්ථානයේ ස්ථාපිත කළ යුතුය.
- ප්‍රජා සම්බන්ධීකරණ කමිටුවක සංයුතිය විය යුත්තේ
 - ප්‍රදේශයේ සම්පත් භාවිතා කරනු ලබන සියලු කණ්ඩායම් වල නියෝජිතයින්
 - සම්පත් ආරක්ෂකයින් (රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන, ප්‍රජා මූලික සංවිධාන)
 - සම්පත් කළමනාකරුවන් (උදා : රාජ්‍ය, අර්ධ රාජ්‍ය, සහ පළාත් පාලන ආයතන යනාදී අයගෙන.)
- ප්‍රජා සම්බන්ධීකරණ කමිටුවට සියලු සම්පත් භාවිත කණ්ඩායම් වල නියෝජිතයන් ඇතුළත් වන බවට කළමනාකරු/පහසුකරු වග බලා ගත යුතුය.

(ඇ) හඳුනාගන්නා ලද ගැටළු පෙළගැස්වීම සහ පාරිසරික පැතිකඩ හෝ තත්ත්ව ස්ථාන විශ්ලේෂණ වාර්තාවක් පිළියෙල කිරීම.

- විසඳිය යුතු ගැටළු වල කීවු බවත් හා ඒවා වහා විසඳා ගැනීමේ අවශ්‍යතාව සැලකිල්ලට ගෙන පාරිසරික පැතිකඩ හෝ තත්ත්ව විශ්ලේෂණ වාර්තාවක්, ක්‍රියාත්මක කෙරෙන ආයතනය විසින් පිළියෙල කළ යුතුය. මෙය කළ යුත්තේ සම්බන්ධීකරණ කමිටුවේ හා පහසුකරුගේ සහාය ඇතිවය.
- පාරිසරික පැතිකඩක් හෝ තත්ව විශ්ලේෂණ වාර්තාවක් පිළියෙල කිරීමේදී ප්‍රමුඛතා අනුපිළිවෙලින් ගැටළු හඳුනාගැනීම අත්‍යාවශ්‍ය වේ. මීට අමතරව, දත්ත පිළිබඳව පවත්නා හිඬ සඳහා දත්ත විශ්ලේෂකයින් හා ප්‍රාථමික දත්ත එක්රැස් කිරීමෙන් පිරවිය යුතුය.
- දත්ත රැස්කරන්නන් යොදා ගැනීමෙන් පහසුකරු/කළමනාකරුට ප්‍රජා සම්බන්ධීකරණ කමිටුවේ සහභාගිත්වයෙන් දත්ත රැස් කළ හැක.

(ඈ) විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ප්‍රදේශ සඳහා සැලසුම් කෙටුම්පත්, සැලසුම් පිළියෙල කිරීම.

- සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කරන ආයතනය පාරිසරික පැතිකඩ හෝ තත්ත්ව විශ්ලේෂණ වාර්තාවක් උපයෝගීකොට ගෙන, විනිවිද බවින් යුක්ත, නම්‍යශීලී වි. ප්‍ර. ක. වි. අ. ප්‍ර. සැලසුමක් පාරිසරිකකරුවන්ගේ සහයෝගය ඇතිව පිළියෙල කල යුතුය. එම සැලැස්මෙන්,
- ක්‍රියාත්මක සැලසුම් සඳහා උපයෝගී කර ගත යුතු ප්‍රතිපත්ති සහ කළමනාකරණ අරමුණු පැහැදිලිව හඳුනාගත යුතුය.

- අදාළ ස්ථානයේ සම්පත් ප්‍රයෝජනයට ගැනීමේදී පාර්ශවකරුවන්ගේ අයිතින් සහ වගකීම් පැහැදිලිව විස්තර කළ යුතුය.
- වි.ප්‍ර.ක/ස්ථාන ප්‍රකාශයට පත්කිරීමෙන් පසු ඒවාට අදාළ නෛතික අධිකාරිය සහ රෙගුලාසි පැහැදිලිව විස්තර කළ යුතුය.
- සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ සුපරීක්ෂණය සඳහා අවශ්‍ය දර්ශක හඳුනාගත යුතුය.
- සැලසුමේ යෝග්‍ය වෙනස්කම් සුපරීක්ෂණය සඳහා අවශ්‍ය දර්ශක හඳුනාගෙන ඒවා සැලැස්මට ඇතුළත් කළ යුතුය.
- පාර්ශවකරුවන් අතර ප්‍රජාව දැනුවත් කිරීම, අධ්‍යාපනය සහ සන්නිවේදන වැඩසටහන් සඳහා අවශ්‍යවන විධිවිධාන යෙදීම. සම්පත් කළමනාකරණය සඳහා ප්‍රජාවන් විසින් ඉටුකල යුතු කාර්යභාරය පැහැදිලිව අර්ථ දැක්වීම.
- දීර්ඝ කාලීන සැලසුමට සමගාමීව ක්‍රියාත්මක කිරීමට හැකි වන පරිදි කෙටි කාලීන ප්‍රමුඛතා පදනම මත ක්‍රියාත්මක කල හැකි වැඩසටහන් හඳුනාගැනීමට සහ කෙටි, මධ්‍යම සහ දීර්ඝ කාලීන ලෙස වැඩසටහන් පැහැදිලි කර දැක්වීම.
- වි.ප්‍ර.ක. සැලැස්ම නිම කිරීමට පෙර අඩුපාඩු හඳුනාගැනීම සඳහා ප්‍රජා කළමනාකරණ කමිටුව විසින් අධ්‍යයනය කළ යුතු අතර ඒවා නිවැරදි කළ යුතුය.

III. විශේෂ කළමනාකරණ ප්‍රදේශ ප්‍රකාශයට පත් කිරීම :

අවසාන වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම වෙරළ කළමනාකරණ උපදේශක සභාවේ අනුමැතිය සඳහා ඉදිරිපත් කළ යුතුය. වෙරළ කළමනාකරණ සැලැස්මේ සඳහන් කර ඇති විශේෂ කළමනාකරණ ප්‍රදේශ වල සීමා ප්‍රකාශයට පත් කිරීම සඳහා අවශ්‍ය විධිවිධාන, සංශෝධිත වෙරළ සංරක්ෂණ පනත මගින් ලබාදෙනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. මෙ මගින් වි. ප්‍ර.ක. තුලින් සැලසුම් වල සඳහන් ස්ථාන සහ රෙගුලාසි සම්බන්ධයෙන් නෛතික තත්ත්වය නීතිමය තත්ත්වයන් ලබාදෙනු ඇත.

IV. සැලසුම් පිළියෙල කිරීමේ ක්‍රියාවලියට සමගාමීව නෝරාගත් වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම :

වි. ප්‍ර. ක. ක්‍රියාවලියට ප්‍රදේශයේ ජනතාවගේ සහභාගිත්වය දිරිගැන්වීම සඳහා ඔවුනට නියත ප්‍රතිලාභ ලැබෙන කුඩා ප්‍රමාණයේ කටයුතු ක්‍රියාත්මක කළ යුතුය. වි.ප්‍ර.ක./ප්‍ර. ක්‍රියාවලිය තුලින් එම ප්‍රදේශයට කෙටි කාලයක් තුලදී ප්‍රතිලාභයක් ලැබීම පෙන්නුම් කරන කුඩා කලසු වල මසුන් ඇල්ලීම වැඩි දියුණු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය සැලසුම් සකස් කිරීම මීට උදාහරණ වේ.

V. සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම, සුපරීක්ෂණය සහ ඇගයීම :

සැලසුම් පිළියෙල කිරීමේ දී හඳුනාගත් නියත දර්ශකයන් ප්‍රයෝජනයට ගනිමින් සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී උද්ගතවන බලපෑම් අධීක්ෂණයට හා සුපරීක්ෂණයට භාජනය කළ යුතුය.

6 . 4 කළමනාකරණ අරමුණු, ප්‍රතිපත්ති සහ ක්‍රියා :

අරමුණු 1

ස්ථාන සුවිශේෂ සහ සමායෝජිත නිරසාර සම්පත් කළමනාකරණය අවශ්‍ය සියළුම ප්‍රදේශ සඳහා වි. ප්‍ර. ක. ක්‍රියාවලිය පැතිරවීමෙන් වෙරළ කළාප කළමනාකරණය ශක්තිමත් කෙරේ.

ප්‍රතිපත්ති 1.1

හඳුනාගත් පාර්ශවකරුවන්ගේ සහභාගිත්වය තුලින් පළාත්, දිස්ත්‍රික් සහ ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් ක්‍රියාවලිය ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 1.1.1

රාජ්‍ය ආයතන, රාජ්‍ය නොවන ආයතන සහ ප්‍රාදේශීය ප්‍රජාවන්ගේ සහයෝගයෙන් සහ සහභාගිත්වයෙන් නෝරා ප්‍රමුඛ ගත කරන ලද අවශ්‍ය ස්ථාන සඳහා විස්තරාත්මක වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් පිළියෙල කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් ස්ථානයන් ලෙස කළමනාකරණය කළ යුතු ස්ථාන තෝරා ගැනීම.
2. මූල්‍ය ආධාර ලබා ගැනීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් ස්ථාපිත කිරීම.
3. ප්‍රාදේශීය සහ දිස්ත්‍රික් මට්ටමින් වි.ප්‍ර.ක. සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම පහසු කිරීම පිණිස ප්‍රාදේශීය ප්‍රජා සහභාගිත්වයෙන්, 2004 වෙරළ කළමනාකරණ සැලැස්මේ සපයා ඇති මාර්ගෝපදේශයන් අනුගමනය කිරීම.
4. වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් ක්‍රියාවලියේ ප්‍රගතිය හා බලපෑම් ඇගයීම සඳහා සහභාගිත්ව සුපරීක්ෂණ සැලසුම් පිළියෙල කිරීම.

ක්‍රමෝපාය 1.1.2

වි.ප්‍ර. ක. සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ප්‍රාදේශීය සහයෝගිතාවය සහ සහභාගිත්වය වැඩි දියුණු කිරීමට යාන්ත්‍රණයක් පිළියෙල කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් ක්‍රියාවලිය සඳහා පාර්ශවකරුවන්ගේ සක්‍රීය සහභාගිත්වය ලබාගැනීම තහවුරු කරනු පිණිස සන්නිවේදන සැලැස්මක් පිළියෙල කිරීම.
2. ප්‍රජාවන්ට නියත ප්‍රතිලාභ ලැබීම තුලින් ඔවුන්ගේ සහයෝගය සහ සහභාගිත්වය උනන්දු කරවීමට ප්‍රෝත්සාහන වැඩසටහන් සැකසීම.

ක්‍රමෝපාය 1.1.3

වි. ක්‍ර. ප. සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී හඳුනාගනු ලබන දුර්වලතාවයන් නිවැරදි කිරීමෙන් දැනට ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන ව්‍යාපෘති ශක්තිමත් කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී මුහුණපාන ප්‍රධාන බාධක හඳුනාගැනීම, ලැබූ අත්දැකීම් විශ්ලේෂණය කිරීම, ස්ථානීය විශ්ලේෂණයන් ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ දැනට ක්‍රියාත්මක කෙරෙන වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් වල අඩුපාඩු නිවැරදි කිරීම සඳහා පිළියම් සොයාගැනීම මගින් මෙම ක්‍රියාවලිය ඉදිරියට ගෙන යෑම පහසු කිරීම.
2. කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය වඩාත් කාර්යශීලී කරනු පිණිස වි. ප්‍ර. ක. ව්‍යාපෘති තුළ සුපරීක්ෂණ කිරීම, ඇගයීම සහ පසුපෙළුම් යාන්ත්‍රණයක් ආයතනය තුළ ස්ථාපිත කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 1.2

වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම ශක්තිමත් කිරීමට පළාත් පාලන ආයතන සහ අනෙකුත් අදාළ රාජ්‍ය ආයතනයන්ගේ ධාරිතාව වර්ධනය කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 1.2.1

ඵලදායී නීති සම්පාදනය, දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් සහ පුහුණු කිරීම් තුලින් අදාළ පළාත් සහ රාජ්‍ය ආයතන අධිකාරීන්ගේ වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ධාරිතාව වැඩි දියුණු කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් ක්‍රියාවලිය පුහුණු සහ දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් මගින් ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
2. වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් කිරීම සඳහා වූ නෛතික රාමු ශක්තිමත් කිරීම.
3. වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් කමිටු තුලින් සහභාගිත්ව කළමනාකරණ ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
4. වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ප්‍රජා කළමනාකරණ කමිටු, ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාල, රාජ්‍ය සහ අර්ධ රාජ්‍ය සංවිධානයන්ගේ වගකීම දැක්වෙන මාර්ගෝපදේශයන් සකස් කිරීම.
5. වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් කිරීම සඳහා ප්‍රාදේශීය නිලධාරීන්ගේ ධාරිතාව ශක්තිමත් කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 1.3

ජාතික සහ කලාපීය සංවර්ධන වැඩසටහන් සමඟ විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ක්‍රියාවලිය සම්බන්ධ කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 1.3.1

යෝග්‍ය අවස්ථාවන්හිදී කලාපීය ඒකාබද්ධ සංවර්ධන වැඩසටහන් තුළට වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් සහ කළමනාකරණය අන්තර්ග්‍රහණය කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම්, කලාපීය ව්‍යාපෘති සහ ඒකාබද්ධ ජාතික ව්‍යාපෘති වලට ඇතුළත් කිරීම සඳහා යාන්ත්‍රණයක් හඳුනාගැනීම.
2. වි. ප්‍ර. ක. සැලසුම් ක්‍රියාවලිය සඳහා පොද්ගලික අංශයේ සහභාගිත්වය පහසු කරවීමට යාන්ත්‍රණයක් ඇති කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 1.4

වි. ප්‍ර. ක. ව්‍යාපෘතිවල දීර්ඝ කාලීන පැවැත්ම සහතික කරනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 1.4.1

වි. ප්‍ර. ක. ක්‍රියාවලියේ දීර්ඝ කාලීන පැවැත්ම, එක් එක් ස්ථානයක් සඳහා වූ ස්වයං පැවැත්මේ ක්‍රියාවලියන් සඳහා වූ ක්‍රමෝපායන් හඳුන්වාදීම තුළින් සහතික කෙරෙනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. ව්‍යාපෘතීන්ගේ මූල්‍යමය ස්වයංකාරකතාව සහතික කරනු වස් සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ලබාගත් අත්දැකීම් පදනම් කරගනිමින් අභ්‍යන්තරීකරණවූ ස්වයං පැවැත්මේ යාන්ත්‍රණයක් හඳුන්වා දීම.

7. සුවිශේෂ වැදගත් කමින් යුත් ස්ථාන කළමනාකරණය සහ පොදු පිවිසුම්

7.1 හැඳින්වීම

7.1.1 පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික සහ සංස්කෘතික වැදගත්කමින් යුතු ස්ථාන හා ඒවායේ ස්වභාවය -

වසර 2500කට වඩා වැඩි දිගු ඉතිහාසයක් සහිත විශිෂ්ට දිවයින ශිෂ්ටාචාරයක් ශ්‍රී ලංකාව සතුව ඇත. අතීතයේදී අසල්වැසි රටවලින් මෙන්ම යුරෝපීය ජාතීන්ගේ සංක්‍රමණය හේතුකොට දිවයිනේ වෙරළ කලාපය වටා වරාය, බලකොටු, ඓතිහාසික සහ සංස්කෘතික වටිනාකමක් ඇති ස්ථාන වර්ධනය විය. දිවයිනේ වෙරළබඩ උරුමය ගොඩ නැංවීමට රාජාණ්ඩු සහ යටත් විජිත යුගයන්හි සිදු වූ වෙළඳ හා වාණිජ කටයුතු වලින් ද දායකත්වයක් ලැබිණ.

වෙරළ කලාපය තුළ ස්ථානගත වී ඇති ස්මාරක සහ ස්ථාන, ස්වභාවයෙන් විවිධ වන අතර, සුවිශේෂ වැදගත්කමින් යුක්ත ඒවා ද වේ. ප්‍රාග් ඓතිහාසික සහ මූල ඓතිහාසික ස්ථාන සමඟ ආගමික සිද්ධස්ථාන (බෞද්ධ, හින්දු, ක්‍රිස්තියානි සහ මුස්ලිම්) සහ බලකොටු, වරාය, ප්‍රදීපාගාර, නේවාසික ගොඩනැගිලි යනාදිය සහ සර්ව ආගමික පෞරාණික ස්ථාන ඇතුළු ඓතිහාසික යුගයට අයත් ස්ථාන ගණනාවක්ම ඇත. ඓතිහාසික සහ ආගමික ස්ථාන පිළිබඳව සලකන විට, ඒවා අතර පැහැදිලිව වෙනසක් දැක්විය නොහැක. ඒ සමඟම බලකොටු, වරාය සහ ප්‍රදීපාගාර වැනි ඇතැම් ස්ථාන, වෙරළ කලාපයටම හිමි සුවිශේෂ වූ වස්තූන් ලෙස පවතී. වෙරළක සිට කි.මී. 2 මුහුද දෙසට අයත් ප්‍රදේශය තුළ පවත්නා ගිලුනු තැටි (මුහුදුබත්වූ) කිහිපය අවධානයට ලක්විය යුතු වැදගත් පුරාවස්තු වෙති. මේ පිළිබඳව, දැනට ක්‍රියාත්මක වන සමුද්‍රීය පුරාවිද්‍යා ව්‍යාපෘතිය වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටුකරයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ සංස්කෘතික උරුමය සුරැකීම සඳහා ඉමහත් ලෙස වැදගත් වන වෙරළබඩ ස්ථාන ගණනාවක්ම ඇත. වෙරළ බාදනය වැනි ස්වභාවික හේතූන් සහ ඉදිකිරීම් කටයුතු සහ වෙරළබඩ දූෂණය වැනි මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් නිසා මේවා රට අභ්‍යන්තරයේ පවත්නා ඒවාට වඩා, විනාශයට භාජනය වීමේ වැඩි ප්‍රවණතාවක් ඇත. මේ නිසා, දිවයිනේ ශිෂ්ටාචාරය සුරැකීමට අවශ්‍ය පියවරක් වශයෙන් මෙම ස්ථාන ආරක්ෂා කර ගත යුතුව ඇත. එවැනි වෙරළබඩ ස්ථානයන්ගේ ස්වභාවය සහ වැදගත්කම කෙටියෙන් පහතින් සාකච්ඡා කෙරේ.

ස්ථාන හඳුනාගැනීම සහ ප්‍රමුඛතාගත කිරීම

වෙරළ කලාපය තුළ පවත්නා පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික, සංස්කෘතික, දර්ශණීය සහ විනෝදාත්මක වැදගත්කමකින් යුතු ස්ථාන (වගු අංක 7.1) 1989 දී පවත්වන ලද සමීක්ෂණයකින් හඳුනාගන්නා ලද අතර, එය 2002 වසරේදී යාවත්කාලීන කරන ලදී. කල්පිටිය සහ කිරිින්ද අතර වූ බස්නාහිර සහ දකුණු ප්‍රදේශයන්හි වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි ඇති ස්ථාන, ක්ෂේත්‍ර සමීක්ෂණය මගින් හඳුනාගන්නා ලද අතර, එවකට පැවති යුද්ධමය තත්ත්වය

යටතේ උතුරු සහ නැගෙනහිර පළාත්වල සමීක්ෂණ මගින් ලබාගත නොහැකි වූ තොරතුරු ද්විතීක දත්ත පරිශීලනයෙන් පමණක් හඳුනාගන්නා ලදී. එහෙත්, 2002 දී පවත්වන ලද ක්ෂේත්‍ර සමීක්ෂණයෙන් උතුරු නැගෙනහිර ප්‍රදේශ ඇතුළු දිවයිනේ සම්පූර්ණ වෙරළ කලාපයම ආවරණය කරන ලදී. මෙහි ප්‍රථමයක් වශයෙන් ඉහළ ප්‍රමුඛතාවෙන් අලුත් ස්ථාන රැසක්ම එම ප්‍රදේශ වලින්ම හඳුනාගත හැකි විය.

කළමනාකරණ අවශ්‍යතාවන් සඳහා ප්‍රමුඛතා සකස් කිරීමේදී හඳුනාගන්නා ලද සියලුම ස්ථාන පහත දැක්වෙන අයුරින් වර්ගීකරණය කරන ලදී.

අ - අධි ප්‍රමුඛතා සහිත ස්ථාන - වර්ෂ 1815ට පෙර වූ සැලකිය යුතු පෞරාණික සමයකට අයත් වූ ද, ඓතිහාසික සබඳතා සහිත වූ ද සෞන්දර්යාත්මක අගයක් සහ/හෝ ආගමික මූලික වැදගත්කමක් සහිත වූ ද ස්ථාන සහ ස්මාරක (වගු අංක 7.1 බලන්න)

ආ - මධ්‍යම ප්‍රමුඛතා සහිත ස්ථාන - වර්ෂ 1815ට පසුව වූ එහෙත්, වසර 100කට වඩා පැරණි යම් ඓතිහාසික, සෞන්දර්යාත්මක සහ/හෝ ජනප්‍රියතා අගයක් සහිත වූ ස්ථාන.

ඇ - අඩු ප්‍රමුඛතාවයක් සහිත ස්ථාන - කිසිදු විශේෂ සෞන්දර්යාත්මක හෝ ජනප්‍රියතා අගයක් නොමැති මෑත කාලීන සම්භවයක් ඇති ආගමික ස්මාරක.

අලුතින් එකතු කරන ලද ස්ථාන ඇතුළුව “ඉහළ ප්‍රමුඛතාවක්” සහිත කාණ්ඩයකට අයත් ස්ථාන 2004 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මට ඇතුළත් කොට ඇත. ස්ථාන පිළිබඳ ලැයිස්තුව යාවත්කාලීන කිරීමේදී 1989 සමීක්ෂණය මගින් හඳුනාගනු ලැබූ මධ්‍යම ප්‍රමුඛතාවක් සහිත ඇතැම් ස්ථාන කීපයක්ම 2002 වසරේ සමීක්ෂණයෙන් ලබා ගන්නා ලද අතිරේක තොරතුරු පදනම් කොට වර්තමාන ලැයිස්තුවේදී අධි ප්‍රමුඛතා ඝනයට පත් කොට ඇති බව සඳහන් කළ යුතුය.

	ස්ථානය	වර්ගය	ග්‍රා.දේ.නි. වසම	ග්‍රා.නි.සේ.ව. අංකය
	පුත්තලම දිස්ත්‍රික්කය			
1	කුඳිරමලෙයි ප්‍රාග් ඓතිහාසික ස්ථානය	A/H/C	පුත්තලම	634
2	කොල්ලකන්න ප්‍රාග් ඓතිහාසික ස්ථානය	A/H/C	පුත්තලම	634
3	මීලන්ද දේවස්ථානය	H/C	සිත්තකුරිරිප්පු	631
4	මීලන්ද කොටුව	H/C	සිත්තකුරිරිප්පු	631
5	මීලන්ද නිවාසය	A/H	සිත්තකුරිරිප්පු	631
6	නාන්ත අනාග දේවස්ථානය	H/R/C	මුදලම්පාලි	625/626
7	ශ්‍රී මාර් අම්මාන් කෝවිල	H/R/C	උඩප්පුව	594
8	කාලි අම්මාන් කෝවිල	H/R/C	උඩප්පුව	594
9	මොහිදින් ස්මිමා මස්ලිම් දේවස්ථානය	H/R/C	උඩප්පුව	594
10	ශ්‍රීපානාශ්වී උච්ඡි කෝවිල	H/R/C	උඩප්පුව	594
11	අයියනාර් කෝවිල	H/R/C	කරුක්කපනේ	582

	ස්ථානය	වර්ගය	ග්‍රා.දේ.නි. වසම්	ග්‍රා.නි.සේ.ව. අංකය
12	වනවාස ශාන්ත අත්තෝති දේවස්ථානය	H/R/C	කරුක්කපනේ	582
13	ශාන්ත අත්තෝති දේවස්ථානය හොඩුවා වතු	H/R/C	හොඩුවා වතු	531
14	ශාන්ත අත්තෝති දේවස්ථානය	H/C/R	උල්හිටියා උතුර	294
	මේපන දිස්ත්‍රික්කය			
15	කුඩාපාඩුව දේවස්ථානය	H/C/R	ඒත්තකාල	73
16	ශාන්ත සෙනෙසියන් දේවස්ථානය	H/C/R	වැල්ල විදිය	158
17	මහවිදිය දේවස්ථානය	H/C/R	මුත්තක්කපේ	156
18	දිස්ත්‍රික් උසාවි ගොඩනැගිල්ල	A/H	මුත්තක්කපේ	156
19	මහමුව කොටුව	A/H	මුත්තක්කපේ	156
20	සිත්දන්ත්‍රි අප ස්වාමීන්ද්‍රයේ දේවස්ථානය	H/C/R	දූව	162A
21	මුහුදුබත් වූ නුව	A/M	දූව	162A
22	ශාන්ත අප්‍රනා දේවස්ථානය	H/C/R	සිරිපත	162
23	ශාන්ත මේරි මදලේනා දේවස්ථානය	H/C/R	තලාහේන	163
24	ශාන්ත බාර්බරා දේවස්ථානය	H/C/R	තලාහේන	163
25	ශාන්ත අත්තෝති දේවස්ථානය	H/C/R	කැපුන්ගොඩ	163A
26	ශාන්ත ජෝසප් දේවස්ථානය	H/C/R	පුම්භුගම	164
27	මුහුදුබත් වූ නුව	A/M	උස්වැටුණෙයියාව	167
28	කාර්මෙලා අප ස්වාමීන්ද්‍රයේ දේවස්ථානය	H/C/R	පල්ලියවත්ත	168
	කොළඹ දිස්ත්‍රික්කය			
29	විස්ව බංගලාව	A/H/C	මෝදර	2
30	සිරි කෝවිල	H/C/R	මෝදර	2
31	ශාන්ත ජේම්ස් දේවස්ථානය	H/C/R	අයුත් මාවත	4
32	ස්මිතා මුස්ලිම් දේවස්ථානය	H/C/R	අයුත් මාවත	4
33	ශ්‍රී පොත්තමිලසේනර කෝවිල	H/C/R	කොව්වකඩ	9
34	ශාන්ත කෝමස් දේවස්ථානය	H/C/R	කොව්වකඩ	9
35	ශාන්ත අත්තෝති දේවස්ථානය	H/C/R	කොව්වකඩ	9
36	කොළඹ කොටුව	A/H/C	කොටුව	20
37	කොළඹ වරාය	A/H/C	කොටුව	20
38	ජම් අල් අල්හිතා දේවස්ථානය	H/C/R	කොටුව	20
39	ගෝඩන් උද්‍යානය	H/C	කොටුව	20
40	ශාන්ත ඩීනර් දේවස්ථානය	H/C	කොටුව	20
41	කැපුන්ගොඩ හෝටලය	H/C	කොටුව	20
42	කාන් හෝරා ස්ථානය	H/C	කොටුව	20
43	නාවික නවුරා මල්ස්ථානය	H/C	කොටුව	20
44	ගල්බොක්ක පුද්ගලාගාරය	H/C	කොටුව	20
45	කාගිල් දෙපාර්තමේන්තු ගබඩාව	H/C	කොටුව	20
46	ජනාධිපති මන්දිරය	H/C	කොටුව	20
47	පැරණි කැපුල් කාර්යාල ගොඩනැගිල්ල	H/C	කොටුව	20
48	වැනම් විදිය හෝරා ස්ථානය	H/C	කොටුව	20
49	මැදුරේ රෝහල	H/C	කොටුව	20
50	ශ්‍රී වික්‍රම රාජසිංහ රජු සිරි බත්ධනාගාර කුටිය	H/C	කොටුව	20
51	පැරණි පාර්ලිමේන්තු ගොඩනැගිල්ල	H/C	කොටුව	20
52	පැරණි ජේෂ්ව කාර්යාලය	H/C	කොටුව	20
53	ගෝල් රෝස් පිටිය	H/C	කොමන්ස්කම්ප්ලික්	21
54	කියෝ වැව	H/C	කොමන්ස්කම්ප්ලික්	21
55	ටාක් සමුද්‍ර කොටුව	H/C	කොමන්ස්කම්ප්ලික්	21
56	ගෝල් රෝස් කෝට්	H/C	කොල්ලුපිටිය	37
57	ගෝල් රෝස් හෝටලය	H/C	කොල්ලුපිටිය	37
58	අරලියගහ මන්දිරය	H/C	කොල්ලුපිටිය	37
59	ශාන්ත අප්‍රාදිය ස්කොට්ලන්ත දේවස්ථානය	R/H/C	කොල්ලුපිටිය	37
60	ශ්‍රී ධර්මසිරිසාරාමය	R/H/C	කොල්ලුපිටිය	37
61	මැදුරේ රෝහල	R/H/C	බම්බලපිටිය	38
62	බෝරා මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	වැල්ලවත්ත	38
63	රාමක්‍රිස්නා මහේ	R/H/C	ලක්කිස්ස	47
64	මැදුරේ දේවස්ථානය	R/H/C	ලක්කිස්ස	541
65	ශාන්ත කෝමස් විද්‍යාලය	H/C	ලක්කිස්ස	541
66	ග්‍රැන්ඩ් හෝටලය	H/C	ලක්කිස්ස	541
67	ශාන්ත ප්‍රාන්තිස් සේව්‍යර් දේවස්ථානය	H/C	අභුලාන	547
68	දව දේවාල දේවස්ථානය	H/C	අභුලාන	547
69	ලනාව දේවාලය	R/H/C	ඉඩම් උයන	552
70	මෙහෙයුම් දේවස්ථානය	R/H/C	ඉඩම් උයන	552
71	ශාන්ත ජෝසප් දේවස්ථානය	R/H/C	ඉඩම් උයන	552
72	කාර්මෙලා කාර්යාලය	R/H/C	කටුකුරුන්ද	555
73	බෝට්ටුපාරාමය	R/H/C	එහෙයා උයන	556
	කලුතර දිස්ත්‍රික්කය			
74	රන්කොන් විහාරය	R/H/C	පට්ටිය උතුර	685
75	ශ්‍රී සුර්මාරාමය	R/H/C	තල්ලුව	692
76	සමුද්‍රාරාමය	R/H/C	තල්පිටිය	697
77	පරණ වලව	H/C	මොල්ලිගොඩ	704
78	ශ්‍රී සුර්මාරාම කාලාව	R/H/C	මහාස්කඩුව	714
79	අභයකාරාමය	R/H/C	කලුතර උතුර	717
80	පුල්ලාපාරාමය	R/H/C	කලුතර උතුර	717
81	කලුතර කොටුව	R/H	කලුතර දකුණ	725
82	කලුතර බෝරිය (ගංගාතිලක විහාරය)	R/H/C	කලුතර දකුණ	725
83	ජේසු බිමුද්‍ර දේවස්ථානය	R/H/C	කලුමල්ල	731
84	ශාන්ත ජෝසප් දේවස්ථානය	R/H/C	කුඩා පායාල	734
85	රාජ්‍යේවර් දේවස්ථානය	R/H/C	කුඩා පායාල	734
86	ශාන්ත ජෝසප් දේවස්ථානය	R/H/C	මහ පායාල	735
87	ග්‍රැන්ඩ් සේව්‍යර් දේවස්ථානය	R/H/C	මහ පායාල	735

	ස්ථානය	වර්ගය	ග්‍රා.දේ.නි. වසම්	ග්‍රා.නි.සේ.ව. අංකය
88	පුරාණ වේනියානාමය	R/H/C	මානුස්කන්ද	746
89	කෙට්ටිමල්ල මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	පරණකඩ	753/757
90	බේරුවල පුද්ගලාගාරය	H/C	පරණකඩ	753/757
91	මරදාන මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	මරදාන	754
92	දව විහාරය	R/H/C	මොරගල්ල	760/761
	ගාල්ල දිස්ත්‍රික්කය			
93	බෙන්තොට තානායම	H/C	පහුරුමුල්ල	1
94	බෙන්තොට රජමහා විහාරය	R/H/C	පහුරුමුල්ල	1
95	ගම්පහ ගොඩනැගිල්ල	H/C	අංගොඩ	2
96	ශ්‍රී භූතවිමල පුරාණ විහාරය	R/H/C	අභුලාන	18
97	සමුද්‍රාරාමය	R/H/C	අභුලාන	18
98	සුමනාරාමය	R/H/C	අභුලාන	89
99	ස්මිතා මුස්ලිම් පල්ලිය	R/H/C	බෝපිටිය	89
100	ශ්‍රී සුනදාරාමය	R/H/C	බෝපිටිය	89
101	අම්බලන්ගොඩ තානායම සහ මිලන්ද පල්ලිය පාසල	H/C	බෝපිටිය	82
102	මොදර දේවාලය	R/H/C	මහ අම්බලන්ගොඩ	82
103	වේනියානි පුරාණ විහාරය	R/H/C	මහ අම්බලන්ගොඩ	80
104	මුහුදුබත් වූ නුව	A/M	අකුරල	76
105	සීරිගම දේවාලය	R/H/C	සීරිගම	64
106	සුනදාරාමය	R/H/C	කොටගමුව	61
107	කෙලබිම්බාරාමය	R/H/C	දොඩන්දුව	51
108	නම්‍රි මොහොමඩ් මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	ගිනොට	103
109	මිරාන් මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	ගිනොට	103
110	හුසේන් මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	ගිනොට	103
111	දෙවොල් දේවාලය	R/H/C	ගිනොට	103
112	මුහුදුබත් වූ නුව	A/M	ගිනොට	103
113	වෙහෙරගල	R/H/C	ගිනොට	103
114	ගාලු කොටුව	H/C	ගාලු කොටුව	96
115	අහංගම මහා විහාරය	R/H/C	අහංගම භූගෝල	157, 156
116	ශාන්ත මරියා දේවස්ථානය කලුවැල්ල	R/H/C	දංගෙරු දකුණ	97A, 98C
117	ශ්‍රී මිනවි සුන්දරේන්ද්‍රයා කෝවිල	R/H/C	දංගෙරු දකුණ කලුවැල්ල	97A, 98C
118	ශ්‍රී කද්වේලාසුර ස්වාමී කෝවිල	R/H/C	දංගෙරු දකුණ කලුවැල්ල	97A, 98C
119	ක්ලේසන්බර්න්	H/C	මානාල්ල	97A, 98C
120	මුහුදු බත් වූ නුව	M/A	මානාල්ල	99
121	වැල්ලේ දේවාලය	R/H/C	උණුවන - බටහිර	99
122	ආරියකර විහාරය	R/H/C	තල්පේ - දකුණ	137
123	ශ්‍රී සුනදාරාමය	R/H/C	කොරගල	132
124	මාර්ටන් වික්‍රමසිංහ උපන් ස්ථානය සහ කටුගොය	H/C	කොරගල	144 A
125	දේවිගිරි විහාරය (හිරිපල් දේවාලය)	R/H/C	කොරගල	144 A
126	ගුරන් කලුව	H	කොරගල	144 A
127	අයුත් වලව	H/C	කලුරු බටහිර	162
	මාතලේ දිස්ත්‍රික්කය			
128	රාජකුලවඩන රජ මහා විහාරය	R/H/C	මහවිදිය	382
129	තෙරුවිල කෝවිල	R/H/C	මහවිදිය	382
130	වේලිපාරාමය	R/H/C	මිරිස්ස දකුණ	406
131	බෝරි ගප සහ දේවාලය	R/H/C	මිරිස්ස දකුණ	406
132	ශ්‍රී සුනදාරාමය	R/H/C	මිරිස්ස දකුණ	406
133	සමුද්‍රගිරි විහාරය	R/H/C	මිරිස්ස දකුණ	406
134	ශ්‍රී සුනදාරාමය	R/H/C	කුඹුරුගමුව	408
135	සමුද්‍රපොර විහාරය	R/H/C	කුඹුරුගමුව	408
136	කොමිපන්තවත්ත කෝවිල්	R/H/C	මඩිය	411
137	සුරින නිවස	H/C	මඩිය	411
138	පිය මහ විහාරය	R/H/C	පොල්හේන	412
139	ගලබෙයියා විහාරය	R/H/C	පොල්හේන	412
140	මාතලේ කොටුව	R/H/C	කඩවිදිය	417B, C
141	මාතලේ අප ස්වාමීන්ද්‍රයේ දේවස්ථානය	R/H/C	ගනිගස්මුල්ල	416
142	වැල්ලමඩම් අම්බලය	H/C	මාලුවත්ත	425
143	කිහිරිපිටිය විහාරය	R/H/C	දෙවිකුලුරු බටහිර	433A
144	විශ්ණු දේවාලය	R/H/C	දෙවිකුලුරු බටහිර	433A
145	මහනැගිටි වලව	H/C	දෙවිකුලුරු බටහිර	433A
146	පුද්ගලාගාරය	H/C	දෙවිකුලුරු බටහිර	433A
147	සීනායාන කෝවිල	R/H/C	දෙවිකුලුරු බටහිර	433A
148	වනවාස රජමහ විහාරය	R/H/C	දෙවිකුලුරු බටහිර	433A
149	කල්ගස්සේන විහාරය	A/R/H/C	ගුණරු නැ. හා උ.	473/473A
150	ශ්‍රී සුමනාරාමය	R/H/C	කෝට්ටේගොඩ	440
151	අබ්බේර වලව	H/C	කෝට්ටේගොඩ	440
152	ගුරුකන්ද විහාරය	R/H/C	බිහිගම	451
153	මාලිගානාන්ත රජමහ විහාරය	R/H/C	දොඩම්පහල භූගෝල	453A
154	වෙනත්තේන මිනිකිරිල්ල රජ මහ විහාරය	R/H/C	දොඩම්පහල භූගෝල	453A
	හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කය			
155	වාලුකාරාමය	R/H/C	කුඩාවැල්ල නැ. හා බ.	464A, B
156	තංගල්ල කොටුව	H/C	කොටුවේගොඩ	458
157	තංගල්ල බෝරිය	R/H/C	කොටුවේගොඩ	458
158	ගිරිබන්ද විහාරය	R/H/C	කොටුවේගොඩ	458

	ස්ථානය	වර්ගය	ග්‍රා.දේ.නි. වසම	ග්‍රා.නි.සේ.ව. අංක
159	සුසාන භූමිය	H/C	කොටුවේගොඩ	458
160	තිවාඩු නිකේතනය (පැරණි කොටස)	H/C	කොටුවේගොඩ	458
161	වෙහෙර තාවය	R/H/C	බටඅත	562
162	උස්සන්ගොඩ	A	ලුතම	555
163	ගොතපතික විහාරය	A/R/H/C	වලව	586
164	ගොඩවය කොටුව	A/H	වලව	586
165	මාට්ටේතුරු කුරුන	H/C	හම්බන්තොට	584
166	තව මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	හම්බන්තොට	584
167	බුන්දල පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථානය	A	බුන්දල	604
168	තෙල්ල බෝදා තටුණ	A/H	බුන්දල	604
169	කිරිඳි විහාරය	R/H/C	කිරිඳි	601
170	පලුටුපාන කොටුව	H/C	කිරිඳි	601
171	ගිඳුන මීසර නැව (1922)	A/M	කිරිඳි	601
172	ගිඳුන නැව (1961)	A/M	කිරිඳි	601
173	පටුනේගල	A/H/C	මාගම	602
174	මිනිහගල්කන්ද	A/H	මාගම	602
අම්පාර දිස්ත්‍රික්කය				
175	මොහලික් සයිට්, කුමන	A	කුමන	1
176	සමුද්ද විහාරය	R/H/C	කුමන	1
177	මොහලික් සයිට්, පානම	A	පානම	2
178	මකන්දමොලයි	A/R/H/C	පානම	2
179	වේලාදා ස්ථාන කෝවිල	R/H/C	පානම	2
180	මුහුදු මහ විහාරය	R/H/C	පොකුටිල් 1	3
181	ආරුගමිනි වරාය	A/H	පොකුටිල් 1	3
182	කෝමාරි පුද්ගානාරය	H/C	කෝමාරි	9
183	සන්තමන්කන්ද	A/H/C	කෝමාරි	9
184	කෝමාරි	A/H/C	කෝමාරි	9
185	ටිට්ටිපුලවැව ශ්‍රී මුරුගන් කෝවිල්	R/H/C	කෝමාරි	9
186	චිත්‍ර වේලාදා කන්දස්ථාන කෝවිල්	R/H/C	කිරිකෝවිල්	10
187	කිරුලගම මොනස්සිරි සයිට්	A/R/H/C	කිරුකෝවිල්	10
188	කන්තකි අම්මන් අලාම	R/H/C	තම්බවිල් 1	12
189	පුදුකමාමි කෝවිල්	R/H/C	පරිදිප්පු 1 සහ 2	66
190	බුදුනි අම්මම් කෝවිල්	R/H/C	පරිදිප්පු 1 සහ 2	66
191	කුඩිකඩකොරයි මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	කල්මුනේ 3	59
මඩකලපුව දිස්ත්‍රික්කය				
192	මීලන්ද කොටුව	H/C	කොඩිබෙයිකල්ලාර - 1,2	113
193	අම්පාර වල්ලිපිල්ලොආර කෝවිල	R/H/C	කොඩිබෙයිකල්ලාර - 1,2	113
194	කන්තකි අම්මන් කෝවිල	R/H/C	ඉරුවිල්	115
195	පමි අල් ලංගිරි මුස්ලිම් දේවස්ථානය	R/H/C	කන්තකුඩි 1	167
196	මඩකලපුව කොටුව	H/C	පුලියන්තිවු	179
197	මුහුදුබත් වු නැව	A/M	පුලියන්තිවු	179
198	පේසුගේ ශුද්ධ නාමයේ දේවස්ථානය	R/H/C	කල්කුඩා	204
199	සිත්තමි	H/C	වාලව්වෙන දෙමළ ප්‍රදේශ	205
200	පෙරියකඩුවේකරයි	H/C	- එම -	205
201	මුහුදුබත් වු නැව	A/M	කයන්දර්නි	211A
202	පතිව්වන්කර්නි	H/C	මාන්කර්නි	211
ත්‍රිකුණාමල දිස්ත්‍රික්කය				
203	ඉලන්තන්කරයි වරාය	A/H	ඉව්වලම්පන්කුඩි	214
204	මොනස්සිරි පෙදෙස	A/H/C	නාවන්තනිකඩු	215
205	තම්පලාකාමම්	A/H/C	තම්පලාකාමම් දකුණ	228A
206	ගල් මැටියන ප්‍රදේශය	A/H	තම්පලාකාමම් දකුණ	228A
207	ත්‍රිකුණාමල නගරය	R/H/C	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244B
208	පෙරියන් කොටුව	H/C	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244B
209	ගොන්නේ විහාරය	R/H/C	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244B
210	සිහිවටන කුළුණ ස්ථාන පර්වතය	H/C	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244B
211	ත්‍රිකුණාමලය වරාය	A/H	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244B
212	මුහුදුබත් වු නැව ත්‍රිකුණාමලය වරාය	A/M	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244B
213	මස්ටන්කර්න් කොටුව	H/C	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244B
214	ගිඳුන (පාටෙන) තරාකය	A/M	ත්‍රිකුණාමල නගරය	244B
215	කුච්ච්චේලි මොනස්සිරි සයිට්	A/H/C	කුච්ච්චේලි	239
216	පාල්වකි	H/C	කුච්ච්චේලි	239
මුලතිව් දිස්ත්‍රික්කය				
217	මුලතිව් කොටුව	H/C	මුලතිව් නගරය	233
218	මොනස්සිරි සයිට්, කුරුන්දන්මලයි	A/H/C	මුලතිව් නගරය	233
යාපනය දිස්ත්‍රික්කය				
219	පාස්පලයේ වරාය	A/H	මුලියන්	149
220	නකාර කෝවිල්	R/H/C	නකාර කෝවිල්	145
221	වල්ලිපුරම් සුසාන භූමිය	A/H	තුන්කලයි	131
222	පොයින්ට් පේදුරු පුද්ගානාරය	H/C	තුම්පාලෙයි	140
223	හාවිලි විද්‍යාලය	H/C	පොයින්ට් පේදුරු	137
224	කේ. කේ. එස්. පුද්ගානාරය	H/C	කන්කසන්කරයි	67
225	කේ. කේ. එස්. කොටුව	H/C	කන්කසන්කරයි	67
226	සම්බල්කරයි වරාය (පමිකුකොලපතන)	A/H/C	කිරිමලේ	64A
227	කිරිමලේ දිය උල්පත්	H/C	කිරිමලේ	64A
228	තතුලේස්වරම් සිවම් කෝවිල	R/H/C	කිරිමලේ	64A
229	විස්සු කෝවිල	A/H/C	කිරිමලේ	64A
230	මොනස්සිරි සයිට්, කිරිමලේ	A/H/C	කිරිමලේ	64A

	ස්ථානය	වර්ගය	ග්‍රා.දේ.නි. වසම	ග්‍රා.නි.සේ.ව. අංක
231	තිරුවාඩි නිලෙයි	A/H/C	විලිපුරම්	49
232	මෙලිතික් සයිට්, අන්තෙයිකොටයි	A/H/C	අන්තෙයිකොටයි	40
233	යාපනය කොටුව	H/C	කලම්බුකරයි	8
234	කරෙයිනගර් පුද්ගානාරය	H/C	කරෙයිනගර් උතුර	9
235	හම්මෙත්තිල් කොටුව	H/C	කරෙයිනගර් උතුර	9
236	මෙලිතික් සයිට්	A/H	කරෙයිනගර්විට් උතුර	9
237	කයිට්ස් වරාය (උරුනොට්)	A/H	අල්ලෙයිසිඩ්	19
238	පතුරිති කොටුව (උරිති කොටයි)	H/C	අල්ලෙයිසිඩ්	19
239	අයිරි කොටුව	H/C	අල්ලෙයිසිඩ්	19
240	අලෙයිසිඩ්	A/H/C	අල්ලෙයිසිඩ්	19
241	නාගදිප විහාරය	R/H/C	නෙයිනිව්	04
242	නාගපුණ්ඩ් අම්මන් කෝවිල	R/H/C	නෙයිනිව්	04
243	පුන්කුඩිව්	R/H/C	පුන්කුඩිව්	05
244	මීලන්ද කොටුව	H/C	ඩේල්ස් සෙන්ට්‍රල්	02
245	නොලන්ස් බංගලාව	H/C	ඩේල්ස් සෙන්ට්‍රල්	02
246	පතුරිති කොටුව	H/C	ඩේල්ස් බටහිර	01
247	තරාපිට්ටි අල්ලොල්	H/C	ඩේල්ස් බටහිර	01
248	මොනස්සිරි සයිට්, වඩ්ටේසන්කොටයි	A/H/C	ඩේල්ස් බටහිර	01
249	මීලන්ද කොටුව	H/C	ඩේල්ස් නැගෙනහිර	03
250	අලිමංකඩ කොටුව	H/C	මුකවිල්	153
මන්නාරම දිස්ත්‍රික්කය				
251	මන්නාරම	H/C	නොඩ්ඩ්වෙලි	194
252	මන්නාරම මීලන්ද කොටුව	H/C	නොඩ්ඩ්වෙලි	194
253	තලෙයිමන්තාරම පුද්ගානාරය (02)	H/C	තලෙයි මන්නාරම	192
254	වන්කලෙයි ජනාවාසය	A/H/C	වන්කලෙයි	195
255	තම්බපත්ති වරාය	A/H	අරිප්පු	198
256	දේවකතිරිනාගේ නිවාඩු නිකේතනය (අල්ලි රාති කොට්ටෙයි)	H/C	අරිප්පු	198
257	මීලන්ද කොටුව	H/C	කොක්කපදයන්	198
258	උරුවෙල	A/H/C	මෙරිව්කුඩායි	202
259	මෙලිතික් සයිට් මෙරිව්කුඩායි	A		203

A - පුරාවිද්‍යාත්මක අගයැති ස්ථාන H - ඓතිහාසික අගයැති ස්ථාන
C - සංස්කෘතික අගයැති ස්ථාන ආගමික ස්ථාන

ස්ථාන වර්ග සහ ඒවායේ ලක්ෂණයන්

පුරාවිද්‍යාත්මක වැදගත්කමක් සහිත ස්ථාන

1815 වර්ෂයට හෝ ඊට වඩා පැරණි යුගයකට අයත් සියළු පෞරාණික ස්ථාන, ගොඩනැගිලි සහ වෙනත් ව්‍යුහ, පුරාමානව කෘති, ආගමික සහ වෙනත් සංස්කෘතික ස්ථාන මෙම වර්ගයට අයත් වේ. මෙම ස්ථාන දැනටමත් ප්‍රකාශිත පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථාන සහ ස්මාරක වන අතර එම වර්ගය තුළට ඇතුළු කිරීමට සුදුසු ස්ථාන වෙයි. සම්මතයෙන් පෙන්වාදී ඇති ආකාරයට, මෙම කාණ්ඩයට අයත් ඉතා වැදගත් ඇතුළු ස්ථාන වෙරළ කළාපය තුළ පිහිටා ඇත. එවැනි පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථාන, ඒවායේ සුරැකි බව, සෞන්දර්ය අගය, පර්යේෂණ විභවය, තත්ත්වය සහ ආගමික සහ පුරාවිද්‍යාත්මක වැදගත්කම පදනම් කොට ගෙන ඒවාට පිළිගැනීමක් ලැබිය යුතුය.

වෙරළබඩ පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථාන

උස්සන්ගොඩ ප්‍රාග් ඓතිහාසික යුගයට අයත් රතු පස් සහිත නොපෙළුම් ස්ථානයක් වන අතර, එය රාමායන පුරාවෘත්තයේ එන රාවණාගේ ජීවිතය හා සම්බන්ධව ඇත. එම ස්ථානයේ මතුපිට කරන ලද ගවේෂණයන් මගින් එය ඒකල වශයෙන් වූ පුරාවිද්‍යාත්මක වැදගත්කමක් හා විභවයක් සහිත ස්ථානයක් බව ඔප්පු වන අතර, වසර 25,000 (BP)ට පෙර එහි මිනිසුන් වාසයකළ බවට විශ්වාස කළ හැක. දකුණු ප්‍රදේශයේ බුන්දල වෙරළබඩ ස්ථානයේ පවත්වන ලද පුරා විද්‍යාත්මක ගවේෂණයන් (වෙල්ලගම්ගොඩ සහ පතිරාජවෙල) අනුව, මධ්‍යම පැලියොලිතික් (Mid-Palaeolithic) මෙසොලිතික් (Mesolithic) යුගය (1,25,000 BP/37,000 BP) දක්වා දිවෙන පැහැදිලි ප්‍රාග් ඓතිහාසික වෙරළබඩ ස්ථාන බව හෙළි වී ඇත. වෙනත් වැදගත් ස්ථානයක් වනුයේ මිනිහගල්කන්ද (යාල වනෝද්‍යානයේ ගිණිකොන දිග වෙරළ තීරයේ) කුමනට ආසන්නව පිහිටා ඇති ගුරුගොඩ හා වයඹ දිග වෙරළේ කදිරිමලේ, පුකුලමේ කොල්ලන්කන්ත යනාදිය වෙයි. පොම්පරිප්පු හි පිහිටි මුල ඓතිහාසික

ස්ථානය වෙරළ කළාපයෙන් මදක් ඔබ්බෙන් පිහිටියත් එය ක්‍රිස්තු පූර්ව දෙවන සියවස සහ තුන්වන සියවස(3rd Century AD) ට අයත් ඉතා වැදගත් පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථානයක් ද වෙයි. දඹුල්ලට ආසන්න ඉබ්බන්කඩුව, කොන්ඩදෙනියේ භූමිදාන ස්ථානය සහ අස්මන්දල වැනි රට අභ්‍යන්තරයේ ස්ථාන සමග පොම්පරිප්පු වල භූමිදාන පිළිබඳ කරන ලද අධ්‍යයනයන් ශ්‍රී ලංකාවේ (Megalithic/Iron Age)මෙගලිතික් යුගය පිළිබඳ දැනුම වැඩිමට බොහෝ සේ දායක වී ඇත.

ඓතිහාසික ස්ථාන සහ ස්මාරක

වසර 1815 ට පසු, එහෙත් වසර 100ට වඩා පැරණි, පෞරාණික ස්ථාන, ගොඩනැගිලි, වෙනත් ව්‍යුහ හා අනෙකුත් සංස්කෘතික අගයක් ඇති දේපල මෙහිලා සැලකෙන අතර, දැනට ක්‍රියාකාරී තත්ත්වයකින් පවතින වුවද ඒවා ප්‍රකාශයට පත් කිරීමට යෝග්‍ය පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථාන සහ රක්ෂිත වෙති. මෙයට ආගමික ස්ථාන, බලකොටු, වරාය, ගිලුන නැව්, උද්‍යාන, පොකුණු, ගුවන් තොටුපල සහ තානායම් ඇතුළත්ය.

ඓතිහාසික වරායන්, නැව්තොට, බලකොටු සහ ප්‍රදීපාගාර

මන්නාරමේ මාන්නායා (පුරාතන මහානිත්ථ), සම්බල්කුරෙයි, (පුරාතන ජම්බුකෝලපටුන), යාපනය නැව්තොට (පුරාතන යාපා පටුන) කයිට්ස් (පුරාතන සුකාරනිත්ථ) දකුණේ ගොඩවිය ආදිය ඉතා හොඳින් දන්නා, පූර්ව ක්‍රිස්තියානි යුගයට අයත් වරායන් සහ නැව්තොටවල් වෙති. කොළඹ, ගාල්ල, තංල්ල, මඩකලපුව සහ ත්‍රිකුණාමලය ඉතා හොඳින් සංවර්ධනය කරන ලද වරායන් සහ නැව් තොටුය. අද දක්වා පවතින ඉතා හොඳින් තනන ලද බලකොටුවලට අයත් වනුයේ පෘතුගීසි සහ ඕලන්ද බලකොටුය. ඒවා පුරාවිද්‍යාත්මක වශයෙන් ඉතා වැදගත් වේ. මේවා අතර කල්පිටිය, මීගමුව, ගාල්ල, තංල්ල, පලටුපාන, අරුගම්බොක්ක, මඩකලපුව, කන්කසන්තුරේ, යාපනය, තම්බපණ්ණිය සහ අරිප්පු වැදගත් ය. බේරුවල, ගාල්ල, දෙවුන්දර, කල්මුනේ, පිහිටි ප්‍රදීපාගාර වෙරළ කලාපය තුළ පිහිටි මෙම වර්ගයේ ඉතා වැදගත් ස්මාරක වෙති.

වර්ෂ 1815 සිට පැවත එන සියළුම ආගමික හෝ සංස්කෘතික වැදගත්කමකින් යුත් ස්ථාන, ඓතිහාසික ස්ථාන ගණයට අයත් වෙයි. මෙයට අමතරව වරාය, නැව්තොටු, මුහුදු බත් වූ නැව් ද මෙමගණය යටතේම සලකනු ඇත.

මුහුදු බත් වූ පෞරාණික නැව්

වෙරළේ සිට කි. මී. 2 ක් මුහුද දෙසට පිහිටි ප්‍රදේශයේ මුහුදුබත් වූ නැව් කිහිපයක් ඇත. ඒවා සමුද්‍රීය පුරා විද්‍යාත්මක වැදගත් කමකින් යුක්තවේ. වෙරළට මී. 750ක් පමණ ඈතින් අකුරල කොරල් පරාස අසල ඇති මුහුදුබත් වූ නැව් දෙක මේ පිළිබඳ උදාහරණ වශයෙන් පෙන්වා දිය හැක. “කොන්ච” (conch) නමින් යුත් මුහුදුබත් වූ කෙල් නැව් 1956 දී නැවත සොයා ගන්නා ලදී. ගින්නොට වෙරළට මීටර් 500ක් පමණ ඈතින් ගිලී පවත්නා “එල්සියා” (Elsia) මගී නොකාව තවත් නිදසුනකි. මුහුදුබත් වූ බොහෝ නැව් ගාල්ල වරාය තුළ ඇත. උදා Voc හර්කියුලිස්, Voc අවොන්ඩ්ස්ටර් (Avondster) ආදිය. දිය යට පුළුල් පරික්ෂණ පැවැත්වීමේ වැඩ සටහනක් දැනට සිදුකර ගෙන යන සමුද්‍රීය පුරා විද්‍යා ව්‍යාපෘතිය නෙදර්ලන්ත රජයේ ආධාර මත දියත් කොට ඇත. බොහෝ පුරාමානව කෘති සහිත ත්‍රිකුණාමල වරායේ ඇති වැදගත් මුහුදුබත් වූ නැව් කිහිපයක එලදායි ගවේෂණයන්ට මග පාදයි. යුරෝපීය සහ චීන පිහන් භාණ්ඩ, මැටි පයිප්ප, කාසි ආදී පුරාමානව කෘති සහිත මුහුදුබත් වූ නැව් කිහිපයක් යාපනය වෙරළ තීරයෙන් ද සොයා ගෙන ඇත.

ආගමික වැදගත් කමක් සහිත ස්ථාන

බෞද්ධ, හින්දු, ක්‍රිස්තියානි, සහ ඉස්ලාමීය ආගම් හා සම්බන්ධ විවිධ ආගමික ස්මාරක සහ ස්ථාන රාශියක් වෙරළ කළාපය පුරා ඇත. ඒවායේ ආගමික වැදගත්කමට අතිරේකව, ඇතැම් ඒවා සැලකිය යුතු පුරාවිද්‍යාත්මක, කලාත්මක, ඓතිහාසික සහ ශාන්තිකර්ම/සංස්කෘතික වැදගත්කමකින් යුක්තවේ. දේවාල වශයෙන් ගැනෙන පූජනීය ස්ථාන කාණ්ඩය ඒවායේ ස්වභාවය අනුව අනිවාර්යයෙන්ම හින්දු පූජනීය ස්ථානයන් වන නමුත් ඒවා බෞද්ධ සහ ගැමි ශාන්තිකර්ම පිළිවෙත් වල බලපෑමටද ලක් වී ඇත.

වෙරළ බඩ ආගමික ස්ථානයන්ගේ විවිධත්වය

බෞද්ධ ආරාමයන්ගෙන් බොහොමයක් වැදගත් පුරා විද්‍යාත්මක ස්ථාන වෙති. පොතුච්ඡිහි පිහිටි මුහුදු මහා විහාරය බුදුන්ගේ සහ බෝධිසත්ව පිලිරූ වලින් යුත් තෂ්ඨාවශේෂ වලින් සමන්විත වන අතර, අනුරාධපුර යුගයට අයත් ප්‍රාසාද ගෘහ නිර්මාණයන් ගෙන් ද යුක්තය. ත්‍රිකුණාමලයට උතුරින් පිහිටි කුච්චිවෙලි ඉතා වැදගත් භූමිභාග වලින් යුත් විශේෂිත මහායාන බෞද්ධ ස්ථානයකි. යාපනයට උතුරින් පිහිටි වල්ලිපුරම් වෙතින් වැදගත් පුරා විද්‍යාත්මක තෂ්ඨාවශේෂ රැසක් සොයාගෙන ඇත. මීට නිදසුන් වශයෙන් වසහ රජ සමයට අයත් (පළමු සියවස AD) වල්ලිපුරම් රන්පත සහ 2 වන සියවස (AD)ට අයත් දැනට තායිලන්තයේ බැංකොක්හි වන්දනාමාන සඳහා තැන්පත් කොට ඇති හිරි බුදු පිලිමය ද පෙන්වා දිය හැකිය.

වටදාගේ සහ කුඩා දාගැබ් ඇතුළු වැදගත් බෞද්ධ තෂ්ඨාවශේෂ රැසක් බෙල්ෆ්ට් දූපතෙන් සොයා ගෙන ඇත. මේවායේ ආගමික, ඓතිහාසික සහ සංස්කෘතික අගයන්ට අමතරව මුහුදු ප්‍රදේශයන්ගේ චිත්‍ර සහ ගෘහ නිර්මාණ හා සම්බන්ධ උරුමයන් ඒවායින් නිරූපනය වේ.

හින්දු කෝවිල්

විශාල හින්දු ආගමික ජනගහනයෙන් සිටින වයඹ, නැගෙනහිර සහ උතුරු ප්‍රදේශයන්ගේ වෙරළ කලාපයේ කෝවිල් වශයෙන් ගැනෙන හින්දු පූජනීය ස්ථාන රාශියක් පිහිටා ඇත. මේවා ඉතා ජනප්‍රිය ආගමික ස්ථාන වන අතර, අනෙකුත් ආගම් අදහන අයද ඒවා වෙත යති. මන්නාරමේ තිරුකේශවරම්, උඩප්පුවේ ශ්‍රී මාරි අම්මාන් සහ විෂ්ණු කෝවිල, කරුක්කපොතේ අයියනාර් කෝවිල, තිරුක්කෝවිල් හි චිත්‍රාවේලායුධ කන්දස්වාමී කෝවිල, ත්‍රිකුණාමලයෙහි කෝතෙස්වරම් කෝවිල, වල්ලිපුරම්හි විෂ්ණු කෝවිල, කිරිමල් නගුලේස්වරම් කෝවිල, කන්කසන්තුරේ කන්දසාමී කෝවිල, ආදිය ඒවාට නිදසුන් වෙති.

මෙම හින්දු කෝවිල් වල ඉපැරණි පුද පූජා නොඩකවා පවත්වන අතර, ඒවා කාලාන්තරයක් තිස්සේ ඇතිමතුන් දහස් ගණනකගේ ආකර්ෂණයට ලක්වී ඇති බව ද විශේෂයෙන් සඳහන් කළ යුතුය.

දේවාල

දේවාල හෝ පූජනීය ස්ථාන වෙරළ තීරය දිගේ ප්‍රාදේශීය දෙවිවරුන් මෙන් පවත්නා අතර ඇතිත් ඇතිත් පිහිටා ඇති සංඛ්‍යාවෙන් සුළු සංඛ්‍යාවක් වන නමුත් මෙම කාණ්ඩයට අයත් පූජනීය ස්ථාන කිහිපයක් ඉතා වැදගත්වන අතර ජනයාගේ සංස්කෘතික දිවියේ වැදගත් කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි. සීහිගම පිහිටි සීහිගම දේවාලය, උණවටුනේ පිහිටි වල්ලේ දේවාලය, දෙතිකව ගැඹුරු මුහුදේ ධීවර කටයුතුවල නියැලෙන ධීවර ජනයාගේ ආරක්ෂකයා ලෙස ක්‍රියා කරනු ලබන බවට අදහන දෙවොල් දෙවියන් නමින් කැප කොට ඇත.

ක්‍රිස්තියානි සහ කතෝලික දේවස්ථාන

කල්පිටිය සහ ගාල්ල අතර වෙරළ තීරයේ කතෝලික සහ ක්‍රිස්තියානි දේවස්ථාන රාශියක් ඇත. මේවායින් වඩාත් වැදගත් සහ ජනප්‍රිය ඒවාට අයත් වන්නේ තලවිල ශාන්ත අන්තෝනි දේවස්ථානය, මීගමුවේ

සින්දු මාතා දෙව් මැදුර (පාස්කු සංදර්ශණය සඳහා ප්‍රසිද්ධ) සහ කොවිච්ඡාඩේ, කොටහේන ශාන්ත අන්තෝනි දේවස්ථානය (ප්‍රාතිහාර්ය ලෙස රෝහ සුවකරණය බවට ප්‍රසිද්ධ)ය. පෘතුගීසි, ඕලන්ද සහ බ්‍රිතාන්‍ය බලපෑම විදහා දක්වන විවිධ නිකාය වලට අයත් එම දේවස්ථානයන් ඒවායේ ගෘහනිර්මාණ නිසා ද වැදගත් වේ.

මුස්ලිම් දේවස්ථාන

මුස්ලිම් ආගමිකයන්ට අරාබි ප්‍රභවයක් ඇති අතර, වෙළඳාමට සම්බන්ධ වෙමින් බටහිර වෙරළ තීරයේ ස්ථාපිත වූහ. මේ නිසා අරාබි ආකෘතින් අනුගමනය කරමින් වැදගත් මුස්ලිම් දේවස්ථාන කිහිපයක් ගොඩනගා ඇත. උඩප්පුවේ මොහිදින් ප්‍රමුඛ පල්ලිය, කොළඹ පමිල් - උල් - අල්පර් පල්ලිය, බම්බලපිටියේ බෝරා පල්ලිය, බේරුවල කෙවිච්ඡාඩේ පල්ලිය, බෙන්තොට හුසේන් පල්ලිය කල්මුණේ කුඩි කරෙයි කාරි පල්ලිය මෙයට හොඳ නිදසුන්ය. මේවා අතුරින්, බේරුවල පිහිටි කෙවිච්ඡාඩේ පල්ලිය ඉතා පැරණි මෙන්ම, ඉතා අලංකාර වන අතර එය මුස්ලිම් ගෘහ නිර්මාණ ශිල්පයේ ඓතිහාසික ස්මාරකයන් ලෙස සලකනු ලැබේ.

සංස්කෘතික වැදගත්කමක් සහිත ස්ථාන

ශාන්ති කර්ම සහ අනෙකුත් සංස්කෘතික උත්සව යනාදිය පවත්වන ස්ථානයන්ගෙන් මේවා සමන්විත වේ. උදා : මාර්ග දෙපස පිහිටුවා ඇති බුද්ධ ප්‍රතිමා, කතෝලික සුරුවම්, වාර්ෂික මංගල්‍ය සහ උත්සව පවත්වන ලද ස්ථාන ආදිය, පුරාවිද්‍යාත්මක සහ ඓතිහාසික ස්ථාන/ස්මාරක ලෙස අර්ථ නිරූපිත සියල්ල සංස්කෘතික ස්ථාන ද වෙයි. මෑත කාලයන්හි මේවා අධික ලෙස වැඩි වී ඇත.

7.1.2 දර්ශනීය ස්ථානයන්ගේ වැදගත් කම සහ ස්වභාවය

වෙරළ කලාපයේ විවිධත්වයෙන් යුත් ස්වභාවිකව නිර්මාණය වූ පරිසර පද්ධතීන් රාශියක් තිබීමෙන් දිවයිනේ සුන්දරත්වය වැඩි කිරීමට ඉඩහල් වෙයි. (වගුව 7.2) ඉහත සඳහන් ස්ථානයන්ගෙන් බොහොමයක් බටහිර, නිරිතදිග, දකුණු සහ ඊසාන වෙරළ තීරය දිගේ පිහිටා ඇත. විනෝදාත්මක කටයුතු සඳහා සුදුසු එමෙන්ම නොවියවුල් භූමි දර්ශණයන්ගෙන් යුත් බොහෝ වෙරළ තීරයන් ශ්‍රී ලංකාව සතු ව ඇත.

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපයේ දර්ශණීය ස්ථාන විනෝදාත්මක සහ ආර්ථික කටයුතු සඳහා කේන්ද්‍රස්ථාන බවට පත්වී ඇත. ඒවා විශේෂයෙන් දිවයිනේ ආර්ථික වශයෙන් වැදගත් සංචාරක කර්මාන්තයට උපකාරවේ. ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක කර්මාන්තය විශේෂයෙන් දර්ශණීය වූ වෙරළ තීරයන්හි සංකේන්ද්‍රණය වී ඇත. ශ්‍රේණිගත හෝටල් සංඛ්‍යාවෙන් සියයට 70ක් සහ කාමර සංඛ්‍යාවෙන් සියයට 80ක් ම වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි ස්ථානගත වී ඇත ශ්‍රී ලංකාවේ වැදගත් දර්ශණීය සහ විනෝදාත්මක ප්‍රදේශ බොහොමයක්ම නොකිලිටි තත්ත්වයේ පසුවන අතර අනෙකුත් ඒවා හායනය වී ඇත සියවස් ගණනාවක් මුළුල්ලේ වෙරළබඩ ස්ථාන ඒවායේ ස්වරූපය සහ ලක්ෂණ වශයෙන් වෙනස් වී ඇත්තේ සංචර්ධන කටයුතු නිසාය

වෙරළබඩ දර්ශණීය සහ විනෝදාත්මක ස්ථාන වර්ග සහ ඒවායේ ගති ලක්ෂණ

දර්ශණීය ස්ථාන

වෙරළ කලාපය තුළ පවත්නා දර්ශණීය ස්ථාන සමන්විත වන්නේ සෞන්දර්යාත්මක භූගිම් ජනිත කරවන දර්ශන පටයන්ගෙන් යුත් වෙරළ තීර සහ නොවියවුල් භූමි දර්ශනයන්ගෙන් සහ සමුද්‍ර දර්ශණයන්ගෙන් යුත් ස්ථානයන්ගෙනි. මෙම ස්ථාන එවැනි ලක්ෂණයන් අනුව සහ ඒවායේ පාරිසරික සහ ක්‍රියාකාරී වැදගත්කම අනුව විවිධ ගුණාංගයන් විදහා පෙන්වයි. පාරිසරික වශයෙන් වැදගත් දර්ශනීය ස්ථානයන්ට අයත් වනුයේ පුළුල් වෙරළ තීරයන්, වැලි වැටි, වැලි තුඩු, තෙත්බිම්, කලපු, මෝය, ගල් සහිත තුඩු, දූපත් සහ

විවෘත මංපෙත්ය. ක්‍රියාකාරී වශයෙන් වැදගත් දර්ශණීය ස්ථානයන් සමන්විත වනුයේ වානිජ වශයෙන් ධීවර කටයුතු කරන වෙරළ තීරයන්, වෙරළබඩ උද්‍යාන, සංචාරක වෙරළ ප්‍රදේශ, පොදු වෙරළ තීර, බලකොටු, නැව් තොටුපල සහ උද්‍යානයන්ය.

විනෝදාත්මක ප්‍රදේශ

වෙරළබඩ විනෝදාත්මක ප්‍රදේශයන්ගෙන් අදහස් කෙරෙන්නේ පිහිනීම, කිමිදීම, දියමත ලිස්සීම, මරු පැදීම, විනෝදයක් ලෙස මසුන් මැරීම, සත්මන් කිරීම, පක්ෂීන් තැරඹීම, සහ දේශීය සහ විදේශීය සංචාරකයින් සම්ප්‍රදායිකව භාවිතා කරනු ලබන ස්වභාවික වෙරළ තීරයන්ය. වෙරළ කලාපයේ දර්ශණීය බව සැලකිය යුතු ලෙස වැඩි කිරීමට කොලඹ ගාලු මුවදොර පිටිය හා ගාල්ල ක්‍රීඩාංගනය වැනි ක්‍රීඩාංගන සහ උද්‍යාන ද ඇතුළත් වේ. ගාලු මුවදොර පිටිය, ගාල්ල ක්‍රීඩාංගනය ආදියෙන් මහජනයාට විවේක සුවය ලබාදීමේ සේවයට අමතරව පොදු කටයුතු සඳහා විශාල මෙහෙවරක් ඉටු වෙයි.

	ස්ථානය	වර්ගය	ග්‍රා.දේ.නි. වසම	ග්‍රා.නි.සේ.ව. අංක
	පුත්තලම දිස්ත්‍රික්කය			
1	කන්දකුලිය	S/R	කුරිඤ්ඤන්පිටිය	629
2	තලවිල වෙරළ	S/R	මුදලෙයිතල	625/620
3	උඩප්පුව වැලි තුඩ	S	උඩප්පුව	694
4	කරුක්කුපන වෙරළ	S/R	කරුක්කුපන	582
5	බාර් පරය ආශ්‍රිත රක්ෂිතය	P/S/R	කුඩා කදකුලිය	629 C
6	හපාවත වෙරළ	R	හපාවත මුහුදු වෙරළ	577
7	මෝදර වැල්ල	S/R	මෝදර වැල්ල	511 A
8	කෙප්පන්පොල වෙරළ	S/R	මාරුවිල	512
9	මෙත්තප්පුව වෙරළ	R	උල්තිටියාව	492
10	වයික්කාල වෙරළ	S/R	වයික්කාල දකුණ	482 A
	ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කය			
11	මහඔය වැලිතුඩ	S/R	සිත්දානිය	481
12	මිහඹුව වෙරළ	S/R	මුත්තක්කරය	156 1
13	ලුවිස් පෙදෙස	S/R	ඒත්තුකාල/වැල්ලවිදිය	73/158
14	දූව - මීගමුව	R	මුත්තක්කරය	156
15	තලාහේන වෙරළ	R	තලාහේන	163
16	කැපුන්ගොඩ වෙරළ	S/R	කැපුන්ගොඩ	163A
17	උස්වැටකෙයිගාව වෙරළ	R	උස්වැටකෙයිගාව	167
18	ප්‍රීතිසූර වෙරළ	S/R	පල්ලියවත්ත ලඳුර	168 A
	කොළඹ දිස්ත්‍රික්කය			
19	මෝදර වෙරළ	R	මෝදර	...
20	කාක දූපත	R	මව්වක්කුලිය	1
21	ගාලු මුවදොර	S/R	කොමිපඤ්ඤවිදිය	21
22	වැල්ලවත්ත ගල්කිස්ස වෙරළ	S/R	වැල්ලවත්ත දකුණ දෙහිවල ගල්කිස්ස	47 540 541
	කලුතර දිස්ත්‍රික්කය			
23	පානදුර වෙරළ	S/R	පට්ටිය (වයඹ)	685/686
24	වාද්දුව/තල්පිටිය වෙරළ	S/R	තල්පිටිය වාද්දුව (බටහිර)	697 699
25	ආබා පාර/නාගස් හත්දිය	R	මහවස්කඩුව	714
26	වැත්පරිත් වෙරළ	R	කලුතර (උතුර)	717
27	කලුතර වැලිතුඩුව	S/R	කලුතර (උතුර)	717
28	මහගොත වෙරළ	S	මහගොත (බටහිර)	742
29	බේරුවල බොක්ක/පොල්කොටුව	S	පොල්කොටුව	748
30	කෙවිච්ඡාඩේ මුස්ලිම් පෙදෙස	S/R	පරණකඩේ	753/757
31	මොරගල්ල වෙරළ	R	මොරගල්ල	760/761
	ගාල්ල දිස්ත්‍රික්කය			
32	බෙන්තොට	S/R	පහුරුමුල්ල	1
33	ගොඩගල/ඉඳුරුව වෙරළ	S/R	අංගාගොඩ	2
34	අතුරුවැල්ල/යක්කොහල	S	යාලෙගම	8
35	කයිකාවල/නායාආච්ඡාල	S/R	කයිකාවල	9
36	බැලුන්ගල/අරන්ගල	S/R	ඉඳුරුව	10
37	කොස්ගොඩ වැලිතුඩ	S/R	නාපේ	16
38	මිරුවැල්ල අම්බලන්ගොඩ	S/R	මහඅම්බලන්ගොඩ	82
39	අම්බලන්ගොඩ හික්කඩුව රක්ෂිතය	P/S	මහඅම්බලන්ගොඩ	82
40	අකුරල වෙරළ	R	අකුරල	76
41	හික්කඩුව මුහුදු රක්ෂිතය	P/S/R	වැවල වවුල්ගොඩ	57 58
42	පටුවන - නාරිගම වෙරළ	R	නාරිගම	56
43	තිරාතම	S	තිරාතම පටුවන	54 53

	ස්ථානය	වර්ගය	ග්‍රා.දේ.නි. වසම්	ග්‍රා.නි.සේ.ව. අංක
44	ගාල්ල කොටුව	S/R	ගාල්ල කොටුව	96 D
45	ක්ලෝසන්බර්න්	S	මාගාල්ල	99
46	රුමිස්සල	S	උණුවිටුන (බටහිර)	137
47	උණුවිටුන බොක්ක	P/S/R	උණුවිටුන (බටහිර)	137
			උණුවිටුන (නැගෙනහිර)	138
			තල්පො (දකුණ)	138
48	කොත්ගල වෙරළ	S/R	කොත්ගල	144 A
49	දෙව්දාසනේද	S	අභංගම් (නැගෙනහිර)	156
50	යකිනිගේ දූව	S	(අභංගම් (නැගෙනහිර)	156
51	මිදිගම හඳිය	S	මිදිගම	
	මාතර දිස්ත්‍රික්කය			
52	කප්පරනොට	S/R	කප්පරනොට	386
53	වැලිගම බොක්ක	S/R	ගල්බොක්ක	385
			මහරිදිය	382
54	පොල්අකුමොදුර වෙරළ	S/R	පොල්අකුමොදුර	308
55	මිරිස්ස බොක්ක	S/R	මිරිස්ස (දකුණ)	406
56	පොල්නෙත වෙරළ	S/R	පොල්නෙත	412
57	බිම් පක්ෂ මාතර	S/R	හිතියේමුල්ල	416
58	වැල්ලමඩම	S	හිතියේමුල්ල	416
59	දෙවිභූවර පුද්ගානාරාය පෙදෙස	S	දෙවිභූවර	433 H
			පුද්ගානාරාය පෙදෙස	
60	කලුල්ල වෙරළ	S/R	කලුල්ල (දකුණ)	438
61	තයිගලකන්ද - දික්වැල්ල වෙරළ	R	බේගම	451/452
	හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කය			
62	කුඩාවැල්ල හුම්මානස	S	කුඩාවැල්ල (බටහිර)	466 A
63	සීනිමොදුර (මාවැල්ල බොක්ක)	S/R	සීනිමොදුර	468
64	පල්ලිකුඩාව වෙරළ	S/R	උනාකුරුව	469
65	පරෙවිවැල්ල වෙරළ	R	කොටුවෙහෙට්ට	458
66	මැදකැටිය වෙරළ	S/R		
67	රැකව කලපුව සහ බෙක්ක	S/R	රැකව	463
68	කලමැටිය කලපුව සහ බොක්ක (කලමැටිය අභයභූමිය)	P/S/R	හතාගල	563
69	ලුනම් කලපුව (කලමැටිය අභයභූමිය)	P/S/R	ලුනම්	555
70	උස්සන්ගොඩ	S	ලුනම්	555
71	කරගන් වලවොය	S	වලවේ	586
72	හම්බන්තොට වෙරළ	S/R	හම්බන්තොට	584
73	බුන්දල ජාතික උයන	P/S/R	බුන්දල	604
74	කිරිඳි කුඩුව	S	කිරිඳි	601
75	තිමල අභයභූමිය	S	කිරිඳි	
76	යාල ජාතික වනෝද්‍යානය/සංරක්ෂිත ප්‍රදේශය	P/S/R	කිරිඳි	601
77	යාල නැගෙනහිර ජාතික වනෝද්‍යානය		කුමන	1
	අම්පාර දිස්ත්‍රික්කය			
78	මිකදම්ලෙයි වෙරළ	S		
79	පානම් වෙරළ	R	පානම්	2
80	අරුගම්බොක්ක වෙරළ	S/R	පොකුවිල්	3
81	කල්මුනේ වෙරළ			
82	සංගමනකන්ද පුද්ගානාරාය පෙදෙස +	S
	මඩකලපුව දිස්ත්‍රික්කය			
83	කල්ලඩ වෙරළ	S/R		
84	පන්තෙයිකුඩා වෙරළ	S	එරාදුර	192 Div3
85	කලුගමකර්නි වෙරළ	S	..	198/198 A
86	පලයන්දිකෝන වෙරළ	R	වන්නිවේලි	200
87	කිරුන් වෙරළ	R	කිරුන්	203
88	කල්කුඩා බොක්ක	S	කල්කුඩා	204
89	පාඩිකුඩා බොක්ක	S	කල්කුඩා	204
90	වාලවිවේන මෝය (දෙමළ කොට්ඨාශය)	S	වාලවිවෙනයි	205
91	තෙන්නඩිබොක්ක-අලිකුඩුව (දෙමළ කොට්ඨාශය)			
92	කායන්කර්නි	S	..	211 A
93	ඉරිවිවාල් දූපත	S	මාන්කර්නි	211
94	කැල්ලකිවි දූපත	S	මාන්කර්නි	211
95	වාකරෙයි වැලිකුඩ කලපුව	S/R	වාකරෙයි	212
96	සේරුවිල-අල්ලායි රක්ෂිතය	P/S/R
	ත්‍රිකුණාමල දිස්ත්‍රික්කය			
97	ක්ලැපන්බර්න් හිල්	S	වාලෙයිවනාල්	229
98	ත්‍රිකුණාමලය - මාබල් වෙරළ	S/R	ත්‍රිකුණාමලය නගරය	244/244 A 2
99	ත්‍රිකුණාමලය - වෙරළ පාර	R	ත්‍රිකුණාමලය නගරය	244 B
100	තිලාවැල්ල වෙරළ	R	කුම්පුරුපිඩි, තිලාවේලි සම්බල්කිවි	240 241,242
101	පින්න අයිකේඩි අභයභූමිය	P/S/R
102	රෙඩි රොක් වෙරළ	S/R	කුම්පුරුපිඩි	239/237
103	පයිරිට්ස් කෙටි	R	කුම්බවේලි	239/237/2
104	කෝකිලායි කළු භූමිය	P/S	කෝකිලායි	255
	යාපනය දිස්ත්‍රික්කය			
105	මහලුකඩු වැලි වැටි	S	කුඩාතන්තෙයි-කුරෙයිපුර	142
106	දුන්නිකුලම් අභයභූමිය	P/S/R	දුන්නිකුලම් මුලායන්	141/149

	ස්ථානය	වර්ගය	ග්‍රා.දේ.නි. වසම්	ග්‍රා.නි.සේ.ව. අංක
107	සෙන්කන්කුලම් වෙරළ	S/R	මයිලයි වෙරළ	72 A
108	කැසුවරිනා වෙරළ	S/R	කරෙයිනගර් උතුර	10 A
109	කාසල් වෙරළ	S/R	මධ්‍යම ඩෙල්ෆි	2
110	කල්මුනේ කුඩුව	S/R	කල්මුනේ	172
111	පාර්කිට් දූපත් අභයභූමිය	P/S/R	නොඩ්ඩකඩු	189 A
	මන්නාරම දිස්ත්‍රික්කය			
112	විල්පත්තු ජාතික උයන	P/S/R	පොම්පරිප්පු/පුකුලම්	635/634
113	කල්ලාරු	S		
114	මුල්ලිකුලම්	S		153
115	තම්බපන්ති වරාය	S		
116	මන්නාරම වෙරළ/නොඩ්ඩකඩු	S/R	මෙරිවුකඩ්	203
117	නොඩ්ඩවේලි වෙරළ	S		194
118	පේසාකලයි වෙරළ	S		191
119	කලෙයිමන්නාරම වෙරළ	S/R		192

R - විනෝදාත්මක අභයන් **S** - දර්ශනීය අභයන් **P** - ආරක්ෂිත ප්‍රදේශය

ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ

ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයන්ට ස්වභාවික දැඩි රක්ෂිත, ජාතික උද්‍යාන, ස්වභාව රක්ෂිත, වන පිටියුම්, සමුද්‍රීය රක්ෂිත, ස්ථාරක්ෂක කළාප, අභයභූමි, රක්ෂිත වන, සංරක්ෂණ වන, ජාතික උරුම වන භූමි හෝ වන ජීවි සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සහ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මගින් යෝජිත ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ ඇතුළු වෙරළ කළාපය තුළ පිහිටි ප්‍රකාශයට පමුණුවන ලද ස්ථාන ඇතුළත් වේ. මේවායේ පවත්නා දර්ශනීය සහ විනෝදාත්මක වැදගත්කම අනුව මේවායින් ඇතැම් ඒවා විනෝදාත්මක සහ දර්ශනීය ස්ථාන පිළිබඳ අධි ප්‍රමුඛතා ලැයිස්තුවටද ඇතුළත් කොට ඇත.

(නියෝගාත්මක පද්ධතිය පිළිබඳ 8 වන පරිච්ඡේදයේ වගු අංක 82 බලන්න)

දර්ශණ පිටියුම් සහ මහජන පිටියුම්

දර්ශන පිටියුම් සහ විවාහ දූෂ්‍ය ප්‍රදේශයන්ට අයත් වන දර්ශණයනට හසුකර ගත හැකි පොදු ස්ථානයක (මහා මාර්ගය) සහ වෙරළ අතර බාධාවකින් තොරවූ සහ දර්ශණයට හසුකර ගන්නා ස්ථානයේ සිට භූමිය හරහා ජලය සහ වෙරළ දකින පහසුකම් ලභාකර දෙනු ලබන වෙරළ තීරයන්ය.

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ශ්‍රී ලංකාවේ නිරිත දිග සහ දකුණු දිග වෙරළ තීරයේ මහජන පිටියුම් පිළිබඳව (1977,1999) සහ පටු වෙරළබඩ තීරු අධ්‍යයනයන් කීපයක් මගින් විමර්ෂණය කොට ඇත. මෙම අධ්‍යයනගේ ප්‍රතිඵල අනුව පටු වෙරළ තීරයන් නැතහොත් දර්ශණ පිටියුම් 222ක් දකුණු සහ නිරිත දිග වෙරළේ හඳුනාගෙන ඇත. (වගු අංක 7.3)

එම වගුවේම දී ඇති ඉඩම් කවරි පිළිබඳ විස්තර තනි ඉඩම් කොටස් මෙන්ම වෙරළබඩ තීරුද ඇතුළත් වේ. මුළු සංඛ්‍යාවෙන් 170ක් තනි ඉඩම් කොටස් බව, ඉතිරිය එකල ඉඩම් කොටස් වන අතර සෙසු 52 මීටර් 80ට වඩා දිගැති පටු තීරයන්ය.

වගු අංක 7.3 පටු වෙරළබඩ ඉඩම් තීරයන්ගේ ව්‍යාප්ති රටාව

ප්‍රදේශය	ඉඩම් කවරි ප්‍රමාණය
කොළඹ දිස්ත්‍රික්කය	24
කළුතර	25
ගාල්ල	121
මාතර	43
හම්බන්තොට	09
මුළු එකතුව	222

7.1.3 මහජන පිටියුමේ වැදගත්කම සහ ස්වභාවය

භෞතික සහ දෘෂ්‍ය ආකාරයට වෙරළ වෙත හෝ වෙරළ ඉම හෝ දිගේ මහජනයාට ගමන් කිරීමේ ඇති අයිතිය, වෙරළ අයිතිය යනුවෙන් අර්ථ දැක්විය හැක. මෙය වැදගත් ගැටළුවක් වන අතර, මේ පිළිබඳව මෙයට පෙර සැලසුම්

මගින් පුළුල්ව සාකච්ඡා කොට නොමැත. නේවාසික, විනෝදාත්මක සහ ආර්ථික අවශ්‍යතා සඳහා වෙරළ වෙත පිවිසීමට මහජනතාවට ඇති අයිතිය අතීතයේදී සාම්ප්‍රදායිකව පිළිගෙන ඇත. කෙසේ වුවත්, මෑතකදී වේගවත් ධීවර සංචර්ධන කටයුතු, ජලජීවී වගාව, සංචාරක, වරාය සංචර්ධන, වෙරළාරක්ෂ සහ මානව ජනාවාස මගින් වෙරළ වෙත සහ වෙරළ ඉම පොදු පිවිසුමට පිළිබඳ විවිධ ආකාරයේ බාධාවන් මතු වී ඇත. වෙරළ කලාපයේ ආර්ථික සංචර්ධන කටයුතු වල වේගවත් බව සැලකිල්ලට ගැනීමේ දී විශේෂයෙන් වෙරළ තීරයේ, වෙරළේ, වෙරළබඩ ජලයේ සහ මුහුදු පත්ලේ හිමිකම් රජය සතු වන හෙයින්, පොදු පිවිසුම වැදගත් භූමිකාවක් බවට පත්වෙයි. මේ නිසා, මහජනතාවට තම නිත්‍යානුකූල කටයුතු කිරීම සඳහා එම සම්පත් වෙත පිවිසීමේ අයිතිය රජය මගින් තහවුරු කළ යුතුය. විශේෂයෙන් බටහිර සහ දකුණු වෙරළ තීරයන්හි, පොදු පිවිසුම්, භාවිතා කිරීමේ අයිතිය සහ ඉඩම් හිමිකම් පිළිබඳ ගැටළු ජනිත කිරීමට සංචර්ධන කටයුතු ද හේතු වී ඇත. මේ නිසා මහජනතාව සතු වෙරළ භාවිතා කිරීමේ අයිතිය පෙන්වාදීම සහ රැකදීම සඳහා රජයේ මැදිහත්වීම ඉතා වැදගත් වෙයි.

7.2 ගැටළු සහ තර්ජන

7.2.1 ඇමිනිය යුතු ගැටළුවල ස්වභාවය

වෙරළ කලාපය තුල මධ්‍යම සහ කුඩා ප්‍රමාණයේ සංචර්ධන කටයුතුවල සම්බන්ධතා බලපෑම සහ ජනාවාස ව්‍යාප්තවීම විශේෂ වැදගත්කමක් ඇති ස්ථානවල පැවැත්ම කෙරෙහි සාමාන්‍යමය බලපෑම් මතුවේ.

උතුරු හා නැගෙනහිර ප්‍රදේශයන්හි පවත්නා යුද්ධමය තත්ත්වය ද, එම ප්‍රදේශයන්හි වෙරළ කලාපය තුළ පවත්නා සුවිශේෂ වැදගත්කමකින් යුත් ස්ථාන ආරක්ෂා කිරීමේදී ගැටළුවක් වී ඇත. මේ නිසා, එවැනි ස්ථාන සංරක්ෂණය සඳහා යෝග්‍ය සැලසුම් අදාල බලධාරීන් විසින් සකස් කිරීම අත්‍යවශ්‍යව ඇත.

මෙම ප්‍රදේශයන්හි වැදගත් ස්ථාන භායනාවීමට හේතු වී ඇති තවත් සාධකයක් වන්නේ එවැනි සුවිශේෂ ස්ථාන කළමනාකරණය කිරීම සඳහා යෝග්‍ය ආයතනික යාන්ත්‍රණයක් යොදා නොගැනීමයි. කළමනාකරණය සඳහා වඩාත් සුදුසු ආයතනික යාන්ත්‍රණයක අවශ්‍යතාව මෙයට පෙර සැලසුම් මගින් පෙන්වා දී ඇති නමුත්, එය මෙතෙක් යථාර්ථයක් බවට පත්වී නොමැත. මෑතකදී කරන ලද සමීක්ෂණ වලින් යෝජනා කළ අන්දමට, වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් සියලුම ආයතනික ක්‍රියාකාරකම් ඒකරාශී කොට සජීවීකරණයකට බඳුන් කළ යුතුව ඇත.

පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික සහ සංස්කෘතික වැදගත්කමක් ඇති ස්ථාන -

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ ප්‍රදේශයන්හි පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික සහ සංස්කෘතික උරුමයන්, රට අභ්‍යන්තරයේ පිහිටි ඒවාට වඩා වේගවත්ව භායනයට සහ විනාශයට ලක්ව ඇත. මිනිස් ක්‍රියාකාරකම් මෙන්ම ස්වභාවික හේතුද මීට ඉවහල් වී ඇති බව ගොඩවය මුහුදු මහා විහාරය, අරිපුරු වැනි ස්ථානවල වෙරළ බාදනය හේතුකොට වී ඇති අලාභහානි වලින් පෙන්නුම් කෙරේ. වෙරළ ප්‍රදේශයන්හි වැදගත් පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථාන සමඟ මිනිස් මැදිහත්වීම් පිළිබඳව ඇති නිදසුන් බොහෝය. කල්පිටියේ ඕලන්ද පල්ලියට කරන ලද අලාභහානි සහ අත්පත් කර ගැනීම්, මීගමුව මීලන්ද කොටුව බන්ධනාගාරයකට පරිවර්තනය කිරීම, මෝදර පිහිටි ශ්‍රී වික්‍රම රාජසිංහ රජුගේ නවාතැන සම්පූර්ණයෙන් විනාශ කිරීම සහ යුද්ධය හේතුකොට යාපනේ කොටුවට වී ඇති විනාශයන් මේ සම්බන්ධයෙන් පෙන්වා දිය හැකි හොඳ උදාහරණ වෙති.

සමස්ථ කළමනාකරණ ගැටළු පහතින් දක්වා ඇති ලෙස සාරාංශගත කළ හැක.

- සුදුසු මාර්ගෝපදේශ ප්‍රමාණවත් නොවීම නිසා වෙරළ කලාපයේ අධි ප්‍රමුඛ ස්ථානයන්හි සැලසුම් රහිත සහ අනවසර සංචර්ධන කටයුතුවලට තුඩුදීම සහ එමගින් එම ස්ථානයන්හි ගුණාත්මක භාවය භායනය වීම.
- මහජනයා අතර මෙන්ම ආශික ආයතන අතර මෙම ස්ථානයන්හි වැදගත්කම පිළිබඳ දැනුවත්භාවය අඩුවීම හේතුකොට එම ස්ථාන

අනවසරයෙන් අත්පත් කර ගැනීම සහ එම ස්ථාන ආරක්ෂා කිරීමට සහ සංචර්ධනයට බාධා පැමිණවීම.

- ස්ථාන සංරක්ෂණය සඳහා අධිකාරීන්ට ඒකාබද්ධ සැලසුම් නොමැති වීමත් නිසි සම්බන්ධීකරණයක් සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමට අරමුදල් නොමැතිවීම නිසා එම ස්ථාන භායනයට සහ විනාශයට හේතු වී ඇත.
- අදාල ස්ථාන වල වැදගත්කම සහ අගය පිළිබඳ ප්‍රමාණවත් සැලකිල්ලක් යොමු නොකිරීම ඒවායේ භායනයට සහ ක්ෂයවීමට හේතුවී ඇත.

දර්ශණීය ස්ථාන

ශ්‍රී ලංකාවේ වැදගත් දර්ශණීය සහ විනෝදාත්මක ස්ථාන රැසක්ම භායනයට ලක්වී ඇත්තේ ප්‍රධාන වශයෙන්,

- ඒකාබද්ධිත පුනර්ජීවන හා සංචර්ධන සැලසුම්, මෙන්ම විශේෂයෙන් ඉඩම් පරිහරණ සහ කළාපීකරණ සැලසුම් නොමැතිවීම.
- මෙම ස්ථානයන් තුළ සහ අවට විනෝදාත්මක සංචර්ධන කටයුතු වලට තර්ජනයක් විය හැකි ජලයේ ගුණාත්මක බව පිළිබඳ ආරක්ෂිත මට්ටම සම්බන්ධයෙන් තොරතුරු ප්‍රමාණවත් ලෙස බෙදා නොහැරීම.
- නිර්මාණ සඳහා මාර්ගෝපදේශ සහ ඒකාබද්ධ අනුමත කිරීමේ ක්‍රියා පිළිවෙතක් නොතිබීම හේතුකොට එකිනෙක නොගැලපෙන ඉදි කිරීම්, දැඩි වෙරළාරක්ෂක නිර්මාණ, ස්වභාවික දර්ශණයන්ට බාධා පැමිණවීම සහ ස්වභාවික භූ දර්ශණ විනාශ වීම යන කරුණු නිසාය.

මහජන පිවිසුම

වෙරළ වෙත සහ එය ඔස්සේ පිවිසීමේ පොදු අයිතිය හා පහසුකම් පිළිබඳ බාධක සහ සීමාවන් පැන නැගී ඇත. සුදුසු සැලසුම් සහ කළමනාකරණ මාර්ගෝපදේශ නොමැති තත්ත්වයක් තුළ, සීඝ්‍ර ධීවර කටයුතු සංචර්ධනය, ඉස්සන් වගාව, සංචාරක කර්මාන්තය, වරාය සංචර්ධන, වෙරළ ආරක්ෂණය හා ජනාවාස වර්ධනය පසුගිය දශකය තුළ මෙම ගැටළුව ඉස්මතු වීමට හේතු විය.

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් වෙරළබඩ පොදු පිවිසුම් පිළිබඳව පවත්වන ලද අධ්‍යයනයන් අනුව වෙරළබඩ තිරස් සහ සිරස් පිවිසුම් වැට්ටල් ඉදිකිරීම, තාප්ප සහ බැම්ම ඉදි කිරීම, සහ අනවසර අත්පත් කර ගැනීම් වැනි බාධා වලින් අවහිර වී ඇත. (වගු අංක 7.4) මෙය සිදුවී ඇත්තේ සාම්ප්‍රදායික පිවිසුම් පිළිබඳ පොදු අයිතිය නොනැතිව නිසාය. මෙම අධ්‍යයනයේ ප්‍රතිඵල අනුව අංක 7.4 දරන වගුවේ පෙන්වා ඇති වෙරළ බාණ්ඩ, තිරස් සහ සිරස් පිවිසුම් අවහිරතා වැඩි වශයෙන් පවත්නා ප්‍රදේශ ලෙස හඳුනාගෙන ඇත.

මහඔය - පමුණුගම, වැල්ලවත්ත - ගල්කිස්ස, හික්කඩුව - දොඩන්දුව, වල්ගම - පොල්හේන සහ සීනිමෝදර - තංගල්ල වෙරළ බාණ්ඩයන්හි ස්වභාවික මෙන්ම මිනිස් කටයුතු හේතුකොට වැඩි වශයෙන් පිවිසුම් අවහිරතා පවත්නා ප්‍රදේශයන් බව අධ්‍යයනයෙන් පැහැදිලි වෙයි.

වෙරළබඩ පොදු පිවිසුම් මාර්ග අවහිරතාවන් ඇතිවීමට හේතු වූ අනෙකුත් සාධක වනුයේ භාවිතකරුවන් අතර පවත්නා ගැටළු, නාම පුවරු සහ සළකුණු ප්‍රමාණවත් නොවීම, නිසි නඩත්තුවක් නොමැතිවීම සහ එම පිවිසුම් මාර්ග ස්වභාවික ලක්ෂණයන්ට අනුකූල නොවීම යනාදියයි.

වගු අංක 7.4 සිරස් පිවිසුම් අවහිරතා දැඩි ලෙස පවත්නා ප්‍රදේශ

වෙරළ බාණ්ඩය	සිරස් පිවිසුම් සංඛ්‍යාව	අවහිරතා පවත්නා සංඛ්‍යාව
කුලණිගම මෝය සිට මීගමුව	106	20
වැල්ලවත්ත සිට ගල්කිස්ස	64	11
ගල්කිස්ස සිට පානදුර	181	15
හික්කඩුව සිට දොඩන්දුව	51	20
දොඩන්දුව සිට වැල්ලදොවලය	70	16
සීනි මෝදර සිට තංගල්ල	20	03

දර්ශණ මංපෙත්

වෙරළ කළාපයේ පිහිටා ඇති දර්ශණ මංපෙත් සහ පටු බිම් තීර පිහිටා ඇත්තේ මුහුදු වෙරළ සහ මහා මාර්ගය අතරය. මෙම ඉඩම් බොහෝවිට පළලින් ඉතා පටු හෙයින්, සංචර්ධන කටයුතු සම්බන්ධයෙන් වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ අඩංගු වෙරළාරක්ෂිතයන් පවත්වාගෙන යෑමට නුසුදුසු වේ. මෙය වගු අංක 7.5 මගින් හොඳින් නිරූපනය වේ. මෙම පටු බිම් තීර බොහොමයක් ම සංචර්ධන කටයුතු වලින් තොරව නිදහස්ව පවත්නා නමුත්, වෙරළබඩ ඉඩම් සඳහා පවත්නා අධික ඉල්ලුම, ඉඩම් අයිතිය පිළිබඳ තොරතුරු නොමැතිවීම සහ සංචර්ධන සැලසුම් සකස් කිරීමේ නිර්මාණ සඳහා මාර්ගෝපදේශ නොමැතිවීම නිසා මෙම ඉඩම් බොහොමයක් අතවසර ඉදි කිරීම් ඇතිවීමේ තර්ජනයන්ට මුහුණ පා ඇත. දර්ශණ මංපෙත් පුද්ගලික හෝ රජයට අයත් වුවත්, දර්ශණ අවහිරතාවයන් මග හැරීම සඳහා සහභාගිත්ව කළමනාකරණ ප්‍රවේශයන් ඔස්සේ නිසියාකාර පිළියම් යෙදිය යුතුය.

වගු අංක 7.5 පටු බිම් තීරයෙහි වෙරළාරක්ෂිත පවත්වාගෙන යාමේ තත්ත්වය

ප්‍රදේශය	නියමිත වෙරළාරක්ෂිත තත්ත්වයන් පවත්වාගෙන යාමේ හැකියාව ඇති	නියමිත වෙරළාරක්ෂිත තත්ත්වයන් පවත්වාගෙන යාමේ හැකියාව නොමැති ඉඩම් සංඛ්‍යාව
කොළඹ	01	23
කළුතර	02	23
ගාල්ල	09	112
මාතලේ	05	38
හම්බන්තොට	01	08
මුළු ගණන	18	204

අවශ්‍ය වෙරළාරක්ෂිතය පවත්වාගෙන යෑමට නොහැකිවීම නිසා වෙරළ කළාපයේ පටුබිම් තීරයන්ගෙන් වැඩි ප්‍රමාණයක් සංචර්ධන කටයුතු කිරීමට සුදුසුකම් නොලබන බව මෙම සංඛ්‍යාවලින් පෙන්වනු ලබයි. මේ අනුව මෙම පටු බිම් තීර දර්ශණ මංපෙත් ලෙස නිත්‍යානුකූලව සැලකිය යුතු අතර, ඒවා නිසි පරිදි තඩත්තු කිරීමද අවශ්‍ය වේ.

7.3 ප්‍රතිපත්ති, සැලසුම්, නීති සහ ආයතනික සැකැස්ම

7.3.1 පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික සහ සංස්කෘතික වැදගත්කමක් ඇති ස්ථාන

වෙරළ කළාපයද ඇතුළත්ව දිවයිනේ පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික සහ සංස්කෘතික වැදගත්කමක් ඇති ස්ථාන ආරක්ෂා කිරීම සඳහා සැලසුම්, ප්‍රතිපත්ති සහ නීති තීරණය කිරීමේදී පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ ආඥා පනත් වල පනවා ඇති ආඥා පනත් සහ නීති වලට අනුකූලව වැදගත් වේ. 1940 පුරාවිද්‍යා ආඥාපනත සහ එහි 1956, 1998 සහ 2000 සංශෝධනය සහ 1988 සංස්කෘතික දේපල පනත ද මේ සම්බන්ධයෙන් වැදගත් වෙයි.

මෙම ස්ථානයන් අවට සංචර්ධන කටයුතු සඳහා අවසර පත් නිකුත් කිරීමේ දී වර්ෂ 2000 පුරාවිද්‍යාත්මක බලපෑම් තක්සේරු කිරීමේ පනතේ උපලේඛනය “A” මෙන්ම පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මගින් නිර්ණය කරනු ලබන ස්චාරක්ෂක කළාපය (මීටර් 200 සීමා කළ කළාපය සහ මීටර් 400 සාමාන්‍ය කළාපය) හොඳින් සැලකිල්ලට ගත යුතුය.

විශේෂ වැදගත්කමක් ඇති ස්ථාන සම්බන්ධයෙන් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ ප්‍රධාන කාර්යභාරය වනුයේ අදාළ ආයතන (පුරාවිද්‍යා, වනජීවී සහ වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තු) වලට පහත සඳහන් කාර්යයන් සම්බන්ධයෙන් සහාය වීමයි.

- (අ) පෞද්ගලික හෝ රජයේ හෝ අයිතිය ගැන නොසලකා අධිප්‍රමුඛතා ස්ථාන සංරක්ෂණය කිරීම.
- (ආ) අදාළ ස්ථාන සහ ඒවායේ ලක්ෂණයන්ට අතවසර කටයුතු වලින් වන අහිතකර බලපෑම් 1981 අංක 57 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනත යටතේ වූ රෙගුලාසි විධි විධානමගින් පාලනය කිරීම.
- (ඇ) අදාළ ස්ථාන සඳහා සංරක්ෂණ සැලසුම් සකස් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම

වෙරළ කළාපය තුළ වූ ඓතිහාසික සහ දර්ශණීය ස්ථාන තවදුරටත් හායනය වීම වැළැක්වීම සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින්

සුවිශේෂ පියවර කිහිපයක් ආරම්භ කොට ඇත. මේ අනුව 1981 අංක 57 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනත අනුව අනිවාර්ය කොට තිබූ විශේෂ වැදගත්කමක් යුත් අධි ප්‍රමුඛතා ස්ථාන හඳුනාගැනීම සඳහා 1980 මැද භාගයේදී මූලික උත්සාහයක් ගන්නා ලදී. 1985 දී පවත්වන ලද සමීක්ෂණයන් මගින් නීතිය අවශ්‍යතාව සපුරාලන ලද අතර, පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික, සංස්කෘතික සහ දර්ශණීය සහ විනෝදාත්මක අගයකින් යුත් ස්ථාන ලැයිස්තුගත කරන ලදී. උතුරු සහ නැගෙනහිර ප්‍රදේශයන්හි පැවති අවහිරතා හේතුකොට, ක්ෂේත්‍ර සමීක්ෂණයක් බටහිර සහ දකුණු වෙරළ තීරයන්ට පමණක් සීමාවූ අතර, උතුරු සහ නැගෙනහිර ප්‍රදේශ ද්විතීක තොරතුරු එක් රැස්කර ගැනීම මගින් ආවරණය කරන ලදී. සංස්කෘතික සහ සෞන්දර්යාත්මක දේපල හාරකරුවන්ගේ ඉලක්ක සහ අරමුණුවලට අනුකූලව, 1990 වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ වෙරළ කළාපය තුළ පවත්නා පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික, සංස්කෘතික, දර්ශණීය සහ විනෝදාත්මක ස්ථාන පිළිබඳ කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්ති සහ අරමුණු සම්පාදනය කිරීම සඳහා මෙම අධ්‍යයනයේ ප්‍රතිඵල භාවිතා කරන ලදී. මෙම ප්‍රතිපත්ති 1997 වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්ම යටතේ නැවත සම්පාදනය කරන ලද අතර අදාළ කළමනාකරණ ක්‍රියාකාරකම් හඳුන්වා දෙන ලදී.

7.3.2 දර්ශණීය සහ විනෝදාත්මක ස්ථාන සහ දර්ශණ මංපෙත් සහ වෙරළට පිවිසීමේ මහජන අයිතිය

දර්ශණීය, විනෝදාත්මක වැදගත්කමක් ඇති ස්ථාන හා දර්ශණ මංපෙත් සහ වෙරළ පිවිසුම් මාර්ග සම්බන්ධයෙන් වූ ප්‍රධාන ප්‍රතිපත්ති සම්පාදන ආයතන වනුයේ, වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව, පළාත් පාලන ආයතන, පරිසර අමාත්‍යාංශය, නාගරික සංචර්ධන අධිකාරිය, වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සහ වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවයි. මෙම වගකීම් දැරීම සඳහා වූ තනි ආයතනයක් නොමැතිවීමත්, තනි නීති පද්ධතියක් නොතිබීමත් නිසා, ඉහත දැනුම් ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනයේ සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වගකීම ආයතන කිහිපයක් මගින් ඔවුනොවුන්ගේ නීති උපයෝගී කර ගනිමින් සිදු කරනු ලබයි.

ඉහත සඳහන් දුෂ්කරතා සහ අඩුපාඩු හඳුනාගනිමින්, බටහිර සහ දකුණු වෙරළ තීරයන්හි පිවිසුම් මාර්ග සහ පටු බිම් තීරයන් පිළිබඳ ක්ෂේත්‍ර අධ්‍යයනයන් කිහිපයක් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් දියත් කරන ලදී.

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අවශ්‍යතාවය පරිදි (1999 වෙරළ කළාප කළමනාකරණ සැලැස්ම) සඳහා දිවයිනේ දැන් පවත්නා තත්ත්වයෙන් අවස්ථාව ලබාදී ඇති හෙයින් 2002 වසරේදී කරන ලද සමීක්ෂණය මගින් දිවයිනේ වෙරළ තීරයේ පවත්නා සියලුම වර්ගවල ස්ථාන සැලකිල්ලට ගන්නා ලදී.

7.3.3 කළමනාකරණ කටයුතුවල අනාගත ප්‍රවේශයන් සහ ප්‍රවණතාවයන්

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කළාප කළමනාකරණ වැඩ සටහන සමස්ථව සලකා බලන විට ආයතන සහයෝගිතාව සහ මහජන සහභාගිත්වයෙන් මෙම සැලැස්ම මගින් හඳුනාගත් ක්‍රියාකාරකම් ක්‍රියාත්මක කිරීමටද අදාළ වෙනත් ආයතනවලට සහායවීමට වෙරළ සංරක්ෂණය එහි වගකීම ඇතුළත ක්‍රියාකාරකමක් ඇත.

මේ අනුව, කලට වේලාවට දියත්කරන බව තහවුරු කිරීම සඳහා මෙම සැලැස්මෙන් හඳුනාගත් ක්‍රියාකාරකම් තම තමන්ගේ වාර්ෂික වැඩ සටහන්වල අඩංගු කිරීමට අදාළවෙනත් ආයතන දිරිගන්වනු ඇත. තවද, අනාගත සංචර්ධන ක්‍රියාකාරකම්, අධිප්‍රමුඛතා ප්‍රදේශ තුළ දැඩිව විධිමත් කිරීමද සුපරීක්ෂණයද කෙරෙනු ඇත. මේ අනුව වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ විෂයය පථයට වැටෙන විවිධ ක්ෂේත්‍ර සම්බන්ධයෙන් පහත සඳහන් ක්‍රියාකාරකම් ක්‍රියාවට නංවනු ඇත.

මුහුදුබත් වූ පෞරාණික නැව් පවත්නා ස්ථාන ඇතුළුව, පුරාවිද්‍යා ඓතිහාසික, ආගමික හා සංස්කෘතික වැදගත්කමකින් යුත් ස්ථාන -

- සංරක්ෂණ සැලසුම් සකස් කිරීමට හා ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ආධාර ලබාදීම
- අධි ප්‍රමුඛතා ස්ථානවල සංචර්ධන කටයුතු විධිමත් කිරීම.

දර්ශනීය හා විනෝදාත්මක වැදගත්කමින් යුත් ස්ථාන

පළාත් පාලන අධිකාරීන්ගේ සහභාගිත්වයෙන් සංවර්ධන හා පුනර්ජීවන සැලසුම් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම. සඳහා ආධාර ලබාදීම. කෘත්‍යාත්මක, සෞන්දර්යාත්මක හා පාරිසරික මාර්ගෝපදේශ සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.

දර්ශනීය මං පෙත් හා මහජන පිවිසුම

දර්ශනීය මංපෙත් හා මහජන පිවිසුම් පිළිබඳව සහභාගිත්ව කළමනාකරණ වැඩ සටහන් හඳුනා ගැනීම, සකස් කිරීම හා ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීම.

7. 4 කළමනාකරණ අරමුණු, ප්‍රතිපත්ති හා ක්‍රියාකාරකම්

අරමුණු 1

පුරාවිද්‍යාත්මක ඓතිහාසික, ආගමික හා සංස්කෘතික වශයෙන් වැදගත් වන පෞරාණික නැව් මුහුදුබත් වූ ස්ථාන ඇතුළුව වෙරළ කලාපය තුළ පිහිටි ආරක්ෂණය කළයුතු ස්ථාන සැලකිල්ලට ගෙන, සංරක්ෂණය කොට තිරසාරව භාවිතා කෙරෙනු ඇත.

ප්‍රතිපත්ති 1

වෙරළ කලාපය තුළ පිහිටා ඇති අධි ප්‍රමුඛතාවක් ලබන පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, සංස්කෘතික හා ආගමික වැදගත් කමක් ඇති ස්ථාන ජාතික උරුමයන්/පොදු වස්තූන් වශයෙන් සලකා, අනිසි සංවර්ධන ක්‍රියාදාමයන්ට හසුවීමට ඉඩ නොතබා සංරක්ෂණය කෙරෙනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 1

වගු අංක 7.1 හි දක්වා ඇති පරිදි ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපයේ පිහිටා ඇති පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, සංස්කෘතික හා ආගමික ස්ථාන වල සංවර්ධන කටයුතු ඒකාබද්ධ සංරක්ෂණ සැලසුම්, මායිම් නිර්ණය කිරීම, යෝග්‍ය මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම මගින් විධිමත් කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්-

1. වගු අංක 7.2 දක්වා ඇති ස්ථාන අවට සංවර්ධන කටයුතු වලට අවසර දීම ඇමුණුම් අංක 7.2 හි දක්වා ඇති විශේෂ වැදගත් කමක් ඇති ස්ථාන සංවර්ධන කිරීම හා නඩත්තු කිරීම පිළිබඳ මාර්ගෝපදේශ වලට යටත්ව සිදුකෙරෙනු ඇත. පුරාවිද්‍යාත්මක දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ප්‍රකාශිත සීමාන්තර කලාපයක (මීටර් 200 සීමාව තුළ) සංවර්ධන කටයුතු සිදුකිරීම තහනම් කරනු ලැබේ.
2. සංවර්ධන යෝජනා සමාලෝචනය කිරීම සඳහා අදාළ ආයතන සමග සහභාගිත්වයෙන් ක්‍රියාකාරී කමිටු පිහිටුවනු ලැබේ.
3. වගු අංක 7.1 හි දක්වා ඇති ස්ථාන වල මායිම් හා සීමා නම් කිරීමටත්, මායිම් නියම කිරීමටත් ස්ථාපිත කිරීමටත් ඒවා සඳහා සංවර්ධන සැලසුම් පිළියෙල කිරීමත් අරභයා පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ හා ආගමික කටයුතු පාලනය කරන ආයතන සමග සහයෝගයෙන් කටයුතු කිරීම.
4. නම්කරන ලද ස්ථාන වල සහ ඒ අවට සංවර්ධන කටයුතු වලට අවසර දෙනු ලබන සැලැස්මේ මාර්ගෝපදේශ පදනම් කරගත් ස්ථාන සුවිශේෂ මාර්ගෝපදේශ අත්පොතක් පිළියෙල කිරීමට අදාළ ආයතන සමග සහයෝගයෙන් ක්‍රියාකිරීම.
5. ඉහළ ප්‍රමුඛත්වයක් ගන්නා පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, ආගමික හා සංස්කෘතික වැදගත් කමක් ඇති ස්ථාන වල වැදගත් කම හා අගය පිළිබඳ තොරතුරු අදාළ ඉලක්ක කණ්ඩායම් අතර ප්‍රචාරය කිරීම සඳහා ඔවුනටම සරිලන දැනුවත් කිරීමේ වැඩ සටහනක් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
6. පුරාවිද්‍යාත්මක බලපෑම් තක්සේරුවලට අදාළ ප්‍රධාන සංවර්ධන ව්‍යාපෘති දික් කිරීමට පෙර පුරාවිද්‍යාත්මක බලපෑම් තක්සේරු පනත ක්‍රියාත්මක කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 2

නැව් මුහුදුබත් වූ ස්ථාන ඇතුළුව, වෙරළ කලාපය තුළ පිහිටා ඇති විශේෂ වැදගත් කමක් ඇති ඉහළ ප්‍රමුඛත්වයක් ලබන ස්ථානවලින් ලැබෙන සමාජීය ආර්ථික ප්‍රතිලාභ වැඩි කරනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 1.2.1

වෙරළ කලාපය තුළ ගිලුණු නැව් ඇති ස්ථාන ඇතුළු විශේෂ වැදගත්කමක් ඇති ස්ථානවලින් උපරිම සමාජීය හා ආර්ථික ප්‍රතිලාභ ලබාගැනීම සඳහා ආයතනවල සහයෝගයෙන් සැලසුම් ගත සංවර්ධන කටයුතු කෙරෙනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. ඉහළ ප්‍රමුඛත්වයක් ලබන ස්ථානවල ඒකාබද්ධ සැලසුම් සකස් කිරීමට හා ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ආධාර ලබාගැනීමට අවශ්‍ය සැලසුම් වෙනත් ආයතනවල සහයෝගිත්වයෙන් සකස් කෙරෙනු ඇත.
2. සංවර්ධන කටයුතු නිසා ඇතිවන බලපෑම සුපරීක්ෂණය කිරීමටත් සංවර්ධන කටයුතු වල නිරසාර භාවය සහතික කිරීමත් අරභයා සුදුසු ආයතනික යාන්ත්‍රණයක් හඳුනවා දී පිහිටුවනු ලැබේ.
3. වෙරළ කලාපයේ සංවර්ධන කටයුතු සඳහා බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේ මුහුදුබත් වූ නැව් පිළිබඳ අන්තර් අමාත්‍යාංශ කමිටුවේ මාර්ගෝපදේශවලට අනුකූලව ක්‍රියා කරනු ලැබේ.
4. පසුගිය දශක දෙක තුළ පැවතුනු යුධමය තත්ත්වය යටතේ හායන වී ඇති ඉහළ ප්‍රමුඛතාව ලබන ස්ථාන සඳහා ඒකාබද්ධ සංවර්ධන සැලසුම් සකස් කිරීම සඳහා අදාළ ආයතනවලට සහාය වීම.

අරමුණු 2

වෙරළ ප්‍රදේශයේ පාරිසරික ගුණාත්මකභාවය පවත්වාගෙන යන අතරම දර්ශනීය හා විනෝදාශ්වාදයක් ලබාදෙන ස්ථාන ආරක්ෂා කිරීම හා වැඩි දියුණු කිරීම සහ ප්‍රශස්ථ ප්‍රතිලාභ ලබාදීම සඳහා යොදාගනු ලැබේ.

ප්‍රතිපත්ති 2.1

ආර්ථික දියුණුවත් විනෝදාශ්වාදයත් වැඩි දියුණු කරන අවියෙන් ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ දර්ශනීය හා විනෝදාත්මක ස්ථාන සංරක්ෂණය කොට තිරසාර ලෙස භාවිතා කරනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 2.1.1

වෙරළ හා ජලය භාවිතා කරන්නන්ගේ විනෝදය හා ආරක්ෂාව සනාථ කරමින්ද, ඔවුන්ගේ පාරිසරික, සමාජික හා ආර්ථික වටිනාකම ප්‍රවර්ධනය කරමින්ද, සැලසුම් ගත පිවිසුමක් හා බලපෑම් තක්සේරුවක් අඩංගු යෝග්‍ය ක්‍රම මගින් සහයෝගාත්මක සහභාගිත්වයෙන් වෙරළ කලාපයේ දර්ශනීය සහ විනෝදය ලබාදෙන ස්ථාන ආරක්ෂා කිරීම.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. පළාත් පාලන ආයතන, නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය හා වෙනත් අදාළ පාර්ශවකරුවන් සහභාගිත්වයෙන් මෙම සැලැස්මෙන් හඳුනා ගෙන ඇති දර්ශනීය හා විනෝදාත්මක ස්ථාන සංවර්ධනයටත් පුනර්ජීවයටත් අවශ්‍ය සැලසුම් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
2. වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් සිදුකෙරෙන ජලගුණාත්මක අධ්‍යයනයන් පදනම්කොට ගෙන වෙරළ බඩ ජලයේ ආරක්ෂණ තත්ත්වය නිරූපණය කෙරෙන සංඥා පද්ධතියක් හා ආරක්ෂණ ප්‍රමිතියක් පවත්වාගෙන යෑම පිළිබඳ විගණනයන් කිරීම.
3. මෙම සැලැස්මෙන් ඉදිරිපත් කෙරෙන පොදු මාර්ගෝපදේශ පදනම් කරගනිමින් ස්ථානීය සංවර්ධන හා සංරක්ෂණ මාර්ගෝපදේශ සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.

අරමුණු 3

සෞන්දර්යාත්මක හා ගුණාත්මක අගයන් වැඩි දියුණුවන සේ වෙරළ කලාපීය දර්ශනීය මංපෙත් සංරක්ෂණය කිරීම.

ප්‍රතිපත්ති 3.1

වෙරළ කලාපයේ දර්ශනීය මංපෙත් හා පටු වෙරළ තීරු සංරක්ෂණ කිරීමත්, තිරසාර ලෙස භාවිත කිරීමත් සඳහා සහභාගිත්ව ප්‍රවේශයක් අනුගමනය කරනු ලැබේ.

ක්‍රමෝපාය 3.1.1

වෙරළ කලාපය තුළ දර්ශනීය මංපෙත් හා පටු වෙරළ තීරු හඳුනාගෙන ඒවායේ පාරිසරික හා ගුණාත්මක අගයන් ආරක්ෂා කිරීම සහ වැඩි දියුණුවට සහභාගිත්ව කළමනාකරණ මැදිහත් වීම් සැලසීම හා ප්‍රවර්ධනය.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. දකුණු හා නිරිත දිග වෙරළේ කරන ලද අධ්‍යයනයකින් හඳුනාගන්නා ලද පටු වෙරළ තීරු සඳහා සහභාගිත්ව කළමනාකරණ සැලසුම් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.
2. සහයෝගිත්ව අධ්‍යයනයන් මගින් උතුරු හා නැගෙනහිර වෙරළ වල ඇති දර්ශනීය විවෘත ස්ථාන හා මංපෙත් හඳුනාගැනීම ඇරඹීම.
3. මංපෙත් අවට සංවර්ධන කටයුතු කිරීම සඳහා සුදුසු නිර්මාණ මාර්ගෝපදේශ සහයෝගිත්ව ප්‍රවේශයක් තුළින් සකස් කිරීම.

අරමුණු 4

සමාජ, ආර්ථික හා පාරිසරික ප්‍රතිලාභ ප්‍රගුණ කිරීමටත්, සම්පත් භාවිතය පිළිබඳ ගැටළු අවම කිරීමටත් අදාළව පිවිසීමේ පොදු මහජන අයිති ආරක්ෂා කිරීම, ස්ථාපිත කිරීම හා වැඩිදියුණු කිරීම සිදුකෙරේ.

ප්‍රතිපත්ති 4.1

නිරස් හා සිරස් ප්‍රවේශ ඇති කිරීම තුළින් වෙරළ කලාප තුළට ගමන් කිරීම පහසු කරවනු ඇත.

ක්‍රමෝපාය 4.1.1

සිරස් හා නිරස් ප්‍රවේශ සම්බන්ධතා ආරක්ෂා කිරීම, පිහිටුවීම සහ ශක්තිමත් කිරීම. උදාහරණයක් වශයෙන් වෙරළ තීරය දිගේ මහජන ප්‍රවේශය සහතික

කිරීම පිණිස නිති ක්‍රියාත්මක කෙරෙන ආයතනවල සහ සෙසු ආයතනවල සහභාගිත්වයෙන් සහ නිවැරදි හඳුනාගැනීම් තුළින් සිදු කෙරෙනු ඇත.

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්

1. අදාළ පිවිසුම් අධ්‍යයනයක් පදනම් කරගෙන දිස්ත්‍රික් පදනම මත වෙරළ ප්‍රවේශ වැඩි දියුණු කිරීමේ වැඩසටහනක් පිළියෙල කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.
2. අනාගත සංවර්ධන ක්‍රියාවලියන්ගේ බලපෑම් ඇතිවිය හැකි, විශේෂයෙන් උතුරු නැගෙනහිර වෙරළ ප්‍රදේශයන්හි කළමනාකරණ යටිතල පහසුකම් සහ ප්‍රවේශ ස්ථාන හඳුනාගැනීම.
3. නිදහස් සිරස් සහ නිරස් ප්‍රවේශයන් සීමා කෙරෙන වර්තමාන බාධක ඉවත් කිරීමට අවශ්‍ය පරිපාටි බලාත්මක ක්‍රියාත්මක කිරීම.
4. පළාත් අධිකාරිය සහ නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය මගින් ඉඩම් කට්ටි සැලසුම් අනුමත කිරීමේදී, අත්පත් කර ගැනීමේදී සහ නව සංවර්ධන බලපත්‍ර නිකුත් කිරීමේ දී වෙරළට ඇතුළත්වීමේ නව පිවිසුම් ඇතුළත් කිරීම.
5. රාජ්‍ය ඉඩම් බදුදීමේදී වෙරළට පිවිසෙන මාර්ග පද්ධති පුළුල් කිරීම ඇතුළත් කිරීම.
6. මෙම ප්‍රවේශයට එන අය දැනුවත් කිරීම සඳහා දැන්වීම් පුවරු ස්ථානගත කිරීමේ වැඩසටහනක් පිළියෙල කර ක්‍රියාත්මක කිරීම.
7. ප්‍රවේශ සැලසුම් සාර්ථක ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීම පිණිස ප්‍රාදේශීය මට්ටමින් අදාළ ආයතනයන්හි නියෝජිතයන්ගෙන් සමන්විත අනුකමිටු පිහිටුවීම.

8. නියෝගාත්මක පද්ධතිය

8.1 හැඳින්වීම

වෙරළ කලාපය ඇතුළත සිදුකෙරෙන ක්‍රියාකාරකම් කළමනාකරණය සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව අතීතයේදී බොහෝ දුරට 1981 අංක 57 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ නීතිමය රාමුව (නියෝගාත්මක පද්ධතීන්)

පදනම් කොට ගෙන ඇත. මෙය 1990 සහ 1997 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලසුම් මගින් ප්‍රතිරූපනය වෙයි. කෙසේ වුවත් මෑත වර්ෂ වලදී විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ ඔස්සේ ඉහළ ප්‍රජා සහභාගිත්වයක් ලබා ගැනීම, අන්තර් ආයතනික සම්බන්ධීකරණය උපයෝගී කර ගැනීම, සුපරීක්ෂණය, අධ්‍යාපනය හා දැනුවත් කිරීමේ කටයුතු වැනි වෙරළ 2000 ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශයන්හි සම්පත් කළමනාකරණය යන ප්‍රකාශනයේ අඩංගු ප්‍රතිපත්තිමය මාර්ගෝපදේශ වෙරළ කලාප කළමනාකරණ ගැටළු සම්බන්ධයෙන් භාවිතා කිරීමේ ඉහළ ප්‍රවණතාවයක් පෙන්නුම් කොට ඇත. එවැනි ප්‍රවණතාවයක් පැවතියද වෙරළබඩ පරිසරයේ අඛණ්ඩතාවය සහ එහි යහපැවැත්ම සහතික කිරීමට හා වෙරළ කලාපයේ කටයුතු පාලනය කිරීමට යොදා ගත් වැදගත් මෙවලමක් වශයෙන් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව නීතිමය රෙගුලාසි බලගැන්වීම තවදුරටත් උපයෝගී කොට ගනී.

ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළාසන්න ප්‍රදේශවලට 2004 දෙසැම්බර් 26 දින ඇති වූ විනාශකාරී සුනාමි රළු පහර හේතුවෙන් මෙහි අවශ්‍යතාවය තවදුරටත් උද්දීපනය කරන ලදී. සුනාමි සිද්ධියෙන් විශාල වශයෙන් සිදු වූ බල පෑම් වල ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් වෙරළ සම්පත් කළමනාකරණය කිරීම සඳහා නියෝගාත්මක පද්ධතියක් සැකසීමේ දී විශාල වශයෙන් සිදු විය හැකි ස්වාභාවික වෙරළ විපත් පිළිබඳව සලකා බැලීම අත්‍යවශ්‍ය දෙයක් විය.

වෙරළ කලාපය හා සම්බන්ධ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව උපයෝගී කර ගන්නා නියෝගාත්මක පද්ධතියට ඇතුළත් දෑ අතර.

- * අවසර පත්‍ර පිළිබඳ ක්‍රියාපටිපාටිය බලාත්මක කිරීම.
- * ඇතුළු වෙරළ ක්‍රියාකාරකම් තහනම් කිරීම.
- * වෙරළ පසසිටු ප්‍රකාශයට පත් කිරීම, වෙනස් කිරීම හෝ ඒවායින් නිදහස් කිරීම.
- * දිගුකාලීන ප්‍රවේශයක් යෝජනා කිරීම.
- * ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ සඳහා අතිරේක මාර්ගෝපදේශ සැපයීම.
- * ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ තුළ අවසර දිය හැකි පරිහරණයන්.
- * ජාතික වශයෙන් වැදගත් වූ ව්‍යාපෘති සඳහා අතිරේක මාර්ගෝපදේශ සැකසීම.
- * අනුකූලතා පිළිබඳ සුපරීක්ෂණය.
- * අනවසර ඉදිකිරීම් ඉවත් කිරීම.
- * බලතල පවරාදීම.
- * විශේෂිත ක්‍රියාකාරකම් සම්බන්ධයෙන් ප්‍රමිතීන් සහ මාර්ගෝපදේශ සැපයීම.
- * පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම සහ මූලික පාරිසරික විමර්ශන.

8.2 අවසරපත්‍ර පිළිබඳ ක්‍රියාපටිපාටිය

වෙරළ කලාපය තුළ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් කටයුතු කළමනාකරණය කිරීම සඳහා භාවිතා කරනු ලබන ප්‍රධාන මෙවලම් අවසරපත්‍ර පිළිබඳ ක්‍රියාපටිපාටිය වන අතර, එය වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ III වන කොටසේ විස්තර කොට ඇත. අවසරපත්‍ර පිළිබඳ ක්‍රියාපටිපාටියේ අරමුණ වනුයේ සංවර්ධන කටයුතු මගින් සිදුවන අහිතකර බලපෑම් වැළැක්වීම හෝ අවම කළ හැකි අන්දමකට වෙරළ කලාපයේ සංවර්ධන කටයුතු හසුරුවාලීමයි. විශේෂයෙන්ම වෙරළාසන්න ප්‍රදේශ ස්වභාවික වෙරළ විපත් සඳහා වැඩි වශයෙන් ලක්විය හැකි නිසා ආයෝජනයේ අවදානම අවම කිරීමට ද සලකා බැලිය යුතුය. පෞද්ගලික හෝ රාජ්‍ය අංශයේ කවර හෝ අයෙක් වෙරළ කලාපය තුළ, යම් සංවර්ධන කාර්යයක නිරතවීමට අපේක්ෂා කරත් නම් (අවසරපත්‍ර අවශ්‍ය නොවන කටයුතු හැර) වෙරළ සංරක්ෂණ පනතට අනුව ඒ සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂවරයාගෙන් අවසර පත්‍රයක් ලබාගැනීමට බැඳී සිටී.

යෝජිත සංවර්ධන කාර්යයකින් මතු විය හැකි බලපෑම් ඇගයීමකට භාජනය කිරීමත් එයින් විය හැකි බලපෑම්වල ප්‍රමාණය සහ උග්‍රතාව එම සංවර්ධන කාර්යයයෙන් උත්පාදනය වන ප්‍රතිලාභ අභිබවා යන්නේද පිළිබඳවද තීරණය කිරීමක් සිදුකෙරෙනු ඇත. සංවර්ධන කාර්යය යනු වෙරළ කලාපයේ භෞතික ස්වරූපය කවර හෝ අන්දමකින් වෙනස් කරන කාර්යයක් වශයෙන් නිර්වචනය කොට ඇත. වෙරළ කලාපය, රූපය 1.1 රූපයෙහි අර්ථ දක්වා ඇත.

වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂවරයා හෝ ඔහු විසින් 1981 අංක 57 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ පස්වන වගන්තිය යටතේ බලය පවරනු ලැබූ කවර හෝ නිලධාරියෙකු විසින් නිකුත් කරන ලද අවසර පත්‍රයක් ලබා ගැනීමට අවශ්‍ය වන වෙරළ කලාපයේ සංවර්ධන කටයුතු පහත සඳහන් පරිදි වේ.

- * වාසස්ථාන සහ අදාළ ඉදිකිරීම්
- * සංචාරක, වානිජ සහ කාර්මික ඉදිකිරීම්
- * විනෝදාත්මක හෝ/ සහ ජල ක්‍රීඩා පහසුකම්
- * වරාය හා සම්බන්ධ ඉදිකිරීම් හා යාත්‍රාවාරක මාර්ග
- * මාර්ග, පාලම්, සහ දුම්රිය මාර්ග
- * පොදු හෝ ආගමික ඉදිකිරීම්
- * පුද්ගලයකු හෝ කන්ඩායමක් විසින් කරනු ලබන වෙරළ ඉම ආරක්ෂණ ඉදිකිරීම්
- * පල්ලේරු/කැලිසල පිලියම් පහසුකම් හෝ සාගර පිටවැන්න (Out fall)
- * ජලජීවි වගා පහසුකම්
- * අපත ජලය මුදාහැරීමේ පහසුකම්
- * සහ අපත බැහැර කිරීම
- * කැණීම්, පිරවීම් හෝ වැලි අවුරු විවර කිරීම්
- * ඉවුරු බාදන වැලැක්වීම සඳහා ඉදිකිරීම් වෙරළ කලාපයට අයත්

ජල ප්‍රදේශ පිරවීම

- * භූ දර්ශන සැකසීම
- * කැනීම, සහ බනිජ ද්‍රව්‍ය නිෂ්සාරණය
- * වැලි හෝ සිස්පිකටු ඉවත් කිරීම
- * වෘක්ෂලතා ඉවත් කිරීම
- * පර්යේෂණ කටයුතු සඳහා හිරිගල් ඉවත් කිරීම
- * බලශක්ති උත්පාදන ව්‍යාපෘති
- * ගොඩනිර්මිත සහ බිම් සැකසීම
- * වාහක මාර්ග ඉදිකිරීම
- * පුද්ගලයින් හෝ කණ්ඩායම් විසින් ගංවතුර පාලන හෝ ආපදා පාලනය සඳහා කෙරෙන ඉදිකිරීම්, කැනීම්, විවර කිරීම්

වෙරළ කලාපයේ භෞතික ස්වරූපය වෙනස් කිරීමට තුඩුදෙන වෙනත් කවර හෝ කටයුතු.

වෙරළ කලාපය තුළ අවසරපත්‍රයක් රහිතව සිදුකළ හැකි කාර්යයන් වන්නේ

- * මසුන් ඇල්ලීම
- * වෙරළ හෝ වැලි වැටි පද්ධති අස්ථාවර වීමට හේතු නොවන බෝග වගාව
- * ගස් හෝ අනෙකුත් ශාඛ රෝපණය
- * වෙරළ බාදන කළමනාකරණ ක්‍රමෝපායට සහ 2 වැනි පරිච්ඡේදයේ දක්වා ඇති වෙරළ බාදන වැලැක්වීමේ හදිසි ක්‍රියාපටිපාටියන්ට අනුකූලව වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් වෙරළ ආරක්ෂක නිර්මාණ ඉදිකිරීම සහ නඩත්තු කිරීම යනාදියයි.

8.2.1 අවසරපත්‍ර වර්ග සහ ඒවා ඇගයීමේ දී භාවිත කෙරෙන නිර්ණායකයන්

පරිපාලනමය අවශ්‍යතා සඳහා අවසරපත්‍ර, “ප්‍රධාන”, “සුළු” සහ “හදිසි” යන කාණ්ඩ තුන යටතේ නිකුත් කරනු ලබයි.

ප්‍රධාන අවසර පත්‍ර

අධ්‍යක්ෂවරයා විසින් සෘජුව නිකුත් කරනු ලබන අවසරපත්‍ර ප්‍රධාන අවසරපත්‍ර යනුවෙන් හැඳින්වේ. ප්‍රධාන අවසරපත්‍ර සමාලෝචනය කිරීමේදී පහත සඳහන් ක්‍රියාපටිපාටිය යොදා ගනු ඇත.

- I පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම් හෝ මූලික පාරිසරික ඇගයීම් අවශ්‍ය නොවන ව්‍යාපෘති වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් සපයනු ලබන පිරික්සුම් ලැයිස්තුවක් (ඇමුණුම 8.1) මගින් පරීක්ෂා කරනු ලබන අතර, වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ සැලසුම් කමිටුව මගින් එම දෙපාර්තමේන්තුවේ කේෂ්ත්‍ර අධ්‍යයනයන්ගේ සහායෙන් කරනු ලබන සමාලෝචනයකින් පසුව ඒ සඳහා අවසරපත්‍රය නිකුත් කළ හැකිය.
- II පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම්/මූලික පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම් අවශ්‍ය වන්නාවූ ව්‍යාපෘතීන් ඒකාබද්ධ සමාලෝචක ක්‍රමවේදයක් යටතේ සිදුකරනු ලබන අතර, ඒ සඳහා ව්‍යාපෘති යෝජක විසින් පහත දැක්වෙන දෑ සැපයිය යුතුය.

- * සවිස්තරාත්මක ව්‍යාපෘති වාර්තාවක්
- * සංකල්පිත නිර්මාණයක්
- * ව්‍යාපෘති ස්ථානයේ මිනින්දෝරු සැලැස්මක්
- * පාරිසරික බලපෑම ඇගයීම සඳහා උපකාරීවන සෙසු ලේඛනයන්.

ව්‍යාපෘති යෝජක විසින් ඉදිරිපත් කරනු ලබන ව්‍යාපෘති යෝජනාව වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් කැඳවනු ලබන, අදාළ ආයතන නියෝජිතයින්ගෙන් සැදුම්ලත් සමාලෝචන කමිටුවක් මගින් නිරීක්ෂණය කරනු ඇත. ඉන්පසුව පාරිසරික ඇගයීම් හෝ මූලික පාරිසරික බලපෑම් ඇගයීම අවශ්‍ය ද යන්න තීරණය කරන අතර, මෙම ක්‍රියාවලිය අවසානයේ අධ්‍යක්ෂවරයා විසින් අවසර පත්‍රය නිකුත් කිරීම හෝ ප්‍රතික්ෂේප කිරීම කරනු ඇත.

III ඕනෑම ජල කඳක් පිරවීම හෝ ඉවුරු ආරක්ෂාව සඳහා ඉදිකිරීම් වලට ප්‍රධාන බලපත්‍රයක් ලබාගත යුතුය.

ප්‍රධාන අවසරපත්‍ර සඳහා වන අයදුම්පත් ඇගයීමේදී වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂ විසින් භාවිතා කළයුතු නිර්ණායකයන්

යෝජිත ක්‍රියාකාරකම්.

- * 3 සිට 8 වන තෙක් පරිච්ඡේදයන්හි දක්වා ඇති කළමනාකරණ ප්‍රතිපත්ති සහ වෙනත් අතිරේක මාර්ගෝපදේශ හා අනුකූලවීම
- * මෙම සැලැස්ම මගින් තහනම් කර නොතිබීම.
- * නියම කරන ලද වෙරළ පස සිටු ප්‍රමිතීන් වලට අනුකූලවීම.
- * වායු/ජල ගුණාත්මක බව පිළිබඳ මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය විසින් සකසා ඇති ජාතික ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලවීම
- * මුහුදු වෙරළ දිගේ සහ මුහුදු වෙරළට පිවිසීමට ඇති පොදු පිවිසුම් අවහිර නොකිරීම සහ සිරස් සහ තිරස් පොදු පිවිසුම් සහතික කිරීම
- * දැනට සිදුකෙරෙන ධීවර කටයුතු වලට බාධා නොපමුණුවන බව හෝ අවහිර නොවන බව සහතික කිරීම
- * අදාළ ආයතනයන්ගේ කලාපීකරණ යෝජනා ක්‍රම සහ / හෝ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් පිළිගත් මාර්ගෝපදේශ හා අනුකූල වීම සහ
- * කෘතිම ලෙස පෝෂණය කරන ලද හෝ ගොඩවූ වෙරළ තීරයන් යෝජිත කටයුතු සඳහා නොගැනීම යනාදිය එම නිර්ණායක අතර වෙති.

සුළු අවසරපත්‍රය

සුළු අවසරපත්‍ර යනු 1981 අංක 57 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ 5 වන වගන්තිය යටතේ අධ්‍යක්ෂවරයා විසින් බලය පවරනු ලැබූ නිලධාරියෙකු හෝ ප්‍රාදේශීය ලේකම් විසින් නිකුත් කරනු ලබන අවසර පත්‍රය වේ.

තෝරාගන්නා ලද ක්‍රියාකාරකම් සඳහා අවසරපත්‍ර නිකුත්කිරීම පිළිබඳ බලය පැවරීම 1990 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම පදනම් කරගනිමින් ආරම්භ කරන ලදී. 1992 මැයි 21 දානමින් යුත් අංක 21/92 දරන රාජ්‍ය පරිපාලන චක්‍රලේඛයට අනුකූලව, සුළු අවසරපත්‍ර නිකුත්කිරීමේ බලතල වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් 1981 අංක 57 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ 5 වන වගන්තිය සහ 1988 අංක 64 දරන සංශෝධනය යටතේ

ප්‍රාදේශීය ලේකම්වරු/බලයලත් නිලධාරීන් වෙත පවරන ලදී. මෙම බලය පැවරීම, එවැනි අවසරපත්‍ර නිකුත් කිරීම සඳහා වූ පැහැදිලි මාර්ගෝපදේශ, නිර්ණායකයන් සහ ප්‍රමිතීන් සැපයූ 1997 සංශෝධිත වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් තවදුරටත් ශක්තිමත් කරන ලදී. කෙසේ වුවත් වෙරළ කලාපය තුළ සුනාමි සිද්ධි සමයේ වූ විශාල විනාශකාරී අත්දැකීමක් හා දැනට පවතින සුනාමියෙන් පසු තත්ත්වයන් සමඟ පෙර වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් හඳුන්වා දෙන ලද පැවරුණු කාර්යයන් වෙනස් කළ යුතුව ඇත.

වගු අංක 8.1 මගින් වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂවරයා සහ ප්‍රාදේශීය ලේකම්වරු සතු වගකීම් පැහැදිලි කොට දක්වා ඇත.

ස්ථානය	ක්‍රියාකාරකම්	වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තු අධ්‍යක්ෂ	ප්‍රා.ලේ./බලය ලත් නිලධාරී (බ.නි)
වෙරළ කලාපය * දකුණු හා නිරිත වෙරළේ ගොඩබිම දෙසට මීටර් 100 වෙරළාරක්ෂිතයක් තබා * උතුරු හා නැගෙනහිර වෙරළේ ගොඩබිම දෙසට මීටර් 200 වෙරළාරක්ෂිතයක් තබා	වාසස්ථාන	ව.අ. 1500 (ව.මී. 1616) ට වැඩි	ව.අ.1500 (ව.මී. 1 616) ට අඩු
වෙරළ කලාපය * දකුණු හා නිරිත වෙරළේ ගොඩබිම දෙසට මීටර් 100 වෙරළාරක්ෂිතයක් තබා * උතුරු හා නැගෙනහිර වෙරළේ ගොඩබිම දෙසට මීටර් 200 වෙරළාරක්ෂිතයක් තබා	දැනට පවත්නා ඒකකයකට කරනු ලබන එකතු කිරීමක් (පවත්නා ගොඩනැගිල්ලේ සහ යෝජිත එකතු කිරීම එක්ව ගත්කල) මුළු ගෙබිම ව.අ. 1500 ට වැඩි (ව.මී. 1 616) නොවැඩි විය යුතුය.	ව.අ. 1500 (ව.මී. 1 616) ට වැඩි	ව.අ. 1500 (ව.මී. 1616) ට අඩු පවත්නා ගොඩනැගිල්ලේ සහ යෝජිත එකතු කිරීම එක්ව ගත්කල මුළු ගෙබිම ව.අ. 1500 (ව.මී. 1 616) නොඉක්ම විය යුතුය
මීටර් 100 සහ මීටර් 200 වෙරළාරක්ෂිතයක් තුළ සුනාමියෙන් බලපෑමට ලක් වූ ගොඩනැගිලි නැවත ඉදිකිරීම	ගෙබිමේ ප්‍රමාණය නොසලකමින් සියළුම වර්ගයේ ගොඩනැගිලි	වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අධ්‍යක්ෂ පමණි	
වෙරළ කලාපය * දකුණු හා නිරිත වෙරළේ ගොඩබිම දෙසට මීටර් 100 වෙරළාරක්ෂිතයක් තබා * උතුරු හා නැගෙනහිර වෙරළේ ගොඩබිම දෙසට මීටර් 200 වෙරළාරක්ෂිතයක් තබා	වාණිජමය ඉදිකිරීම	ව.අ. 350 (ව.මී. 3 7.7) ට වැඩි	ව.අ.350 (ව.මී. 37.7) ට අඩු
වෙරළ කලාප (ප්‍රකාශිත මීටර් 100 සහ මීටර් 200 වෙරළාරක්ෂිතයන් ගොඩබිම දෙසට)	අනිකුත් ඉදිකිරීම්	වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අධ්‍යක්ෂ පමණි	
* වෙරළ කලාපය දකුණු හා නිරිත වෙරළේ ගොඩබිම දෙසට මීටර් 100 වෙරළාරක්ෂිතයක් තබා	කර්මාන්ත ඉදිකිරීම්	වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අධ්‍යක්ෂ පමණි	

ස්ථානය	ක්‍රියාකාරකම්	වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තු අධ්‍යක්ෂ	ප්‍රා.ලේ./බලය ලත් නිලධාරී (බ.නි)
* උතුරු හා නැගෙනහිර වෙරළේ ගොඩබිම දෙසට මීටර් 200 වෙරළාරක්ෂිතයක් තබා	කර්මාන්ත ඉදිකිරීම්	වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අධ්‍යක්ෂ පමණි	
ප්‍රකාශිත මීටර් 100 සහ මීටර් 200 ක වෙරළාරක්ෂිතයක් තුළ	ධීවර කටයුතු සඳහා වන යටිතල පහසුකම් තාවකාලික ඉදිකිරීම්, කේබල් මාර්ග, පිටවාර, තල මාර්ග	වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අධ්‍යක්ෂ පමණි	
වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සඳහන් කරනු ලබන ස්ථානයන්	වැලි ඉවත් කිරීම	කියුබ් 2 කට වැඩි	කියුබ් 2 ක් දක්වා

වාසස්ථාන සහ වානිජමය ඉදිකිරීම් සඳහා සුළු අවසරපත්‍ර නිකුත් කිරීම සඳහා වූ නිර්ණායකයන්

- * මීටර් 100 සහ මීටර් 200 ප්‍රකාශිත වෙරළ ආරක්ෂිත ප්‍රදේශවල සංවර්ධන කාර්යයන් සඳහා අවසර පත්‍ර නිකුත් නොකෙරෙනු ඇත.
- * වාසස්ථානයන්හි මුළු ගෙබිම වර්ග අඩි 1500 (වර්ග මීටර් 1 616) ට අඩු විය යුතු අතර දකුණු හා නිරිත වෙරළේ ඇති මීටර් 100 ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයෙන් ගොඩබිම දෙසට සහ උතුරු හා නැගෙනහිර වෙරළේ පිහිටි මීටර් 200 ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයෙන් ගොඩබිම දෙසට සීමා විය යුතුය.
- * වාණිජ ඉදිකිරීම් වල මුළු ගෙබිම වර්ග අඩි 350 (වර්ග මීටර් 37.7) ට අඩු විය යුතු අතර විශේෂිත වෙරළාරක්ෂිත පස සිටු ඉමෙන් ගොඩබිම දෙසට සීමා විය යුතුය.
- * වගුව අංක 8.2 හි සඳහන් කොට ඇති වෙරළ කලාපයට අයත් ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයන්ට යා නොවිය යුතුය.
- * මෙම සැලැස්මෙහි වගු අංක 7.1 මගින් හඳුනාගෙන ඇති අධිප්‍රමුඛතා පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, සංස්කෘතික ස්ථානයක පරිධියේ සිට අඩි 400 ක් වූ අරයක් තුළ වූ යෝජිත ඉදිකිරීම් ස්ථානගත නොකළ යුතුය.
- * වෙරළේ ස්ථායීතාව සම්පූර්ණ හෝ අර්ධ වශයෙන් හෝ රදා පවත්නා වෙරළ අභියස ඇති මහරාවණ, වැටකෙයියා වැනි වෘක්ෂලතා ඉවත් නොකිරීම.
- * කඩොලාන, ලවන වගුරු, කලපු, මෝය, වැලි වැටි වැනි පාරිසරික වශයෙන් සංවේදී ප්‍රදේශ තුළ ස්ථානගත නොවීම.
- * මාර්ග, ඇල මාර්ග, ගංගා, දොල මාර්ග ආදියෙහි රක්ෂිතයන් හා සම්බන්ධයෙන් සැලසුම් අදාළවන අවශ්‍යතාවන්ට අනුකූලවීම.
- * අනවසරයෙන් පුරවන ලද ප්‍රදේශයක ස්ථානගත නොවීම.
- * කඩා ඉවත් කිරීමේ නියෝගයක් දැනටමත් නිකුත්කොට ඇති ස්ථානයක ස්ථාන ගත නොවීම.
- * නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය නියමකොට ඇති පරිදි බිම් කැබලිවලට අදාළ අවම වර්ග ප්‍රමාණය ඇතුළු වෙනත් සියලු අවශ්‍යතාවලට අනුකූලවීම.
- * වෙරළ භාවිතයට හෝ පිවිසුම් වලට අයුතු ලෙස බාධා නොවීම.
- * තාප්ප, බැම්, පැති බැම්, පනාබැම්, වැනි වෙරළ ආරක්ෂණ ව්‍යුහයන් හෝ ජැටි හෝ තොට ද වෙරළේ ඉදිකිරීම් වලට සම්බන්ධ නොවීම.
- * දිගුකලක් තිස්සේ පවතිනාවූ විවෘත වූත් මහජනයා විසින් අබණ්ඩව පරිහරණය කළාවූත් සම්ප්‍රදායික වෙරළ පිවිසුම් මාර්ග අවහිර නොකිරීම.
- * වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ සඳහන් දර්ශනීය ස්ථානයන්හි විනෝදාත්මක සහ දර්ශනීය ගුණයට දැඩි ලෙස බල නොපෑම හා

<p>* සේවාචන් දැනටමත් අඩුවෙන් සැපයෙන ප්‍රදේශයන්හි වානිජ ව්‍යුහ, කර්මාන්ත සහ වාසස්ථාන සම්බන්ධයෙන් සහ අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීමේ පහසුකම් ඇති වීම, යනාදිය එම නිර්නායකන් වේ.</p>
<p>වානිජ ඉදිකිරීම් සහ වාසස්ථාන සඳහා සුළු අවසරපත්‍ර නිකුත් කිරීම සඳහා වූ මාර්ගෝපදේශ</p> <p>* විශේෂ කළමනාකරණ ප්‍රදේශයක හෝ II මට්ටමේ වි.ප්‍ර.ක වාසස්ථානය හෝ වානිජ ව්‍යුහය ස්ථානගත කිරීමට යෝජනා කෙරෙන විට ඒ සම්බන්ධයෙන් ප්‍රජා සම්බන්ධීකරණ කමිටුවල එකඟතාව ලබා ගත යුතුය.</p> <p>* සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් ඇගයීමේ දී වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සුදුසු අවසරපත්‍ර සඳහා පිළියෙළ කරන ඇමුණුම් 8.2 දක්වා ඇති සම්මත පිරික්සුම් ලැයිස්තුව යොදා ගත යුතුය.</p> <p>* සියලුම අවසරපත්‍ර පිටපත් තුනක් සහිතව නිකුත් කළ යුතු අතර ඉන් එක් පිටපතක් වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂවරයාගේ දැනගැනීම පිණිස ඉදිරිපත් කළ යුතුය.</p> <p>* සියලුම අවසරපත්‍ර ඒ සඳහා වූ නියමිත ආකෘතියකින් නිකුත් කළ යුතුය. කිසියම් සැකයක් හෝ අවිනිශ්චිතතාවක් මතුවූ අවස්ථාවක දී ප්‍රාදේශීය ලේකම්වරයා/බලයලත් නිලධාරියා, වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂවරයාගේ උපදෙස් ලබා ගත යුතුය.</p> <p>ප්‍රධාන වශයෙන් නිවාස සඳහා වෙරළබඩ ඉඩම් ලබා ගැනීමට සැලකිය යුතු ඉල්ලුමක් සහ පීඩනයක් විශේෂයෙන්ම නාගරික හා සුනාමි සිද්ධියෙන් බලපෑමට ලක් වූ ප්‍රදේශයන්හි පවතී. ඉඩම් පවරා දීමේ අභිනවය බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව අදාළ බලධාරීන්ට හු තොරතුරු පද්ධති (GIS) මත පදනම් වූ පරිසර තොරතුරු තත්ත්ව වාර්තාවක් සැපයීමෙන් අදාළ බලධාරීන්ට සහාය වනු ඇත.</p>

<p>වෙරළ බඩ පිහිටි රජයේ ඉඩම බදු දීමේදී හෝ ටෙන්ඩර් කිරීමේදී ප්‍රාදේශීය ලේකම්වරුන් විසින් අනුගමනය කළ යුතු මාර්ගෝපදේශ</p> <p>* වෙරළ ඉම සීමාවල මුලින් තිබූ තත්ත්වය දිගටම පවත්වාගෙන යන බව සහතික කිරීම.</p> <p>* වැලි වැටි සහිත ප්‍රදේශ අත හැරීම.</p> <p>* ජාතික ආරක්ෂාව හා ධීවර යටිතල පහසුකම් කටයුතු සඳහා ඉදිකිරීම් හැර අනෙකුත් ඉදිකිරීම් කටයුතු සඳහා ඉඩම් බදු දීමේදී රජය විසින් ප්‍රකාශ කර ඇති ආරක්ෂිත කලාප අත් හැරීම.</p> <p>* කෘත්‍රීම පෝෂණය මගින් හෝ ගොඩවීම මගින් හෝ නිර්මිත වූ ඉඩම් පවරාදීමට ක්‍රියා නොකිරීම.</p> <p>* බදු දීමට යෝජිත ඉඩම්වලට, කළපු, මුවදොර, ඇලමාර්ග, රක්ෂිතයන් යනාදිය ඇතුළත් නොවීම.</p> <p>* පවත්නා නිත්‍යානුකූල කටයුතුවලට බාධා ඇති නොවීම.</p> <p>* ඓතිහාසික, පුරාවිද්‍යාත්මක හෝ දර්ශනීය අතින් වැදගත්කමක් ඇති ස්ථානයන්ට අභිනවය බලපෑමක් ඇති නොවීම.</p> <p>* වැදගත් වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති කෙරෙහි අභිනවය ලෙස බලනොපෑම.</p>

වැලි ඉවත් කිරීම සඳහා සුළු අවසරපත්‍ර නිකුත් කිරීම පිළිබඳ මාර්ගෝපදේශ :

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් නම් කරන ලද නියත ස්ථාන වලින් කියුබ් දෙකක ප්‍රමාණයක් දක්වා වැලි ඉවත් කිරීමට අවසර ලබා දිය හැක. මෙම නියත ස්ථාන කලින් කලට වෙනස්වීම්වලට භාජනය වනු ඇත. ප්‍රාදේශීය ලේකම් හෝ බලයලත් නිලධාරියා හැමවිටම මේ සම්බන්ධයෙන් වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂවරයා නිකුත් කරන නවතම මගපෙන්වීම අනුගමනය කළ යුතුය.

පහත සඳහන් මාර්ගෝපදේශ වානිජ නොවන භාවිතයන් සඳහා පමණක් වැලි ඉවත් කිරීමේ බලපත්‍ර නිකුත් කිරීම සඳහා පමණක් උපයෝගීකර ගත යුතුය. කෙසේ වුවත් ස්ථානයට සුවිශේෂ මාර්ගෝපදේශ, සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කාලය තුළ කලින් කලට නිකුත් කරනු ලබන බව සඳහන් කළ යුතුය.

- (අ) එක් එක් අයදුම්කරුවකු සඳහා වැලි කියුබ් දෙකක උපරිමයකට යටත්ව පමණක් වැලි ඉවත් කිරීමට අවසර පත්‍ර නිකුත් කෙරෙනු ඇත.
- (ආ) යන්ත්‍ර යොදා ගැනීමෙන් වැලි ඉවත් කිරීම සඳහා අවසර දෙනු නොලැබේ.
- (ඇ) වැලි ගොඩ නොගැසෙන වෙරළකින් ද, බාධක වැල්ලෙන්/හෝ වැලි තුඩාවලින්ද වැලි ඉවත් කිරීම සඳහා අවසර දෙනු නොලැබේ.
- (ඈ) මැනදී ගොඩවූ වෙරළකින් වැලි ඉවත් කිරීමට අවසරපත්‍ර දෙනු නොලැබේ.
- (ඉ) නියත ස්ථානයක පසුගිය මාස 12 තුළ වෙරළ බාදනය හටගෙන ඇත්නම් අවසරපත්‍ර නිකුත් නොකළ යුතුය.
- (ඊ) වැලි ඉවත් කරන ස්ථානයකට ආශ්‍රිත ප්‍රදේශයේ ශාක ආවරණයට හානි වන පරිදි වැලි ඉවත් නොකළ යුතුය.
- (උ) ගං ඉවුරුවලට සහ මෝයවලට හානි වන පරිදි වැලි ඉවත් නොකළ යුතුය.
- (ඌ) ප්‍රාථමික හා වෙරළ තීරයෙන් වැලි කඳු ප්‍රදේශවල වැලි ඉවත් කිරීමට අවසර දෙනු නොලැබේ.

හදිසි අවසරපත්‍ර

වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂ විසින් හෝ 1981 අංක 57 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ 5 වන වගන්තිය යටතේ බලය පවරනු ලැබූ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාලයක ප්‍රාදේශීය ලේකම් හෝ බලයලත් නිලධාරියකු විසින් හදිසි අවස්ථාවකදී නිකුත් කරනු ලබන අවසරපත්‍ර හදිසි අවසරපත්‍ර ලෙස හඳින්වේ.

එවැනි හදිසි අවසරපත්‍රයක් තාවකාලික පිළියමක් ලෙස දින හතකට වැඩි නොවන වලංගු කාලයක් සඳහා —

- * ගංවතුර පාලන පිළියමක් ලෙස හෝ වෙනත් ස්වභාවික ආපදා වැලැක්වීමේ පිළියමක් ලෙස,
- * ගංවතුර වැළැක්වීමට වැලි වැටි ඉවත් කිරීම සඳහා,
- * මහජන ජීවිත හෝ පොදු/පෞද්ගලික දේපළ වලට තර්ජනයක්/පරිහානියක් වන විට ප්‍රධාන/සුළු අවසරපත්‍රයක් ලබා ගන්නා තෙක් නිකුත් කළ හැකිය,
- * හදිසි තෙල් කාන්දුවීම් හා වෙනත් දූෂක මාර්ග වලින් අපිරිසිදු වූ වෙරළ ජලය හා ජලාශ පිරිසිදු කිරීම.

හදිසි අවසර පත්‍රයක—

- * වලංගු කාලය, සහ
- * එමගින් වැලැක්විය යුතු හදිසි අවස්ථාව හෝ තර්ජනය
- * භාවිතා කරන උපකරණ හා ද්‍රව්‍ය සඳහන් විය යුතුය.

8.3 නවතම් ක්‍රියාකාරකම්

වෙරළ සංරක්ෂණ පනත යටතේ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් වෙරළ කලාපය තුළ තහනම් කරන ලද කාර්යයන් වන්නේ,

- * හිරිගල් ඉවත් කිරීම (සංභන - පර්යේෂණ, කාර්යයක් සඳහා හිරිගල් ඉවත් කිරීමට අවශ්‍ය වන විට, ඉවත් කරන හිරිගල් වර්ගය, ප්‍රමාණය, ස්ථානය සහ ඉවත් කරන කාලසීමාව සඳහන් කරමින් හිරිගල් ඉවත් කිරීමේ අවසර පත්‍රයක් නිකුත් කිරීමට වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂකට පුළුවන,
- * වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව නම් කරන ලද ප්‍රදේශවලින් හැර වෙනත් ස්ථානවලින් වැලි ඉවත් කිරීම,
- * විශේෂිත දර්ශනීය හෝ සංස්කෘතික අගයක් ඇති නම් කළ ප්‍රදේශයක ගුණාත්මක බව සැලකිය යුතු පරිදි පරිහානියට හේතු කරවන කවර හෝ සංවර්ධන කාර්යයක්.
- * ප්‍රකාශයට පත් කොට ඇති කරන ලද ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයක් තුළ සිදු කරනු ලබන සංවර්ධන කාර්යයන් (මෙයට, ජාතික දැඩි රක්ෂිත, ජාතික උද්‍යාන, ස්වභාව රක්ෂිත, වන පිවිසුම්, ආරක්ෂා ස්ථාන, සමුද්‍රීය රක්ෂිත, සීමාන්තරික කලාප, රැම්සාර් තෙත් බිම්, අභය භූමි, රක්ෂිත වනාන්තර, සංරක්ෂණ වනාන්තර, සහ ජාතික උරුම වන භූමි ඇතුළත් වේ.),
- * මෙම සැලැස්මෙහි පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් නම් කරන ලද පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික සහ සංස්කෘතික ස්ථානයක පර්යන්තයේ සිට මීටර් 400ක අරයක් ඇති ප්‍රදේශ තුළ සිදු කරන සංවර්ධන කාර්යයන්.

වගුව 82 ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපයට යාබද ව පිහිටි ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ :

නම	පිහිටීම - භූගෝලීය ඛණ්ඩාංක		ආසන්න වෙරළ ඛණ්ඩය	ලෝකීය වර්ගීකරණය	ප්‍රමාණය (හෙක්.)	ස්ථාපිත වර්ෂය
	අක්ෂාංශ (N)	රේඛාංශ (E)				
1. බාරපර අභය භූමිය	8°16'00" - 8°32'00"	79°40'75" - 79°46'70"	02, 70	-	30,670	1992
2. හොරැවු අභය භූමිය	6°27'17" - 6°23'55"	79°58'31" - 80°00'16"	17	IV	8,44	1973
3. පොල් වත්ත අභය භූමිය *	6°16'00" - 6°08'55"	80°01'53" - 80°03'52"	20	IV	1,425	1938
4. අම්බන්තොඩි, හික්කඩුව ගාල්ල අභය භූමිය	6°09'00" - 6°08'00"	80°08'00" - 80°05'00"	20, 21	IV	1,26	1940
5. හික්කඩුව මත්ස්‍ය අභය භූමිය *	6°09'00" - 6°08'00"	80°08'00" - 80°05'00"	20, 21	IV	45	1961, 1979
6. පර්වත ද්වීප අභය භූමිය *	6°05'00" - 6°06'00"	80°56'00" - 80°59'00"	22	IV	190	1988
7. කලුමැදිය කළුවල අභය භූමිය *	6°07'00" - 6°14'00"	80°07'00" - 81°17'00"	36, 37, 38	IV	712	1984
8. මුහුදු පර්වත වනෝද්‍යානය	6°07'00" - 6°14'00"	80°07'00" - 81°17'00"	40, 41	-	6,216	1992
9. නිමල අභය භූමිය	6°08'20" - 6°46'05"	81°08'46" - 81°49'25"	41	-	1,066	1993
10. රණගල (යාල) 1 ජාතික වනෝද්‍යානය *	6°16'00" - 6°42'00"	81°15'00" - 81°41'30"	41	II	16,133	1938 - 1973
11. රණගල (යාල) 2 ජාතික වනෝද්‍යානය *	6°16'00" - 6°42'00"	81°15'00" - 81°41'30"	41	II	9,931	1954
12. යාල දැඩි රක්ෂිතය *	6°16'00" - 6°42'00"	81°15'00" - 81°41'30"	41, 42	I	28,906	1954
13. යාල නැගෙනහිර 1 ජාතික වනෝද්‍යානය *	6°16'00" - 6°42'00"	81°04'00" - 81°45'00"	42	II	17,864	1969
14. යාල නැගෙනහිර 2 ජාතික වනෝද්‍යානය *	6°16'00" - 6°42'00"	81°04'00" - 81°45'00"	42	II	285.2	1969
15. කුඩුම්බල අභය භූමිය *	6°46'05" - 6°57'23"	81°49'25" - 81°51'30"	42	IV	4,403	1973
16. පේරාදෙණි දූපත අභය භූමිය *	8°20'00" - 8°25'00"	81°20'00" - 81°23'00"	52	IV	15,540	1970
17. කුඩා පොතිර දූපත අභය භූමිය	සමස්ථ දූපත	සමස්ථ දූපත	53	IV	73	1963
18. පෞර්ව දූපත අභය භූමිය *	සමස්ථ දූපත	සමස්ථ දූපත	53	IV	5	1974
19. හෝකිලාදි කළුවල අභය භූමිය *	8°56'00" - 9°03'00"	80°52'00" - 80°58'00"	56, 57	IV	2,995	1951
20. මුහුදු මුහුදු අභය භූමිය *	9°26'00" - 9°32'00"	80°24'00" - 80°37'00"	57	IV	11,129	1938
21. පාරතිරි දූපත අභය භූමිය *	සමස්ථ දූපත	සමස්ථ දූපත	60	IV	97	1973
22. මුහුදු මුහුදු අභය භූමිය *	8°30'00" - 8°32'00"	79°52'00" - 80°04'00"	70	IV	1,878	1938
23. මුහුදු මුහුදු අභය භූමිය *	8°12'00" - 8°32'00"	79°52'00" - 80°10'00"	70	IV	12	1938, 1941, 1973
24. විජයවික්‍රම කොට්ඨාස 5 ජාතික වනෝද්‍යානය *	8°12'00" - 8°32'00"	79°52'00" - 80°10'00"	70	II	21,486	

- * දකුණු ආසියාවේ රක්ෂිත ප්‍රදේශ පිළිබඳ ලෝක පරිසර සංරක්ෂණ සංවිධානයේ නාමාවලියේ දක්වා ඇති පරිදි
- ** ස්ථානයට අදාළ නියත තොරතුරු නොමැති අවස්ථාවල දී අදාළ වෙරළ කාණ්ඩය සඳහා භූගෝලීය.....
- *** ශ්‍රී ලංකාව හා සම්බන්ධයෙන් පිළිගත් ලෝක පරිසර සංරක්ෂණ සංවිධානයේ වර්ගයන්
 - (i) විද්‍යාත්මක රක්ෂිතය/දැඩි ස්වාභාවික රක්ෂිතය
 - (ii) ජාතික උද්‍යානය
 - (iii) තලමනාකරණය කෙරුණු ජාතික රක්ෂිතය/වන ජීවී අභය භූමිය

8.4 වෙරළාරක්ෂිත (පස සිටු) ප්‍රදේශ

වෙරළාරක්ෂිතයක් යනු යම් සංවර්ධන කාර්යයක් සම්බන්ධයෙන් තහනමක් හෝ සැලකිය යුතු පරිදි සීමාවක් හෝ පනවන ලද්දා වූ වෙරළ කලාපය තුළ පිහිටි බිම් කීරුවක් හෝ බිම් පටියකි. ආරම්භක වාසි ලබා ගැනීම සඳහා වෙරළ ඉදිරිපස පිහිටි ඉඩම් පාවිච්චි කිරීමට ඇති සමාජීය ඉල්ලුම සැලකිල්ලට ගනිමින් 1997 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් මුළු පස සිටු ප්‍රදේශය කොටස් 2 කට බෙදා ඇත. එනම් විශේෂිත වෙරළ බාණ්ඩයක් තුළ ගොඩබිම දෙසට පිහිටි යොමු ඉම හා මුහුද දෙස පිහිටි යොමු ඉම අතර පවතින වෙන් කළ ප්‍රදේශයකින් ද සීමාකල ප්‍රදේශයකින් ද සමන්විත වේ. කෙසේ නමුත් 2004 සුනාමි සිද්ධියෙන් ලබා ගත් අත්දැකීම් සමඟ බැලීමේ දී මෙම මාර්ගෝපදේශවල වලංගුතාවය සහ යොදා ගැනීම් ප්‍රශ්න කළයුතු තත්ත්වයේ පවතී. එම නිසා සුනාමි කුණාටු රළු වැනි වෙරළ විපත් මගින් සිදු විය හැකි හානි හා ආයෝජනයේ අවදානම අවම කිරීම සඳහා පෙර මාර්ගෝපදේශ වෙනුවට නව අතිරේක මාර්ගෝපදේශ මාලාවක් හඳුන්වා දීමට වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට යොමු කරන ලදී. වෙරළ විපත් මගින් ජීවිත හා දේපල ආරක්ෂා කර ගැනීමටද එයින් සලකා බලන ලදී.

8.4.1 වෙරළාරක්ෂිත (පස සිටු) ප්‍රදේශ සංරක්ෂණය කිරීමේ අවශ්‍යතාවය

1997 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් පහත සඳහන් නිර්නායකයන් පදනම් කර ගෙන පස සිටු ප්‍රදේශ ප්‍රමිතීන් සකස් කර ඇත. 1997 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම සඳහා පස සිටු ප්‍රදේශ බෙදා වෙන් කිරීමේදී වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් යොදා ගන්නා ලද නිර්නායකයන් පහත වේ :

- * වෙරළ බාදන ශීඝ්‍රතාව ;
- * පුරා විද්‍යාත්මක හා ඓතිහාසික ස්ථාන වල වැදගත්කම ;
- * සම්පත් භාවිතය පිළිබඳ ගැටළුවල මට්ටම ;
- * තෙතික තත්ත්වය ;
- * විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ භූමි වීම ;
- * වෙරළාරක්ෂිත පිළියම් ක්‍රියාත්මක කොට ඇති ප්‍රමාණය ;
- * ආරක්ෂක ප්‍රදේශ ;
- * සුළි සුළු, උදම් රළ වැනි අතිශය ස්වභාවික සංසිද්ධිවලට නිරාවරණය වීම ;
- * භූ රූපණ විද්‍යාත්මක අනු ලක්ෂණ ;
- * වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති අන්තරායට ලක්වීමේ හැකියාව ;
- * විනෝදාත්මක හා ස්වභාවික අගයන්, දර්ශනීය බව වැනි අනෙකුත් ස්වභාවික ගති ලක්ෂණ වල වැදගත්කම ;
- * සංවර්ධනයේ මට්ටමට

කෙසේ වුවත් වෙරළ දේපලවලට සුනාමියෙන් සිදු කරන ලද අතිවිශාල විනාශය නිසා විසින් වෙරළ සංවර්ධනයේ දී පුළුල් ආරක්ෂිත කලාපයක් පැනවීම පිළිබඳව ප්‍රවේශමිකාරී අවධානයක් යොමු කර ඇත. ආරක්ෂිත කලාප නියම කිරීමේ දී ඉහත සාධකවලට අමතරව 2004 සුනාමියේ විශාලත්වය ද සැලකිල්ලට ගතයුතුව ඇත. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් පිළිවෙලින් බස්නාහිර, නිරිත හා දකුණු පළාත්වල සහ උතුරු නැගෙනහිර පළාත්වල වෙරළ සඳහා මීටර 100 හා මීටර 200 පස සිටු ප්‍රදේශ රජය විසින් ප්‍රකාශ කරන ලදී.

වෙරළ කලාපය තුළ සංවර්ධන කටයුතු කරගෙන යාමේ දී දෙසැම්බර් 26 දින සිදු වූ සුනාමි සිද්ධිය සැලකිල්ලට ගැනීම අවශ්‍ය වන්නා සේම සුළි සුළු, උදම් රළ සහ කුණාටු රළ වැනි අනාගත වෙරළ ව්‍යසනයන් ගැන ද විශේෂ

අවධානය තැබිය යුතුව ඇත. වෙරළ කලාප තුළ වන වෙරළ වාසනාවලින් මහජන ජීවිත හා දේපල ආරක්ෂා කර ගැනීම අවශ්‍ය වන්නා සේම හානි සහ ආයෝජනයේ අවදානම අවම කර ගැනීමට ද පියවර ගත යුතුය ඇත.

සුනාමියෙන් බලපෑමට ලක්වූ වෙරළ ප්‍රදේශ තුළ සිදු කරන ලද කේෂ්ත්‍ර පරීක්ෂාවලින් අනාවරණය වූයේ වෙරළේ සිට ඇතුළත ප්‍රදේශවලට අවකාශ ව්‍යාප්තියෙන් වූ බලපෑම වැඩි, මධ්‍යස්ථ හා අඩු මට්ටම් වශයෙන් වෙනස් වන බවයි. ඒ අනුව ජීවිත හා දේපල හානි සිදු වී වැඩි බලපෑමකට ලක් වූ වෙරළේ සිට ගොඩබිම දෙසට මධ්‍ය දුර දකුණු හා බස්නාහිර වෙරළ ප්‍රදේශයේ ආසන්න වශයෙන් මීටර් 100 වන අතර ස්වභාවික සමතලා බිම් අඩංගු වන උතුරු සහ නැගෙනහිර වෙරළ කලාපයේ ආසන්න වශයෙන් මීටර් 200 ලෙස සැලකිය හැකිය.

සුනාමි වාසනයෙන් පසු ශ්‍රී ලංකාව වටා මුහුදු පතුලේ භූවිෂමතා සැලකිය යුතු මට්ටමින් අස්ථාවර තත්ත්වයට ළඟා වූ අතර අතිකුත් සාගර ප්‍රදේශවල ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළට බලපෑම ළඟා විය හැකි වෙනස් පරිමාණවලින් භූමිකම්පා ගණනාවක් වාර්තා විය. ක්ෂේත්‍ර තොරතුරුවලට අනුව, සුනාමි රළ මගින් වැලි කඳු, කොරල් පර, ස්වභාවික වෙරළ ආශ්‍රිත ශාඛ බහුලව ඇති සහ ලැටරයිට් වැනි දැඩි පස් වර්ග තිබෙන උස් භූමි ප්‍රදේශවලට වූ හානිය සාපේක්ෂ වශයෙන් අඩු බව අනාවරණය විය. සුනාමි විපතේ පසු බලපෑමට ලක් වූ ප්‍රදේශයන්හි පස්වල තත්ත්වය වෙනස් වූ අතර වෙරළට ආසන්නව අස්ථාවරත්වය වැඩි හා ඇතුළත ප්‍රදේශවල එය අඩුව ඇත.

සුනාමිවලින් විනාශයට පත් වූ උතුරු හා නැගෙනහිර වෙරළ ආසන්නයේ ඉඩම්වල වැඩි ප්‍රමාණයක සංවර්ධන සහතිකය අඩු මට්ටමක වූ අතර බලපෑමට ලක්වූ දකුණු හා බස්නාහිර වෙරළ ප්‍රදේශයන්හි සංවර්ධන සහතිකය වැඩි මට්ටමක පවතී. යටිතල පහසුකම්වලින් වැඩි කොටසක් එක් රැස් වී තිබුණේ ද බලපෑමට ලක්වූ දකුණු හා බස්නාහිර වෙරළ ප්‍රදේශවලය.

8.5 යෝජිත දිගු කාලීන ප්‍රවේශය

වෙරළ වාසනාවලින් සිදු විය හැකි හානි අවම කිරීම සේම සුනාමි වාසනයෙන් කරන ලද බලපෑම අවම කිරීමේ අවශ්‍යතාව සැලකිල්ලට ගැනීමේ දී දිගුකාලීන වෙරළවාසන කළමනාකරන ප්‍රවේශයක් ආරම්භ කිරීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. ප්‍රධාන වශයෙන් සුනාමි වැනි ස්වභාවික විපත් තහර කිරීම දුෂ්කර වන නමුත් පූර්ව අනතුරු ඇඟවීමේ පද්ධතියක් සමඟ සුදුසු කළමනාකරන මාර්ගෝපදේශ අනුගමනය කිරීමෙන් වෙරළ වාසනාවලින් වන ජීවිත හානි හා අනිවාර්ය විනාශය අවම කිරීමට හැකියාව ඇත. බලපෑමට ලක්වූ ප්‍රදේශවල පුනරුත්ථාපන කටයුතු වේගවත් කිරීමේ අවශ්‍යතාව සලකා බැලීමේදී මෙම සැලැස්මෙන් වෙරළ සංවර්ධනය සඳහා අතිරේක මාර්ගෝපදේශ ඉදිරිපත් කරන අතර අනාගත භාවිතය සඳහා ඉතාමත් ප්‍රායෝගික හා යථාර්ථ කළමනාකරණ මාර්ගෝපදේශ සැකසීමට මූලිකත්වය දෙමින් පහත සඳහන් අධ්‍යයනයන් සහ සොයා බැලීම් ක්‍රියාත්මක කිරීම නිර්දේශ කෙරේ :

- (අ) වෙරළ විපත්වලින් ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ නිර්ණය කිරීමට මධ්‍යම මුහුදු මට්ටමේ සිට මීටර් 3 ක පරාසය සමඟ ගොඩබිම දෙසට මීටර් 300 ක සමෝච්ඡ රේඛා සිතියම් සැකසීම ;
- (ආ) අතිරේක ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ සඳහා සුදුසු ප්‍රදේශ නිර්ණය කිරීමට ආසන්න වෙරළ භූවිෂමතා වෙරළ ක්‍රියාවලින් අවසාදිත පරිවහනය ආදිය ආවරණය කරමින් විස්තරාත්මක තාක්ෂණික අධ්‍යයනයක් කිරීම ;
- (ඇ) සුනාමි දළ රළ, කුණාටු රළ සහ සුළු සුළං වැනි වෙරළ විපත්වලින් බලපෑමට ලක්විය හැකි ප්‍රදේශ ඇස්තමේන්තු කිරීම ;
- (ඈ) පස සිටු ප්‍රමිතීන්වලින් සිදුවන සමාජීය හා ආර්ථික බලපෑම ඇස්තමේන්තු කිරීම ;
- (ඉ) වෙරළ විපත් වලට වැඩියෙන් ලක්විය හැකි අස්ථාවර වෙරළ ප්‍රදේශවල ගොඩනැගිලි සැලසුම් කිරීමේ දී ප්‍රයෝජනයට ගැනීමට නිර්ණයකයන් සැකසීම.

8.6 අතිරේක මාර්ගෝපදේශ සහ පස සිටු ප්‍රදේශ (පස සිටු ප්‍රමිතීන්)

ඉහත සඳහන් පර්යේෂණ හා සොයා ගැනීම් පදනම් කර ගනිමින් වඩා හොඳ පස සිටු ප්‍රමිතීන් (ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ) සහ මාර්ගෝපදේශ සකස් කරන තුරු වෙරළ කලාපය තුළ සංවර්ධන කටයුතු සහ පුනරුත්ථාපන වැඩ කිරීමේ දී පහත සඳහන් අතිරේක මාර්ගෝපදේශ සහ පස සිටු ප්‍රමිතීන් යොදා ගත යුතුයි :

(අ) වන ජීවි සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් ප්‍රකාශිත හා කළමනාකරනය කරනු ලබන විල්පත්තු, යාල, කුමන, පානම ජාතික වන උද්‍යාන සහ අභය භූමි වලට අයත් වෙරළ ප්‍රදේශ සඳහා මධ්‍ය වධ්දිය ඉමේ සිට ගොඩබිම දෙසට මීටර් 300 ක ඉදිකිරීම් රහිත වෙරළ රක්ෂිතයක් (පස සිටු) පවත්වාගෙන යා යුතුයි ;

(ආ) ඉහත සඳහන් වෙරළ ප්‍රදේශ හැර ශ්‍රී ලංකාව වටා ඇති කුඩා දූපත් ඇතුළත් කරමින් අතිකුත් වෙරළ ප්‍රදේශ සඳහා ආරක්ෂිත කලාප පහත පරිදි වේ :

(I) කලා මය මුවදොර (ගණේ වාඩිය) සිට කිරිඳි මය මුවදොර දක්වා වූ බටහිර සහ දකුණු දිග වෙරළ තීරයේ වෙරළ කලාපය තුළ සංවර්ධන කටයුතු සිදු කිරීමේදී ස්ථිර තුරුලතා තීරයේ සිට මීටර් 100 ක ඉදිකිරීම් වලින් තොර වෙරළාරක්ෂිත කලාපයක් තැබිය යුතුය ;

(II) කිරිඳි මය මුවදොර සිට නැගෙනහිර සහ උතුරු ප්‍රදේශය ආවරණය වන ලෙස මන්නාරම හරහා කලා මය දක්වා වූ වෙරළ තීරයේ සංවර්ධන කටයුතු සිදු කිරීමේ දී ස්ථිර තුරුලතා තීරයේ සිට ගොඩබිම දෙසට මීටර් 200ක ඉදිකිරීම් වලින් තොර වෙරළ රක්ෂිතයක් තැබිය යුතුය ;

(III) කලා මය මුවදොර සිට කිරිඳි මය දක්වා වූ බටහිර වෙරළ තීරයේ සහ නැගෙනහිර වෙරළ තීරයේ ත්‍රිකුණාමල බොක්කේ මධ්‍ය මුහුදු මට්ටමේ සිට මීටර් 5 සමෝච්ඡ රේඛාවෙන් ඉහළ පිහිටි ගල්පර සහිත හෝ කබොක් වැනි තද පාෂාණවලින් සමන්විත පහත සඳහන් උස්බිම් ප්‍රදේශයන්හි සංවර්ධන කටයුතු සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ උපදේශක සභාවේ අනුමැතියට යටත්ව තුඩුවේ කෙළවර සිට මීටර් 25ක ඉදිකිරීම්වලින් තොර වෙරළාරක්ෂිතයක් සහිතව අවසර දෙනු ලැබේ. එවැනි අනුමැතියක් එකින් එක පදනම් කරගෙන දෙනු ලබන අතර වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් මෙම විශේෂිත වෙරළ බාණ්ඩුවල සීමාවන්වල GPS ලක්ෂ්‍යයන් නිර්ණය කරනු ලබයි ;

1. කලා මය - සෙරක්කුලිය ;
2. මග්ගොන තුඩුව ;
3. බේරුවල-මරදාන ;
4. අම්බලන්ගොඩ පොලිස් ස්ථානය අසල උස්බිම් ප්‍රදේශය ;
5. ගාල්ල ක්ලොසන්බර්ග් ;
6. රුමස්සල උස්බිම ;
7. කප්පරතොට උස්බිම ;
8. වැලිගම - මිරිස්ස තුඩුව ;
9. මාතර මුඩුන්ස් කන්ද ;
10. දෙවිනුවර ප්‍රදීපාගාර - වාට්ට ;
11. නිල්වැල්ල උස්බිම ;
12. ගොයම් බොක්ක - තංගල්ල නාවික කඳවුර ;
13. ත්‍රිකුණාමලය බොක්ක - ඕලන්ද බොක්ක, මාර්බල් බොක්ක, කොනේස්වරම්

(ඈ) වෙරළ කලාපය තුළ ස්ථිරවම හෝ තාවකාලිකව සාගරයට සම්බන්ධ වන ගංගා, ඇළ දොළ හා කලපු ඇතුළු ජල මාර්ගයන්හි ඉවුරු දෙපස සිට මීටර් 100ක ඉදිකිරීම්වලින් තොර රක්ෂිතයක් බටහිර හා දකුණු වෙරළ තීරය සඳහාත්, මීටර් 200ක රක්ෂිතයක් උතුරු-නැගෙනහිර වෙරළ තීරයක් සඳහාත් තැබිය යුතුය ;

(ඈ) බටහිර හා දකුණු දිග වෙරළ තීරයේ කල්පිටිය, තලවිල, උඩප්පුව, හම්බන්තොට, කොහොලන්කල, කිරිඳි සහ උතුරු නැගෙනහිර වෙරළ තීරයේ පානම, පොතුවිල්, නිරුක්කෝවිල්, මනල්කාඩු, කැපුරිනා වෙරළ සහ මන්නාරම අර්ධද්වීපයේ වැලි කඳු පිහිටි ස්ථානයන්හි පෙර හා පසු වැලි වැටි වල මුදු පළල එකතුව පිළිවෙලින් මීටර් 100ක් හෝ මීටර් 200ට වැඩි අවස්ථාවේ පසු වැලි වැටියේ ගොඩබිම බෑවුම තෙක් ප්‍රදේශයේ ඉදිකිරීම්වලින් තොර වෙරළාරක්ෂිතයක් ලෙස පවත්වාගත යුතුය.

8.6.1 වෙරළ ආරක්ෂිතයන් තුළ අවසර දෙනු ලබන පරිහරණයන් (හාවිත)

අදාළ වෙරළ කාණ්ඩය තුළ හෝ ඊට ආසන්න වෙරළ කාණ්ඩය තුළ හෝ සැලකිය යුතු කිසිදු බලපෑමක් ඇති නොවන බව පෙන්වාදීමට හැකි වෙතොත් සහ වෙරළ වෙත සහ වෙරළ ඔස්සේ ද මහජන පිවිසුමට අවහිර නොකරනොත් පහත සඳහන් කාර්යයන්හි නිරතවන පුද්ගලයින් සඳහා අවසර පත්‍ර නිකුත් කිරීමට වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අධ්‍යක්ෂවරයාට හැකිවේ :

- (i) ධීවර ආම්පන්න සහ අනෙකුත් උපකරණ ගබඩා කිරීමේ පහසුකම් ;
- (ii) මාදුල් ගබඩා කිරීම හා යාත්‍රා නවතා තැබීමේ තාවකාලික ආවරණයන් ;
- (iii) අයිස් නිෂ්පාදනාගාර, ගබඩා සහ බෙදා හැරීම සඳහා වූ පහසුකම් ;
- (iv) ජල ජීවී වගාව සඳහා මුහුදු ජලය ලබා ගැනීම හා පිරිසිදු කිරීම සඳහා වූ පහසුකම් ;
- (v) මසුන් වෙන්දේසිය සඳහා වූ පහසුකම් ;
- (vi) ධීවර තැංගුරම්, තොටුපල, වරායන් සඳහා අනේවාසික පහසුකම් ;
- (vii) ජාතික ආරක්ෂාව සඳහා ඉදිකිරීම් හා ගොඩනැගිලි ;
- (viii) වෙරළ ආරක්ෂණ ඉදිකිරීම්

ඉහත සඳහන් පහසුකම් සඳහා ගොඩනැගිලි ඉදිකිරීමේ දී ප්‍රමාණවත් පහසුකම් පස සිටු ප්‍රදේශයක් වෙන් කළ යුතු අතර සුදුසු සැලසුම් නිර්ණායකයන් යොදා ගත යුතුය :

(අ) මුහුද දෙසට යොමු ඉම (Sea ward Reference Line) යන්නෙන් සාමාන්‍යයෙන් මධ්‍යන්‍ය මුහුදු මට්ටමේ සිට ධන මීටර් 0.6 ක ඉම ගැනේ. කෙසේ වෙතත් පොල් (Cocos nucifera) මහරුවනා රැවුල (Spinifex littoreus) වැටකෙයියා (Pandanus) මුදිල්ලා (Barringtonia speciosa) වැනි ශාක පවතින විට වෙරළ මුහුනෙන් ස්ථිර තුරු ලතා ඇති විට හෝ ස්ථිර තුරුලතා තිරයක් නොමැති විට මුහුද දෙසට යොමු ඉම ලෙස සැලකිය යුත්තේ මධ්‍ය වඩ්දිය ඉම මධ්‍ය මුහුදු මට්ටමට ඉහළින් වූ යෝග්‍ය සමෝච්ඡ රේඛාවක්, වැලි වැටිවල ගොඩබිම දෙසට වූ පාමුල හෝ දඹයක මුහුද දෙසට වූ අද්දරයි.

(ආ) ගොඩබිම දෙසට යොමු ඉම (Landward Referene Line) යන්නෙන් සාමාන්‍යයෙන් හැඳින්වෙන්නේ අත් ලෙසකින් සඳහන් නොකළහොත් වෙරළ රක්ෂිතයෙන් (පස සිටුවෙන්) ගොඩබිම දෙසට ඇති මායිමයි.

8. 7 ජාතිකමය ලෙස වැදගත් වන ව්‍යාපෘතීන් සඳහා අතිරේක මාර්ගෝපදේශ

බටහිර හා දකුණු වෙරළ තීරයන්ගේ සහ උතුරු නැගෙනහිර වෙරළ තීරයන්හි මධ්‍ය වඩ්දිය ඉමේ සිට පිළිවෙළින් මීටර් 100 ක් සහ මීටර් 200ක් ගොඩබිම දෙසට වන ලෙස ප්‍රකාශිත වෙරළ ආරක්ෂිත කලාපයන් තුළ නිවාස සංචාරක ව්‍යාපෘතීන්, සංචාරක කටයුතු, කර්මාන්ත වැනි පොදු ප්‍රතිලාභයන් විදහා දක්වන සංචාරක කටයුතු ස්ථානගත කිරීමට අපේක්ෂා කරනු ලබන අවස්ථාවන්හි එම කටයුතු මෙහෙයවන විෂයභාර අමාත්‍යාංශය හරහා සවිස්තරාත්මක ව්‍යාපෘති වාර්තාවක් අනුමැතිය සඳහා වෙරළ සංරක්ෂණ උපදේශක සභාව වෙත ඉදිරිපත් කළ යුතුය. මේ යටතේ විශේෂ ජාතිකමය වශයෙන් වැදගත් වන ව්‍යාපෘතීන් සඳහා අනුමැතිය ලබා දීම පිළිබඳව සලකා බලනු ලැබේ. එම ව්‍යාපෘතීන් සලකා බැලීම සඳහා පහත සඳහන් විස්තර ව්‍යාපෘති වාර්තාවට ඇතුළත් විය යුතුය :

- (I) සංචාරක කාර්යය කිරීමට අපේක්ෂා කරනු ලබන භූමිය සඳහා මධ්‍ය වඩ්දිය ඉමේ සිට ගොඩබිම දෙසට මීටර් 3ක පරාසයක් සහිතව සකස් කරන ලද සමෝච්ඡ රේඛා පෙන්වනු ලබන සැලැස්මක් ;
- (II) යෝජිත සංචාරක කාර්යය කරනු ලබන ප්‍රදේශයේ පස හා පාංශු ලක්ෂණයන් පිළිබඳ සංක්ෂිප්ත වාර්තාව ;

- (III) වෙරළබඩ උපද්‍රව මගින් වන හානි අවම කිරීමේ හැකියාවක් පවත්නා ගොඩනැගිලි පහසුකම් ;
- (IV) හදිසි ආපදා තත්ත්වයක දී නේවාසිකයන් ඉතා කෙටි කාලයක් තුළ එම ස්ථානයෙන් ආරක්ෂිත ස්ථානයක් වෙත ඉවත් කිරීම සඳහා ගනු ලබන ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳ පැහැදිලි වාර්තාවක් ;
- (V) යෝජිත ව්‍යාපෘතියේ ජාතිකමය වශයෙන් පවත්නා වැදගත්කම පිළිබඳ පැහැදිලි විස්තරයක් ඉදිරිපත් කළ යුතුය.

ජාතික වශයෙන් වැදගත් වන්නා වූ ව්‍යාපෘති සඳහා නිර්ණායකයන්

- * යෝජිත කාර්යය මගින් මුළුමනින්ම තනි පුද්ගලයෙකුගේ හෝ පෞද්ගලික අවශ්‍යතා අභිබවා මුළු මහත් ජනතාවටම පොදු ප්‍රතිලාභ සපයන්නා වූ පොදු කටයුත්තක් වීම. එය පහත දැක්වෙන කාර්යයන්ගෙන් එකක් හෝ කීපයක් විය හැක ;
- * උපයෝගීතා, බලශක්ති, සන්නිවේදන සහ ප්‍රවාහන පහසුකම් වැනි පොදු යටිතල පහසුකම් සමඟ බැඳුනු කාර්යයන් ;
- * ප්‍රජාවට සැලකිය යුතු ආර්ථික ප්‍රතිලාභයක් අත්කර දෙන්නා වූ හෝ වෙරළට පිවිසීම වඩාත් පහසු කරවන ජලයෙන් යැපෙන කාර්යයන්.
- * ජාතික ආරක්ෂාව හා බැඳුනු කාර්යයන් ;
- * පාරිසරික බලපෑම් සහ/හෝ භාවිත ගැටළු අවම කිරීම සඳහා අවශ්‍ය වන සියලු පියවර ම ගත යුතුය ;
- * නිදහස් කිරීමක් ඉල්ලා සිටින්නේ මහජන කටයුත්ත උදෙසා සාධාරණ වූ වෙනත් විකල්පයක් නොමැති අවස්ථාවක විය යුතුය.

8.8 සුනාමියෙන් බලපෑමට ලක් වූ සංචාරක ආයතන පුනරුත්ථාපන සඳහා මාර්ගෝපදේශ හා අනුමත ක්‍රියාපටිපාටිය.

2004 වර්ෂයේදී සිදු වූ සුනාමි සිද්ධියෙන් බලපෑමට ලක් වූ වෙරළාසන්න දිස්ත්‍රික්කවල පිහිටි ආගන්තුක සත්කාරක කර්මාන්ත සඳහා භාවිතා කරන ගොඩනැගිලි සඳහා (TAFREN) මගින් සකස් කර ප්‍රකාශ කරන ලද මාර්ගෝපදේශවලට අනුකූලව අනුමැතිය ලබා දිය යුතුය :

(අ) සුනාමි ව්‍යසනයෙන් හානියට පත් නොවූ ආගන්තුක සත්කාරක කර්මාන්ත ව්‍යාපාරික ස්ථාන :

2004 දෙසැම්බර් 26 දිනට පෙර ශ්‍රී ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය ඇතුළු සියළුම නියාමක අධිකාරී ආයතනයන්ගෙන් අනුමැතිය ලබා ගෙන ඉදිකොට ඇති ගොඩනැගිලි, වෙරළ සංරක්ෂණ කලාපය ඇතුළත පවත්වාගෙන යාමට ඉඩ දෙනු ලැබේ ;

(ආ) සුනාමි ව්‍යසනයෙන් අර්ධ වශයෙන් හානියට පත් වූ ආගන්තුක සත්කාරක කර්මාන්ත ව්‍යාපාරික ස්ථාන :

- * අළුත්වැඩියා කිරීමේ වියදම්, අදාළ ගොඩනැගිල්ල වෙනුවට නව ගොඩනැගිල්ලක් ඉදිකිරීමට වැය වන මුදලින් 40%කට වඩා අඩු නම් එය අර්ධ හානියට පත් වූ ගොඩනැගිල්ලක් වශයෙන් සලකනු ලැබේ ;
- * 2004 දෙසැම්බර් 26 දිනට පෙර, ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක මණ්ඩලය ඇතුළු සියළුම නියාමක අධිකාරී ආයතනයන්ගෙන් අනුමැතිය ලබා ගෙන තිබුනේ නම් පමණක් එවැනි ගොඩනැගිලි යළි ඉදිකිරීම සඳහා ඉඩ දෙනු ලැබේ ;
- * 1981 අංක 57 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ විධිවිධාන යටතේ නැවත ගොඩනැගීම ආරම්භ කිරීමට පෙර වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂ විසින් නිකුත් කරන අවසර පත්‍රයක් සංචාරකකරු විසින් ලබා ගත යුතුය ;
- * එම අවසර පත්‍ර නිකුත් කළ යුත්තේ TAFREN මගින් විශේෂයෙන් නියම කරන ලද නිර්ණායකයන්ට අනුකූලවයි.
- * මුලින්ම අනුමත ගොඩනැගිලි සැලසුමෙන් වෙනස්ව විශාර කිරීම් සඳහා ඉඩ දෙනු නොලැබේ ;

(ඇ) සුනාමි ව්‍යසනයෙන් සම්පූර්ණ වශයෙන් හානියට පත් වූ ආගන්තුක සත්කාරක කර්මාන්ත ව්‍යාපාරික ස්ථාන :

- * අළුත්වැඩියා කිරීමේ වියදම්, අදාළ ගොඩනැගිල්ල වෙනුවට නව ගොඩනැගිල්ලක් ඉදිකිරීමට වැය වන මුදලින් 40%කට වැඩි ප්‍රමාණයක් නම්, එය සම්පූර්ණයෙන් විනාශ වූවක් ලෙස සැලකේ ;
- * ප්‍රකාශ කිරීමට යන සංචාරක කලාපවල එම ගොඩනැගිලි පිහිටා නොතිබුනේ නම් පස සිටු ප්‍රදේශවල ඉදිකිරීම් සඳහා අවසර දෙනු නොලැබේ. රජය ශ්‍රී ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය හා එක්ව ඉදිරියේදී සංචාරක කලාප ස්ථාපිත කරනු ඇත. වෙරළාරක්ෂිත කලාපය ඇතුළත ගොඩනැගිලි යළි ඉදිකිරීමෙන් වළක්වාගනු ලැබූ ව්‍යාපාර ආයතනවලට එම ව්‍යාපාර යළි ගොඩනැගීමට සංචාරක කලාපවල පිහිටි ඒ හා සමාන හෝ වැඩි පහසුකම් සහිත ඉඩම් වෙන්කර දීමේදී ප්‍රමුඛත්වය දෙනු ලැබේ ;
- * කෙසේ නමුත්, එම ගොඩනැගිල්ලක් රජය මගින් සංචාරක මණ්ඩලයේ නිර්දේශය මත ප්‍රකාශ කිරීමට යන සංචාරක කලාප වල පිහිටා තිබුණොත් එය නැවත ඉදිකිරීමට අවසර දීමේ තීරණය හෝ ඒ සඳහා විකල්ප ඉඩම් ලබා දීම පිළිබඳ තීරණය අදාළ සියළුම ආයතනවල නිර්දේශ මත වෙරළ සංරක්ෂණ උපදේශක සභාව විසින් ඒ ඒ ව්‍යාපෘතියට අදාළව ගනු ලැබේ ;

(ඈ) 2004 දෙසැම්බර් මස 25 දින වන සිට ආගන්තුක සත්කාරක කර්මාන්තට අදාළ ගොඩනැගිලි ඉදිකරමින් පවතින ව්‍යාපාරික ස්ථාන :

- * 2004 දෙසැම්බර් 26 දිනට පෙර ශ්‍රී ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය ඇතුළුව අනිකුත් සියළුම නියාමක අධිකාරී ආයතනයන්ගෙන් අනුමැතිය ලබාගෙන ඉදිකරමින් තිබුණු හා සුනාමියෙන් හානියක් සිදු නොවූ ඉදිකරමින් තිබුණ ගොඩනැගිලි නිම කිරීමට අවසර දෙනු ලැබේ ;
- * අදාළ සියළුම අනුමැතිය ලබාගෙන ඉදිකරමින් තිබුණ ගොඩනැගිලිවලට සුනාමි ව්‍යසනයෙන් හානියක් සිදුව ඇත්නම්, එම ගොඩනැගිලි සම්පූර්ණයෙන් නිම කිරීමට වැය වන වියදම ගොඩනැගිල්ලේ මුළු වටිනාකමෙන් 60% ඉක්මවා නොයන්නේ නම් පමණක් ඉදිකිරීම නිම කිරීමට අවසර දෙනු නොලැබේ
- * මේ අනුව ගොඩනැගිලි නිම කිරීමට හිමිකමක් නොමැති ආයතනයන්ට ඉහතින් සඳහන් කරන ලද සංචාරක කලාපවල ඇති ඉඩම් ලබා ගැනීම සඳහා හිමිකමක් ඇත ;
- * ගොඩනැගිලි ඉදිකිරීම සඳහා දැනටමත් රජයේ අනුමැතිය ලබා ගෙන ඇති නමුත් 2004 දෙසැම්බර් 26 දිනට පෙර අදාළ ගොඩනැගිලි ඉදිකිරීම ආරම්භ කොට නොමැති පුද්ගලයන්ට ද එකී වරප්‍රසාදය (සංචාරක කලාපවලින් ඉඩම් ලබාදීම ආදී) භුක්ති විදීමට ඉඩ දෙනු ලැබේ ;
- * අදාළ සියළුම අනුමැතියක් ලබාගෙන ඉදිකරමින් තිබූ ගොඩනැගිල්ලක් සුනාමි ව්‍යසනයෙන් හානියක් සිදුව ඇත්නම් එම ගොඩනැගිල්ල සංචාරක කලාපයක් තුළ පිහිටා තිබේ නම් එය නැවත ඉදිකිරීමට අවසර දීමේ තීරණය හෝ එයට විකල්ප ඉඩමක් ලබාදීමේ තීරණය සංචාරක මණ්ඩලය හා සෙසු ආයතනයන්හි නිර්දේශයන් මත වෙරළ සංරක්ෂණ උපදේශක සභාව දෙනු ලැබේ.

ඒ අනුව ගොඩනැගිලි නිම කිරීමට අවසර නොලබන ආයතනවලට ඉහත සඳහන් කළ සංචාරක කලාපවලින් ඉඩම් ලබා ගැනීමට හිමිකමක් ඇත.

8.9 ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ සඳහා වෙරළාරක්ෂිත (පස සිටු) දුර ප්‍රමාණ

රජය විසින් ප්‍රකාශයට පත් කළ මීටර් 100 සහ මීටර් 200 වෙරළ ආරක්ෂිතයන් ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ පිළිබඳව අදාළ නොවේ. කවර හෝ වෙරළ කාණ්ඩයක් තුලට වැටෙන ඕනෑම ආරක්ෂිත ප්‍රදේශයක් “ඉදිකිරීම් තොර” ප්‍රදේශයක් ලෙස සලකනු ලබයි.

ආරක්ෂිත ප්‍රදේශවලට අයත්වන්නේ,

* ස්වභාවික දැඩිරක්ෂිත	* රම්සා පහත්බිම් ප්‍රදේශ
* ජාතික උද්‍යාන	* වෙරළාරක්ෂිත
* ස්වභාව රක්ෂිත	* අභයභූමි
* වන පිටිසුම්	* රක්ෂිත වනාන්තර
* ආරක්ෂක ස්ථාන	* සංරක්ෂණ වනාන්තර
* සමුද්‍රය රක්ෂිත	* ජාතික උරුම වන භූමි
* ස්වාරක්ෂිත කලාප	
- * මීටර් 300ක වෙරළාරක්ෂිතයක් (පස සිටුවක්) ධීවර කළමනාකරණ ප්‍රදේශ ධීවර රක්ෂිත හෝ ශ්‍රී ලංකා රජය මගින් ප්‍රකාශයට පත්වනු ලබන කවර හෝ ප්‍රදේශයක හෝ ස්ථානයක යොදා ගත යුතුය.
- * මීටර් 400ක මුළු වෙරළාරක්ෂිතයක් සියළුම වෙරළබඩ පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථාන සඳහා යොදා ගත යුතුය.

8.10 අනුකූලතා සුපරීක්ෂණය

විශේෂයෙන්ම ප්‍රාදේශීය වශයෙන් බලය බෙදාහැරීම සඳහා වූ වර්තමාන වැඩපිළිවෙල තුළ මෙන්ම එවැනි බලය පැවරීමක් ව්‍යාප්ත කිරීමේ පසුබිම යටතේ වෙරළ කලාපය කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් අනුකූලතා සුපරීක්ෂණය ඉතා වැදගත් වෙයි. අනුකූලතා සුපරීක්ෂණ කටයුතු පහසු කරවීම සහාය වීම සඳහා මෙම වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම මගින් වැඩිදියුණු කරන ලද මාර්ගෝපදේශ සපයා ඇත.

වෙරළ සංරක්ෂ දෙපාර්තමේන්තුවේ අනුකූලතා සුපරීක්ෂණ ක්‍රියාවලියේ ප්‍රධාන අරමුණ වන්නේ,

- * අනුමත කරන ලද අවසරපත්‍ර වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ දක්වා ඇති ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලදැයි නිර්ණය කිරීම ;
- * වෙරළ කලාප කළමනාකරණ අභිමතාර්ථයන් සපුරා ගැනීම සඳහා වෙරළ කලාප කළමනාකරණ මාර්ගෝපදේශ සහ ප්‍රමිතීන් ප්‍රමාණවත් දැයි නිර්ණය කිරීම ;
- * අවසරපත්‍ර පිළිබඳ තීරණ සහ වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලසුමෙහි අභිමතාර්ථ අතර ඇති විය හැකි හෝ පවත්නා නොගැලපීම් අනාවරණය කර ගැනීම.
- * වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් දෙන ලද පුහුණුවේ ප්‍රමාණවත්කමත් ප්‍රාදේශීය මට්ටමේ වූ සම්පත්වල ප්‍රමාණවත්කමත් පදනම් කරගෙන විමර්ශන කළ අවසර පත්‍ර ක්‍රියාවලිය ඇගයීම :

- අවසර පත්‍රවල, කොන්දේසිවලට අනුකූලවීම සහතික කර ගැනීමට පහත දැක්වෙන සුපරීක්ෂණ මෙවලම්වලින් එකක් හෝ වැඩි ගණනක් හෝ වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් යොදා ගනු ලැබේ ;
- * සම්මත පිරික්සුම් ලැයිස්තුවක් නාමාවලියක් භාවිතා කරමින් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සංවර්ධන කටයුතු ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ප්‍රධාන අවස්ථාවල දී එහි නිලධාරීන් විසින් වාරික පරීක්ෂණ කෙරෙනු ඇත ;
- * කොන්දේසි කඩකරන්නන්ට විරුද්ධව බලාත්මක පියවර ගැනීමට මූලපුරාන පරිදි විධිමත් සහ අවිධිමත් ලෙස පැමිණිලි එක්රැස් කිරීමෙන් උල්ලංඝනයන් අනාවරණය කර ගැනීම සඳහා තොරතුරු ජාලයක් පිහිටුවීම ;
- * වාර්ෂිකව අවසර පත්‍ර සුපරීක්ෂණ අනුකූලතා සමීක්ෂණයන් පැවැත්වීම ;
- * එක් එක් වෙරළ කාණ්ඩ තුළ විවිධ කාලවලට අයත් බලපෑම් ඉස්මතුකර දක්වන සමූහික පරිසර බලපෑම් තක්සේරු සුපරීක්ෂණයක් කිරීම

- * සංවර්ධන කාර්යයන් සම්බන්ධයෙන් සංවර්ධකයින්ගේ වාර්තා, සමීක්ෂණ මධ්‍යම පරිසර අධිකාරිය විසින් හෝ වෙනත් නියෝජිත ආයතන විසින් හෝ නියම කරනු ලබ ඇති පරීක්ෂණ අවශ්‍යතාව ගැන සැලකිලිමත් වීම ; හා
- * බලපත්‍රයේ සඳහන් කොන්දේසි සපුරාලීම සනාථ කරමින් පළාත් පාලන ආයතනයෙන් හෝ වෙනත් නම්කළ ආයතනයකින් අනුකූලතා සහතික පත්‍ර ලබා ගැනීම.

8.11 පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුව සහ මූලික පාරිසරික අධ්‍යයනය

වෙරළ කලාපය තුළ සංවර්ධන කාර්යයක නියැලීම සඳහා අවසර පත්‍රයක් ලබාගැනීම පිණිස අයදුම් පතක් ලැබුණු විට, වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ 16.1 වගන්තියට අනුකූලව ඒ කාර්යය සඳහා පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුවක් (පා.බ.ත.) අවශ්‍ය වන්නේ දැයි අධ්‍යක්ෂ විසින් තීරණය කරනු ඇත. පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුවක හෝ මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණ අවශ්‍යතා නිශ්චය කිරීමේදී මධ්‍යම පරිසර අධිකාරියේ උපදෙස් ලබා ගන්නා අතර ජාතික පරිසර පනත යටතේ වූ නියමිත ව්‍යාපෘති නාමාවලිය කෙරෙහි ද වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සැලකිලිමත් වනු ඇත. පා.බ.ත. පටිපාටියට අදාළ අවශ්‍යතාවන්ට අනුකූල වීම සංවර්ධන අවසර පත් අයදුම් කරන්නවුන්ගේ යුතුකම වේ.

8.11.1 මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණය (මු.පා.ප)

අවසර පත්‍රයක් නිකුත් කිරීමේදී, ඒ නිසා වෙරළ කලාපයේ පාරිසරික ගුණය කෙරෙහි අහිතකර බලපෑමක් ඇති නොකරන බව සහතික කිරීමට වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂවරයා බැඳී සිටී. එලෙස සහතික වීම සඳහා, සංවර්ධකයාගෙන් මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණ වාර්තාවක් අධ්‍යක්ෂවරයාට ඉල්ලා සිටිය හැකිය.

ජාතික පාරිසරික පනතේ අර්ථ දක්වා ඇති පරිදි මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණ වාර්තාවක් යනු —

“යෝජිත සංවර්ධන කාර්යය නිසා හටගත හැකි බලපෑම් වැදගත් වන්නේ ද යන්න සලකා බැලීම පිණිස එකී බලපෑම් ඇතුළත් ලිඛිත වාර්තාවක් වේ. ඒ වාර්තාව අනුව පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු වාර්තාවක් පිළියෙල කිරීම අවශ්‍ය වන්නේය. නියම කරනු ලබන වැඩිදුර තොරතුරු, විස්තර, දත්ත, සිතියම් සහ සැලසුම් ද වෙනත් තොරතුරු සහ විස්තර ද ඒ වාර්තාවට ඇතුළත් විය යුතුය.”

වෙරළබඩ පරිසරය කෙරෙහි සැලකිය යුතු බලපෑම් හටගන්නේ යැයි සැලකෙන්නා වූ ද පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුව ක්‍රියාවට නැංවීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ යන කෘතියෙන් විස්තර කරන්නා වූ ද “නියමිත ව්‍යාපෘති” සඳහා මූලික පාරිසරික වාර්තාවක් අවශ්‍ය වේ. එය පිළියෙල කිරීම අයදුම්කරුගේ වගකීමය. මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණ වාර්තාව පිළියෙල කිරීම සඳහා වන සාමාන්‍ය මාර්ගෝපදේශ පහතින් දක්වා ඇත. අදාළ නියෝජිතායතනවලින් උපදෙස් ලබාගැනීමෙන් පසු මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණයක් පිළිබඳ පිරික්සුම් ලැයිස්තුවක් සහ යොමු නියමයන් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් පිළියෙල කරන අතර ඒවා ඉල්ලුම්කරු වෙත ඉදිරිපත් කරනු ඇත.

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව වෙත මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණ වාර්තාවක් ඉදිරිපත් කෙරුණු විට, එය විමර්ශනයට ලක්කෙරෙන අතර, අවසර පත්‍රයක් නිකුත් කළ/නොකළ හැකි බව සහ ඊට අදාළ කොන්දේසි සම්බන්ධයෙන් තීරණයකට එළඹෙනු ලබන්නේය. පාරිසරික බලපෑම් ඇතුළත් අවශ්‍ය නොවන අයදුම්පත් පිළිබඳ තීරණය, සාමාන්‍යයෙන් සියලු තොරතුරු ලැබීමෙන් පසු සති තුනක් ඇතුළත ගනු ඇත.

මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණය (මු.පා.ප.) සහ පාරිසරික බලපෑම් ඇතුළීම (ප. බ. ත.) පිළියෙල කිරීම සඳහා වන සාමාන්‍ය මාර්ගෝපදේශ

යෝජිත කාර්යයේ විස්තරය

- (i) යෝජිත කාර්යයේ ස්වභාවය, අරමුණු සහ විෂය පථය පිළිබඳ විස්තර ;
- (ii) ඉදිකිරීමේදී මෙහෙයවීමේදී සහ නඩත්තුවේදී උපයෝගී කරගන්නා ක්‍රමවේද පිළිබඳ විස්තර ;
- (iii) යෝජිත ව්‍යාපෘතියේ සමාජීය, ආර්ථික සහ පාරිසරික ප්‍රතිලාභද පිරිවැය ද, විස්තර ද සහ ;
- (iv) යෝජිත කාර්යයේ දිගු කාලීන සුපරීක්ෂණ වැඩ සටහන පිළිබඳ විස්තර ;

(ආ) වැඩබිම් පිළිබඳ විස්තර

යෝජිත කාර්යය, සංවර්ධනය හෝ පිහිටුවීමට හෝ පිහිටුවීමට අදහස් කරන ස්ථානය පිළිබඳ සහ අවට පරිසරය පිළිබඳ විස්තර ඊට ඇතුළත් විය යුතුය. එනම්

- * සැතපුමට අතලේ (1 : 50,000) පරිමානයේ මෙට්‍රික් සිතියමක සලකුණු කරන ලද යෝජිත කාර්යයේ පිහිටීම පිළිබඳ විස්තරය ;
- * යෝජිත කාර්යයේ දැක්වීම සඳහා සුදුසු පරිමාණයකින් අඳින ලද වැඩබිම් සිතියම ;
- * කුන්වන පරිච්ඡේදයේ අර්ථ දක්වා ඇති පරිදි වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති පිළිබඳ සහ ඒවායේ පරිසර විද්‍යාත්මක තත්ත්වය පිළිබඳ විස්තර ;
- * ජලාශයන් හා වැඩබිම් අතර ඇති දුර ප්‍රමාණය ;
- * පවත්නා ඉඩම් පරිහරණය සහ වෙනත් මානව ක්‍රියාකාරකම් ;
- * වගු අංක 7.1 හි දක්වා ඇති වෙරළ කලාපයේ පිහිටි අධිප්‍රමුඛතා පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, සංස්කෘතික, ස්ථාන සහ වගු අංක 2 හි දක්වා ඇති අනෙකුත් අධි ප්‍රමුඛතා විනෝදාත්මක, දර්ශනීය සහ ආරක්ෂිත ස්ථානයන් සමඟ සම්බන්ධකමක් ඇතොත් අදාළ විස්තර ;
- * වෙනත් අදාළ තොරතුරු ;

උද්ගතවිය හැකි බලපෑම් පිළිබඳ විස්තර

යෝජිත සංවර්ධන කාර්යය නිසා වෙරළ කලාපය කෙරෙහි සෘජු සහ වක්‍ර අයුරින්, දිගු සහ කෙටි කාලීන වශයෙන් උද්ගතවිය හැකි බලපෑම් ඇතුළත් විය යුතුය. මේ අනුව, කෙටිකාලීන සහ දිගු කාලීන යන්නෙන් කිසිදු නිශ්චිත කාලපරිච්ඡේදයක් නොකියවෙන නමුත්, අවධානය යොමු කළ යුත්තේ යෝජිත කාර්යය නිසා පාරිසරිකව සිදුවන වැදගත් ප්‍රතිඵල කෙරෙහිය. සම්පත් අපතේ යැවෙන හෝ පසුව වෙනස් කළ නොහැකි සම්පත් යොදවන අවස්ථා හඳුනාගත යුතු අතර යළිත් නිකුත් කළ නොහැකි විස්තරයට පහත සඳහන් දෑ කෙරෙහි විය හැකි බලපෑම් ද අඩංගු විය යුතු වෙයි :

- * පරිච්ඡේද 3 හි විස්තර කොට ඇති වෙරළබඩ පරිසර පද්ධතීන්,
- * වෙරළබඩ ජලයේ ගුණය සහ ප්‍රමාණය,
- * වර්තමාන සහ අතීත ඉඩම් පරිහරණ රටාවන්,
- * ශාඛ සහ සත්ත්වයන්ගේ විවිධත්වය/බහුලත්වය,
- * වෙරළ බාදනය වීමේ සහ වැලි තැන්පත්වීමේ ක්‍රියාවලිය,
- * ජල සංසරණය, ජලය දෝරයාම, වලතාව සහ අවසාදනය,
- * මිරිදිය ගලායාමේ රටාව සහ/හෝ කරදිය ගොඩගැලීම,
- * පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික, සංස්කෘතික, ආගමික, දර්ශනීය, විනෝදාත්මක සහ ආරක්ෂිත ප්‍රදේශ,
- * වෙරළ වෙත, වෙරළ ඔස්සේ සහ වෙරළබඩ ජලය වෙතට මහජන පොදු පිවිසුම.

(ඇ) බලපෑම් අවම කිරීමේ යෝජිත ක්‍රියාමාර්ග

- (i) බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා යෝජිත ක්‍රියාමාර්ග පිළිබඳ ප්‍රකාශයක් සහ ඒ ක්‍රියා මාර්ගයන්ගේ ඵලදායි බව පිළිබඳව ප්‍රකාශයක් ඉදිරිපත් කළ යුතුය.

විකල්ප ක්‍රියාමාර්ග සලකා බලනහොත් ඒ ගැනද සඳහන් කළ යුතු අතර, බලපෑම් අවම කිරීම සඳහා යෝජනා කරන ක්‍රියාමාර්ග තෝරා ගැනීම පිළිබඳව ද හේතු දැක්විය යුතුය.

(ඉ) අතිරේක අවශ්‍යතා

(i) එක් එක් යෝජිත කාර්යයන් අධ්‍යයනය කිරීමේ දී පරිසර බලපෑම් තක්සේරුවට හෝ මූලික පරිසර අධ්‍යයනයකට අදාළ වෙනත් විස්තර ඉල්ලා සිටීමට අධ්‍යක්ෂවරයාට හැකිය.

වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවේ අවසර පත්‍රයක් ලබාගැනීමේ ක්‍රියාපටිපාටිය රූපය අංක 8.2 හි සාරාංශගතකොට ඇත. පාරිසරික ඇගයීම් තක්සේරුවක් අවශ්‍ය නොවන සංචර්ධන කටයුතු සඳහා සියලු තොරතුරු ලැබීමෙන් පසු සාමාන්‍ය සති තුනක් ඇතුළත එම අයදුම්පත් පිළිබඳව තීරණයක් ගනු ඇත. ව්‍යාපෘති සැලසුම් කිරීමේ මූලික අදියරේදී වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව සමඟ සාකච්ඡා කිරීම, මෙම සැලැස්ම පරිශීලනය කිරීම සහ ව්‍යාපෘති සැලසුම් කිරීම ප්‍රයෝජනවත් වන අතර එමගින් අවසර පත්‍ර ලබා ගැනීමේ ක්‍රියාවලිය ද පහසු කෙරෙනු ඇත.

පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුව (ප.බ.ත.)

1981 අංක 57 දරන වෙරළ සංරක්ෂණ පනතේ පහත දැක්වෙන පරිදි පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුව අර්ථ නිරූපනය කොට ඇත :

“යෝජිත සංචර්ධන කාර්යයකින් ඇතිවිය හැකි පරිසරය හා සම්බන්ධ ප්‍රතිඵල පිළිබඳ ලිඛිත විශ්ලේෂණයක් වන අතර යෝජිත කාර්යය පිළිබඳ විස්තරයක්ද යෝජිත කාර්යයන් පරිසර විෂයෙහි හටගන්නා වැළැක්විය හැකි සහ ඇතිවිය නොහැකි අනිෂ්ඨ ප්‍රතිඵල පිළිබඳ විස්තරයක් වෙරළ කලාපයේ පරිසරයට අඩුවෙන් හානිකර වූ ඒ කාර්යයට ඇති විකල්ප පිළිබඳ විස්තරයක් සමඟ ඒ විකල්ප ප්‍රතික්ෂේප කිරීමට හේතු ද සහ යෝජිත සහ යෝජිත සංචර්ධන කාර්යය සඳහා අවශ්‍ය වෙනස් කල නොහැකි හෝ ආපසු ලබා ගත නොහැකි සම්පත් භාවිතය පිළිබඳ විස්තරයක් ද ඇතුළත්වේ”

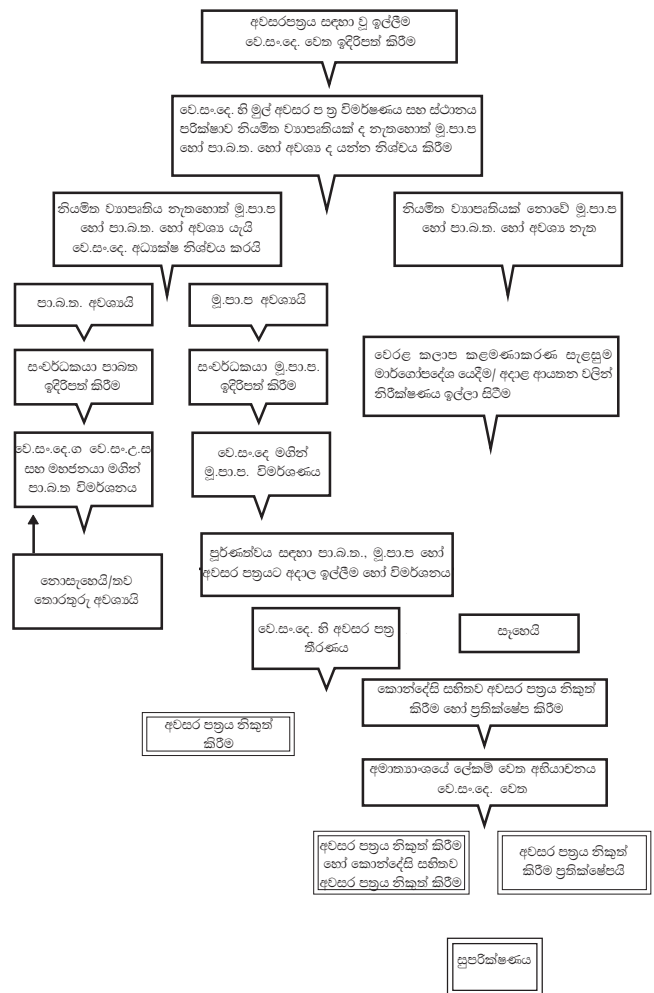
වෙරළබඩ පරිසරය කෙරෙහි සැලකිය යුතු බලපෑම් හටගන්නේ යැයි වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂවරයා විසින් තීරණය කෙරෙන ව්‍යාපෘති සඳහා පරිසර බලපෑම් තක්සේරු වාර්තාවක් ඉදිරිපත් කිරීම අවශ්‍ය වෙයි. අදාළ ආයතන වෙතින් උපදෙස් ලබාගැනීමෙන් පසු පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරුව සඳහා වූ මාර්ගෝපදේශයන් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව විසින් පිළියෙල කරනු ලබන අතර එය ව්‍යාපෘති යෝජකයා වෙත නිකුත් කරනු ඇත. පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු පිළියෙල කිරීම සඳහා ඉහතින් දක්වා ඇති සාමාන්‍ය මාර්ගෝපදේශ සහ දෙන ලද මාර්ගෝපදේශවලට අනුකූලව පරිසර බලපෑම් තක්සේරුව පිළියෙල කිරීම අයදුම්කරුගේ වගකීමකි.

පරිසර බලපෑම් තක්සේරු සැලසුම් කිරීමේදී සහ පිළියෙල කිරීමේ දී වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව වෙතින් උපදෙස් ලබාගන්නා ලෙස සංචර්ධකයන්ට උපදෙස් දෙනු ලැබේ. වඩාත්ම අදාළ වූ ගැටලු සම්බන්ධයෙන් අවධානය යොමු කිරීම සඳහා සංක්ෂිප්ත වූත්, පිරිවැය අනුව ඵලදායීවූත් පරිසර බලපෑම් තක්සේරුව පිළියෙල කිරීම උදෙසා සංචර්ධකයින් වෙත සහාය වීමට එමගින් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට ඉඩ සැලසෙයි.

සංචර්ධකයාගෙන් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව වෙත පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු වාර්තාව ලැබුන විට, වෙරළ සංරක්ෂණ අධ්‍යක්ෂ විසින් එහි පිටපතක් වෙරළ සංරක්ෂණ උපදේශක සභාවේ අදහස් ලබාගැනීම සඳහා එම සභාවට ඉදිරිපත් කරනු ලැබේ. තවද අධ්‍යක්ෂ විසින් ගැසට් පත්‍රයේ ද

සිංහල, දෙමළ හා ඉංග්‍රීසි පුවත් වලටද නිවේදනයක් පලකල යුතු අතර මහජනතාවට පාරිසරික බලපෑම් තක්සේරු වාර්තාව පරීක්ෂා කල හැකි ස්ථාන සහ කාල වේලාවන් දක්වා මහජනතාවට දින 30 ක් තුළ අදහස් දැක්වීමට ආරාධනයක් එමගින් කල යුතුය. වෙරළ සංරක්ෂ උපදේශක සභාව තම අදහස් දින 60 ක් තුළ අධ්‍යක්ෂ වරයාට ඉදිරිපත් කරනු ලබයි. අධ්‍යක්ෂවරයා විසින් ලැබුන සියලු අදහස් සැලකිල්ලට ගතයුතු අතර අදහස් ලැබී දින 60 ක් තුළ අවසරපත්‍රයක් නිකුත් කල හැකිද යන්න පිළිබඳවත්, ඒ සඳහා වූ කොන්දේසි පිළිබඳවත් තීරණයක් ගනු ලැබේ.

(රූපය 8. 2)

9.0 වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මේ ප්‍රතිපත්ති ක්‍රමෝපායන් සහ ක්‍රියාකාරකම් දියත් කිරීම.

ඉදිරි පස් අවුරුදු කාලය තුළ ශ්‍රී ලංකාවේ වෙරළ කලාපයේ සම්පත් හා පරිසරය කළමනාකරණය කිරීම සම්බන්ධයෙන් මෙම සැලැස්මෙහි සඳහන් දිගු කාලීන ඉදිරි දැක්ම, අභිමතාර්ථ හා අරමුණු මුද්‍රණය කර ගැනීම සඳහා අවශ්‍ය වන ප්‍රතිපත්ති හා ක්‍රමෝපායන් ඉහත පරිච්ඡේද මගින් විස්තර කෙරිණි. එම ප්‍රතිපත්ති හා ක්‍රමෝපායන් ක්‍රියාවට නැගීම සඳහා තර්කානුකූලව සකස් කරන ලද ක්‍රියාකාරකම් සමුදායක් ඇතුළත් ක්‍රියාත්මක සැලැස්මක් අවශ්‍ය වේ. ක්‍රියාකාරකම් සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම ඉතා අභියෝගාත්මක කාර්යයක් වන අතර, ඒ සඳහා නවෝත්පාදක ක්‍රියාකාරකම් පටිපාටීන් ද සිවිල් සමාජයෙන් සහ පාර්ශවකරුවන්ගෙන් ඉහළ මට්ටමක සැලකිල්ලක් හා කැපවීමක් ද අවශ්‍ය වේ.

පළමුව, ස්වකීය නීතිමය විධිවිධාන යටතේ වෙරළබඩ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය හා අදාළ සමහර විෂය ක්ෂේත්‍රයන් පිළිබඳ නීත්‍යානුකූල වගකීමක් දරන විවිධ නියෝජ්‍ය ආයතන සහ ආයතන රාශියක් ඇත. වෙරළ කලාපය පිළිබඳව වඩාත් වගකීම් සහිත ප්‍රධාන ආයතනය වන වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව මගින් කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් කළ හැකි දෑ සීමා සහිත වන අතර, එම දෙපාර්තමේන්තුවට වෙනත් ආයතනයන්ගේ ක්‍රියාකාරී සහයෝගය අවශ්‍ය වේ. මේ අනුව, අදාළ ආයතනයන් අතර වඩාත් ඵලදායී සහජීවනයක් සහ සහයෝගයක් අවශ්‍ය වන අතර එවැනි සහයෝගීතාවයක් සහ එකමුතු බවක් අත්කර ගැනීම සඳහා පටු ආංශික හෝ ආයතනික අවශ්‍යතාවන්ගෙන් ඔබ්බට ගොස් පුළුල් ජාතික අවශ්‍යතාවන් කෙරෙහි යොමු වූ ඵලදායී සම්බන්ධීකරණ යාන්ත්‍රණයක් හා ප්‍රවේශයක් අනුව ක්‍රියා කිරීම අවශ්‍ය වේ.

දෙවනුව, සැලැස්මේ අන්තර්ගත කොට ඇති එක් එක් විෂයය ක්ෂේත්‍රයන් යටතේ විස්තර කරන ලද ක්‍රියාකාරකම් සමුදායක් ක්‍රියාත්මක කිරීම වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්මෙන් අපේක්ෂා කෙරේ. මේ සියලුම ක්‍රියාකාරකම් සම්පූර්ණයෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීම අභියෝගාත්මක හිතකර වන නමුත්, අවශ්‍ය අරමුදල් සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ධාරිතාවන් පිළිබඳ ඉමහත් බාධක ඇති වාතාවරණයක් යටතේ, ඒවා ප්‍රමුඛතාව මත පෙළ ගැස්වීම අවශ්‍ය වේ. මේ අනුව, පවත්නා අරමුදල් ප්‍රමාණය තුළ අවම වශයෙන් ඉතාම හදිසියෙන් ක්‍රියාත්මක කළ යුතු කටයුතු ක්‍රියාත්මක කිරීමට හැකි වනු ඇත.

තෙවනුව, ප්‍රමුඛ ක්‍රියාකාරකම් සහ වැඩ සටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා අවශ්‍ය මූල්‍යමය සම්පත් අත්පත් කරගැනීම ඉමහත් අභියෝගයක් වනු ඇත. වෙරළ කලාපයේ පවත්නා සංකීර්ණ බව අනුව ගැටළුවෙන් ගැටළුවට විසඳුම් යෙදීමේ යොමුව වෙනුවට, දිගුකාලීන ප්‍රවේශයක් අනුගමනය කිරීම අවශ්‍ය වේ. මේ අනුව, අවම වශයෙන් ප්‍රමුඛ ක්‍රියාකාරකම්වත් ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා අවශ්‍ය මූල්‍යමය සම්පත් වෙරළ සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට අයවැය ප්‍රතිපාදන මගින් ලබාදීම සඳහා ජාතික මට්ටමේ කැපවීමක් අවශ්‍ය වේ. මෙයට අමතරව, අදාළ අනෙකුත් ආයතනයන් වෙරළ කලාප කළමනාකරණය හා බැඳුණු විවිධ ක්ෂේත්‍රයන්ගේ අනුබද්ධ ක්‍රියාකාරකම් තම වාර්ෂික වැඩසටහන්වලට සහ අයවැයවලට අන්තර්ගත කිරීමෙන් වෙරළ කළමනාකරණය උදෙසා දායකත්වයක් ලබාදීම අවශ්‍ය වේ. වර්තමානයේ දී වෙරළ ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සඳහා අරමුදල් ආයෝජනය කිරීමට මැලි වීම හෝ අපොහොසත් වීමේ විපාකය වන්නේ අනාගතයේ දී භායනය වූත්, වටිනාකමින් අඩුවූත් වෙරළබඩ පරිසරයක් ඇති වීමයි. දැනටමත් දුර්වල වෙරළ පෙළෙහි වෙරළබඩ ප්‍රජාවගේ දරිද්‍රතාවය එමගින් තවදුරටත් එසේම පවතිනු

ඇත. රට තුළ පොදු සමාජ හා ආර්ථික වර්ධනය සීමා කිරීමටද එය හේතු සාධක වනු ඇත.

මෙම පරිච්ඡේදයේ ඉදිරිපත් කොට ඇති එකාර්යය සැලැස්ම එ ඉහත දක්වන ලද ගැටළු කෙරෙහි අවධානය යොමු කොට සම්පාදනය කරන ලද අතර මෙම කාර්යයේ දී මීට පෙර වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලසුම් දෙකක් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ දී ලද අත්දැකීම් පාදක කරගෙන ඇත. කාර්යය සැලැස්ම මගින් විවිධ ආයතන අතර සම්බන්ධීකරණය වැඩි දියුණු කිරීම සහ ආයතනික රාමුව ශක්තිමත් කිරීමට සහ දැඩි කිරීමට උත්සාහ කෙරේ. හැකි තාක් දුරට දැනට පවත්නා ආයතනික රටාවන් මත ක්‍රියාකාරකම් සැලැස්ම ගොඩනංවා ඇති අතර, ආංශික ක්‍රියාකාරකම් සම්බන්ධීකරණය සහ සාමූහික ක්‍රියාකාරකම් සඳහා වූ නව ආයතනික යාන්ත්‍රණයක් හඳුන්වා දීමේ අවශ්‍යතාව ද එමගින් ඉස්මතු කරයි.

මෙම වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම යටතේ අපේක්ෂිත ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වැඩ පිළිවෙල පිළිබඳ සඳහන් කළයුතු වැදගත් කරුණක් වන්නේ ප්‍රාදේශීය සහ සහ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාල වැනි ප්‍රාදේශීය මට්ටමේ ආයතන වෙත වෙරළ කලාප කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් වැඩි වගකීමක් පවරා තිබීමයි. එසේම වෙරළබඩ හා ධීවර ප්‍රජාව සහ මාළු ගොඩබෑමේ ස්ථානවල පවත්නා කළමනාකරණ කමිටු හා කළමනාකරණ සම්බන්ධීකරණ කමිටු යනාදී සංවිධාන වෙතින් ඉහළ මට්ටමේ ක්‍රියාකාරී සහභාගිත්වයක් වෙරළ කලාප කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් අපේක්ෂා කෙරේ. මේ අනුව අපේක්ෂිත ක්‍රියාත්මක කිරීමේ වැඩපිළිවෙල වූ කලී, ප්‍රාදේශීය ආයතන සහ ප්‍රජා සංවිධානවල කැපවීම සහ සහයෝගය මත පදනම් වූවකි.

මෙම ක්‍රියාකාරී සැලැස්මෙන් :

- * ක්‍රියාත්මක කළ යුතු ප්‍රතිපත්ති ද බලාපොරොත්තු වන නිමැවුම් ද හඳුනාගැනීම.
- * ප්‍රමුඛතා මට්ටම් ද නිමැවුම් සාධනය කර ගැනීමට බලාපොරොත්තු වන කාල පරාසයන් දැක්වීමට ද,
- * අදාළ ක්‍රියාකාරකම් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සහ නිමැවුම් සාධනය කරන ප්‍රධාන ආයතනය හා ඒ සම්බන්ධයෙන් පහසුකාරක කාර්යභාරයක් ඉටු කරන අනෙකුත් ආයතන යෝජනා කිරීමද සිදුවේ.

මෙම ක්‍රියාකාරකම් සැලැස්ම අනාමය එකක් නොවන අතර එය නිරන්තරව සමාලෝචනයට භාජනය කළ යුතු බව සඳහන් කළ යුතුය. සැලැස්මේ දුර්වලකම් මෙන්ම ශක්තිමත් අංශ සහ සාර්ථක අසාර්ථකභාවයන්ද අරමුණුවලට සමගාමීව සුපරීක්ෂණයට සුදුසු ක්‍රමවේදයක් ගොඩනගනු ලැබේ. අවස්ථානුකූලව/ තත්ත්වනුකූලව ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සැලැස්ම සම්බන්ධයෙන් අවශ්‍ය වන වෙනස්කම් කළ යුතු වේ.

1.5.1 කොටස් දක්වා ඇති ආකාරයට වෙරළ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම සංශෝධනය කිරීමේ ප්‍රාරම්භයක් ලෙස, පාර්ශවකරුවන්ගේ අවශ්‍යතාවන් නියෝජනය වන ලෙස ක්‍රියාකාරී කණ්ඩායම් හතක් ස්ථාපිත කරන ලද අතර, එක් එක් ගැටළුවට අදාළ පරිච්ඡේද සකස් කිරීමේදී එම කණ්ඩායම්වල දායකත්වය උපයෝගීකර ගන්නා ලදී. මෙය ඉතා ඵලදායී වැඩ පිළිවෙලක් වූ අතර, මෙම කණ්ඩායම් ක්‍රමය ආයතනගත කළ යුතු බවට නිර්දේශ කෙරෙන අතර එක් එක් පරිච්ඡේදයට ඇතුළත් ක්‍රියාකාරකම් වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම හා මෙහෙයවීමේ වගකීම මෙම කණ්ඩායම්වලට පැවරිය යුතු බව නිර්දේශ කෙරේ.

කෙරෙහි	කාර්යය හා නිමැවුම්	ප්‍ර	කා	වගකීම් සහිත ආයතන
1. වෙරළ බාධනය කළමනාකරණය	1.1 උතුරු වෙරළ බාධනයට ලක්විය හැකි ප්‍රදේශ හඳුනාගෙන ඒවා අධ්‍යයනය කොට ඒ ප්‍රදේශ සඳහා සුදුසු ආරක්ෂක පිළියම් නිර්දේශ කිරීම. නිමැවුම්. 1. තත්ත්ව වාර්තාවක් පිළියෙල කොට කාලිතව යාවත්කාලීන කිරීම. 2. ආරක්ෂණය අවශ්‍ය ප්‍රදේශ හඳුනාගෙන ප්‍රමුඛතාව මත පෙල ගැස්වීම. 3. වෙරළ බාධන කළමනාකරණයට ස්ථානගත ප්‍රතිචාරයන් පිළියෙල කිරීම.	අ	දි	වෙ.සං.දෙ. ඩී.වෙ.ප්‍ර.
	1.2 සුපරීක්ෂණ සහ අගයීම් වැඩ සටහන් සහිතව, වෙරළ තීර කළමනාකරණ සැලැස්මක් සකස් කිරීම සහ නියාමක පදනම් මත වෙරළ තීර කළමනාකරණය ආරම්භ කිරීම නිමැවුම් - 1 වෙරළ තීර කළමනාකරණ සකල්පයන් පිළිබඳව එකඟත්වය ලබා ගැනීම 2. වෙරළ තීර කළමනාකරණය සඳහා සුදුසු ප්‍රදේශ/ස්ථාන හඳුනාගැනීම. 3. වෙරළබඩ සහ මුහුදු ව්‍යුහයන් ඉදිකිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම. 4. නියමු ව්‍යාපෘති දියත් කිරීම. 5. ක්‍රියාත්මක කිරීම සුපරීක්ෂණය.	ම	මැ	වෙ.සං.දෙ. පා.සං.අ. ප.පා.ආ.
	1.3 අවශ්‍යතා අනුව කර්මාන්ත හා නිවාස ප්‍රතිස්ථානගත කිරීමට සුදුසු ස්ථාන සඳහා ඉඩම් අත්පත්කර ගැනීමේ වැඩ සටහනක් පිළියෙල කිරීම. නිමැවුම් - 1 විකල්ප ඉඩම්/ස්ථාන හඳුනාගැනීම. 2. ප්‍රතිස්ථානගත කළයුතු නිවාස සහ ආයතන හඳුනාගැනීම. 3. මුලා දිරිදීමනා සහ ක්‍රමෝපායන් ස්ථාපිත කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.	ඉ	මැ	වෙ.සං.දෙ. පා.සං.අ. ජා.සැ.දෙ.
	1.4 වෙරළබඩ ක්‍රියාවලිය පිළිබඳ සුපරීක්ෂණ වැඩසටහනක් මගින් මධ්‍යම දත්ත සමුදායක් සකස් කිරීම සහ යාවත්කාලීන කිරීම නිමැවුම් - 1 අදාළ පාරාමිතික සම්බන්ධව දත්ත එක්රැස් කිරීම. 2. දත්ත හුවමාරු/පිවිසුම් යාන්ත්‍රණ සැලසුම් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.	ඉ	දි	වෙ.සං.දෙ. විශ්ව විද්‍යාල තාරා ලං.සං.ම. ඩී.ස.දෙ. ම.ප.අ. ල.ඩී.ව.නි.සං.
	1.5 පෞද්ගලික සංවර්ධනයන් සහ රාජ්‍ය ආයතන මගින් වෙරළ තීරයන් ඉදිරිපස ගොඩ කිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ සැලැස්ම. නිමැවුම් 1. මාර්ගෝපදේශ පිළියෙල කොට බෙදා හැරීම. 2. අනුමත කිරීමේ යාන්ත්‍රණයක් සකස් කිරීම. 3. අනුකූලතා සුපරීක්ෂණ ක්‍රමයක් සකස් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම	ම	මැ	වෙ.සං.දෙ. ඉ.ගො.සං.ම. ආ.සං.ම. හා ලං.සං.ම. පා.සං.අ. ප.පා.ආ.
	1.6 වෙරළාරක්ෂිතයන් පසුපස පිළිබඳ අනුකූලතා සුපරීක්ෂණ සැලැස්මක් පිළියෙල කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම. නිමැවුම් 1. වෙරළාරක්ෂිත ප්‍රමිතීන් ප්‍රසිද්ධියට පත් කිරීම. 2. වෙරළ බාණ්ඩයන් සහ සීමාවන් සලකුණු කිරීම/දැන්වීම් පුරුදු ප්‍රදර්ශනය. 3. අවසරපත් පවරා ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ අනුකූලතාව සහතික කිරීම. 4. ප්‍රජා සහභාගිත්වයෙන් යුත් සුපරීක්ෂණ/සෞඳ්‍ය මෙහෙයුම් ක්‍රමෝපායන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.	අ	දි	වෙ.සං.දෙ. පා.සං.අ. ප්‍රා.පේ. ප.පා.ආ.
	1.7 වෙරළ කලාපයට බලපෑමක් ඇති කරනු ලබන වෙරළ කලාපයෙන් පිටත සිදුවන ක්‍රියාකාරකම් හඳුනාගැනීම සහ අදාළ බලධාරීන්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා සුදුසු මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම. නිමැවුම්-1. ක්‍රියාකාරකම් ලැයිස්තුවක් පිළිවෙල කිරීම. 2. අභිකර්ම ප්‍රතිඵල අවම කිරීමට මාර්ගෝපදේශ පිළිවෙල කිරීම. 3 පාර්ශ්ව කරුවන් සංවේදී කිරීම.	ම	මැ	වෙ.සං.දෙ. ම.ප.අ. ප.පා.ආ.
	1.8 වෙරළ කලාපයේ සහ ඉන් පිටත වැලි ඉවත් කිරීම හා අදාළ සියලු විෂය ක්ෂේත්‍ර පිළිබඳ සම්මේලනය කිරීම සහ ගංගා මගින්/මුහුදු වෙරළින් වැලි ඉවත් කිරීම වැලැක්වීමට/අවම කිරීමට පිළිවෙත් ක්‍රියාත්මක කිරීම.	ම	මැ	වෙ.සං.දෙ. ඉ.ස.ම. විශ්ව විද්‍යාල ම.ප.අ.
	නිමැවුම් - 1. බලපෑම්, තීව්‍රතාව සහ ආදිතව හඳුනාගැනීම. 2. නිරසාර සීමාවන් සහ ස්ථාන සඳහා විශේෂිත ස්ථාන සම්බන්ධයෙන් වැලි ලැබෙන ප්‍රමාණයන් සහ ඉවත් වන ප්‍රමාණයන් (අයවැය) තීරණය කිරීම. 3. සුපරීක්ෂණ සහ නීති ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ක්‍රමෝපායන්ට එකඟත්වය ලබා ගැනීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.			
	1.9 ඉදිකිරීම් කර්මාන්තය සඳහා ගංගා වැලි වෙනුවට			

කෙරෙහි	කාර්යය හා නිමැවුම්	ප්‍ර	කා	වගකීම් සහිත ආයතන
	විකල්පයන් විශේෂයෙන් ගැඹුරු මුහුදින් ලබා ගන්නා වැලි භාවිතය ප්‍රවර්ධනය කිරීම. නිමැවුම් - 1. ගැඹුරු මුහුදින් වැලි කැනීම සහ විකිණීම සඳහා නියමු ව්‍යාපෘතියක් ක්‍රියාත්මක කිරීම. 2. නොකඩවා කෙරෙන සුපරීක්ෂණ මගින් තාක්ෂණික වශයෙන් එම වැලි, ඉදි කිරීම් කටයුතු සඳහා පිළිගැනීම සහතික කිරීම. 3. ගොඩනැගිලි කර්මාන්තයේ නියැදුන අය සහ භාවිතා කරුවන් දැනුවත් කිරීම.	අ	කෙ	වෙ.සං.දෙ. විශ්ව විද්‍යාල ඉ.ක.අ. ආ.සං.ම.
	1.10 හිරිගල් කැනීමේ තහනම් චලදායී ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීමේ සැලැස්මක් පිළියෙල කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ හිරිගල් පර පදනම් වූ හුණු වෙනුවට විකල්පයන් භාවිතා කිරීම ප්‍රවර්ධනය කිරීම. නිමැවුම් - 1. හුණු සඳහා විකල්පයන් භාවිතය ප්‍රවර්ධනය. 2. හුණුගල් කඩත්තන් සඳහා විකල්ප ජීවනෝපායන් ප්‍රවර්ධනය. 3. නිති ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ආයතන අතර සම්බන්ධීකරණය ශක්තිමත් කිරීම. 4. රජයේ ගොඩනැගිලි සඳහා කොරල් පර පදනම් වූ හුණු භාවිතා කිරීමේ තහනම ක්‍රියාත්මක කිරීම. 5. දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.	අ	මැ	පළාත් සභා වෙ.සං.දෙ. රා.නො.ස. ප්‍රා.පේ.
	1.11 වෙරළ කලාපය තුළ මුහුදු මට්ටමේ ඉහල යෑමට අදාළ ප්‍රයෝජනවත් සඳහා දේශගුණික වෙනස්වීම් පිළිබඳ දත්ත රැස්කිරීම සහ විශ්ලේෂණය කිරීම. නිමැවුම් - 1. වෙරළ කලාප කළමනාකරණයට අදාළ දේශගුණික වෙනස්වීම් පිළිබඳ දත්ත සමුදායක් හා සුපරීක්ෂණ ක්‍රමයක් සකස් කිරීම. 2. අති විය හැකි ආපදාවන් පිළිබඳ ප්‍රවර්ධන අනු ආගමික පද්ධතියක් ගොඩනැගීම සහ අවම කිරීමේ කාර්යයන් දියත් කිරීම.	ම	මැ	ප.ස්ව.ස.අ. වෙ.සං.දෙ. කා.දෙ.
	2. වෙරළබඩ පරිසර පද්ධති	අ	කෙ	තාරා වෙ.සං.දෙ. ලෝ.සං.සං. විශ්ව විද්‍යාල
	2.1 කොරල් පර වලට සිදුවන හානි පර්යේෂණ හා විමර්ශන තුළින් හඳුනාගැනීම සහ අන්තර් ආයතනික සබඳතා තුළින් හානි අවම කිරීම පිළිවෙත් ක්‍රියාත්මක කිරීම. නිමැවුම් - 1. තොරතුරු එක්රැස් කිරීම, විශ්ලේෂණය කිරීම සහ බෙදා හැරීම. 2. කොරල් පර ප්‍රතිරෝධීතාවය සඳහා වූ ස්ථාන සහ පිළිවෙත් හ දැනගැනීම. 3. පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සහභාගිත්වය තුළින් නීතිය ක්‍රියාත්මක කිරීම අනුර පිළිවෙත් ක්‍රියාත්මක කිරීම.	අ	කෙ	තාරා වෙ.සං.දෙ. ලෝ.සං.සං. විශ්ව විද්‍යාල
	2.2 වාරි මාර්ග/ජලය හැරවීමේ ව්‍යාපෘති මගින් මෝය හා කළුපු වෙත කෙරෙන බලපෑම් අධ්‍යයනය කිරීම සහ ජල පෝෂක ප්‍රදේශ කළමනාකරණය සහ මෝය කළමනාකරණය ඒකාබද්ධ කිරීම. නිමැවුම් - 1. කලසුවලට වන අහිතකර බලපෑම් අධ්‍යයනය කිරීම හා අවම කිරීමේ පිළිවෙත් හඳුනාගැනීම. 2. සම්බන්ධීකරණ ක්‍රමෝපායක් ආරම්භ කිරීම.	ම	දි	වෙ.සං.දෙ. වා.මා.දෙ.
	2.3 ගංගා මෝය සහ කලසු සීමාවන් මත සලකුණු කිරීම සහ රක්ෂිතයන් ස්ථාපිත කොට, ගොඩ කිරීම සහ අනවසර අත්පත් කර ගැනීම් වැළැක්වීම. නිමැවුම් - 1. සීමාවන් පෙන්වනු ලබන පිහිටුපත් වල සලකුණු යොදා සීමාවන් ස්ථාපිත කිරීම. 2. ප්‍රජා සහභාගිත්වයෙන් නීති ක්‍රියාත්මක කිරීම.	අ	මැ	වෙ.සං.දෙ. ම.දෙ. ප්‍රා.පේ. ප.පා.අ. ඩී.වෙ.ප්‍ර.ජා.
	2.4 සංවේදී කඩොලාන ප්‍රදේශ, ලංසු වතුරු, මුහුදු තැන සහ සංරක්ෂණය සහ ප්‍රතිරෝධීතාවය සඳහා ප්‍රජා සහභාගිත්වයෙන්, යෝග්‍ය කළමනාකරණ පිළිවෙත් සකසා, ක්‍රියාත්මක කිරීම. නිමැවුම් - 1. සංවේදී කඩොලාන ප්‍රදේශ සීමාසීමාගත කිරීම. 2. කළමනාකරණය අවම කිරීම සඳහා පිළියම් හඳුනාගැනීම. 3. පාර්ශ්වකරුවන්ගේ සහභාගිත්වයෙන් පිළියම් ක්‍රියාත්මක කිරීම. 4. අන්තර් ආයතන සහයෝගිතාව ස්ථාපිත කිරීම. 5. සුපරීක්ෂණ ක්‍රමෝපායක් සකස් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.	අ	දි	වෙ.සං.දෙ. ව.සං.දෙ. ප්‍රා.පේ. ලෝ.සං.සං. ඩී.වෙ.ප්‍ර. ජා.
	2.5 වැදගත් වැලි වැලි ප්‍රදේශ සඳහා 2004 වසරේ වෙරළාරක්ෂිත (පසුපස) ප්‍රමිතීන් යොදාගනිමින් සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් වටහන් කිරීම. නිමැවුම් - 1. භූමි අධ්‍යයනයක් සිදු කිරීම. 2. වැදගත් ප්‍රදේශවල වැලි වැලි ආරක්ෂණ රේඛාව ස්ථාපිත කිරීම. 3. ප්‍රජාව දැනුවත් කිරීම. 4. අන්තර් ආයතන සහයෝගිතාව මගින් නීති ක්‍රියාත්මක කිරීම.	අ	මැ	වෙ.සං.දෙ. තා.සං.අ. ප.පා.ආ. ප්‍රා.පේ. ඩී.වෙ.ප්‍ර.
	2.6 බාධක වෙරළ, වැලි පර, වැලි වැලි වලින් බේරී			

ක්ෂේත්‍රය	කාර්යය හා නිමැවුම්	ප්‍ර	කා	වගකීම් සහිත ආයතන	ක්ෂේත්‍රය	කාර්යය හා නිමැවුම්	ප්‍ර	කා	වගකීම් සහිත ආයතන
	<p>වැලි සහ බණිප් ඉවත් කිරීම කළමනාකරණය/ නිසැරණය වීම් කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. නීති හා මාර්ගෝපදේශ සකස්කොට ඒ පිළිබඳව සංවර්ධකයින් දැනුවත් කිරීම. 2. නීති ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>2.7. වැලිවැටි, වෙරළ, වැලි තුඩු ප්‍රදේශ, ආශ්‍රිතව කළමනාකරණ කණ්ඩායම්/ආරක්ෂණ සංවිධාන ගොඩනැගීම සහ එම සම්පත් දූෂණයෙන් වළක්වා ගැනීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. ආරක්ෂණය සඳහා ප්‍රාදේශීය කණ්ඩායම් සංවිධානය කිරීම. 2. දූෂණය වැළැක්වීම සහ ශාක සම්පත් විනාශ කිරීම/හානි පැමිණවීම වැළැක්වීම පිළිබඳ දැනුවත් හැටිය වැඩි කිරීම. 3. ආවේනික ශාක සිටුවීම. 4. දැන්වීම් ප්‍රදර්ශනය කිරීම. 5. නීති බලාත්මක කිරීම.</p> <p>2.8. මුහුදු කැස්බෑවුන් බිඳ දමන වැදගත් ස්ථාන සංරක්ෂණය සඳහා අදාළ ආයතන සහ ප්‍රජාව සමඟ සහයෝගයෙන් ක්‍රියාකාරකම් ඇරඹීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. අධ්‍යයනයන් පවත්වා ඇත. 2. සංරක්ෂණ සැලසුම් පිළියෙල කර ඇත. 3. ප්‍රජා සහභාගීත්වයෙන් සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කර ඇත.</p> <p>2.9. වෙරළාසන්න පරිසරය සේත්ල් කොට ගත් සියළුම පාර්ශව කණ්ඩායම් ඉලක්ක කොට දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් පැවැත්වීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. දැනුවත් කිරීමේදී භාවිතා කරන මූලාශ්‍ර ද්‍රව්‍ය සකස් කිරීම සහ යාවත්කාලීන කිරීම. 2. වැඩමුළු සහ රැස්වීම් පැවැත්වීම. 3. දැන්වීම් පුවරු භාවිතය.</p>	ඉ	දි	වෙ.සං.දෙ. ප.පා.ආ. ප්‍රා.ලේ. භ.ස.ම.		<p>3.7. දූෂණය පිළිබඳවත් අවශ්‍ය අවම කිරීමේ පිළිවෙත් පිළිබඳවත් දැනුවත් බව ඉහළ නැංවීම සඳහා අධ්‍යාපනික තොරතුරු සහ සන්නිවේදන වැඩ සටහන් පැවැත්වීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. ඉලක්ක කණ්ඩායම් ද සුවිශේෂ ගැටළු සහ දැනුවත් කිරීමේ ක්‍රමවේදයන්ද හඳුනාගැනීම. 2. තොරතුරු ද්‍රව්‍ය පිළියෙල කොට ප්‍රචාරණය. 3. පුහුණු වීමේ/දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් පැවැත්වීම.</p>	ම.	මැ	වෙ.සං.දෙ. ප.පා.ආ. විශ්ව විද්‍යාල
	<p>4. පුරා විද්‍යාත්මක සහ දර්ශනීය ස්ථාන</p> <p>නිමැවුම් - 1. ආරක්ෂණය සඳහා ප්‍රාදේශීය කණ්ඩායම් සංවිධානය කිරීම. 2. දූෂණය වැළැක්වීම සහ ශාක සම්පත් විනාශ කිරීම/හානි පැමිණවීම වැළැක්වීම පිළිබඳ දැනුවත් හැටිය වැඩි කිරීම. 3. ආවේනික ශාක සිටුවීම. 4. දැන්වීම් ප්‍රදර්ශනය කිරීම. 5. නීති බලාත්මක කිරීම.</p> <p>2.8. මුහුදු කැස්බෑවුන් බිඳ දමන වැදගත් ස්ථාන සංරක්ෂණය සඳහා අදාළ ආයතන සහ ප්‍රජාව සමඟ සහයෝගයෙන් ක්‍රියාකාරකම් ඇරඹීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. අධ්‍යයනයන් පවත්වා ඇත. 2. සංරක්ෂණ සැලසුම් පිළියෙල කර ඇත. 3. ප්‍රජා සහභාගීත්වයෙන් සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කර ඇත.</p> <p>2.9. වෙරළාසන්න පරිසරය සේත්ල් කොට ගත් සියළුම පාර්ශව කණ්ඩායම් ඉලක්ක කොට දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් පැවැත්වීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. දැනුවත් කිරීමේදී භාවිතා කරන මූලාශ්‍ර ද්‍රව්‍ය සකස් කිරීම සහ යාවත්කාලීන කිරීම. 2. වැඩමුළු සහ රැස්වීම් පැවැත්වීම. 3. දැන්වීම් පුවරු භාවිතය.</p>	ම.	මැ	වෙ.සං.දෙ. ව.ස.දෙ. ලෝ.සං.සං. තාරා		<p>4.1. පුරාවිද්‍යාත්මක බලපෑම් ඇඟවීම් වලට අදාළ නීති හා මාර්ගෝපදේශ වලට අනුකූලව උපදෙස් විමසීම සහිත වූ (මුහුදු බත් වූ තැටි ඇතුළුව) වෙරළ කළාපයේ පුරාවිද්‍යාත්මක/පෞරාණික/ආගමික සංස්කෘතික වැදගත් කමින් යුතු ස්ථාන සංරක්ෂණයට සහ සංවර්ධනයට අදාළ වැඩසටහනක් සකසා ක්‍රියාත්මක කෙරේ.</p> <p>නිමැවුම් - 1. අන්තර් ආයතන කමිටුවක් පත් කිරීම. 2. පොදුවේ සහ ස්ථානීය සුවිශේෂ වූ මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම. 3. ස්ථාන සඳහා සුවිශේෂ සැලසුම් පිළියෙල කර තැටි සහ සමාලෝචනය. 4. පුරාවිද්‍යාත්මක බලපෑම් තක්සේරු වාර්තා ක්‍රියාත්මක කිරීම. 5. සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් සඳහා අවසරපත්‍ර නිකුත් කිරීම. 6. අනුකූලතා සුපරීක්ෂණය.</p> <p>4.2. පුරාවිද්‍යාත්මක හා පෞරාණික, සංස්කෘතික සහ ආගමික වටිනාකමකින් යුතු ප්‍රමුඛ ස්ථාන පිළිබඳව අධ්‍යාපන සහ දැනුවත් කිරීමේ වැඩ සටහන් පිළියෙල කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම සහ වෙරළබඩ ප්‍රජාව සහ අනෙකුත් පාර්ශවකරුවන් අතර තොරතුරු ප්‍රචාරණය.</p> <p>නිමැවුම් - 1. ඉලක්ක කණ්ඩායම් හඳුනාගැනීම. 2. අධ්‍යාපන හා දැනුවත් කිරීමේ මූලාශ්‍ර ද්‍රව්‍ය පිළියෙල කිරීම. 3. වැඩමුළු/රැස්වීම් පැවැත්වීම.</p> <p>4.3. හඳුනා ගන්නා ලද වෙරළබඩ විනෝදාත්මක ස්ථාන සහ දර්ශනීය ස්ථාන සඳහා සංවර්ධන සහ පුනර්වන සැලසුම් පාර්ශවකරුවන්ගේ/ආයතන උපදේශක විමසීම ද පාරිසරික බලපෑම් ඇඟවීම් සහ මූලික පාරිසරික පරීක්ෂණ වාර්තා පදනම් කොට පිළියෙල කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. සම්බන්ධීකරණ ක්‍රමෝපායන් සකස් කිරීම. 2. සැලසුම්/මාර්ගෝපදේශ පිළියෙල කිරීම. 3. වෙරළාසන්න සහ ප්‍රචාරණය. 4. සංවර්ධන අවසරපත්‍ර නිකුත් කිරීම. 5. අනුකූලතා සුපරීක්ෂණය. 6. ප්‍රදේශයේ ප්‍රජාවට ප්‍රතිලාභ සහතික කිරීම.</p> <p>4.4. හඳුනා ගන්නා ලද පවු වෙරළබඩ බිම් තීරු දර්ශන මංපත් හා විවෘත ප්‍රදේශ සඳහා සහභාගීත්ව කළමනාකරණ සැලසුම් පිළියෙල කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. වෙරළබඩ පවු ඉඩම් තීරයන්, දර්ශන මංපත් සහ විවෘත ප්‍රදේශ පිළිබඳ අධ්‍යයනයන් පැවැත්වීම. 2. ප්‍රමුඛ ස්ථාන හඳුනාගැනීම. 3. එවැනි ස්ථාන සඳහා සැලසුම් සහ සංවර්ධන මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම. 4. ප්‍රජා සහභාගීත්වයෙන් සංවර්ධන කටයුතු ක්‍රියාත්මක කිරීම. 5. මාර්ගෝපදේශ සමඟ වූ අනුකූලතා සුපරීක්ෂණය.</p> <p>4.5. වෙරළබඩ පිටිසුම් මාර්ග තනිකු කිරීම/වැඩිදියුණු කිරීමේ වැඩසටහනක් සකස් කිරීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. වැදගත් වෙරළබඩ පිටිසුම් මාර්ග හඳුනාගැනීම. 2. ප්‍රජාව සහ ප්‍රදේශයේ ආයතන සමඟ පිටිසුම් බාධක ඉවත් කිරීම. 3. ඉඩම් අත්පත් කර ගැනීම, අවසර පත්‍ර/ඉඩම් පරිහරණය සඳහා විධිවිධාන ක්‍රියාත්මක කිරීම. 4. වෙරළබඩ පිටිසුම් මාර්ග සඳහා සංආදාන ප්‍රදර්ශනය කිරීම. 5. අනුකූලතා සුපරීක්ෂණය.</p>	ම.	මැ	පු.වි. සං.ක.දෙ. ප.සං.ආ. ම.ස.ආ. ස.සං.ආ.
3. වෙරළබඩ දූෂණය	<p>3.1. වෙරළාසන්න ජලයේ ගුණාත්මක බව සුපරීක්ෂණය මගින් උතුරු ජල දූෂිත ස්ථාන සොයා ගැනීම සඳහා, වෙරළාසන්න ජලයේ ගුණාත්මක බවට අදාළ පත්‍ර සම්ප්‍රදායක් ස්ථාපිත කෙරේ.</p> <p>නිමැවුම් - 1. සම්පරීක්ෂණ පැවැත්වීම. 2. දත්ත සම්ප්‍රදාය ස්ථාපිත කොට යාවත්කාලීන කිරීම. 3. දූෂණයට බලපාන ක්‍රියාකාරකම් හේතු/මූලාශ්‍ර හඳුනාගැනීම. 4. අවම කිරීමේ ක්‍රියාකාරකම් යෝජනා කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>3.2. අපසන්දන බැහැර කිරීමේ ප්‍රමිතීන් සම්පාදනය ප්‍රවර්ධනය කිරීම සහ සංවර්ධකයින් එම ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලව කටයුතු කිරීම සහතික කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. ප්‍රමිතීන් සම්පාදනය කිරීම සහ දැනුවත් කිරීම. 2. ප්‍රමිතීන් බලාත්මක කිරීම/අනුකූලතාවන් සුපරීක්ෂණය.</p> <p>3.3. දූෂණයන් ඇති කරනු ලබන කර්මාන්ත වෙනත් ස්ථානයන්හි පිහිටුවීම සඳහා සැලැස්මක් සකස් කිරීම, දූෂණයන් අවම කිරීම, පිරිසිදු නිෂ්පාදන තාක්ෂණයන් හඳුන්වාදීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමට සහාය වීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. ප්‍රතිස්ථානගත කළයුතු කර්මාන්ත සහ විකල්ප ස්ථානයන් හඳුනාගැනීම. 2. මූල්‍ය සහ අනෙකුත් දිරිමිද යෝජනා ක්‍රම, යෝජනා කිරීම. 3. දූෂණයන් අවම කිරීම/පිරිසිදු නිෂ්පාදන තාක්ෂණයන් පිළිබඳ තොරතුරු බෙදා හැරීම. 4. සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීම/නීති ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>3.4. ජලයේ සාදක ගුණාත්මක බව මත තව සංවර්ධන ක්‍රියාකාරකම් අනුමත කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. විශේෂිත ස්ථානයන්හි ජලයේ ගුණාත්මක බව පිළිබඳ අධ්‍යයනයන් පැවැත්වීම. 2. ආයතන සහයෝගීතාව මත කලාපකරණ සැලැසුම් පිළියෙල කිරීම. 3. අනුකූලතාව සුපරීක්ෂණය.</p> <p>3.5. ජීව වායු උත්පාදනය, කොම්පෝස්ට් නිපදවීම වැනි පාරිසරික වශයෙන් නිකුත් ආර්ථික වශයෙන් එදාදායි ක්‍රම දිරිගන්වමින් සහ අපද්‍රව්‍ය බැහැරලීම විධිමත් කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. සහ අපද්‍රව්‍ය ගැටළු පවත්නා ස්ථාන හඳුනාගැනීම සහ පාරිසරික හානිය සුපරීක්ෂණය. 2. සහ අප ද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීමේ විකල්ප ස්ථාන හඳුනාගැනීම. 3. ඉඩම් අත්පත් කරගැනීම සහ ක්‍රියාත්මක කිරීමට සහාය වීම.</p> <p>3.6. අදාළ ආයතන සමඟ සහයෝගයෙන් ගුහා ජලය දූෂණය වීම අවම කිරීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. ගුහා ජලයේ ගුණාත්මක බව නිර්ණය කිරීම සහ දූෂක මූලයන්/හේතු හඳුනාගැනීම. 2. සහයෝගීතා පදනම මත අවම කිරීමේ පිළිවෙත් යෙදීම.</p>	ම.	මැ	වෙ.සං.දෙ. ම.ස.ආ. සං.ද.වැ.ආ. තාරා විශ්ව විද්‍යාල		<p>5. වෙරළබඩ ධීවර කටයුතු සහ ජල ජීව වගාව</p> <p>නිමැවුම් - 1. වෙරළබඩ ධීවර කටයුතු සහ ජල ජීව වගාව සඳහා සහයෝගීතා ගැටළු අවම කිරීමට ද ක්‍රියාමාර්ග ගැනීම.</p> <p>නිමැවුම් - 1. අභ්‍යන්තර ධීවර කටයුතු හඳුනාගැනීම සඳහා අධ්‍යයනයන් පැවැත්වීම. 2. පවත්නා නීතිරීති සහ රෙගුලාසි සමාලෝචනය සහ නව නීති හඳුන්වා දීම. 3. කළමනාකරණ පිළිවෙත් සකස් කිරීම. 4. ප්‍රජා සහභාගීත්වයෙන් පිළිවෙත් ක්‍රියාත්මක කිරීම.</p> <p>5.2. කළමනාකරණ පිළිවෙත් හේතු කොට බලපාන ලද ප්‍රජාවන් සඳහා ආදායම් වැඩි දියුණු කිරීමේ විකල්ප ජීවනෝපායන් ලබාදීමේ වැඩසටහන් හඳුන්වා දෙනු ඇත.</p> <p>නිමැවුම් - 1. විකල්ප ජීවනෝපායන් හඳුනාගැනීම. 2. හඳුනාගන්නා ලද විකල්ප ජීවනෝපායන් ප්‍රවර්ධනය සඳහා වැඩසටහන්.</p>	ඉ	දි	වි.ස.ස.දෙ. තාරා වෙ.සං.දෙ. ජ.ජන. ස.කී. රා.නො.ස. ටී.වෙ.ප්‍රජා. ප්‍ර.සං.

කේෂෙත්‍රය	කාර්යය හා නිමැවුම්	ප්‍ර	කා	වගකීම් සහිත ආයතන
	5.3 මාර්ගෝච්ඡා ස්ථානවල පවත්නා සහ අපද්‍රව්‍ය (මාර්ග අපද්‍රව්‍ය/බොක්ක බඩවැල් යනාදිය) බැහැර කිරීමේ පහසුකම් ඇති කෙරේ. නිමැවුම් - 1. අදාළ ස්ථාන හඳුනා ගැනීම. 2. අපද්‍රව්‍ය බැහැර කිරීම කළමනාකරණය ඇතුළත් සංවර්ධන සැලසුම් සකස් කිරීම. 3. පිළිවෙත් ක්‍රියාත්මක කිරීම.	ඉ	මැ	ධී.ජ.ස.දෙ. ධී.අ. ධී.ව.නි.සං. තාරා ප.සා.ආ.
	5.4 ධීවරයන්ට අහිතකර ලෙස බලපාන සංචාරක ව්‍යාපාරය සහ සසර සංවර්ධන වැඩ හා සබැඳි හිඟි විරෝධී/අනවසර ඉදිකිරීම් සහ විශේෂයෙන් මාරුල් ධීවර කර්මාන්තය ඇතුළු ධීවර කර්මක කටයුතු වලට ඇති බාධක ඉවත් කිරීම හා අදාළ කටයුතු විධිමත් කිරීම. නිමැවුම් - 1. සමීක්ෂණ සිදු කිරීම. 2. හඳුනාගත් ඉදි කිරීම් බිඳ දැමීම/ඉවත් කිරීම/කටයුතු අත්හිටුවීම ඇදිය. 3. ප්‍රජා සහභාගිත්වයෙන් පිළිවෙත් බලාත්මක කිරීම.	ඉ	මැ	ධී.ජ.ස.දෙ. වෙ.සං.දෙ. ප.සා.ආ. ප්‍රා.ලේ. ධී.වෙ.ප්‍රජා.
	5.5 වායු වේරල නිරයෙහි ඉස්සන් රෝපණ කටයුතු පාරිසරික කිරීමකට පත් කිරීමක් යටතේ පුනරුත්ථාපනය සඳහා ඒකාබද්ධ සංවර්ධන වැඩ සටහන් සකස් කොට ක්‍රියාත්මක කිරීම. නිමැවුම් - 1. ආයතනික සහයෝගිත්වය ශක්තිමත් කිරීම. 2. ප්‍රදේශයේ ධාරක ධාරිතාව නිර්ණය කිරීම. 3. ධාරක ධාරිතාවට ගැලපෙන අයුරින් ගොවිපලවල විශාරත් වායු සීමා කිරීම. 4. පාරිසරික මාර්ගෝපදේශ, මහා වගා හා රෝපණ කටයුතු සමාලෝචනය කිරීම හා බලාත්මක කිරීම. 5. මාර්ගෝපදේශ වලට අනුකූලව කටයුතු කිරීමට අවශ්‍ය තාක්ෂණික ආධාර හා ප්‍රායෝගික ගොවීන් වෙත ලබා දීම. 6. සුපරික්ෂණ ධාරිතාව/යාන්ත්‍රණය වැඩි දියුණු කිරීම.	ඉ	කෙ	වෙ.සං.දෙ. ධී.අ. ජ.ජී.ජී.ස.නි. තාරා ම.ස.අ.ඉස්සන් වගාකරුවෝ උ.නැ.ප.ස.
	5.6 ලන්දේසි ඇල් බහු ප්‍රතිලාභ හුවා දැක්වෙන සහ ඇල පුනරුත්ථාපනය සඳහා යෝජනා සකස් කිරීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම. නිමැවුම් - 1. යෝජනා සකස් කිරීම. 2. ආයතනවල සහයෝගිත්වයෙන් ක්‍රියාත්මක කිරීම.	ම	දි	ධී.අ. ජ.ජී.ස.නි. තාරා
	5.7 අලුත් ප්‍රදේශවලට ඉස්සන් රෝපණ කටයුතු නිර්මාණය ක්‍රියාත්මක කිරීමට වැඩසටහනක් හඳුනා වි දෙනු ඇත. නිමැවුම් - 1. කලාප සැලසුම් හා අත් පොත් / මාර්ගෝපදේශ සකස් කිරීම. 2. ව්‍යාපෘති අනුමත කිරීමේ පටිපාටි ලිඛිත කිරීම. 3. පාරිසරික ඉඩම් උපයෝගීකරණය සහ පෙන්ව විධිමත්ව සුරැකීම. 4. මාර්ගෝපදේශ ක්‍රියාත්මක කිරීම හා අනුකූලතාවය සුපරික්ෂණය.	ඉ	දි	ධී.අ. ජ.ජී.ස.නි. වෙ.ස.දෙ. තාරා ම.ස.අ. ප.ස.

කේෂෙත්‍රය	කාර්යය හා නිමැවුම්	ප්‍ර	කා	වගකීම් සහිත ආයතන
	6.5 විශේෂ කලාප කළමනාකරණ සැලැස්ම ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී ලැබූ අත්දැකීම් පදනම් කොට, ස්ථාපිත කරනු ලබන යාන්ත්‍රණයක් මගින් මූල්‍ය ස්වාධීනත්වය ස්ථාපිතව ලබාදීම. නිමැවුම් - 1. ක්‍රියාත්මක කිරීමේ කටයුතු කාලීනව සුපරික්ෂණයට පාත්‍ර කිරීම. 2. අදාළ වැඩ සටහන් ශක්තිමත් කිරීම සඳහා (මුදල් පිළිවෙත් ඇතුළු) අවශ්‍ය කටයුතු කිරීම. 3. වි.ප්‍ර. කළමනාකරණ සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීමෙන් ඇබෙන ප්‍රතිලාභ වලින් කොටසක් උපයෝගීකොට ගනිමින් ප්‍රජා කමිටු අරමුදල් ස්ථාපනය කිරීම.	ම	දි	වෙ.සං.දෙ. වෙ.ස.ක.ව්‍යා. සංවර්ධන බැංකු වි.ප්‍ර.ප. පොද්ගලික ආයතන

ඉහත සඳහන් වගුවෙහි යොදා ඇති කෙටි යෙදුම් වල අර්ථය

වෙ.සං.දෙ.	-	වේරල සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව
නා.සං.අ.	-	නාගරික සංවර්ධන අධිකාරිය
ප.සා.ආ.	-	පළාත් පාලන ආයතන
ජා.සැ.දෙ.	-	ජාතික සැලසුම් දෙපාර්තමේන්තුව
ලං.සං.මං.	-	ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය
ධී.ජ.ස.දෙ.	-	ධීවර හා ජලජ සම්පත් දෙපාර්තමේන්තුව
ඉ.ගො.සං.ම.	-	ඉඩම් ගොඩකිරීමේ සංවර්ධන මණ්ඩලය
හු.ස.ම.	-	හු විද්‍යා සමීක්ෂණ මණ්ඩලය
ඉ.ක.අ.	-	ඉදිකිරීම් කටයුතු අමාත්‍යාංශය
රා.නො.සං.	-	රාජ්‍ය නොවන සංවිධාන
ප්‍ර.ස.	-	ප්‍රජා සංවිධාන
කා.දෙ.	-	කාලගුණ දෙපාර්තමේන්තුව
ලෝ.ස.සං.	-	ලෝක සංරක්ෂණ සංගමය
වා.මා.දෙ.	-	වාරිමාර්ග දෙපාර්තමේන්තුව
මි.දෙ.	-	මිනින්දෝරු දෙපාර්තමේන්තුව
ප්‍රා.ලේ	-	ප්‍රාදේශීය ලේකම්
ධී.වෙ.ප්‍රජා	-	ධීවර හා වේරලබඩ ප්‍රජාව
ව.සං.දෙ.	-	වන සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව
අධ්‍යා. දෙ.	-	අධ්‍යාපන දෙපාර්තමේන්තුව
ප්‍ර.මු.ස.	-	ප්‍රජා මූල සංවිධානය
සා.ද්‍ර.වැ.අ.	-	සාගර දූෂණ වැළැක්වීමේ අධිකාරිය
ප.ස්ව.ස.අ.	-	පාරිසරික හා ස්වභාවික සම්පත් අමාත්‍යාංශය
පු.වි.දෙ.	-	පුරා විද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව
සං.ක.දෙ.	-	සංස්කෘතික කටයුතු දෙපාර්තමේන්තුව
වි.ප්‍ර.ක.සැ.	-	විශේෂ ප්‍රදේශ කළමනාකරණ සැලසුම
ධී.අ.	-	ධීවර අමාත්‍යාංශය
ලං.ධී.ව.නි.සං.	-	ලංකා ධීවර වරාය නීතිගත සංස්ථාව
ජ.ජී.ව.සං.නි.	-	ජල ජීවි වගා සංවර්ධන නියෝජ්‍යායතනය
සැ.ක්‍රි.අ.	-	සැලසුම් ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අමාත්‍යාංශය
වෙ.ක.ක.ව්‍යා.	-	වේරල කළමනාකරණ ව්‍යාපෘතිය
ආ.සං.ම.	-	ආයෝජන සංවර්ධන මණ්ඩලය
දි.වා.ම.	-	දිස්ත්‍රික් වාණිජ්‍ය මණ්ඩලය
ජ.ස.ම.	-	ජල සම්පත් මණ්ඩලය
ජා.ජ.ස.ජ.ම.	-	ජාතික ජල සම්පත් හා ජලාපවහන මණ්ඩලය
ප්‍ර	-	ප්‍රමුඛතාව
ක	-	කාල පරාසය
ඉ	-	ඉහළ ප්‍රමුඛතාව
ම	-	මධ්‍යම ප්‍රමුඛතාව
ප	-	පහළ ප්‍රමුඛතාව
දි	-	දිගුකාලීන
මැ	-	මැද කාලීන
කෙ	-	කෙටිකාලීන